

Programmabegroting 2022

Meerjarenraming 2023-2025

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Begroting in 1 oogopslag.....	4
Kerngegevens	6
Leeswijzer	7
Programma 1. Bestuur en organisatie.....	8
Programma 2. Ruimte	19
Programma 3. Economie	40
Programma 4. Leefbaarheid en onderwijs	46
Programma 5. Sociaal domein	54
Paragraaf Lokale heffingen.....	67
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing	76
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen.....	86
Paragraaf Financiering.....	96
Paragraaf Bedrijfsvoering.....	100
Paragraaf Verbonden partijen.....	109
Paragraaf Grondbeleid	115
Paragraaf Subsidies	118
Paragraaf Corona.....	120
Financiële begroting	128
Bijlage 1 Kostendekkendheid tarieven	14848
Bijlage 2 Beleidsindicatoren per programma	151
Bijlage 3 Overzicht nieuw beleid	154

Voorwoord

Waar is de Begroting 2022 op gebaseerd?

De Begroting 2022 die voor u ligt is gebaseerd op de Perspectiefnota 2022 en de uitwerking van de Meicirculaire 2021. In de Perspectiefnota 2022 is een sober financieel perspectief gepresenteerd. In de afgelopen maanden is er echter meer duidelijkheid gekomen over extra middelen voor jeugdzorg de komende jaren. Dit leidt tot een gunstiger financieel perspectief. Bij de behandeling van de Perspectiefnota 2022 heeft de raad aangegeven dat deze extra middelen die na de besluitvorming beschikbaar komen, ingezet kunnen worden voor nieuwe voorstellen bij de Begroting 2022. De voorstellen in de Begroting 2022 komen voort uit een prioriteringslijst die opgesteld is door het college. Die lijst is tot stand gekomen na beoordeling van de opgenomen PM-posten, niet gehonoreerde aanmeldingen, bezuinigingstaakstellingen en moties in de Perspectiefnota 2022. In deze begroting presenteren we sluitende jaarschijven.

Herverdeling gemeentefonds

Er is nog onzekerheid over de herverdeling van het gemeentefonds. De laatste berichten zijn positief voor onze gemeente. Deze berichten zijn echter voorlopig, en de definitieve besluitvorming over de invoering van het verdeelvoorstel moet plaatsvinden door het nieuwe kabinet. Daarna vindt er nog een actualisatieslag plaats naar 1 januari 2023; het beoogde moment van invoering van de nieuwe verdeling. Gezien het voorlopige karakter zijn de effecten van de herverdeling gemeentefonds niet meegenomen in deze Begroting 2022.

Klimaatakkoord

Om de doelen gesteld in het klimaatakkoord te behalen wordt veel gevraagd van gemeenten. De eerste stappen zullen gemaakt gaan worden om woningen en andere gebouwen af te koppelen van het gasnet. Naast de doelen uit het klimaatakkoord hebben we ook onze eigen ambities op het gebied van duurzaamheid. Deze komen terug in verschillende beleidsvelden in de begroting.

Gevolgen corona

De afgelopen anderhalf jaar kenmerkte zich door een landelijke centrale crisisaanpak van het coronavirus. Nu breekt een fase aan waarbij de bal bij ons als gemeente ligt voor het vervolg op de coronacrisis. Het is onze uitdaging om van een korte termijn aanpak naar een aanpak voor de langere termijn te gaan. Hiervoor is een aantal belangrijke thema's benoemd. Om concrete sturing te geven vanuit deze thema's gaan wij aansluiten op de huidige P&C cyclus. Bij de voorliggende begroting heeft de koppeling met de thema's nog niet plaatsgevonden. In de Perspectiefnota 2023 vertalen we mogelijke financiële consequenties.

Ontwikkeling belasting, leges en tarieven

Een financieel gezonde gemeente is het uitgangspunt voor ons financiële beleid. In lijn met het coalitieakkoord, baseren we de verhoging van de onroerendezaakbelasting op de inflatie- en loonontwikkeling. Dit betekent een beperkte verhoging van 1,4% in 2022. Naast deze reguliere verhoging, is er geen verdere verhoging van de OZB. Verder gaan we uit van kostendekkende gemeentelijke leges en tarieven.

Planning van het financiële proces

Het raadsbrede petear over de Begroting 2022 is op 1 november 2021. De besluitvorming is in de raadsvergadering van 10 november gepland.

College van burgemeester en wethouders.

Begroting in 1 oogopslag

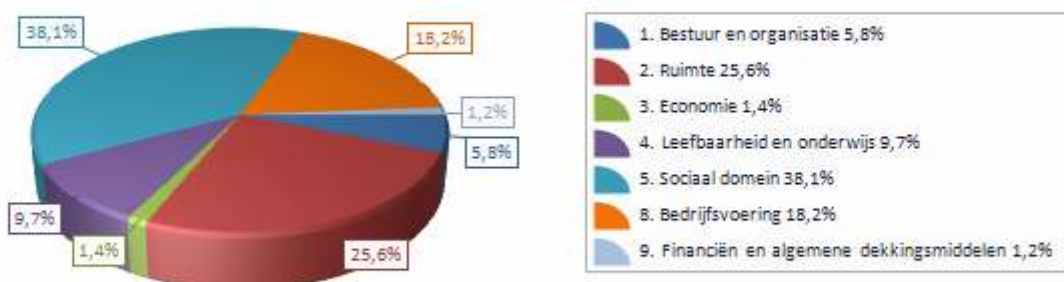
In dit hoofdstuk wordt getoond waar het geld van gemeente De Fryske Marren aan wordt besteed en waar het geld vandaan komt.

Waar wordt het geld in 2022 aan besteed?

De exploitatie uitgaven van de gemeente zijn verdeeld naar vijf programma's. Daarnaast is er een post financiën en algemene dekkingsmiddelen. Onderstaande tabel geeft een beeld van de totale uitgaven in 2022.

Bedragen x € 1.000

Lasten per programma	Bedrag	Percentage
1. Bestuur en organisatie	8.200	5,8%
2. Ruimte	36.027	25,6%
3. Economie	1.916	1,4%
4. Leefbaarheid en onderwijs	13.576	9,7%
5. Sociaal domein	53.556	38,1%
8. Bedrijfsvoering	25.501	18,2%
9. Financiën en algemene dekkingsmiddelen	1.712	1,2%
Totaal	140.488	100,0%

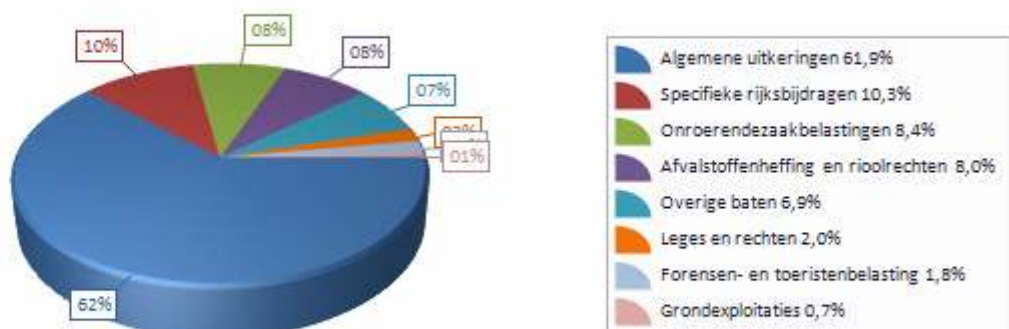

Waar komt het geld vandaan in 2022?

De baten van gemeente De Fryske Marren kunnen op basis van een aantal categorieën worden ingedeeld. De baten zijn in de rest van deze programmabegroting onderverdeeld naar de verschillende programma's. Onderstaande tabel geeft een beeld van de baten per categorie van gemeente De Fryske Marren.

Bedragen x € 1.000

Soort baten	Bedrag	Percentage
Algemene uitkeringen	85.897	61,9%
Specifieke rijksbijdragen	14.273	10,3%
Onroerendezaakbelastingen	11.679	8,4%
Afvalstoffenheffing en rioolrechten	11.116	8,0%
Overige baten	9.611	6,9%
Leges en rechten	2.759	2,0%
Forensen- en toeristenbelasting	2.488	1,8%
Grondexploitaties	948	0,7%
Totaal	138.771	100,0%

Het verschil tussen de baten en lasten zijn de mutaties in de reserves en het begrotingssaldo (zie 1.3 opbouw financieel meerjarenperspectief).

Kerngegevens

Sociale structuur	Gegevens per 1-1-2021
Aantal inwoners (in aantallen)	
• 0 t/m 17 jaar	10.201
• 18 t/m 64 jaar	29.329
• 65 jaar en ouder	12.034
Totaal aantal inwoners	51.564
Uitkeringen	
• Bijstandsontvangers	844
• Uitkeringsontvangers	2.610
• Minderheden	920
Bedrijfsvestigingen	
• Aantal bedrijfsvestigingen	6.710

Fysieke structuur	Gegevens per 1-1-2021
Oppervlakte gemeente (in hectare)	
• Binnenwater	6.711
• Buitenwater	13.094
• Land	35.105
Totaal oppervlakte gemeente	54.910
Aantal wooneenheden	
• Woonruimten	25.099
Totaal aantal wooneenheden	25.099
Lengte wegen en watergangen (in kilometers)	
• Wegen	739
• Waterwegen	72
• Rioleringen	635
Oppervlakte groen (in m2)	
• Stedelijk groen	2.600.000
• Landschappelijk groen	5.300.000

Financiële structuur	per inwoner	Totaal (x € 1.000)
Exploitatie		
• Uitgaven	2.734	140.988
• Inkomsten	2.701	139.271
• Opbrengst belastingen en heffingen		
<i>Onroerende zaakbelasting</i>	226	11.679
<i>Afvalstoffenheffing</i>	112	5.781
<i>Rioolrechten</i>	101	5.188
• Algemene uitkering uit het Gemeentefonds	1.676	86.397
Balans		
• Eigen vermogen	573	29.524
• Voorzieningen	206	10.619
• Vaste schulden	1.406	72.479

Leeswijzer

In deze leeswijzer beschrijven we voor u de opbouw van de Programmabegroting 2022 (inclusief de meerjarenramingen 2023-2025). Het Besluit begroten en verantwoorden provincies en gemeenten (BBV) schrijft de gemeente een indeling van de programmabegroting voor.

Uitgangspunten begroting

De uitgangspunten van het coalitieakkoord 2019-2022 “De toekomst temjitte” zijn leidend voor de beleidsdoelstellingen in de vijf programma’s van deze programmabegroting 2022

De programmabegroting is dit jaar opgesteld vanuit een rapportagetool. Dit heeft als voordelen : meer uniformiteit, huisstijl, eerste stappen om te voldoen aan de toegankelijkheidseisen en presentatie via de website. Door gebruik te maken van deze rapportagetool ziet de opmaak van de begroting er anders uit dan voorgaande jaren.

Opbouw begroting

De opbouw van de programma’s 1 t/m 5 in deze begroting 2021 is niet gewijzigd ten opzichte van vorig jaar. Deze is als volgt:

- a. hoofddoelstelling programma (missie) en opbouw productgroepen
- b. actuele context en ontwikkelingen
- c. wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen (doelstellingen, korte toelichting, resultaten en concrete acties)
- d. verbonden partijen
- e. wat mag het kosten
- f. kaderstellende beleidsstukken

Bij b. actuele context en ontwikkelingen zijn onder b2. de voorstellen uit de prioriteringslijst opgenomen.

Het onderdeel beleidsindicatoren presenteren we in een afzonderlijke bijlage. De rubricering van de beleidsindicatoren is per programma. Deze informatie is ook te verkrijgen via de site waarstaatjegemeente.nl.

Een andere dwarsdoorsnede van de begroting 2022 is weergegeven in de (verplichte) paragrafen. In de financiële begroting wordt ingegaan op de financiële situatie van de gemeente en wordt de opbouw van het financieel meerjarenperspectief weergegeven. De opbouw van het hoofdstuk is gelijk aan andere jaren.

De kerngegevens van onze gemeente, onderverdeeld in sociale, fysieke en financiële structuur zijn opgenomen voor in deze begroting.

Programma 1. Bestuur en organisatie

a. Hoofddoelstelling

Een voor ieder zichtbaar bestuur in een eigentijdse gemeente die samen met inwoners, bezoekers en bedrijven ambitieus verder bouwt aan een omgeving waar je goed en veilig kunt wonen, werken en recreëren.

Dit programma bestaat uit de volgende productgroepen:

- 1.1 Bestuur
- 1.2 Dienstverlening en communicatie
- 1.3 Openbare orde en veiligheid

b1. Actuele context en ontwikkelingen

1.1 Bestuur

Wij zijn toegankelijk en staan midden in de samenleving. We zetten, zowel individueel als collectief, in onze contacten een duidelijk profiel van onze gemeente neer. Daarbij vormt “Het verhaal van De Fryske Marren” ons kader. Overeenkomstig de uitgangspunten van het coalitieakkoord 2019-2022 werken wij samen met onze inwoners, sociale partners en bedrijfsleven en ook met andere instanties en overheden (buurgemeenten, provincie Fryslân, Rijksoverheid en Wetterskip Fryslân).

Bestuurlijke vernieuwing

Over bestuurlijke vernieuwing staat een aantal acties op de raadsagenda 2018-2022. Daarnaast zijn de hierna genoemde punten van belang.

Inwonersparticipatie in de gemeentelijke democratie

In de vorige raadsperiode is er samen met het ministerie van BZK (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties), inwoners en dorpsbelangen een traject ingezet om de lokale democratie in De Fryske Marren te versterken. De ontwikkelingen zijn opgenomen in de raadsagenda 2018-2022.

We waarderen initiatieven van dorpen en inwoners, die aantoonbaar op draagvlak kunnen rekenen, positief. De gemeentelijke organisatie adviseert en ondersteunt daarbij. Er is sprake van een gelijkwaardige behandeling en afweging van initiatieven. De raad informeren we vroegtijdig over nieuwe initiatieven.

Inzet op lokale democratie betekent ook dat we jongeren graag meer betrekken bij gemeentelijke thema's. Wij sluiten aan bij de voorstellen van een raadswerkgroep, die in 2019-2020 aanbevelingen presenteerde over de wijze waarop we jongeren beter bij gemeentelijke thema's betrekken. De gemeenteraad is in gesprek om samen met welzijnsorganisatie Sociaal Werk De Kear projecten op scholen te starten die gaan over jeugdparticipatie.

In het kader van het versterken van de lokale democratie denken we ook na over de mogelijkheden voor inwoners en andere betrokkenen voor de 'Right to Challenge'. Als inwoners denken dat ze één van onze taken slimmer, beter of goedkoper kunnen doen, dan staan we daar voor open. We noemen dit conform de landelijke terminologie 'Uitdaagrecht' (voorheen: 'Right to Challenge'). Voorstellen van groepen inwoners, beoordelen we met een positieve grondhouding gezamenlijk (initiatiefnemers, bestuurders en beleidsadviseurs) op haalbaarheid.

Voor inwoners- en overheidsparticipatie hebben we in 2021 beleid ontwikkeld, onder de naam Wikselwurk (zie ook bij 3. communicatie).

Relatie raad, college van B&W en organisatie

De raad stelt de beleidskaders vast. Wij voeren het vastgestelde beleid in nauwe samenwerking met de organisatie uit. Wij nemen de raad door middel van informatiebijeenkomsten aan de voorkant mee bij de meer complexe beleidsonderwerpen. Wij informeren de raad proactief over relevante ontwikkelingen.

Rekenkamer

De rekenkamer voert onderzoek uit naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het door het gemeentebestuur gevoerde bestuur. De rekenkamer heeft meerdere onderwerpen op een groslijst staan die mogelijk tot nader onderzoek zullen leiden. De rekenkamer opereert hierin zelfstandig, maar haalt wel onderwerpen uit de samenleving en de gemeenteraad.

Centrale huisvesting

In de kadernota 2019 zijn de middelen beschikbaar gesteld voor de definitieve huisvesting. Door de corona pandemie is de visie op werk aangepast. Volgens de planning zal eind 2022 de aanbesteding voor de centrale huisvesting plaatsvinden. Naar verwachting kan het gebouw eind 2023 in gebruik genomen worden.

Visie De Fryske Marren

De huidige visienota van de De Fryske Marren dateert van de fusieperiode. In de visienotitie wordt beschreven hoe De Fryske Marren eruitziet en wat haar ambities zijn met betrekking tot beleid, bestuur en organisatie. Aan bureau Nij Sicht is gevraagd om in samenspraak met de raad, inwoners en het bedrijfsleven te werken aan een vernieuwde visie voor de Fryske Marren. Deze visie wordt eind 2021 afgerond.

Inclusieve gemeente

Vorig jaar heeft de raad de notitie 'Iedereen doet mee: de inclusieve samenleving' vastgesteld. Ter verdere uitvoering van die notitie is onlangs het Actieplan Inclusie vastgesteld. Dit plan is vormgegeven in co-creatie met onze inwoners.

Financieel beleid, belastingen, leges en tarieven

Een financieel gezonde gemeente is het uitgangspunt voor het financiële beleid. De jaarlijkse verhoging van de onroerendezaakbelasting (OZB), ter compensatie van de stijgende kosten, volgt het gemiddelde prijspeil van de inflatie- en loonontwikkeling. Als nieuw gemeentelijk beleid leidt tot een kostenstijging, dan vangen we deze kostenstijging eerst binnen de begroting op door er oud beleid voor in te leveren. Kostendekkende gemeentelijke leges en tarieven is het uitgangspunt. Inwoners informeren we zo optimaal mogelijk. Op de website en in 'Tusken de Marren' van 'Groot De Fryske Marren' presenteren we jaarlijks een korte, publieksvriendelijke versie van de gemeentelijke begroting en gaan we in op de gevolgen voor inwoners en bedrijven.

1.2 Dienstverlening en communicatie

Onze gemeente heeft een professionele, betrouwbare en voor iedereen toegankelijke dienstverlening. De gemeente is zowel fysiek als digitaal goed bereikbaar. We willen burgers in de verschillende rollen die zij hebben (kiezer, klant, partner, belastingbetaler of gebruiker) goed kunnen bedienen en zoeken hiervoor de samenwerking op.

Digitale dienstverlening belangrijker dan ooit

De gemeentelijke dienstverlening voor inwoners en bedrijven vindt snel, efficiënt en tijdsafhankelijk plaats.

Tijdens de coronacrisis werd digitaal werken en digitaal zaken kunnen regelen met de overheid en andere instanties belangrijker dan ooit. Dit geeft de ontwikkeling van digitale dienstverlening voor inwoners en

bedrijven een flinke impuls. Digitale dienstverlening wordt steeds meer de norm. Echter, het kan het fysieke contact ondersteunen maar voorlig niet helemaal vervangen. We blijven daarom dienstverlening via meerdere kanalen aanbieden.

We zetten de efficiencyvoordelen van digitalisering op termijn in voor digitale innovatie en pilots voor dienstverlening op maat in de directe omgeving van onze inwoners.

Na digitalisering van productaanvragen via de website wordt nu door middel van een projectmatige aanpak stevig ingezet op het digitaliseren van het werkproces binnen onze organisatie. Processen worden geheel gedigitaliseerd, van aanvraag tot en met archivering.

e-Dienstverlening

- eDiensten Burgerzaken

In het kader van het project digitale dienstverlening is aanvankelijk ervaring opgedaan met twee veelgevraagde producten. Deze zijn in 2021 aangevuld met twaalf nieuwe producten. In 2022 worden daar nog twee aan toegevoegd. Door digitalisering kunnen we onze inwoners en bedrijven beter van dienst zijn, we zijn altijd (digitaal) bereikbaar en vindt er een efficiëntere en nauwkeuriger afhandeling plaats.

- eDiensten Sociaal Domein

Door digitalisering binnen het sociaal domein regelen inwoners hun zaken snel en eenvoudig online, van uitkeringsaanvraag tot inkomensverklaring. Alle gegevens die bij de gemeente bekend zijn, worden bij een aanvraag vooraf ingevuld door koppeling van onze systemen. Daardoor worden aanvragen uniform afgehandeld, worden eventuele vragen direct toegelicht en komt een besluit sneller beschikbaar.

Dienstverlening op maat

Persoonlijke, face-to-face dienstverlening blijft mogelijk en we willen inzetten op dienstverlening op maat aanbieden. We verwachten dat onze inwoners en bedrijven steeds meer gebruik zullen maken van digitale dienstverlening. Het bezoek aan de balies zal daardoor afnemen maar er blijven ook mensen die geen digitaal contact kunnen of willen hebben. Voor hen blijven wij maatwerk dichtbij leveren.

Communicatie

Voor de verdere ontwikkeling van ons communicatiebeleid zijn de ambities uit het coalitieakkoord leidend:

1. we maken het samen (participatie en interactie);
2. externe gerichtheid (externe profilering) en
3. de verdere ontwikkeling naar een communicatieve(re) organisatie.

Dit zijn dan ook de drie thema's waarop we het communicatiebeleid van de gemeente de komende jaren verder uitwerken.

ad 1. Participatie en interactieve communicatie

Een belangrijk communicatie-gerelateerd thema is 'participatie' en de manier van communiceren die daar bij hoort. Dit heeft in 2021 geleid tot beleid onder de naam Wikselwurk, inclusief kompas (handvaten) voor zowel organisatie als externe betrokkenen. In 2022 zal dit beleid verder geïmplementeerd worden en zal het kompas verder worden ontwikkeld. Ook zal het communicatieteam zich meer bekwamen in advisering over participatievormen.

ad 2. Externe profilering gemeente

Al eerder is de gewenste profilering van de gemeente ontwikkeld, zowel voor het gebied als voor De Fryske Marren als lokale overheid.

- Er is een 'verhaal van De Fryske Marren' als gebied, gebaseerd op de merkwaarden 'kleurrijk, actief, noflik en samen'. Dit passen we op verschillende manieren toe. We willen meer investeren in het samen (met de samenleving) oppakken en uitdragen van ons verhaal. Hiervoor stellen we in 2022 een actieplan op. Daarbij denken we ook na over de vraag of we bepaalde kernen of streken binnen onze gemeente afzonderlijke aandacht willen schenken, door (samen met andere

relevante partijen) het op de kaart zetten van die kern of streek. Op dit moment gebeurt dit alleen met Joure, door middel van een stichting waarin verschillende geledingen zitting hebben. Dit werken we in 2022 verder uit.

- Ook schenken we aandacht aan de gewenste profilering van de gemeentelijke (ambtelijke en bestuurlijke) organisatie. Hiervoor hebben we 'ons verhaal als organisatie' opgesteld, met een bijbehorend 12-puntenplan.

ad 3. Communicatieve(re) organisatie

In het coalitieakkoord is opgenomen dat het samen met de samenleving vorm en inhoud geven aan De Fryske Marren ook van onze organisatie communicatieve vaardigheden vraagt. Dit vraagt veel aandacht over meerdere jaren. Het gaat dan niet alleen om investeren in kennis en vaardigheden op dit gebied, door middel van trainingen, zowel algemeen (bijvoorbeeld schrijftrainingen) als maatwerktrainingen. In 2022 wordt een actueel actieplan opgesteld, om dit verder handen en voeten te geven. Het gaat hierbij ook om investering in houding en gedrag, denk aan omgevingsbewustzijn, (pro-activiteit) en verantwoordelijkheid nemen. Dit laatste wordt prominent meegenomen in het cultuurtraject dat deel uitmaakt van de organisatieontwikkeling.

1.3 Openbare orde en veiligheid

In onze gemeente kunnen inwoners, bedrijven en bezoekers zich veilig voelen en is er weinig overlast en criminaliteit. Wij zetten ons ervoor in om dit niveau van veiligheid en veiligheidsbeleving vast te houden en waar mogelijk te verbeteren. Daarbij hebben wij zowel oog voor de veiligheid van het individu als voor de openbare orde/veiligheid. Door te investeren in leefbaarheid, 'mienskip', laagdrempelige zorg, ondersteuning en voorzieningen kunnen we veel problemen voorkomen. Wanneer dat nodig is, zetten we zwaardere middelen in om de veiligheid van onze inwoners te beschermen en escalaties te voorkomen. In de beleidsperiode 2019-2022 geven wij extra aandacht aan de volgende veiligheidsthema's:

1. sociale veiligheid en woonoverlast
2. ondermijnende criminaliteit
3. veilige evenementen
4. digitale veiligheid

Welke doelen wij hiervoor nastreven hebben wij uitgewerkt in het uitvoeringsprogramma veiligheid 2021-2022.

ad 1. sociale veiligheid

Doelstelling:

- Het terugdringen van overlast door personen zodat de woon- en leefomgeving van onze inwoners veiliger en leefbaarder wordt.

Indicator	Bron	Uitgangswaarde	Doelstelling 2022
Overlast door buurtbewoners	inwonerspeiling	19% (2018)	< 16%
Overlast door personen met verward gedrag	Politie cijfers	277 (2017)	< 260

ad 2. ondermijnende criminaliteit

Doelstelling:

- Het opwerpen van zo veel mogelijk barrières en het zoveel mogelijk tegengaan, verstoren en stoppen van ondermijnende criminaliteit, in samenwerking met onze ketenpartners.

Georganiseerde criminaliteit is ondermijnd als de werking van overheidsinstrumenten worden aangetast en integriteit en veiligheid van publieke taken onder druk komen te staan. De afgelopen jaren zijn stappen gezet waardoor wij een beeld hebben gekregen van ondermijning in onze gemeente en in de weerbaarheid van onze eigen organisatie daartegen. Gericht op de geconstateerde risico's, gaan wij ons

instrumentarium hierop aanpassen en inzetten. Hierbij betrekken wij onze gehele organisatie. Bij het ontbreken van goede kwantitatieve indicatoren, evalueren we onze resultaten vooral kwalitatief, aan de hand van het ondermijningsbeeld en een weerbaarheidsscan.

ad 3. Veilige evenementen

Doelstelling:

- Een evenementenrijke gemeente met oog voor een veilig verloop daarvan.

De afgelopen 2 jaren heeft de coronacrisis grote beperkingen opgelegd aan evenementen. In 2022 gaan wij opnieuw met een positieve insteek kijken naar wat er mogelijk is. Daarbij zoeken wij naar een goede balans tussen vertier en uitstraling van het evenement en de risico's voor gezondheid, veiligheid, hinder en ordeverstoring. Dit doen wij door verleg met organisatoren van evenementen en vergunningverlening op maat.

ad 4. Informatieveiligheid en cybercriminaliteit

Doelstelling:

- wij hebben de digitale kwetsbaarheden in onze gemeente beeld;
- inwoners en het MKB zijn zich bewust van digitale dreigingen en weten hoe zij zich daartegen kunnen beschermen;
- onze crisisbeheersing is voorbereid op digitale cyberaanvallen;
- digitale informatie is in onze organisatie goed beveiligd tegen misbruik en datalekken.

Indicatoren

In de beleidsperiode 2019-2022 zijn en worden er bewustwordingssessies voor de doelgroepen inwoners en MKB georganiseerd en is een cybercrisisoefening uitgevoerd met als doel: het aantal geregistreerde datalekken en cyberaanvallen is in 2022 afgenomen ten opzichte van referentiejaar 2018.

APV en bijzondere wetten

We willen een gemeente zijn waar het nodige te beleven valt, zowel voor inwoners als bezoekers. We blijven doorlopend werken aan een goede balans in aanbod van horeca en evenementen, waarbij we de belangen van de omwonenden niet vergeten.

De Algemene plaatselijke verordening (APV) wordt geactualiseerd. Daarbij wordt onder andere aandacht besteed aan de (landelijke) problematiek rondom het gebruik van lachgas, overlast door vuurwerk en ook de verdere aanpak van ondermijning. In 2022 worden een aantal daaruit voortvloeiende beleidsregels aangepast of opgesteld.

Doordat de maatschappij continue in beweging is blijft ook de APV doorlopend onderhevig aan veranderingen, dit vooral, maar niet alleen op het gebied van de openbare orde en veiligheid, maar ook vooruitlopend op de Omgevingswet, dit inhoudelijke gevolgen voor de APV zal gaan hebben. Ondertussen blijven wij ook andere (maatschappelijke) ontwikkelingen in de APV te incorporeren. Deze ontwikkelingen zullen in samenspraak met de veiligheidspartners (o.a. politie en Veiligheids-regio) worden gevolgd. Ook zullen binnengekomen (burger) initiatieven in de vorm van vragen, opmerkingen en suggesties bij de beoordeling van de beleidsvorming worden betrokken. Ondertussen zal (ten gevolge van de uitbreiding van de Wet Bibob) een evaluatie en een (mogelijke) herziening/uitbreiding van het Bibob-beleid plaats gaan vinden.

Mede door/onder invloed van de coronacrisis willen wij de regels rond het gebruik van (horeca)terrassen en evenementen kritisch tegen het licht houden. Dit vooral met het oog op een gezond en veilig gebruik van de openbare ruimte.

b2. Prioriteringslijst

De raad heeft bij de vaststelling van de Perspectiefnota 2022 aangegeven dat extra middelen, die na de besluitvorming beschikbaar komen, alsnog ingezet kunnen worden voor nieuwe voorstellen bij de Begroting 2022. Aan de hand van een prioriteringslijst zijn voor programma 1 onderstaande voorstellen verwerkt in deze begroting.

bedragen x € 1.000

Onderwerp	Begroting 2022	MJB 2023	MJB 2024	MJB 2025
Verkiezingen gemeenteraad	-25			
Programma ondertiteling Fryske gemeenteraad	-8	-8	-8	-8
Totaal	-33	-8	-8	-8
Waarvan ten laste van de algemene reserve (incidenteel)				
Waarvan ten laste van de exploitatie (structureel)	-33	-8	-8	-8

Verkiezingen gemeenteraad

In maart 2022 vinden de volgende gemeenteraadsverkiezingen plaats. De organisatie van activiteiten voor het vergroten van aandacht voor de verkiezingen, het organiseren van lijsttrekkersdebatten en het inwerkprogramma voor (nieuwe) raadsleden is een activiteit anders dan de begrotingspost voor Bestuur normaliter dekt. Het organiseren van diverse activiteiten met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen van 2022 draagt bij aan het creëren van betrokkenheid van onze burgers bij het gemeentebestuur. Het inwerkprogramma voor nieuwe raadsleden draagt bij aan het goed functioneren van de raad als besluitvormend – en controlerend orgaan van de gemeente.

Programma ondertiteling Fryske gemeenteraad

Deze aanmelding is als PM-post gehonoreerd bij de Perspectiefnota 2022. Inmiddels is er meer duidelijkheid over de verwachte kosten van deze aanmelding. Er is jaarlijks € 8.000 benodigd voor de onderhoudskosten van dit programma.

c. Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

1.1 Bestuur

Doelstelling:	
Naast de reguliere bestuurstaken en de correcte uitvoering van wet- en regelgeving zal het college doorgaan met het proactief ontwikkelen van visies op de toekomst van de diverse beleidsterreinen.	
Resultaat:	Actie:
Visie De Fryske Marren 2020-2030	Opstellen en uitvoeren plan van aanpak visietraject De Fryske Marren
Jongeren betrekken bij gemeentelijke thema's	Formuleren aanbevelingen over de wijze waarop we jongeren betrekken bij bepaalde gemeentelijke thema's

1.2 Dienstverlening en communicatie

Doelstelling:
Onze gemeente heeft een professionele, betrouwbare en voor ieder toegankelijke dienstverlening, die modern is en optimaal gebruik maakt van de mogelijkheden van verdergaande digitalisering.

Wij blijven sterk inzetten op digitalisering. Dit betekent dat we de komende tijd de gemeentelijke producten verder digitaliseren. Inmiddels hebben we ruim 50 producten gedigitaliseerd. Voor degenen die niet van deze ingang gebruik kunnen maken blijft maatwerk via de andere kanalen (o.a. balie en telefoon) noodzakelijk. Ook aan de servicenormen van de vier kanalen besteden we de komende jaren veel aandacht. In het kwaliteitshandvest staan de concrete afspraken over de kwaliteit van dienstverlening aan inwoners en bedrijven.	
Resultaat:	Actie:
Doorontwikkeling van het klanten contact centrum (KCC)	Digitaal waar het kan en face-to-face waar het moet. De uitkomsten van de pilot in Bakhuizen zetten we in voor de doorontwikkeling van de toekomstige dienstverlening meer op locatie. Daarnaast onderzoeken we de mogelijkheid om gemeentelijk producten onder te brengen bij maatschappelijke voorzieningen (bv. in bibliotheken en/of dorpshuizen).
Voldoen aan de normen die opgenomen zijn in het kwaliteitshandvest (beloften over de vier kanalen)	De organisatie meenemen en de inwoners informeren over onze 'beloften' Sturen op de resultaten/uitkomsten. Met name het tijdig afhandelen van terugbelverzoeken frequent monitoren. Ook op het tijdig afhandelen van de zaken wordt gestuurd.

Doelstelling:

Gemeente De Fryske Marren investeert in een communicatievere organisatie en bestuur, dat open, proactief, eerlijk en helder communiceert.

- We zijn een transparante en toegankelijke organisatie die helder en eerlijk communiceert.
- Het doel is om de organisatie én het bestuur communicatiever te maken.
- Vier principes zijn leidend in onze visie op communicatie: open (of transparant), proactief, eerlijk en helder.
- We kiezen middelen en methoden die op dit moment het meest effectief zijn om onze doelgroepen te bereiken en met hen samen te werken.
- Maatwerk, interactie met inwoners en ondernemers en cross mediaal media- en middelengebruik zijn daarbij de kernbegrippen.
- Communicatie is een wisselwerking en steeds minder eenrichtingsverkeer. We investeren op goede communicatie bij participatie en kennis daarvan;
- We investeren op consistentie in onze profilering. We dragen het verhaal van De Fryske Marren (zowel het verhaal van ons gebied als van onze organisatie) consistent via meerdere wegen uit.
- Onze communicatie is efficiënt en resultaatgericht. Dit betekent een optimale benutting van communicatiecapaciteit en middelen en het stellen van prioriteiten.

Resultaat:	Actie:
Zichtbaar en herkenbaar "Ons" verhaal van de organisatie	Uitvoering actieplan (12-puntenplan)
Zichtbaar en herkenbaar verhaal van het gebied De Fryske Marren	Ontwikkelen actieplan
Een communicatieve(re) organisatie	Beleid en actieplan ontwikkelen tot het versterken van de communicatiekracht van onze medewerkers

1.3 Openbare orde en veiligheid

Doelstelling: De Fryske Marren is een gemeente waar je prettig en veilig kunt wonen, recreëren en werken.	
De wijze waarop we dit invullen, leggen we vierjaarlijks vast in het gemeentelijke veiligheidsplan en de daaraan verbonden uitvoeringsplannen	
Resultaat:	Actie:
Het lokale veiligheidsbeleid is afgestemd op de lokale veiligheidssituatie en de veiligheidsgevoelens van de inwoners, bedrijven en recreanten in De Fryske Marren	Uitvoering geven aan actuele beleidsplan IVP 2019-2022 en uitvoeringsplan UVP 2021-2022.
	Inwonerspeiling 'veiligheidsbeleving' (eerste helft 2022)
	Opstellen Integraal veiligheidsplan De Fryske Marren, 2023-2026 (ter besluitvorming raad eind 2022)
	Opstellen Uitvoeringsprogramma veiligheid De Fryske Marren 2023-2024 (ter besluitvorming college eind 2022)

Doelstelling: Gemeente De Fryske Marren is een gemeente waarin de leefbaarheid, veiligheid en openbare orde in het openbare gebied gewaarborgd worden. Dit met de juiste verhouding tussen horeca/evenementen en omwonenden.	
Om het bovenstaande te realiseren/vast te houden monitoren wij de actualiteit doorlopend en actualiseren we de APV en/of de diverse nadere regels, op gezette tijden.	
Resultaat:	Actie:
De APV en daaruit voortvloeiende nadere regels zijn altijd in overeenstemming met/voldoen aan de vereisten uit het dagelijks leven/de realiteit	Nadere regels evenementen (monitoren ivm gevolgen corona)
	Nadere regels terrassen (monitoren ivm gevolgen corona)
	Implementeren gevolgen wijziging diverse wetten (Alcoholwet, Omgevingswet en Wet regulering prostitutie) in de APV
	Nadere regels bibob evaluatie en mogelijke herziening ivm herziening Wet Bibob

d. Verbonden partijen

Veiligheidsregio Fryslân

Doelstelling

De Veiligheidsregio Fryslân draagt bij aan een veilig en gezond Fryslân. Het streven is het voorkomen en beperken van incidenten, of het nu gaat om branden, infectieziekten of crises.

Ontwikkelingen

- Coronacrisis

De Veiligheidsregio (VRF) en de daarin ondergebrachte GGD spelen een centrale rol in de crisorganisatie. De VRF is verantwoordelijk voor de openbare orde en veiligheid rondom de crisisaanpak. De coronamaatregelen zijn vastgelegd in de Tijdelijke Wet Maatregelen Covid-19. Na vaststelling van de wet zijn de openbare orde en veiligheidsbevoegdheden t.a.v. corona weer belegd bij de burgemeester. De verwachting voor 2022 is dat de besmettingscijfers laag blijven doordat veruit de meeste mensen zijn

gevaccineerd. Hierop worden ook de maatregelen aangepast, wat zowel van invloed is op de inzet van de VRF als op die van onze eigen organisatie.

- Uitvoeren opdracht project Bluswatervoorziening in Fryslân

Afgelopen jaren hebben diverse (grote) branden in Fryslân aanleiding gegeven tot vragen over de bluswatervoorziening. Er komt een helder kader voor het bepalen, realiseren en borgen van een adequate bluswatervoorziening binnen het verzorgingsgebied van Brandweer Fryslân.

- Taakdifferentiatie brandweer

De Nederlandse brandweer bestaat naast beroepsmedewerkers uit een groot percentage vrijwilligers. Tijdens incidentbestrijding staan zij naast elkaar en daarom zijn onder meer hun opleidingen en oefeningen gelijk. Vrijwilligers hebben echter een afzonderlijke rechtspositie en aanstelling. Elementen in de rechtspositie van vrijwilligers blijken in strijd zijn met Europese wet- en regelgeving. Taakdifferentiatie biedt hierin een oplossing maar dit heeft vergaande gevolgen voor de organisatie van de brandweer en kan een negatieve invloed hebben op gedrevenheid en motivatie van vrijwilligers. Omdat de uitkomst van dit proces nog zeer ongewis is, blijft het thema taakdifferentiatie benoemd als risico in de begroting van de VRF voor 2022 en de ontwikkeling van de brandweer.

e. Wat mag het kosten?

Bedragen € 1.000

1. Bestuur en organisatie	Begroting 2022	MJR 2023	MJR 2024	MJR 2025
Lasten				
1.1 Bestuur	-2.302	-2.293	-2.293	-2.293
1.2 Dienstverlening en communicatie	-1.401	-1.362	-1.362	-1.362
1.3 Openbare orde en veiligheid	-4.497	-4.471	-4.502	-4.539
Totaal Lasten	-8.200	-8.126	-8.157	-8.194
Baten				
1.2 Dienstverlening en communicatie	567	478	478	478
1.3 Openbare orde en veiligheid	36	36	36	36
Totaal Baten	603	514	514	514
Saldo van baten en lasten	-7.597	-7.612	-7.643	-7.680
Stortingen	-	-	-	-
Onttrekkingen	40	-	-	-
Mutatie reserves	40	-	-	-
Resultaat	-7.557	-7.612	-7.643	-7.680

De lasten van productgroep 1.1 Bestuur worden afzonderlijk door de raad geautoriseerd. Daarom geven we hieronder een meer gedetailleerde verdeling van de budgetten op deze productgroep.

Bedragen € 1.000

1.1 Bestuur	Begroting 2022	MJR 2023	MJR 2024	MJR 2025
Lasten				
1.1.1 Gemeenteraad	-1.084	-1.084	-1.084	-1.108
1.1.2 Burgemeester en wethouders	-1.181	-1.181	-1.181	-1.181
1.1.3 Bestuurlijke samenwerking	-10	-10	-10	5
1.1.4 Bezwaar en beroep	-18	-18	-18	-18
Totaal Lasten	-2.302	-2.293	-2.293	-2.293
Saldo van baten en lasten	-2.302	-2.293	-2.293	-2.293

f. Kaderstellende beleidsstukken

Naam beleidsstuk	Korte inhoud	Vaststellingsjaar/looptijd
Nota Raadscommunicatie en Burgerparticipatie	In de nota over communicatie en participatie worden de communicatie door de raad, de burgerparticipatie in het kader van beleid én de participatie van inwoners met de gemeenteraad beschreven.	Vaststelling 17 maart 2015
Wisselwerk, beleid inwoners- en overheidsparticipatie	Beleid op het gebied van zowel inwoners- als overheidsparticipatie, inclusief zowel een kompas (handvaten) voor medewerkers (intern) als een kompas voor de samenleving.	Eind 2021
Uitkomsten Democratie testlab De Fryske Marren, Ontwikkelingen Lokale Democratie	Gemeente De Fryske Marren is een van de tien Nederlandse gemeenten die deelnamen aan het traject Democratie Testlab; een aanpak die vanuit BZK en VNG werd ondersteund. Inzet is te komen tot nieuwe vormen van democratie die passen bij de lokale context. In dit proces werken bewoners, raad, college en ambtenaren samen aan het ontwikkelen van nieuwe experimenten of werkwijzen.	Vaststelling 2017/2018
Dienstverleningsconcept "Graag gedaan/Graach dien"	Hierin is de visie op het KCC beschreven en de(sub) doelen en het tijdspad die leidt tot ontwikkeling van een brede frontoffice voor de hele organisatie.	Vaststelling 2011. Looptijd vanaf 2013-2015. Nog steeds van toepassing
Notitie 'Dienstverlening vanuit de leefwereld van mensen'	In deze notitie is de visie op dienstverlening van De Fryske Marren beschreven m.b.t. het publiceren van een kwaliteitshandvest.	Vaststelling 23 januari 2015
Notitie "Zeg wat je doet en doe wat je zegt"	In deze notitie staan de servicenormen voor de vier dienstverleningskanalen beschreven.	Vaststelling 19 februari 2016
Strategische visie digitale dienstverlening 2020	In dit document staat de visie van De Fryske Marren voor digitale dienstverlening 2020 beschreven.	Vaststelling 29 juni 2016. Looptijd 2016-2020.
Projectopdracht en plan van aanpak	Er is een projectopdracht en een PVA opgenomen met alle actiepunten en de planning hiervan.	Vaststelling 19 april 2017 Looptijd 2017-2020
Meer Vitamine C. Visie en strategie communicatie 2014-2018	In deze notitie verwoorden we de visie op de gemeentelijke communicatie. Op basis van relevante ontwikkelingen in de samenleving is vastgesteld op welke punten de gemeente zich bij de verdere ontwikkeling van haar communicatie moet richten en wat de strategie is om daar te komen.	Vaststelling 22 oktober 2014. Looptijd 2014 - 2018. Deze wordt fasegewijs vervangen door beleid op deelgebieden.
Het Verhaal van De Fryske Marren	Profileringsstrategie voor De Fryske Marren, zowel voor het gemeentelijk gebied en samenleving, als voor de gemeente als overheid (organisatie).	Verhaal van gebied en samenleving: vastgesteld in 2016. Verhaal organisatie: vaststelling 2017
Veiligheidsplan De Fryske Marren 2019-2022	In deze notitie staat de visie op de gemeentelijke veiligheid. Op basis van het actuele gemeentelijke veiligheids-beeld stellen we vast welke veiligheidsthema's bij de verdere ontwikkeling van het gemeentelijke veiligheidsbeleid extra aandacht krijgen en welke beleidskaders we daarbij meegeven	Vastgesteld op 22 mei 2019. Looptijd 2019-2022

Algemene plaatselijke verordening 2021	Met in achtneming van de zich inmiddels steeds beter aftekenende gevolgen van de Omgevingswet, Alcoholwet en Wet regulering prostitutie, zullen de doorlopend binnenkomende tips/suggesties/voorstellen voor de APV uitgewerkt worden in een geactualiseerde versie 2021, zodat die weer up to date zal zijn.	Vaststelling eind 2021
Nadere regels Terrassen	In deze nadere regels worden de spelregels m.b.t. de vergunningverlening voor en het gebruik van terrassen vastgelegd, waarbij ook de opgedane ervaringen rond de tijdelijk toegestane terrassen in de zomer van 2020 en van 2021 wordt meegenomen.	Ervaringen zijn vastgelegd en vormen input voor eventuele nadere regels.

Programma 2. Ruimte

a. Hoofddoelstelling

Een dynamische, duurzame, ontwikkelingsgerichte en veilige woon-, werk- en recreatiegemeente met behoud en versterking van bestaande (omgevings-)kwaliteiten, een gemeente die bijdraagt aan het welzijn van onze inwoners en recreanten.

Dit programma bestaat uit de volgende productgroepen:

- 2.1 Wonen
- 2.2 Openbare Ruimte
- 2.3 Grondbedrijf

b1. Actuele context en ontwikkelingen

Duurzaamheid en klimaat

Binnen het klimaatakkoord zijn er landelijke afspraken gemaakt om de CO₂ uitstoot te reduceren. Vanuit het Rijk hebben gemeenten de taak om hier invulling aan te geven onder andere via de RES en het opstellen van de Transitievisie warmte. Daarnaast vertalen we de afspraken en onze eigen ambities op de thema's Circulair, Energie, Sociaal en een toekomstbestendige leefomgeving. Hierbij streven we naar draagvlak en participatie in de samenleving. Duurzame mobiliteit neemt ook toe in onze gemeente. Met regelmaat komen er vragen over ons laadpalenbeleid en de mogelijkheden daarin. Met andere gemeenten zijn we daarom een aanbestedingstraject gestart met het oog op het plaatsen van laadpalen in het openbaar gebied. Kantoren in Nederland moeten in 2023 minimaal energielabel C hebben. Dit geldt dus ook voor onze kantoren, maar we werken sowieso al aan een masterplan voor het verduurzamen van al ons vastgoed.

Het elektriciteitsnet is oorspronkelijk aangelegd om de woningen en bedrijven te voorzien van elektriciteit. Door de opwek van zon- en windenergie wordt er naast elektriciteit geleverd ook elektriciteit terug geleverd op het net. Inmiddels wordt hierdoor de maximale capaciteit van het net bereikt. Naast de capaciteit van Liander ondervindt ook TenneT beperkingen in het hoogspanningsnet. In de meeste delen van Friesland kunnen hierdoor bedrijven en producenten geen nieuwe of aanvullende capaciteit krijgen voor het terug leveren van opgewekte elektriciteit. Wel heeft Liander voor een aantal initiatieven in onze gemeente al wel ruimte gereserveerd op het net, ook als wij over die initiatieven nog geen standpunt hebben ingenomen. De gemeente heeft structureel overleg met Liander over de situatie en wordt betrokken in het investeringsplan van Liander. Daarnaast vindt er afstemming plaats met Liander in RES verband.

Omgevingswet

De inwerkingtreding van de Omgevingswet is uitgesteld. De wet treedt niet in werking op 1 januari 2021, maar op 1 juli 2022. Dit uitstel betekent niet dat we op onze lauweren rusten. We gaan op dezelfde voet verder met het implementatieproject. Wel worden de kosten hoger omdat het programma implementatie Omgevingswet langer in de lucht moet worden gehouden. De VNG dringt bij het Rijk aan op compensatie van de (hogere) kosten van implementatie.

Agrarisch gebied en landbouw

De agrarische sector is van groot belang in onze gemeente. Zowel voor de uitstraling in de omgeving, als voor de economische belangen. Het is voor de agrarische sector van belang dat de ruimte er is voor transformatie, verduurzaming en innovatie.

Vanuit Greidhoeke Plus geven we de agrarische sector ruimte voor verdere transformatie, verduurzaming en innovatie. Wij ondersteunen de daarbij behorende gebiedsprocessen. Vanuit de Friese veenweide

gemeenten nemen we actief deel aan de uitvoering van het nieuwe veenweideprogramma 2020 – 2030 en ondersteunen we gebiedsprocessen in de veenweidegebieden.

Kwaliteit openbare ruimte

In het coalitieakkoord wordt uitgegaan van een gemiddelde b-kwaliteit van de openbare ruimte. Hoewel het afgelopen voorjaar erg nat was, is in de afgelopen jaren sprake geweest van droogte en veenoxidatie. Gevolg daarvan was bodemdaling. Door de bodemdaling als gevolg van de veenoxidatie is het lastig om in bepaalde delen van de gemeente de kwaliteit te handhaven. Deze ontwikkelingen hebben de levensduur van wegen, fiets- en voetpaden, sportvelden, gazons, bermen en beplanting drastisch verlaagd. De kosten van onderhoud zijn daardoor gestegen.

Vastgoed

Wij onderhouden het gemeentelijk vastgoed, gebouwen, gebouwdelen en installatiecomponenten op minimaal niveau. Dit is niveau 4 (NEN-norm). We doen dit vanuit budgettaire overwegingen en omdat de toekomst van een aantal ervan onzeker is. Als we veel investeren lopen we het risico dat achteraf blijkt dat dit niet had gehoeven. We voeren daarom alleen niet uit te stellen onderhoud uit. Daarmee voorkomen we dat de conditie van de panden (verder) achteruit gaat. Via de Nota levenscyclusbeheer willen we opgaven, onder andere op het gebied van duurzaamheid, koppelen aan financiële mogelijkheden. Bij de eerstvolgende perspectiefnota wordt een voorstel ingediend.

Verkeer en vervoer

Om het stijgende aantal verkeersslachtoffers in ons land te verlagen, heeft het Rijk het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 (SPV 2030) opgesteld. Doel is een trendbreuk te bereiken in verkeersveiligheid: nul verkeersslachtoffers. Basis van het SPV 2030 is een 'risico-gestuurd' verkeersveiligheidsbeleid: ongevallen voorkomen door de belangrijkste risico's in het verkeerssysteem proactief aan te pakken.

De provincie heeft in verband met corona een noodconcessie openbaar vervoer vastgesteld.

We nemen actief deel aan het provinciale mobiliteitsprogramma.

Wonen

Er is sprake van een grote landelijke woningbouwopgave de komende jaren. De woningmarkt is echter vooral een regionale markt met een specifieke lokale opgave, deze is voor De Fryske Marren vertaald in woningbouwafspraken. De opstuwende vraag op langere termijn wordt vooral veroorzaakt door meer en kleinere huishoudens en meer groepen met een zorgvraag die huisvesting nodig hebben. Om aan de vraag te voldoen zetten we in overeenstemming met de regionale woningbouwafspraken extra in op het ontwikkelen van binnenstedelijke plannen. Het zorgen voor brede welvaart staat centraal in de opgave voor de komende jaren vanuit het Rijk en de provincie Fryslân. Beide nemen dit als uitgangspunt voor het woonbeleid. Ze hanteren daarbij de 17 duurzame ontwikkelingsdoelen zoals die geformuleerd zijn door de Verenigde Naties. Een aantal heeft een directe relatie met het woondomein. Deze doelen richten zich op het stimuleren van duurzame steden en gemeenschappen, goede gezondheid en welzijn, het verantwoord consumeren en produceren en het tenslotte samenwerking tussen verschillende partijen om deze doelen te bereiken. De 17 duurzame ontwikkelingsdoelen spelen formeel nog geen rol in onze beleidscyclus, maar door er op aan te sluiten zouden we vanuit een breder kader werken aan het wonen en spreken we ook dezelfde taal bij de samenwerking.

Kwaliteit van bodem, water en lucht

Elke activiteit in en inrichting van onze fysieke omgeving – zowel bovengronds als ondergronds – belast in meer of mindere mate de kwaliteit van de milieucompartimenten bodem, water en lucht. Anders gezegd: het benutten van de fysieke omgeving laat zijn sporen na. Tegelijkertijd is voor veel van deze activiteiten en/of delen van de inrichting een goede kwaliteit van diezelfde bodem, water

en/of lucht noodzakelijk om duurzaam, binnen geaccepteerde risico's, voort te kunnen bestaan. Oftewel: ook het beschermen van de fysieke omgeving is belangrijk.

Om op basis van de kwaliteit van bodem, water en lucht een goede balans te kunnen vinden tussen beschermen en benutten en daarmee sturing te kunnen geven aan 1) nieuwe activiteiten in en inrichting van onze fysieke leefomgeving en 2) het aanpakken van bestaande situaties, is inzicht nodig in de heersende kwaliteit. Ontwikkelingen daarin die verband houden met de Omgevingswet zijn:

- Vastleggen en monitoren van de basisgeluidemissie van gemeentelijke wegen
- Omzetten geluidzones van de gezoneerde industrieterreinen naar geluidproductieplafonds
- Onderzoeken van het omzetten van de luchtkwaliteit met betrekking tot zoönosen en endotoxinen naar normen/omgevingswaarden
- Vaststellen waterkwaliteitsdoelen stedelijk water.

b2. Prioriteringslijst

De raad heeft bij de vaststelling van de Perspectiefnota 2022 aangegeven dat extra middelen, die na de besluitvorming beschikbaar komen, alsnog ingezet kunnen worden voor nieuwe voorstellen bij de Begroting 2022. Aan de hand van een prioriteringslijst zijn voor programma 2 onderstaande voorstellen verwerkt in deze begroting.

bedragen x € 1.000

Onderwerp	Begroting 2022	MJB 2023	MJB 2024	MJB 2025
Uitvoering klimaatakkoord - capaciteit	-200	-200		
Opwaarderen Zuiderzeestraat Lemmer fase 2		-5	-10	-10
Herinrichting 1e deel Jachthavendyk Balk	-6	-12	-12	-12
Verbreden toegangsweg SC Joure	-1	-2	-2	-2
Aquatermy Balk	-100			
Terugdraaien bezuiniging prioritering gemeentelijke milieutaken	-26	-26	-26	-26
Totaal	-333	-245	-50	-50
Waarvan ten laste van de algemene reserve (incidenteel)	-300	-200		
Waarvan ten laste van de exploitatie (structureel)	-33	-45	-50	-50

Uitvoering klimaatakkoord - capaciteit

De opgave die gemeenten krijgen voor duurzaamheid is een belangrijk dossier voor de komende jaren, mede door de omvang van capaciteit en middelen die met deze opgave gemoeid zijn.

Momenteel wordt er gewerkt aan het nieuwe duurzaamheidsprogramma dat dit jaar ter vaststelling wordt voorgelegd aan de Raad. De komende jaren moeten we hard aan de slag om zowel de gemeentelijke ambities als de opgaven vanuit het Rijk uit te kunnen voeren. Dit doen we niet alleen maar samen met alle inwoners, organisaties en bedrijven in onze gemeente. Het gaat hier om een opgave die iedereen zal treffen. Mensen gaan elektrisch koken, de mobiliteit gaat veranderen naar een schonere variant, er komt meer aandacht voor klimaatadaptatie en biodiversiteit. In elk dorp, elke straat en elk huis gaan er de komende jaren veranderingen plaatsvinden.

Het is van belang om tijdig te kunnen inspringen op de gewenste veranderingen en niet achterop te raken noch de verwachtingen bij onze inwoners, bedrijven en instellingen niet waar te kunnen maken.

Voor ons betekent dat onder andere dat er meer specifieke kennis en kunde nodig is die wij nu niet in huis hebben. Denk hierbij duurzaam inkopen en het vorm geven van de circulaire economie. Beide aspecten

bieden goede kansen voor onze eigen bedrijfsvoering (onder andere kostenbesparingen) maar ook om ons bedrijfsleven en onze instellingen te stimuleren tot duurzaamheid.

Als gemeente hebben we de regierol om alle woningen aardgasvrij te maken. Binnen de transitievisie warmte wordt hier nu een eerste aanzet voor gedaan. Na de vaststelling van de transitievisie warmte moeten we aan de slag met het opstellen van de wijkuitvoeringsplannen. Hierin wordt stapsgewijs op wijkniveau aangegeven wat de plannen zijn voor de komende jaren. Gezien de omvang van de gemeenten en de lastige woningvoorraad (diversiteit) is dit een enorme opgave. De energietransitie is een langdurig traject. Structurele inzet is dan ook van belang om de continuïteit te kunnen waarborgen. Daarnaast merken we van inwoners en bedrijven dat er steeds meer behoefte komt aan ondersteuning en advisering. Willen we de komende tijd hierin stappen maken is het noodzakelijk dat er meer capaciteit beschikbaar komt.

Op verzoek van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) is doorerekend welke uitvoeringslasten door het Klimaatakkoord op de decentrale overheden afkomen voor de periode 2022 – 2030. Voor gemeenten zoals De Fryske Marren zou dat gaan om een orde grootte van circa 18 fte voor het gehele werkterrein van een gemeente.

De nadruk zal vooral liggen op acties en maatregelen in de gebouwde omgeving. Maar ook voor zaken zoals duurzame mobiliteit, industrie, landbouw & natuur en elektrische infrastructuur zal zeker inzet nodig zijn.

De wijkgerichte aanpak, communicatie, zonneweides en technische onderzoeken zijn een paar concrete voorbeelden die worden genoemd. De ROB geeft aan dat hier “meekoppelkansen” liggen voor de gemeenten wanneer zij bijvoorbeeld die wijkgerichte aanpak voor het aardgasvrij maken van de woonwijken wellicht kunnen combineren met onder andere sociaal beleid en regulier ruimtelijk onderhoud.

De ROB geeft ook aan dat er nu nog een grote mate van onzekerheid bestaat over die uitvoeringslasten voor onder andere de gemeenten. Daarom is een evaluatie en herijking in 2024 zeker nodig omdat dan ook getoetst kan worden aan ervaringscijfers.

Op dit moment is het helaas nog onduidelijk hoeveel extra structurele middelen vanuit het Rijk naar gemeenten komen. Mede hierdoor kan de gemeente zelf nog geen extra structurele middelen beschikbaar stellen. Gezien de hierboven geschetste urgentie is deze aanvraag voor de jaren 2022 en 2023 zodat wij de tijd kunnen overbruggen met tweemaal € 200.000.

Opwaarderen Zuiderzeestraat Lemmer fase 2

Woningcorporatie Dynhus is inmiddels vergevorderd met het herstructureren van een deel van hun woningvoorraad aan de Zuiderzeestraat in Lemmer. Het project behelst de sloop en nieuwbouw van huurwoningen en het opknappen van een ander deel van de woningen. De herstructurering is opgedeeld in verschillende fases. De eerste woningen zijn opgeleverd en de werkzaamheden aan het bijbehorende openbare gebied zijn bijna afgerond. (gedeelte vanaf Urkerstraat tot Flevostraat). Hiervoor is eerder geld beschikbaar gesteld (fase 1). De tweede fase bestaat uit het slopen van 47 woningen in Q4 van 2021 en het bouwen van 39 woningen in 2022. De oplevering van deze woningen is gepland in het najaar van 2022. Net als bij fase 1 passen we vervolgens ook hier de openbare ruimte aan. De tweede fase van het opknappen van de Zuiderzeestraat is geraamd op € 200.000 te investeren in 2023.

Herinrichting 1e deel Jachthavendyk Balk

De Jachthavendyk vormt de verbinding tussen het centrum en het nieuwe Havenkwartier.

Het nieuwe appartementengebouw aan de Dubbelstraat 11 (voormalig garage van der Heide) komt op de hoek met de Jachthavendyk. Dit deel van de Jachthavendyk maakt onderdeel uit van de route van het nieuwe Havenkwartier naar het centrum van Balk.

Het bestemmingsplan voor Dubbelstraat 11 in Balk is onherroepelijk. Het traject voor de omgevingsvergunning loopt en naar verwachting is het appartementencomplex in 2022 gerealiseerd.

De bewoners krijgen achter op het terrein een parkeerplek. Het openbaar gebied direct aangrenzend aan het gebouw wordt opnieuw ingericht als onderdeel van de werkzaamheden van het nieuwe appartementencomplex. Door een groter deel van de Jachthavendyk opnieuw in te richten wordt de opwaardering van het centrum, die enkele jaren geleden opgeleverd is, doorgetrokken naar het nieuwe Havenkwartier.

Bij de werkzaamheden wordt ook de gedateerde bestrating rondom Haskestaete vervangen.

Hier zijn 3 parkeerplaatsen 'aangewezen', maar er staan vaak meer auto's.

Een deel van dit gebied is weliswaar geen gemeentelijk eigendom, maar wel als openbaar gebied in gebruik. De gemeente is derhalve verantwoordelijk voor de inrichting. Wij willen de route aantrekkelijker maken en laten aansluiten op de kwaliteit van de inrichting van het centrumgebied. Als de realisatie van het Havenkwartier afgerond is, kan het resterende deel van de Jachthavendyk worden opgepakt.

De herinrichting van de Jachthavendyk wordt gecombineerd met de aanleg van een regenwaterriool, vanuit het maatregelenpakket klimaatadaptatie bij het team ruimtelijk beheer.

Verbreden toegangsweg SC Joure

De toegangsweg tot SC Joure is te nauw voor de bussen. De benodigde werkzaamheden betreffen de verbreding van de toegangsweg met inbegrip van het verplaatsen van het hekwerk en lantaarnpalen, het omzagen van bomen en aanplanten van nieuwe bomen. De totale kosten zijn begroot op € 30.000.

Aquatermy Balk

Bij de behandeling van de RES is de motie 'Projekt aquatermy yn Balk' aangenomen op 2 juni 2021. In deze motie wordt het college verzocht om:

- *Te hifkjen ûnder hokker betingsten de provinsje ree is om foar it projekt yn Balk (ûndersyks)budzjet beskikber te stellen*
- *En om nei te gean hoe't ús gemeente dêr ek in finansjele bijdrage (ko-finansiering) oan leverje kin.*
- *Om uterlik bij de behanneling fan de begrutting útslútsel te jaan.*

De gemeente werkt momenteel aan de transitievisiewarmte die eind 2021 moet zijn vastgesteld in de Raad. Vanuit Balk is het initiatief ontstaan om te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om woningen collectief te gaan verwarmen door middel van aquathermie. Een prachtig initiatief dat we als waterrijke gemeente graag ondersteunen. Het onderzoek kan namelijk ook veel kansen bieden voor andere dorpen in onze gemeente. Om het onderzoek verder te brengen is het van belang dat er financiële middelen beschikbaar komen. Deze middelen kunnen worden ingezet voor vervolg onderzoek, organisatiekosten maar ook communicatiemiddelen.

Terugdraaien bezuiniging prioritering gemeentelijke milieutaken

Bij de perspectiefnota 2022 is het volgende erratum geplaatst. De bezuiniging prioritering gemeentelijke milieutaken heeft betrekking op de natuur- en milieueducatie die onder de naam GroenDoen plaatsvindt. Deze educatie heeft primair tot doel om de bij basisschooljeugd het besef te vergroten van de afhankelijkheid van de leefomgeving en dat ze die door eigen handelen kunnen beïnvloeden. Het bezoekerscentrum in Oudemirdum is een belangrijke fysieke locatie voor deze activiteiten. Met de gemeente Súdwest-Fryslân en de Stichting Erfgoed Natuur en Landschap (voorheen Stichting bezoekerscentrum Zuidwest Friesland in Oudemirdum) hebben wij al vele jaren een samenwerking op dit gebied. De lopende overeenkomst eindigt op 31 december 2022. Met de hiervoor genoemde samenwerkende partijen is besproken om de lopende overeenkomst met één jaar te verlengen zodat de nieuwe colleges die in de loop van volgend jaar aantreden de tijd hebben om over de toekomst van de samenwerking te besluiten. De voorgestelde bezuiniging voor het prioriteren gemeentelijke milieutaken komt hiermee te vervallen.

c. Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

2.1 Wonen

Doelstelling:	
We implementeren de Omgevingswet met betrokkenheid van onze samenleving.	
De inwerkingtreding van de wet is uitgesteld tot 1 juli 2022. De wet gaat uit van bundeling van regels voor de fysieke leefomgeving. Het omgevingsrecht moet inzichtelijk zijn, de leefomgeving centraal stellen, ruimte bieden voor maatwerk en tot snellere besluitvorming leiden. Implementatie vergt niet alleen aandacht voor planologie, maar ook voor zaken als leefbaarheid, duurzaamheid, gezondheid, veiligheid, dienstverlening en participatie.	
Resultaat:	Actie:
Een Omgevingsvisie met kaders voor onze leefomgeving en voor participatie, die kan rekenen op draagvlak in de samenleving en die digitaal raadpleegbaar is via het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO)	Het via een participatief proces tot stand brengen en daarna vaststellen van een omgevingsvisie
Aansluiting op het DSO	Gereed maken gemeentelijke systemen voor aansluiting op DSO
Een omgevingsplan met voor de burger bindende regels, dat kan rekenen op draagvlak en dat digitaal raadpleegbaar is via het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) en passend binnen de kaders van de Omgevingsvisie	Het opstellen van een omgevingsplan voor de hele gemeente, te beginnen met drie deelgebieden Het kunnen werken met het nieuwe instrument omgevingsplan op 1 juli 2022
Keuzes van de raad, onder andere over sturingsfilosofie (controle of loslaten), over adviesrecht buitenplanse omgevingsplanactiviteiten, over delegatie van de bevoegdheid tot het vaststellen van delen van het omgevingsplan en over buitenplanse omgevingsplan-activiteiten waarvoor participatie verplicht wordt gesteld en over de breedte van taak van de ruimtelijke kwaliteitscommissie	Informatie- en discussiebijeenkomst houden voor de raad
	Voorstellen over de te maken keuzes voorleggen aan de gemeenteraad
Bestuurders en medewerkers die goed geoutilleerd zijn voor implementatie van en het werken met de Omgevingswet	Het verzorgen van opleidingen over de Omgevingswet voor bestuur en medewerkers waarin aandacht is voor de cultuur, ook in het licht van de bestuurlijke vernieuwing

Doelstelling:	
We werken aan een duurzame gemeente en nemen onze verantwoordelijkheid binnen de opgaven en taken van de energietransitie.	
Na de zomer van 2021 zijn de nieuwe duurzaamheidsambities van de gemeente vastgesteld. Daarmee geven we aan waar we de komende jaren naar toe werken op verschillende duurzaamheidsthema's zoals energie, circulair, sociaal en de leefomgeving. Daarnaast hebben we als gemeente verschillende taken gekregen vanuit het Rijk in het kader van het Klimaatakkoord. Zo zijn we onderdeel van de RES regio Fryslân en moeten we in 2021 de transitievisie warmte gereed hebben.	
Resultaat:	Actie:

Een duurzame en toekomstbestendige gemeente die geen gebruik meer maakt van fossiele brandstoffen	We herijken de Duurzaamheidsvisie met smart doelstellingen en maken een uitvoeringsplan om de ambities te halen. Hierbij betrekken we zowel de interne organisatie als de verschillende externe betrokkenen. De naam duurzaamheidsvisie vervangen we door de naam duurzaamheidsprogramma.
	Als uitvloeisel van het Klimaatakkoord en het Duurzaamheidsprogramma wordt een start gemaakt met de verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed. Hiervoor is een Routekaart opgesteld. Bij de verduurzaming zal onder meer aandacht zijn voor circulariteit en klimaatadaptatie
	We zijn onderdeel van de RES Regio Fryslân waarmee we regionaal invulling geven aan de landelijke doelstellingen voor duurzame opwek tot 2030
	We maken de eerste stappen binnen de Transitievisie warmte door ervaring op te doen in het kader van een pilot project. Hierbij geven we twee kernen en een wijk handvaten om stapsgewijs richting aardgasvrij te gaan
	We passen het herziene beleid voor Sinnefjilden toe (gezien de uitkomsten Impactanalyse)
	We stimuleren het ontstaan van lokale energiecoöperaties, waaraan burgers kunnen deelnemen
	In het buitengebied staan we windturbines toe van maximaal 15 meter hoog op agrarische bouwpercelen. We bereiden daartoe een paraplubestemmingsplan voor
	We zoeken naar nog duurzamere varianten voor brandstof van ons wagenpark. Momenteel rijdt ons wagenpark op blauwe diesel en elektriciteit
	We brengen duurzaamheid in als belangrijk aandachtspunt bij ruimtelijke projecten en bij het opstellen van bestemmings- of omgevingsplannen
	We nemen deel in de betonketen Fryslân en passen de afgesproken duurzaamheidseisen toe in onze grond-, weg- en waterbouwprojecten
	We passen ook voor asfaltwerkzaamheden duurzaamheidseisen toe
	We stimuleren initiatieven vanuit kernen en wijken die bijdragen aan de duurzaamheidsambities
Minder gebruik van grondstoffen en minder afval (Nota Afvalbeleid wordt eind 2021 aangeboden aan de raad)	We zetten in op het terugdringen van afvalstromen en het terugbrengen van de hoeveelheid huishoudelijk restafval naar 30 kg per inwoner per jaar
	We stimuleren hergebruik van grondstoffen (circulaire economie)
	We zetten grote hoeveelheden hekkelspecie, gras en bladeren om in compost en geven dat vervolgens een nuttige bestemming

	We nemen deel in de betonketen Fryslân en passen de afgesproken duurzaamheidseisen toe in onze grond-, weg- en waterbouwprojecten
	We passen ook voor asfaltwerkzaamheden duurzaamheidseisen toe
	We brengen circulariteit in als belangrijk aandachtspunt bij ruimtelijke projecten
Een klimaat-adaptieve gemeente die in 2050 klimaat-robust is ingericht	We houden bij het inrichten van kernen en wijken rekening met klimaatadaptatie en de bevordering van biodiversiteit
	We stimuleren eigenaren van percelen het regenwater af te koppelen van het vuilwaterriool, hun percelen te vergroenen en regenwater vast te houden of te bergen voor droge perioden
	We voeren 10 klimaatadaptieve maatregelen uit volgens het door het college vastgestelde maatregelenpakket klimaatadaptatie en operatie steenbreek

Doelstelling:

Een toekomstbestendige agrarische sector.

Behouden van een economisch rendabele sector: de agrarische sector staat voor grote uitdagingen, onder meer door regelgeving op het gebied van duurzaamheid. De gemeente wil ondersteunen bij knelpunten en meedenken over mogelijkheden en oplossingen. Daarbij willen we dit integraal oppakken, waarbij stikstofproblematiek en CO₂-uitstoot opgaven zijn. Ook kijken we daarbij naar de RES, biodiversiteit, circulaire economie en bodemdaling. We kijken daarbij naar nieuwe verdienmodellen voor de landbouw. Binnen onze gemeente hebben we landbouw op zandgronden en op veenweidegebieden. Wat de landbouw op zandgronden betreft is het verduurzamen van de bollenteelt een aandachtspunt. Ook het behoud van veenweidegebied verdient extra aandacht en heeft een directe link met het veenweideprogramma. We vinden het belangrijk om in geval van bedrijfsbeëindiging karakteristieke boerderijen te behouden.

Resultaat:	Actie:
Duurzame en innovatieve agrarische bedrijven	We ondersteunen pilotprojecten op het gebied van duurzaamheid en innovatie (deels vanuit het project Greidhoeke Plus) - circulaire landbouw - biodiversiteit - stikstof- en CO₂-problematiek - leefbaarheid - we voeren het convenant duurzame gewasbeschermingsmiddelen uit en nemen samen met West- en Ooststellingwerf deel aan het provinciale programma verduurzamen bollenteelt
Behoud karakteristieke boerderijen	We werken onder het principe van 'ja mits' mee aan nieuwe functies voor vrijkomende boerderijen

Doelstelling:	
Het behouden en versterken van de karakteristieken en kwaliteiten van het veenweidegebied.	
Provinsje Fryslân en Wetterskip Fryslân hebben in 2015 het eerste veenweideprogramma opgesteld. Momenteel is het nieuwe veenweideprogramma 2020/2030 vastgesteld. De veenweidegemeenten, waaronder De Fryske Marren, nemen hier actief aan deel en willen volwaardig partner zijn in dit project. Extra aandacht gaat daarbij uit naar de funderingsproblematiek die mogelijk ook onze inwoners treft. De veenweidegemeenten hebben een zienswijze ingediend op het concept programma. Eind 2020 wordt het veenweideprogramma 2020/2030 ter vaststelling aan de gemeenteraden voorgelegd.	
Resultaat:	Actie:
Bewoners en gedupeerden van funderingsschade betrekken bij het veenweideprogramma 2020/2030	via de funderingstafel betrekken wij samen met Waterschap, Provincie en de veenweide gemeenten bewoners en gedupeerden van funderingsschade bij het veenweideprogramma
Informatie naar bewoners in het veenweidegebied	We werken aan een funderingsviewer die eind dit jaar online gaat
	Het funderingsloket is begin dit jaar geopend waar woningeigenaren met fundering problemen terecht kunnen voor advies en ondersteuning.
	We kijken naar het oprichten van een Fries funderingsfonds of het aansluiten op het landelijk funderingsfonds. Er loopt momenteel een pilot in de Grote Veenpolder in gemeente Weststellingwerf om te bezien of een funderingsfonds haalbaar is in het Friese veenweide gebied
Zicht op omvang funderingsproblematiek	Onderzoek naar mogelijkheden funderingsfonds en subsidie voor funderingsonderzoek
	Middels het funderingsloket komt er zicht op de omvang van de funderingsproblematiek
Doorgaan met de lopende pilot/pilots in ons veenweidegebied	Via gebiedsprocessen in gesprek gaan met betrokkenen over de veenweideproblematiek en zoeken naar kansrijke oplossingen/veranderingen (deels vanuit het project Greidhoeke Plus)
	In de Hoitepolder, de Brekkenpolder-zuid en de Haskerveenpolder worden er momenteel gebiedsprocessen opgestart waarbij de gemeente faciliterend is
Een werkbare grondbank op basis waarvan agrarische gronden kunnen worden gekocht die later kunnen worden ingezet voor afwaardering ten behoeve van veenweide, landbouwtransitie, biodiversiteit.	Als gemeente dit punt onder de aandacht brengen bij Provinsje en Wetterskip en hier zelf actief in meesturen
	Momenteel ligt er een concept opzet voor een Friese grondbank klaar
Veenweideproblematiek aanpakken door CO2-reductie	CO2-uitstoot als gevolg van drooglegging veenweide-gebieden reduceren

Doelstelling: We willen de gemeente ontwikkelen in samenhang en in evenwicht met de aanwezige (landschappelijke en cultuurhistorische) waarden.	
De Fryske Marren is een aantrekkelijke gemeente om te wonen, te werken en te recreëren. We zetten in op ontwikkeling door bij plannen in te zetten op versterking van deze waarden.	
Resultaat:	Actie:
Ruimtelijke kwaliteitskaders voor de kernen	Verder implementeren van de landschapsbiografie
	Inhoud geven aan het ruimtelijk kwaliteitskader voor Lemmer ('Lemmer, poort van Zuidwest Friesland')
Afgewogen besluiten over nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen of de totstandkoming van beleid	We wegen landschappelijke waarden mee bij besluiten over ruimtelijke ontwikkelingen
	We dragen de kennis over landschapsbiografie actief uit en betrekken de inwoners bij het vervolg
	We maken gebruik van de landschapsbiografie bij de op te nemen waarden in de Omgevingsvisie
	De biografie van de dorpen, vlekken en stad vormt, samen met de landschapsbiografie van de buitengebieden, ook de basisinformatie die we bij de inwerkingtreding van de Omgevingswet kunnen gebruiken om draagvlak en inpassing te realiseren
	We zetten ons in voor een duurzame ontwikkeling van de IJsselmeerkust
	We concentreren nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen wat betreft bebouwing zoveel mogelijk bij de grotere kernen
	We ontwikkelen en faciliteren de ontwikkeling van nieuwe woningbouw-locaties, zoals Wyldehoarne 4 in Joure en Oosterzee West
	We ronden de lopende actualisatiebestemmingsplannen af. We starten geen nieuwe actualisaties van bestemmingsplannen meer in verband met de inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 juli 2022
Belangen van De Fryske Marren worden meegewogen in bovengemeentelijke plannen	We volgen proactief de plannen van hogere overheden voor zover van belang voor onze gemeente en geven zo nodig een reactie. Daarbij gaat het onder andere om de Nationale en provinciale omgevingsvisie
	We volgen ontwikkelingen in het provinciale beleid voor o.a. kleine windturbines en beoordelen de mogelijkheden in De Fryske Marren
	We benutten de wettelijke mogelijkheden om gaswinning tegen te gaan

Doelstelling:	
Het zorgen voor duurzame kernen en wijken waar inwoners van De Fryske Marren kunnen wonen.	
Inclusieve, veilige, veerkrachtige en duurzame kernen en wijken: dat is waar wij aan werken voor alle inwoners van De Fryske Marren	
Resultaat:	Actie:
De gemeente zorgt voor een breed aanbod aan woningen voor verschillende doelgroepen	Minimaal gemiddeld 100 woningen per jaar opleveren in de periode 2020 – 2030, één en ander in overeenstemming met de regionale woningbouwafspraken. Hierbij is specifieke aandacht voor starters.
	We sturen actief op een realisatietermijn van projecten en maken daartoe bindende afspraken met ontwikkelaars.
	We zetten in op een krachtige ontwikkeling van onze hoofdkernen door het stimuleren van het aanbod van nieuwe woningen en voor de kleine kernen leveren we maatwerk op basis van aantoonbare en onderbouwde vraag (Built to order)
De gemeente zorgt voor betaalbare huisvesting voor mensen die niet op eigen kracht daarin kunnen voorzien	We maken jaarlijks prestatieafspraken met de corporaties over nieuwbouw, betaalbaarheid en investeringen in de bestaande huurwoningen
	De slaagkans voor een sociale huurwoning is over de gehele gemeente gemiddeld minder dan 10%. Wij zetten in op een verhoging naar 15%
De gemeente zorgt voor meer woningaanbod voor specifieke aandachtsgroepen	We brengen de opgave voor de huisvesting van aandachtsgroepen (beschermde wonen, maatschappelijke opvang, statushouders, woonwagenbewoners, arbeidsmigranten) breed in beeld, teneinde deze meer integraal te benaderen, te versterken en te verbeteren
We vertalen de landelijke bestuurlijke afspraken Wonen en Zorg in een lokale woonzorgvisie en de prestatieafspraken	We stellen een woonzorgvisie op met lokale zorgpartijen en stakeholders. We geven hiermee invulling aan de verplichting uit het Rijk en geven input aan Regiobeeld Friesland (op het gebied van ouderenzorg)
	We vertalen de woonzorgvisie in de prestatieafspraken voor de jaarschijf 2023
We hebben een up-to-date inzicht in de plan-capaciteit voor woningbouw en inhoud van de plannen naar planstatus en doelgroep	We nemen deel aan het project Friese Woningmarkt/ Woonmonitor
	We sluiten aan bij Planmonitor Wonen 2.0 op Arcgis Hub Platform en werken dit op gemeenteniveau uit
De gemeente heeft een eigen aanpak op Uitvoeringsagenda Flexibilisering Asielketen	De taakstelling huisvesting vergunninghouders vullen we samen met de corporaties in.
	We onderzoeken de wenselijkheid van een tussenvoorziening in het kader van de flexibele wendbare asielketen
De raad is op de hoogte van de voortgang van de woningbouwprojecten en van relevante beleidsmatige ontwikkelingen op het gebied van wonen	We rapporteren twee keer per jaar via een voortgangs-rapportage woningbouw

Doelstelling:	
De bebouwde leefomgeving en ruimtelijke ordening is leefbaar, veilig en bevordert de gezondheid.	
Binnen De Fryske Marren wordt ruimte geboden aan tal van functies zoals wonen, werken, wegen, water, recreatie en natuur. Om te voorkomen dat belangen van verschillende functies onacceptabel met elkaar concurreren, moeten we goed nadenken over de manier waarop en de voorwaarden waaronder we ruimte kunnen invullen. Een van de instrumenten die daarbij wordt ingezet is een stelsel van wet- en regelgeving met bijbehorend vergunningen-, toezicht- en handhavingsregime. De Fryske Marren valt op omdat zij slim, maar vooral ook nuchter en herkenbaar met deze middelen omgaat.	
Resultaat:	Actie:
Een veilige, leefbare bebouwde woonomgeving	We toetsen aanvragen, verzoeken en nieuwe ontwikkelingen aan wet- en regelgeving en nieuw beleid
	We houden toezicht op aanvragen, op de naleving van de milieuregels, de kwaliteit en het gebruik van de bestaande gebouwen en terreinen
	We zorgen voor een goede integrale afstemming binnen de fysieke leefomgeving
	We zorgen ervoor dat (potentiële) aanvragers op de hoogte worden gesteld van de planologische mogelijkheden en de mogelijkheden voor vergunningsvrij bouwen

Doelstelling:	
Behoud en herstel van gemeentelijke monumenten.	
Monumentale panden hebben een positieve uitstraling in onze gemeente. Hiervoor is een erfgoedverordening vastgesteld en voeren we gemeentelijk monumentenbeleid uit. Om aanwijzingen tot monument uit te voeren en om alle monumenteneigenaren een stimulans te bieden om zorg te dragen voor het behoud en herstel van deze panden is subsidie mogelijk.	
Resultaat:	Actie:
Beschermen van waardige gemeentelijke monumenten	We stellen een definitieve lijst van gemeentelijke monumenten vast
	Op basis van de subsidieverordening kunnen we na een positieve beoordeling van een aanvraag subsidie verlenen
	We houden toezicht op de uitvoering
	We stellen een kerkenvisie op
	We streven naar behoud van grafmonumenten op basis van de vastgestelde lijst

Doelstelling:	
We willen een doelmatig, veilig en duurzaam verkeers- en vervoerssysteem realiseren.	
We gaan door met Duurzaam Veilig. We behouden en werken verder aan een eenduidig, functioneel en verkeersveilig wegennet met speciale aandacht voor de kwetsbare verkeersdeelnemers. Aanpassingen aan het wegennet baseren we op de in ontwikkeling zijnde risicoanalyse wegennet, draagvlak en voldoende middelen. Hierbij spelen we in op verandering in verplaatsingsbehoefte en keuze van vervoerswijze. We stimuleren het fietsgebruik door te werken aan een veilige en 'vlotte' fietsinfrastructuur en blijven aandringen op een goed openbaar vervoerssysteem. Hiermee hebben we aandacht voor klimaat en gezondheid. We blijven lobbyen voor een aquaduct in de Skarster Rien en we geven inhoud aan de nog vast te stellen	

visie 'Lemmer, poort van Zuidwest Friesland'. Dit laatste doen we met het oog op een goede ontsluiting en doorstroming over land en water. Ook zetten we ons in voor een veilig en functioneel vaarwegennet, zowel voor de beroeps- als de recreatievaart.	
Resultaat:	Actie:
Een duurzaam veilig verkeerssysteem met een goed openbaar vervoer	We zorgen voor het uitvoeren van het Gemeentelijk Verkeer en Vervoer Plan (GVVP)
	We voeren een risico-analyse voor het gemeentelijke wegennet uit en stellen een uitvoeringsplan op
	We voeren (herinrichtings)projecten uit zoals de aanpassing kruispunt Huisterheide/Langwarderdyk in Sint Nicolaasga. Bewoners en overige belanghebbenden betrekken we hierbij
	We voeren de maatregelen uit het 'Uitvoeringsprogramma fietsveiligheid 2020-2023' uit
	We bepalen op basis van het vastgestelde afwegingskader 'Fietsvoor-zieningen op en langs verblijfswegen in het buitengebied' waar fietsvoorzieningen vanuit fietsveiligheid een meerwaarde hebben
	We monitoren samen met Rijk en provincie het functioneren van het Knooppunt Joure
	We leveren een bijdrage aan het monitoren van de effecten van de opgewaardeerde N359
	We nemen deel aan de Verkenning 3 Friese Bruggen (opdrachtgever Rijkswaterstaat) met speciale aandacht voor de brug Spannenburg
Toegankelijk en goed openbaar vervoersysteem	We voeren overleg met de provincie (als regievoerder) en de vervoerder over het openbaar vervoer
	We nemen deel aan het provinciaal proces ter voorbereiding van de aanbesteding concessie busvervoer 2022-2032; door de coronacrisis heeft de provincie in 2020 de aanbesteding van de Friese busconcessie voorlopig uitgesteld
	We dragen zorg voor een goede doorstroming van het openbaar vervoer en bij (her)inrichting van wegen houden we rekening met de bus
	Niet toegankelijke bushaltes worden – indien mogelijk – aangepast in het kader van onderhouds- en of herinrichtingswerkzaamheden
Continueren permanente verkeerseducatie	We stellen jaarlijks een Actieplan gedragsbeïnvloeding op en vervullen een coördinerende rol bij het uitvoeren daarvan: hierbij focussen we ons op de kwetsbare verkeersdeelnemers: beginnende bestuurders, ouderen en fietsers

2.2 Openbare ruimte

Doelstelling: • Wij willen de gemeente beheren op een manier die aansluit bij de behoeften van bewoners. Het grondgebied van de gemeente moet een veilige, hele en plezierige omgeving zijn voor iedereen. • We willen de biodiversiteit in de gemeente vergroten en ziekten en plagen in het groen via natuurlijke vijanden bestrijden. Daarnaast werken wij mee aan het vergroten van de natuurwaarden in onze gemeente. • We geven ruimte aan mogelijkheden van participatie van inwoners in het beheer van de openbare ruimte. • We willen een toegankelijke, openbare ruimte waardoor iedereen zich gemakkelijk kan verplaatsen en er kan verblijven.	
Een veilige woonomgeving met voldoende diversiteit biedt een goede leefomgeving. Zelfbeheer van bewoners vergroot hun betrokkenheid bij hun woonomgeving.	
Resultaat:	Actie:
Inzicht in de staat van onderhoud van ons areaal en in de toekomstige verplichtingen om de staat van onderhoud op het gewenste peil te houden	We voeren cyclische inspecties uit op kunstwerken, wegareaal, gebouwen, vaarwegen, riolering en bomen en we verwerken de resultaten in de beschikbare beheerprogramma's
	We maken beheerprogramma's en onderhoudsplannen op basis van de cyclische maatregelen en inspectieresultaten
	We voeren het integraal onderhoud en de vervanging van riolering water en oevers uit in combinatie met andere programma's en projecten. We zetten in op zo veel mogelijk schaalvoordeel wat maximale efficiency oplevert.
Veilig en goed functionerend straatmeubilair en speelvoorzieningen op de juiste plekken, ruimte om te spelen in het openbaar gebied	We controleren en onderhouden het straatmeubilair op een sober maar veilig niveau
	Bij het vervangen van het meubilair nemen we het duurzaamheidsaspect mee
	Speeltoestellen worden jaarlijks geïnspecteerd op veiligheid
Voorkomen van gladheid op onze hoofdwegen en hoofdfietspaden	Bij het inrichten van de openbare ruimte is aandacht voor ruimte om te spelen
	We spelen adequaat in op de weersverwachtingen. Daarbij bestrijden wij de gladheid conform het gladheidsbestrijdingsplan
De technische staat van onze wegen onderhouden we op een gedifferentieerd onderhoudsniveau. Vanuit een goede informatievoorziening geven we het onderhoud meer planmatig vorm met een meerjarig beheerplan wegen	We houden de inwoners van acties op de hoogte via de sociale media
	Op grond van het beleidsplan wegbeheer onderhouden we asfaltverharding op basiskwaliteit om kapitaalvernietiging te voorkomen. De overige verhardingssoorten onderhouden we op lager niveau, maar alleen in gebieden waar de gebruiksintensiteit laag is. We hebben extra aandacht voor centra en groengebieden en parken. Dit scenario richt zich daarmee ook op toerisme, recreatieve (fiets)paden en een hoog niveau rond de belangrijke voorzieningen in de kernen

	We voeren integraal onderhoud en vervanging uit in combinatie met rioolwerkzaamheden en andere programma's en projecten.
Kunstwerken (bruggen, sluizen, tunnels, viaducten en pontvoorzieningen) onderhouden we veilig en technisch voldoende	Op basis van het beleidsplan kunstwerken 2020-2023, inclusief beheerplanning, en inspectieresultaten geven we uitvoering aan het onderhoudsprogramma kunstwerken
	Naast groot onderhoud vervangen we ook kunstwerken wanneer deze aan het einde van de levensduur zijn of niet meer voldoen aan de veiligheidseisen
De openbare verlichting moet goed en duurzaam functioneren	Op basis van het beleidsplan openbare verlichting 2016-2024 voeren we onderhoud uit aan de masten, armaturen en lampen. Dit is gepland onderhoud, maar ook incidentele lampuitval, aanrijshades en vandalisme. We vervangen oude armaturen door LED
	We nemen deel in de Coöperatie Openbare Verlichting Fryslân (OVEF). Naast inkoop van elektra voor de openbare verlichting nemen we ook storings- en onderhoudscontracten af via de OVEF
Het onderhoud van openbaar groen is gericht op biodiversiteit en vastgestelde gedifferentieerde beeldkwaliteits-niveaus	We geven invulling aan de Groenvisie
	We gaan de openbare ruimte vergroenen door meer groen aan te planten
	We bestrijden de eikenprocessierups en daarbij zetten we ook natuurlijke middelen in. We gebruiken daarvoor een speciaal bloemenmengsel en zetten nematoden (aaltjes) in
	We vergroten de biodiversiteit door meer variatie aan soorten aan te planten en bloemrijke mengsels in te zaaien
Een goed werkend water- en rioolsysteem, welke klimaat adaptief is, met een beperkt risico op wateroverlast dat geleidelijk wordt omgebouwd tot een meer duurzaam water- en rioolsysteem. Een goede kwaliteit van het oppervlaktewater	We voeren het beheer van de bermen zo uit dat deze bloemrijker en aantrekkelijker worden voor insecten
	We stimuleren collectief zelfbeheer van openbaar groen door plaatselijke belangen. Plaatselijke belangen kunnen via dorpencoördinatoren verzoeken voor zelfbeheer indienen
Een goed werkend water- en rioolsysteem, welke klimaat adaptief is, met een beperkt risico op wateroverlast dat geleidelijk wordt omgebouwd tot een meer duurzaam water- en rioolsysteem. Een goede kwaliteit van het oppervlaktewater	We dragen bij aan ontwikkelingen die meerwaarde hebben voor onze leefomgeving. Daarbij stellen we ons omgevingsgericht op en kijken nadrukkelijk ook naar mogelijke bijdragen aan of effecten op o.a. gezondheid en omgevingskwaliteit
	Voor een goede kwaliteit van ons water blijven we handelen in lijn met de Kaderrichtlijn Water (KRW) en Grondwaterrichtlijn (GWR). Daarbij hebben we oog voor de ecologie, de morfologie (beperken piekafvoeren), de stoffen in het water én het vermijden van (nieuwe) gezondheidsrisico's

	We kijken zowel binnen als buiten de gemeentegrens of en hoe we, ontwikkelingen die gaande zijn, slim kunnen combineren. We wentelen waterproblemen niet af, tenzij dit op regionaal niveau doelmatiger is. In ons eigen handelen kijken we bewust naar hoe klimaatproof en energie-efficiënt wij dit doen en leggen hierbij de nadruk op het bevorderen van duurzame initiatieven
--	--

Doelstelling: Wij willen gemeente De Fryske Marren ontwikkelen door projecten te realiseren.	
Gemeente De Fryske Marren is een ontwikkelingsgerichte gemeente. We willen ook in 2022 projecten voltooien en in gang zetten.	
Resultaat:	Actie:
Verbeteren van de leefbaarheid	Het verkeersluw maken van recreatieve delen van kernen
Nieuwe woongebieden	We geven de voorkeur aan inbreiding boven uitbreiding We ontwikkelen eigen plannen met bijbehorende grondexploitaties zoals Wyldehoarne 4 in Joure, een uitbreiding van Nij Sân Rotten in Rottum en Tramdijk Oost in Lemmer
Ontwikkeling van bedrijventerreinen	We ontwikkelen De Ekers 3
Heringerichte dorpskernen en toegangswegen	We verbeteren de ruimtelijke kwaliteit van het openbaar gebied in onze kernen, zoals de Middenweg te Bantega en de Haulsterweg in Haskerhorne
Ontwikkelingen van derden die we faciliteren	We faciliteren plannen van derden zoals het plan voor Lemsterpark, tweede fase We faciliteren de herontwikkeling van panden in het centrum van Balk

Doelstelling: Op iedere plek in onze gemeente voldoet de kwaliteit van bodem, water en lucht aan de daaraan gestelde normen en waarden.	
Elke activiteit in en inrichting van onze fysieke omgeving – zowel bovengronds als ondergronds – belast in meer of mindere mate de kwaliteit van de milieucompartimenten bodem, water en lucht. Anders gezegd: het benutten van de fysieke omgeving laat zijn sporen na. Tegelijkertijd is voor veel van deze activiteiten en/of delen van de inrichting een goede kwaliteit van diezelfde bodem, water en/of lucht noodzakelijk om duurzaam, binnen geaccepteerde risico's, voort te kunnen bestaan. Oftewel: ook het beschermen van de fysieke omgeving is belangrijk. Om op basis van de kwaliteit van bodem, water en lucht een goede balans te kunnen vinden tussen beschermen en benutten en daarmee sturing te kunnen geven aan 1) nieuwe activiteiten in en inrichting van onze fysieke leefomgeving en 2) het aanpakken van bestaande situaties, is inzicht nodig in de heersende kwaliteit.	
Resultaat:	Actie:
Inzicht in de kwaliteit van bodem, water en lucht	We houden een bodeminformatiesysteem bij dat met een koppeling naar bodemloket.nl voor een ieder raadpleegbaar is We stellen waterkwaliteitsdoelen vast voor stedelijk water

2.3 Grondbedrijf

Doelstelling:

Wij zetten ons in voor een commerciële exploitatie van gronden en het juridisch borgen van grond gerelateerde contracten.

Gemeente De Fryske Marren heeft afgezien van haar ruime areaal openbare ruimte ook grondposities op een aantal strategische locaties. Met de grondposities streeft de gemeente twee doelen na.

Resultaat:

We maken ontwikkelingen op het gebied van woningbouw en bedrijventerreinen mogelijk.

We benutten commerciële mogelijkheden in ons grondbedrijf

Actie:

We verkopen bouw kavels en overhoeken

We faciliteren ontwikkelingen van derden en sluiten daartoe exploitatieovereenkomsten

d. Verbonden partijen

Hûs en Hiem

Doelstelling

De doelstelling van Hûs en Hiem is het leveren van een bijdrage aan de ruimtelijke kwaliteit van de gemeente. Dit doet Hûs en Hiem door te bezien of bouwplannen zowel op zichzelf als in verband met de omgeving voldoen aan redelijke eisen van welstand. Wij formuleren deze eisen in de Welstandsnota.

Ontwikkelingen

Met de invoering van de Omgevingswet staat het de gemeente vrij om welstandsregels vast te stellen. Dat is dus straks niet meer verplicht. Voor zover de gemeente regels vast wil stellen moeten we deze opnemen in het omgevingsplan. Hierbij moet de gemeente nadenken over de toekomst van de welstandsorganisatie.

Voor Rijksmonumenten is het verplicht een commissie in te stellen die toeziet op de ruimtelijke kwaliteit. Dit kan Hûs en Hiem zijn, die nu ook die taak heeft. Als wij een besluit nemen voor een bredere taak van een dergelijke commissie, kunnen wij Hûs en Hiem aanwijzen voor die taak.

Beleidsrisico's

Als we besluiten geen regels voor welstand op te nemen kan dat effect hebben op de ruimtelijke kwaliteit van onze gemeente.

FUMO

Doelstelling

Het uitvoeren van het wettelijke VTH basistakenpakket en – voor zover een deelnemer daartoe heeft besloten – het uitvoeren van aanvullende taken op het terrein van de overheidszorg voor de fysieke leefomgeving en – voor zover een deelnemer daarom heeft verzocht en de FUMO daarin kan voorzien – het uitvoeren van incidentele taken.

Ontwikkelingen

Met de invoering van de Omgevingswet vindt er een verschuiving plaats in het wettelijk basistakenpakket. De totale omvang van het basistakenpakket wijzigt en ook worden bevoegd gezag-taken van bepaalde basistaken overgeheveld van provincie naar gemeenten. De bijdrage van de gemeenten voor het uitvoeren van de basistaken door de FUMO gaat daardoor omhoog. Daarnaast heeft de Omgevingswet impact op de wijze waarop de (basis)taken worden uitgevoerd. Dit geldt zowel voor de FUMO als voor de gemeenten.

Beleidsrisico's

De taken die de FUMO uitvoert worden afgestemd met de overige deelnemers aan de FUMO. Dit betekent dat wij de uitvoering niet alleen (zelfstandig) bepalen en dat we in dat verband een beleidsrisico lopen.

Afvalsturing NV (Omrin)

Doelstelling

Afvalsturing NV (Omrin) wil inzetten op het maximaal terugwinnen van grondstoffen en duurzame energie uit afval: door innovatie, door verbetering van voor- en nascheiding en door het aangaan van nieuwe samenwerkingen. Zij gaan voor een circulaire bedrijfsvoering en wil een optimale benutting van de installaties.

Ontwikkelingen

Omrin wil inzetten op het verder reduceren van reststoffen en het recyclen van grondstoffen. In het 'Rijksbrede programma circulaire economie' wordt de transitie geschetst naar een voor 2050 te realiseren circulaire economie in Nederland, met als tussendoelstelling 50% minder gebruik van primaire grondstoffen in 2030.

Beleidsrisico's

Door oplopende kosten van verbrandingstoelagen en CO2-heffing voor afval zullen de kosten voor de gehele afvalinzameling toenemen.

Coöperatieve Openbare Verlichting & Energie Fryslân U.A.

Doelstelling

De inkoop van gas en elektriciteit voor gemeente De Fryske Marren is ondergebracht in de Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân (OVEF). Dit samenwerkingsverband onderhandelt namens onder andere de Friese gemeenten en de provincie met energieleveranciers en maakt de uiteindelijke prijs-afspraken. Daarnaast is het gezamenlijk beheer en onderhoud van de openbare verlichting in Fryslân ondergebracht bij de coöperatie.

Ontwikkelingen

Naast het geleidelijk overstappen op LED-verlichting wordt er een slag gemaakt in het inkopen van duurzaam opgewekte energie. Omdat overheden sinds 1 januari 2015 verplicht zijn om duurzaam en maatschappelijk verantwoord in te kopen, wordt de verbruikte energie (achteraf) verduurzaamd door middel van het kopen van Garanties Van Oorsprong (GVO's) en Verified Emission Reduction (VER)-certificaten. Gemeente De Fryske Marren heeft dat tot op heden gedaan met GVO's afkomstig van Omrin (Biomassa en Groengas) en VER's uit Europa. Echter, in 2021 zijn er groenere en meer lokale alternatieven dan voornoemde soorten GVO's en VER's. De gemeente heeft besloten om haar gasgebruik ten dele te verduurzamen met GVO's afkomstig van het Valuta voor Veen-model. Binnen de gemeentegrenzen zijn enkele Valuta voor Veen-initiatieven in een vergevorderd stadium om op de markt te gaan. Een goed voorbeeld hiervan is de Hoitepolder bij Langweer.

In provinciaal verband zijn we momenteel bezig met de voorbereiding van een aanbesteding. Dit kan ertoe leiden dat er een concessiehouder komt die laadpalen mag plaatsen en moet exploiteren. OVEF speelt daarbij een belangrijke rol.

Beleidsrisico's

LED-verlichting heeft een andere lichtstraalbundel dan de oude armaturen. Het geeft een ander lichtbeeld in de straat. Dit kan bij te grote onderlinge afstanden leiden tot te donkere locaties, zodat daar een mast bij geplaatst moet worden. Door het niet toekennen van investeringsmiddelen loopt de transitie naar LED-verlichting vertraging op.

Lokaal opgewekte duurzame energie en initiatieven zoals Valuta voor Veen zijn vaak duurder dan energie uit het buitenland. Hier zullen structurele middelen voor gevonden moeten worden.

e. Wat mag het kosten?

Bedragen € 1.000

2. Ruimte	Begroting 2022	MJR 2023	MJR 2024	MJR 2025
Lasten				
2.1 Wonen	-6.995	-7.031	-7.015	-6.985
2.2 Openbare ruimte	-27.567	-26.852	-26.702	-26.497
2.3 Grondbedrijf	-981	-981	-981	-981
2.9 Algemeen	-484	-232	-39	-39
Totaal Lasten	-36.027	-35.096	-34.737	-34.501
Baten				
2.1 Wonen	3.139	3.192	3.215	3.215
2.2 Openbare ruimte	14.178	13.948	13.850	13.850
2.3 Grondbedrijf	1.237	1.237	1.237	1.237
Totaal Baten	18.553	18.376	18.301	18.301
Saldo van baten en lasten	-17.473	-16.720	-16.436	-16.201
Storting	-	-	-	-
Onttrekkingen	1.768	255	25	-
Mutatie reserves	1.768	255	25	-
Resultaat	-15.705	-16.465	-16.411	-16.201

f. Kaderstellende beleidsstukken

Naam beleidsstuk	Korte inhoud	Vaststellingsjaar/looptijd
Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan De Fryske Marren, mei 2016	Dit plan omschrijft een samenhangend beleid op het gebied van verkeer en vervoer, gericht op een verkeersveilige, leefbare en goed bereikbare gemeente	Vastgesteld 2016, looptijd onbepaald
Visiedocument duurzaamheid	Als je iets wilt bereiken is het van belang om een beeld van de gewenste toekomst te vormen. In de duurzaamheidsvisie is dat beeld in de vorm van ambities weergegeven. Deze ambities geven een heldere richting aan voor de gemeente op het gebied van duurzaamheid	Vastgesteld 2016, looptijd onbepaald
Notitie Sinnefjilden	Beleidskader bieden voor het realiseren van zonnevelden	Vastgesteld 2020, looptijd onbepaald
Woonvisie 2019 - 2023	In de woonvisie 2019 - 2023 legt gemeente De Fryske Marren de koers vast op het gebied van wonen voor de komende jaren	Vastgesteld 2019, looptijd tot en met 2022
Afwegingskader woningbouw en het Uitvoeringsprogramma Woningbouw De Fryske Marren 2019 tot 2026	Dit document is een kader voor het afwegen van woningbouwprojecten	Vastgesteld 2019, looptijd tot 2026

Beleidsplan wegbeheer 2020 – 2024	In dit stuk zijn de uitgangspunten voor het onderhoud van de wegen vastgelegd. Daarnaast is de financiële doorrekening opgenomen	Vastgesteld 2020, looptijd 2020 tot en met 2024
Nota Grondbeleid 2020 – 2024	De nota grondbeleid is gericht op het gebruik maken van eigen gronden voor exploitatie en op het faciliteren van derden om gewenste ontwikkelingen mogelijk te maken. Voor niet commerciële gronden streven we naar een kostenneutrale aanpak	Vastgesteld 2019, looptijd 2020 tot en met 2023
Nota Vastgoedbeleid De Fryske Marren	In deze nota is vastgelegd hoe het gemeentelijk vastgoed doelmatig en doeltreffend ingezet kan worden, zodat het een bijdrage levert aan de beleidsdoelen en strategische doelen van de gemeente De Fryske Marren.	Vastgesteld in 2019, looptijd 2019 tot en met 2023
Beleidsnotitie Onderhoud gemeentelijk vastgoed De Friese Meren	In deze notitie is vastgelegd hoe de gemeentelijke gebouwen op een sobere en doelmatige wijze worden onderhouden. De gebruiks- en bedrijfsprocessen en de veiligheid en gezondheid van de medewerkers zijn hierbij gewaarborgd	Vastgesteld in 2015, looptijd 2015-2020 (formulering nieuw beleid is voorzien voor Q3 2021/ Q1 2022, inclusief financiële onderbouwing)
Notitie Stimulering Woningmarkt De Fryske Marren	In de notitie zijn de instrumenten beschreven die we kunnen inzetten voor het stimuleren van de woningmarkt	Vastgesteld 2015, looptijd tot vaststelling nieuwe notitie
vGRP (verbreed gemeentelijk rioleringsplan) 2020-2024	In dit beleidsplan zijn de zorgplichten voor de inzameling van stedelijk afvalwater, hemelwater en grondwater geregeld. In verband met de klimaatverandering en de daarmee gepaard gaande toename van regenval is in het vGRP ingegaan op het aspect klimaatadaptie	Vastgesteld 2019, looptijd 2020 tot en met 2024
Bermbeheerplan 2018-2027	In dit beleidsplan is het beheren van de bermen omschreven, waarbij het beheer gericht is op het vergroten van de biodiversiteit	Vastgesteld in 2017, looptijd van 2018 tot en met 2027
Groenbeleidsplan 2021	Dit betreft een “groenbeleidsplan”. Hier wordt o.a. het zelfbeheer door derden en het vergroten van de biodiversiteit aangegeven	Looptijd onbepaald (wordt eind 2021 voorgelegd aan de raad)
Beleidsplan kunstwerken 2020-2023	In dit beleidsplan wordt het beheer en onderhoud van de kunstwerken omschreven en de daarvoor benodigde middelen	Vastgesteld in 2020, looptijd t/m 2023
Grondstoffenbeleidsplan	De jaarlijkse hoeveelheid huishoudelijk restafval is na 2020 maximaal 100 kg per persoon en in 2025 maximaal 30 kg per persoon per jaar. In 2025 gaan burgers zo om met consumptiegoederen, dat deze in de kringloop kunnen blijven en dat geen zwerfafval achterlaten de norm is.	Wordt eind 2021 voorgelegd aan de raad
Notitie “15 Locaties om te gedenken”	In deze notitie is de visie op begraafplaatsen beschreven. Hier wordt ingegaan op de kwaliteit van de begraafplaatsen en o.a. biodiversiteit.	Vastgesteld in 2017, looptijd t/m 2022
Nota beleidsregels parkeren De Fryske Marren	Toetsingskader voor het bepalen van de parkeerbehoefte bij ruimtelijke ontwikkelingen.	Vastgesteld 2018, looptijd onbepaald
Meerjarenplan Baggeren Vaarwegen 2019 – 2022	In dit meerjarenplan wordt beschreven hoe en waarom wij onze vaarwegen baggeren. Ook wordt aangegeven welke middelen benodigd zijn.	Vastgesteld in 2018, looptijd 2019 t/m 2022

Meerjarenplan Oeverconstructies Vaarwegen 2019 – 2022	In dit beleidsplan wordt het beheer en onderhoud van de oeverconstructies vaarwegen omschreven en de daarvoor benodigde middelen.	Vastgesteld in 2018, looptijd 2019 t/m 2022
Beleidsregels ontheffing gebruik parkeerschijf in parkeerschijfzone(s) Joure/Lemmer	Toetsingskader voor de beoordeling van aanvragen om ontheffing van het gebruik van de parkeerschijf in de parkeerschijf-zones Joure en Lemmer	Vastgesteld 2016, looptijd onbepaald
Beleidsplan Openbare Verlichting 2016-2024	In dit beleidsplan wordt het beheer en onderhoud van de openbare verlichting omschreven en de daarvoor benodigde middelen	Vastgesteld in 2016, looptijd 2016 t/m 2024
Plan van aanpak omgevingsplan	In dit plan van aanpak zijn de keuzes voor het instrument beschreven, bijvoorbeeld voor de te hanteren uitgangspunten en de planning	Vastgesteld in 2020, looptijd tot gemeente beschikt over omgevingsplan voor hele gemeente
Notitie overgangsfase omgevingsplan	Deze notitie beschrijft keuzes voor opzet en structuur van het omgevingsplan, over toepasbare regels, over hoe om te gaan met initiatieven die niet in het omgevingsplan passen et cetera	Vastgesteld in 2021, looptijd tot het moment dat de gemeente beschikt over een omgevingsplan voor de hele gemeente

Programma 3. Economie

a. Hoofddoelstelling

De Fryske Marren streeft naar een krachtige, innovatieve en toekomstbestendige economie, die een bijdrage levert aan een aantrekkelijk woon- en leefklimaat en een duurzame economie, waarbij sprake is van efficiënt gebruik van (hernieuwbare) grondstoffen.

Dit programma bestaat uit de volgende productgroepen:

3.1 Economische zaken, recreatie en toerisme

3.2 Bedrijvencontacten

b1. Actuele context en ontwikkelingen

Economische zaken, recreatie en toerisme

Economie en werkgelegenheid

Wij zetten in op een dynamische economie met voldoende gedifferentieerde werkgelegenheid voor onze eigen inwoners en een goed ondernemersklimaat. Samen met de ondernemers en relevante partijen uit het maatschappelijk veld werken wij aan een nieuw Sociaal-economisch beleid voor De Fryske Marren.

Landbouw

In De Fryske Marren is de sector landbouw een belangrijke economische pijler. Daarbij is de landbouw de grootste 'stofleverancier' in het buitengebied. Hierbij ligt het accent op de melkveehouderij. Daarnaast komen in beperkte mate tuinbouw, akkerbouw en intensieve veehouderij voor. Voor het behouden van een economisch draagvlak is instandhouding van de melkveehouderij in het buitengebied van groot belang. De agrarische sector moet de ruimte krijgen voor verdere transformatie, verduurzaming en innovatie.

Recreatie en toerisme

De Fryske Marren heeft de recreant en toerist voor wat betreft cultuur, natuur, water en landschap veel te bieden. Wij zijn een actieve en recreatieve gemeente. De recreanten en toeristen moeten nog meer het jaar rond hun weg vinden in de regio. Er is ruimte voor nieuwe initiatieven die het assortiment vergroten en passen bij de landschappelijke kwaliteiten van de gemeente.

Bedrijventerreinen

Wij zetten aan de hand van pilots in Fryslân in op het toekomstbestendig maken van de bestaande bedrijventerreinen. De focus ligt hierbij in eerste instantie op klimaatadaptatie en verduurzaming. Wij gaan in samenspraak met de regio en de provincie het bestaande aanbod aan bedrijventerreinen en de toekomstige vraag naar bedrijfsgrond herijken en onderzoeken daarbij de mogelijkheden voor uitbreiding van bedrijventerreinen voor lokale en regionale bedrijven bij Joure en Lemmer. Voor bestaande bedrijven bij kleine(re) kernen gaan wij voor maatwerkoplossingen.

Midden- en kleinbedrijf (mkb)

Het mkb, waaronder recreatie & toerisme en de detailhandel, vormt de kern van onze economische kracht en potentie en geeft onze economie als geheel een robuuste en veerkrachtige samenstelling. Dynamiek, enthousiasme, durf en groei zijn voor ons belangrijke begrippen die samenkomen in onze aanpak en het perspectief dat we graag aan al onze partners willen bieden.

Lelylijn

Samen met buurgemeenten, de provincie Fryslân en andere betrokken instanties blijven wij zoeken naar verbetering van de verbindingen met de Randstad. We richten ons op een integrale visie op de consequenties van een Lelylijn uitmondend in doelen en een strategie.

Bedrijvencontacten

De contacten met het bedrijfsleven geven wij op structurele wijze vorm, onder andere door het inzetten op duurzame overlegvormen met ondernemers. Onze bedrijfscontactfunctionarissen vervullen een makel- en schakelfunctie tussen gemeente en ondernemers, ondernemers onderling en ondernemers en andere maatschappelijke partijen. De focus ligt hierbij op het behouden van en de groei van bestaande werkgelegenheid, met aanvullend aandacht voor het creëren van nieuwe werkgelegenheid. Hierbij ligt nadrukkelijk een link met onze verantwoordelijkheid op het gebied van werk en Inkomen. Op deze wijze streven wij naar een positief ondernemersklimaat, stevige verbindingen tussen belanghebbende partijen en een oplossingsgerichte aanpak in overleggen met ondernemers.

b2. Prioriteringslijst

De raad heeft bij de vaststelling van de Perspectiefnota 2022 aangegeven dat extra middelen, die na de besluitvorming beschikbaar komen, alsnog ingezet kunnen worden voor nieuwe voorstellen bij de Begroting 2022. Aan de hand van een prioriteringslijst zijn voor programma 3 onderstaande voorstellen verwerkt in deze begroting.

bedragen x € 1.000

Onderwerp	Begroting 2022	MJB 2023	MJB 2024	MJB 2025
Strandzone Balk	-5	-13	-15	-15
Stelpost bezuinigingen ondersteuning evenementen	-42	-42	-42	-42
Verhoging subsidie VVV Waterland van Friesland	-80	-80	-80	-80
Camping Lemmer	-750			
Totaal	-877	-135	-137	-137
Waarvan ten laste van de algemene reserve (incidenteel)	-750			
Waarvan ten laste van de exploitatie (structureel)	-127	-135	-137	-137

Strandzone Balk

Het strand van Balk is gelegen aan de zuidwestelijke oever van het Sleattemermer. Het strand, tevens een officiële Friese zwemlocatie en surfstrand, heeft veel last van slibaccumulatie en blauwalg, waardoor het met grote regelmaat niet meer geschikt is om te gebruiken en het als zwemlocatie moet worden afgesloten. Het strand is onderdeel van het, voor de recreatie belangrijke, gebied Lutsmond met vakantiewoningen, horeca en watersport. Ook de eigenaar van restaurant Badmeester Keimpe heeft plannen voor verbetering. De opwaardering van de strandzone zal op deze ontwikkelingen aansluiten. Door adviesbureau Witteveen en Bos is een verkennend onderzoek uitgevoerd naar stroming en golfslag, waarbij aanbevelingen zijn gedaan voor aanpassingen aan het strand en golfbrekers. Verdere uitwerking pakken wij op in de loop van 2021. De uitvoering hebben wij gepland voor het zomerseizoen van 2022.

Stelpost bezuiniging ondersteuning evenementen

Bij de aanmelding ondersteuning evenementen in de perspectiefnota 2022 wordt er van uitgegaan dat 50% van de bezuinigingstaakstelling gerealiseerd kan worden via de discussienota Evenementenbeleid, die in mei 2021 aan het college zou worden voorgelegd. Deze discussienota is echter niet vastgesteld, daarom is het restant meegenomen in deze prioriteringslijst.

Verhoging subsidie VVV Waterland van Friesland

VVV Waterland van Friesland verzorgt in gezamenlijke opdracht van de gemeenten Súdwest-Fryslân en De Fryske Marren het gastheerschap, de informatievoorziening en marketing in de regio Zuidwest-Friesland. Bij de begrotingscyclus 2022 moeten nieuwe keuzes worden gemaakt over het vervolg van de subsidie aan deze organisatie voor de komende vier jaar. Dit is ook al aangegeven in de paragraaf Ontwikkelingen van de perspectiefnota 2022.

VVV Waterland van Friesland heeft op verzoek van de beide gemeenten met het oog op deze keuzes haar visie op de toekomst vastgelegd in het [Koersdocument: Richting 2025, Op koers naar een duurzame bestemming](#). Gezien de ontwikkelingen in de sector en hetgeen onderzocht is in het kader van het concept-Programma Recreatie en Toerisme De Fryske Marren onderschrijven wij de ambities van Waterland van Friesland. Als regio hebben wij behoefte aan een organisatie die zich profileert als verbinder en die op professionele wijze marketing, gastvrijheid en informatievoorziening verzorgt. Wij onderstrepen het belang van de betrokkenheid van ondernemers (de leden) daarbij. Onze regio kenmerkt zich door een relatief groot aantal kleine ondernemingen. De individuele mogelijkheden om marketing te voeren zijn voor hen beperkt. Duurzaam toerisme door toeristen en inwoners creëert zowel economische als maatschappelijke waarde.

Op basis van het koersdocument willen de beide gemeenten om gestelde ambities te omarmen een verhoging van de gezamenlijke subsidie met € 230.000 naar € 700.000. Voor de Fryske Marren betekent dit een verhoging van € 80.000 per jaar. Deze verhoging lijkt op zijn plaats gezien de ontwikkelingen die op ons afkomen in de toeristische sector. Ook doet het recht aan ontwikkeling van de organisatie. De organisatie heeft een natuurlijke groei doorgemaakt waarbij gastvrijheid, informatievoorziening en marketing vanuit het niets op de kaart zijn gezet.

Camping Lemmer

De raad is voornemens op 27 oktober 2021 een besluit te nemen over de exploitatie van camping Lemmer en de financiële uitwerking van het raadsbesluit van 28 oktober 2020, waarbij besloten is de huidige opzet van de camping te beëindigen. Voor camping Lemmer staan er structurele geraamde inkomsten en uitgaven in de exploitatie. De financiële gevolgen van de huidige situatie (€ 200.000) worden nu vooruitlopend op het besluit van de raad van 27 oktober a.s. alvast incidenteel meegenomen in de begroting 2022.

Als de raad op 27 oktober a.s. instemt met het voorstel om de exploitatie van de camping middels een erfpachtconstructie vorm te geven moeten de kosten voor de vertrekvergoeding van de vaste gasten en het opruimen van de camping (geraamd op maximaal € 600.000, raadsbesluit 28 oktober 2020) ten laste van de algemene reserve worden gebracht. De verwachting is dat in 2022 € 550.000 wordt betaald. Vooruitlopend op de besluitvorming door de raad nemen we nu alvast € 550.000 incidenteel mee in de begroting 2022.

c. Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

3.1 Economische zaken, recreatie en toerisme

Doelstelling: Groei werkgelegenheid realiseren	
Resultaat:	Actie:
Een optimale ontwikkeling van het ondernemersklimaat (kan leiden tot MKB-vriendelijkste gemeente van Nederland)	We gaan samen met onze ondernemers en andere partijen uit het maatschappelijk veld een nieuw plan opstellen.

Platform sociaal-economische vraagstukken	Binnen de bestaande overlegstructuren met het bedrijfsleven, onderwijs en andere maatschappelijke partijen bespreken wij de sociaal-economische vraagstukken en waar nodig zoeken wij de verbinding tussen de verschillende initiatieven. De gevolgen van de coronacrisis maken hier nadrukkelijk onderdeel van uit.
Toename vestigingen	Wij gaan voor een gunstig vestigingsklimaat. Wij stellen ons proactief op richting potentiële vestigers, met als doel de nog beschikbare bedrijfsgrond te verkopen, maar ook om de beschikbare bedrijfspanden te vullen.
Toename recreanten en toeristen in de regio	Toename recreanten en toeristen in de regio We willen helderheid en begeleiding bieden aan ondernemers door r&t plannen te toetsen volgens een nog uit te werken 'Ontwikkeldkader'. We versterken onze gemeenschappelijke dienstverlening door het verbeteren van de samenwerking en gastvrijheid. We zorgen voor goede bekendheid van ons gebied door aan te sluiten op slimme regiomarketing en we maken gebruik van kansrijke ontwikkelingen door in te spelen op ontwikkelkansen vanuit relevante sectoren.

3.2 Bedrijvencontacten

Doelstelling: Versterken ondernemersklimaat	
Resultaat:	Actie:
Wij willen de bestaande bedrijventerreinen op orde houden/brengen	Wij doen, samen met de provincie en de andere regio's, mee in pilots om bedrijventerreinen toekomstbestendig en duurzaam te maken. Wij gaan concreet aan de slag met klimaatadaptieve maatregelen op een paar bedrijventerreinen in Balk en Lemmer.
Ondernemers ontzorgen bij aanvragen en vergunningen	De bedrijfscontactfunctionarissen zijn faciliterend, sturend en coördinerend bezig om ontwikkelingen te stimuleren. In de contacten met het bedrijfsleven nadrukkelijk wijzen op de beschikbaarheid van bedrijfscontactfunctionarissen. Waar mogelijk gaan wij deregulering doorvoeren: voor de bedrijfscontactfunctionarissen is hier richting de ondernemers een coördinerende rol weggelegd.
Verbetering verbindingen met de Randstad	Ambtelijk en bestuurlijk actief betrokken bij een samenwerking van betrokken gemeenten en provincies om onderzoek te doen naar haalbare maatregelen.

d. Verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling Ontwikkelingsmaatschappij bedrijvenparken A7 Heerenveen-Joure

Doelstelling

De gemeenschappelijke regeling heeft betrekking op de exploitatie van de bedrijventerreinen Businesspark Friesland-West en Haskerveen. Dit past bij onze ambities op het gebied van een aantrekkelijk en stevig ondernemersklimaat, economische ontwikkeling en de uitgifte van bedrijventerreinen.

Gemeenschappelijke regeling Marrekrite

Doelstelling

De Marrekrite onderhoudt en beheert voor ons belangrijke toeristische voorzieningen: ligplaatsen in het buitengebied (steigers, kades, marboeien, afvalinzameling, toiletvoorziening), fiets- en wandelroutes. In de komende jaren worden op diverse locaties in onze gemeente Toeristische Overstap Punten (TOPs) gecreëerd.

e. Wat mag het kosten?

Bedragen € 1.000

3. Economie	Begroting 2022	MJR 2023	MJR 2024	MJR 2025
Lasten				
3.1 Economische zaken, recreatie en toerisme	-874	-874	-874	-874
3.2 Bedrijvencontacten	-292	-222	-222	-222
3.9 Algemeen	-750			
Totaal Lasten	-1.916	-1.096	-1.096	-1.096
Baten				
3.1 Economische zaken, recreatie en toerisme	91	91	91	91
Totaal Baten	91	91	91	91
Saldo van baten en lasten	-1.825	-1.005	-1.005	-1.005
Stortingen	-	-	-	-
Onttrekkingen	750	-	-	-
Mutatie reserves	750	-	-	-
Resultaat	-1.075	-1.005	-1.005	-1.005

g. Kaderstellende beleidsstukken

Naam beleidsstuk	Korte inhoud	Vaststellingsjaar/looptijd
Sociaal Economisch Beleidsplan	Beschrijft de ambities en visie ten aanzien van de ontwikkeling van de economie in De Fryske Marren.	2015-2020

Regionale afspraak Bedrijventerreinen Zuidwest Fryslân	De afspraken in dit programmeringsdocument zijn gericht op: •Het in balans brengen van vraag en aanbod van bedrijventerreinen voor de periode tot 2025, met een doorkijk tot 2030. •Het leveren van een bijdrage aan de onderbouwing voor de zachte plannen die in de periode 2021-2025 hard worden gemaakt. •Het agenderen van nader uit te werken maatregelen en eventuele nadere afspraken.	2021-2030
--	---	-----------

Programma 4. Leefbaarheid en onderwijs

a. Hoofddoelstelling

Een sterke, dragende, levendige samenleving met goede en toegankelijke (basis)voorzieningen.

De Fryske Marren kenmerkt zich als een sterke, dragende, levendige gemeenschap met goede en toegankelijke (basis)voorzieningen. Dat betekent dat wat inwoners en organisaties zelf doen of zelf zouden kunnen doen, dat ook voor zichzelf, voor elkaar en gezamenlijk oppakken. Uitgangspunt hierbij is eigen verantwoordelijkheid en het zelf organiserend en probleemoplossend vermogen van onze inwoners en instellingen. Onze rol als gemeente is vooral faciliterend en ondersteunend.

Dit programma bestaat uit de volgende productgroepen:

- 4.1 Sociale zaken en maatschappelijke ondersteuning
- 4.2 Voorzieningen
- 4.3 Onderwijs

b1. Actuele context en ontwikkelingen

Onderwijs, voorschoolse voorzieningen en leerlingenvervoer

We willen in onze gemeente een aantrekkelijk, goed gespreid en kwalitatief goed onderwijsaanbod houden met oog voor bevolkingsontwikkelingen. Daarom hebben we samen met de schoolbesturen een Integraal Huisvestingsplan opgesteld waarin scenario's en verwachte uitgaven uitgesplitst over de 10 gemeentelijke regio's zijn opgenomen. De komende jaren krijgt de gemeente met veel ontwikkelingen op gebied van onderwijshuisvesting te maken. Het Integraal Huisvestingsplan (IHP) zorgt ervoor dat we samen met de schoolbesturen deze ontwikkelingen vormgeven. Bij de uitvoering bouwen we volgens de BENG normen, (Bijna Energie Neutraal Gebouwen).

Voorschoolse voorzieningen

Het rijk heeft de afgelopen jaren verschillende maatregelen doorgevoerd om de kwaliteit van Voorschoolse Educatie (VE) te verbeteren. Zo is vanaf 1-8-2020 de urennorm voor VE veranderd. In plaats van 10 uur VE per week krijgen peuters nu een aanbod van 16 uur per week. En per 1 januari 2022 wordt het inzetten van een HBO-gekwalficeerde beroepskracht verplicht. Ook moeten gemeenten zich inspannen om een zo hoog mogelijk bereik te realiseren. Voor de bekostiging van VE krijgt de gemeente een geoormerkt budget van het rijk. De peuteropvang-organisaties ontvangen via de gemeente een subsidie voor het aanbieden van VE.

Leerlingenvervoer

We zijn met Arriva, Taxicentrale Witteveen en de klankbordgroep in overleg om te kijken of we de zelfredzaamheid van kinderen kunnen vergroten door, daar waar het mogelijk is, hen meer gebruik te laten maken van het OV. We bekijken daarbij ook of we hiervoor hulpmiddelen in kunnen zetten. Daarnaast zien we dat kinderen met een bepaalde problematiek steeds vaker ver(der) van huis naar school gaan. Ook zijn er steeds meer ouders die een bepaalde voorkeur hebben voor een school (basis- of voortgezet onderwijs). Dit geldt zowel voor een bijzondere richting (geloofsovertuiging) als voor het aanbod met betrekking tot speciaal onderwijs. Beide situaties kunnen tot hogere lasten leiden. Dit blijven we goed monitoren.

Sport en bewegen

Met de sport- en beweegaanbieders, maatschappelijke organisaties, onderwijs en het sportbedrijf De Fryske Marren voeren wij ons nieuwe sport- en beweegbeleid en het Lokaal Sport- en Beweegakkoord uit.

Dorpen-, stads- en wijkenbeleid

De dorpencoördinatoren blijven projecten stimuleren die de leefbaarheid bevorderen vanuit het kernenbudget en het Iepen Mienskipsfûns. We gaan meer bekendheid geven aan succesvolle inwonersinitiatieven en we blijven inzetten op goede contacten met Plaatselijke Belangen en de dorpshuizen. Na de zomer wordt een start gemaakt met een nieuw dorpshuizenbeleid.

Cultuur

We voeren een actief cultuurbeleid. De basis daarvoor is de in het najaar vast te stellen nieuwe cultuurnota.

Wy sette troch mei de útfiering fan us Frysk taalbelied; 'Frysk as it heal kin' en it aksjeprogramma dat hjir by heart. Mei de provinsje hawwe wy lange termyn doelen stelt yn in LTA, yn it earste plak foar 2025. Der wurdt sjoen nei oparbeidsjen mei oare gemeenten. Dizze binne yn lijn mei ús belied. Fanôf 2022 wolle wy de Fryske Kultuerpriis op in oare wize foarmjaan. Oan in útsel hjirfoar wurdt yn 2021 wurke.

Bibliotheek

De gemeente onderkent het belang van de drie bibliotheken. Er is tussen de bibliotheken onderling contact met de intentie om elkaar te versterken. Zij ontwikkelen zelf nieuw beleid. Aansluitend op dit beleid, actualiseert de gemeente in 2022 haar eigen beleid. Als openbare bibliotheek dragen zij bij aan maatschappelijke opgaven omtrent participatie, zelfredzaamheid, individuele ontwikkelingsmogelijkheden en de aanpak tegen laaggeletterdheid. De bibliotheken maken inwoners, die digitaal minder vaardig zijn, digitaal sterker met doelgroepgerichte cursussen. Wij blijven deze instellingen daarom financieel ondersteunen.

b2. Prioriteringslijst

De raad heeft bij de vaststelling van de Perspectiefnota 2022 aangegeven dat extra middelen, die na de besluitvorming beschikbaar komen, alsnog ingezet kunnen worden voor nieuwe voorstellen bij de Begroting 2022. Aan de hand van een prioriteringslijst zijn voor programma 4 onderstaande voorstellen verwerkt in deze begroting.

bedragen x € 1.000

Onderwerp	Begroting 2022	MJB 2023	MJB 2024	MJB 2025
Brûsplak Joure	-112	-224	-224	-224
Huisvesting verenigingen Balk	-245	PM	PM	PM
Realisatie sportpark VV Renado en VVI		-94	-187	-187
Beleidsnotitie sport en bewegen "Scoren door Samenspel"	-80	-120	-120	
Uitvoering cultuurnota 2022-2025	-50	-50	-50	-50
Stelpost beheer en onderhoud sportaccommodaties	-163	-138		
Totaal	-650	-626	-581	-461
Waarvan ten laste van de algemene reserve (incidenteel)	-488	-258	-120	
Waarvan ten laste van de exploitatie (structureel)	-162	-368	-461	-461

Brûsplak Joure

In de Perspectiefnota 2022 is deze aanmelding gehonoreerd als PM-post. Inmiddels is er meer duidelijkheid over de verwachte investering en de daarbij behorende kapitaallasten en onderhoudskosten en deze zijn meegenomen in deze begroting.

Huisvesting verenigingen Balk

In de Perspectiefnota 2022 is deze aanmelding gehonoreerd als PM-post. De kosten van het benodigde voorbereidingskrediet zijn nu duidelijk en meegenomen in deze begroting. Omdat er nog onduidelijkheid is over hoe de huisvesting van de verenigingen in Balk wordt vorm gegeven is het exacte investeringsbedrag en bijbehorende exploitatie- en kapitaallasten nog niet bekend. De PM-post blijft vanaf 2023 staan.

Realisatie sportpark VV Renado en VVI

In de Perspectiefnota 2022 is deze aanmelding gehonoreerd als PM-post vanaf 2022. De jaarlijkse berekende laste zijn gebaseerd op de voorlopige financiële cijfers van het nieuw te realiseren sportpark in Sint Nicolaasga. De voorbereiding zal de nodige tijd in beslag nemen, waardoor de start van de investering en bijbehorende kapitaallasten een jaar verschuift naar 2023.

Beleidsnotitie sport en bewegen "Scoren door Samenspel"

Met de beleidsnotitie sport en bewegen "Scoren door samenspel" streven wij naar *"een vitale en gezonde samenleving waarin sporten en bewegen het nieuwe normaal zijn"*.

De notitie bestaat uit zes inhoudelijke opgaven die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Daarnaast is er de financiële paragraaf.

- In het 1^e deel wordt beschreven op welke wijze de maatschappelijke impact van sporten en bewegen als doel en als middel nog verder vergroot kan worden.
- In het 2^e deel wordt beschreven wat nodig is om sport- en beweegsector te versterken zodat de positieve effecten nog verder vergroot kunnen worden.
- In het 3^e deel worden de bezuinigingskeuzes voorgelegd die nog gemaakt moeten worden.

Met de vaststelling van de beleidsnotie wordt niet alleen duidelijk op welke wijze de nog openstaande bezuiniging op beheer wordt gerealiseerd. Ook wordt duidelijk welke middelen nodig zijn om de komende jaren de zes inhoudelijke opgaven uit de notitie te kunnen uitvoeren. Voor 2022 is dit € 80.000 voor 2023 en 2024 € 120.000 per jaar.

Uitvoering cultuurnota 2022-2025

In de evaluatie van de cultuurnota hebben wij aangegeven wat de nieuwe beleidsaccenten zijn voor het nieuwe beleid. De nieuwe cultuurnota wordt vormgegeven samen met de inwoners en instellingen. Vaststelling door de raad is gepland begin 2022. Voor de beleidsnota wordt eerst nog advies gevraagd aan de adviescommissie sociaal domein.

Stelpost beheer en onderhoud sportaccommodaties

Bij de zero based bezuinigingen in 2014 is een taakstelling beheer en onderhoud sportaccommodaties opgenomen van structureel € 210.000. Van deze bezuinigingstaakstelling is € 47.000 ingevuld. Voor de invulling van de resterende € 163.000 zijn voorstellen opgenomen in de notitie 'Inregelen bezuinigingsopdracht beheer en onderhoud van de buitensportaccommodaties', die eind oktober 2021 in de raad wordt behandeld. Deze voorgestelde bezuinigingen/besparingen kunnen deels in 2023 (€ 25.000) en deels (€ 138.000) in 2024 ingaan. Na verwerking van deze voorgestelde bezuinigingen resteert een niet ingevulde bezuinigingstaakstelling van € 163.000 in 2022 en € 138.000 in 2023. Voorgesteld wordt deze bezuinigingstaakstellingen in 2022 en 2023 te laten vervallen.

c. Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

4.2 Voorzieningen

Doelstelling:	
Het in stand houden van goede sport- en beweeg accommodaties, het faciliteren van sport- en beweeg-aanbieders en het stimuleren van deelname van inwoners aan sport- en beweeg activiteiten.	
Bij sport en bewegen spelen de begrippen doel en middel een belangrijke rol. Bij doel gaat het vooral om de mogelijkheid dat er gesport en bewogen kan worden. Bij middel gaat het vooral om de toegevoegde waarde van sport en bewegen aan bijvoorbeeld de gezondheid en zelfredzaamheid van inwoners. Inwoners ontmoeten elkaar als actieve sporter en/of als toeschouwer. Om sport en bewegen als doel en als middel te ondersteunen accommoderen wij organisaties en inwoners.	
Resultaat:	Actie:
Voldoende kwalitatieve goede gemeentelijke sport- en beweegaccommodaties	Vraag en aanbod als het gaat om gemeentelijke sport- en beweegaccommodaties goed op elkaar aan laten sluiten
	Exploitatie en beheer door de gemeente of in opdracht van de gemeente, naar tevredenheid van de gebruikers uitvoeren
	Kwaliteit continueren en zo nodig verbeteren
De eigenkracht van sport- en beweegaanbieders minimaal in standhouden en zo nodig vergroten	Promoten en ondersteunen van de regeling inwonersinitiatieven en het Lokaal Sport- en Beweegakkoord en het beschikbaar stellen van middelen via deze regeling
Minimaal in stand houden en zo nodig stimuleren sport- en beweeggedrag van inwoners met extra aandacht voor de kwetsbaren, een gezonde en actieve leefstijl van de inwoners	Inzet van beweegcoaches binnen het onderwijs en binnen het sociaal domein financieel mogelijk door deelname aan de (cofinanciering) rijksregeling sport en bewegen in de buurt

Doelstelling:	
Vitale dorpsgemeenschappen, waar inwoners naar elkaar omkijken en initiatieven nemen om de leefbaarheid in stand te houden dan wel te verbeteren en ontmoetingsplaatsen als voorziening in een dorp, stad of wijk in stand houden en waar mogelijk en waar nodig verbeteren.	
In ons dorp-, stads- en wijkenbeleid is leefbaarheid de rode draad. En daarbij gaat het niet alleen om fysieke en economische zaken zoals fietspaden, wegen, winkels, dorpshuizen, sportaccommodaties en scholen. Het gaat ook om de inwoners en de manier waarop zij in staat zijn deel te nemen aan de samenleving. Dorpen en wijken hebben een eigen identiteit. Zij zijn als het ware het kloppend hart waar het verenigingsleven bloeit en waar men elkaar ontmoet. De gemeente voelt zich daarbij betrokken en wil samen met de inwoners de fysieke, de economische en de sociale leefbaarheid in stand houden en daar waar nodig verbeteren. Daarbij is de inzet van vrijwilligers cruciaal. Het uitgangspunt is dat veel dorpen beschikken over een dorpshuis, buurthuis of multifunctioneel centrum dat onderdak biedt aan verschillende organisaties waar jong en oud elkaar dicht bij huis ontmoeten en kunnen deelnemen aan allerlei sociale en culturele activiteiten.	
Resultaat:	Actie:
In stand houden en daar waar nodig verbeteren vitale dorpsgemeenschappen	Het faciliteren van de eigenkracht door de inzet van dorpencoördinatoren
	Contact onderhouden met plaatselijke belangorganisaties
Vergroten van het gebruik van inwonersinitiatieven	Vermindering en vereenvoudiging van regels, koesteren van vrijwilligers en beschikbaar stellen van middelen via de regeling inwonersinitiatieven en het kernenbudget
	Het zichtbaar maken van bewonersinitiatieven en successen delen.
Versterken van sociale cohesie	Stimuleren van leefbaarheidsinitiatieven via kernenbudget

	Inzet van welzijnsorganisatie De Kear
Een activiteitenaanbod dat aansluit bij de doelstellingen van de Wmo	Het Wmo convenant de komende jaren in stand houden

Doelstelling: Wij zetten cultuur in om een aantrekkelijke gemeente te zijn en te blijven voor zowel inwoners als bezoekers en wij willen de positie van het Fries versterken en wij voeren, zoals vastgelegd in de wet Gebruik Friese taal, Fries taalbeleid uit.	
Op dit moment wordt gewerkt aan het realiseren van nieuw cultuurbeleid. Het nieuwe beleid is gericht op een faciliterende rol vanuit de gemeente waarbij alle inwoners in aanraking komen met kunst en cultuur.	
Resultaat:	Actie:
1. Versterken slagkracht van de culturele sector, behoud en benutten van het cultureel erfgoed. 2. Bevorderen van leefbaarheid en participatie; 3. Toename van de levendigheid en aantrekkingskracht van de gemeente.	Uitvoering geven aan de cultuurnota 2021
	Subsidiëren van de culturele basisvoorzieningen in de gemeente en toezicht houden op de realisatie van de overeengekomen KPI's
	Via subsidieregeling ondersteunen van culturele projecten die aanvullend zijn op het aanbod en bijdragen aan de levendigheid en uitstraling van De Fryske Marren
	Samenwerking stimuleren in het culturele veld
	Stimuleren en ondersteunen van culturele activiteiten die bijdragen aan bereiken en betrekken van kwetsbare inwoners.
	Revitaliseren van het cultuuraanbod en de deelname daaraan (na de Corona-impasse)
Taname fan it brûken fan de Fryske taal troch ynweners en yn ús gemeentlike organisaasje.	Ynformearjen fan âlders fia it konsultaasjeburo oer meartaligens en taalûntwikkeling
	Ofstemming mei bibliotek oer beskikberheid Fryske kolleksje
	Oanbieden kursus Frysk oan meiwurkers

Doelstelling: Alle inwoners beschikken over voldoende (digi-) taalvaardigheden.	
De bibliotheek werkt aan de uitvoering van het gemeentelijk beleid vanuit haar vijf wettelijke kernfuncties (Wet stelsel openbare bibliotheken): 1. Het toegankelijk maken van kennis en informatie (informereren). 2. Mogelijkheden bieden voor ontwikkeling en educatie (leren). 3. Het bevorderen van lezen en laten kennismaken met literatuur (lezen). 4. Organiseren van ontmoeting en debat. 5. Laten kennis maken met kunst en cultuur (daarbij speelt ook Friese taal een rol). De rol van de bibliotheek in de samenleving verandert en krijgt steeds bredere sociaal-maatschappelijke betekenis. De vijf kernfuncties van de bibliotheek zijn een belangrijk instrumenten om: • de maatschappelijke tweedeling op het gebied van inkomen, opleiding en (digi)vaardigheden; • de geletterdheid van alle inwoners te verbeteren; • de integratie van nieuwe Nederlanders te verbeteren; • digitale innovatie en de toegankelijkheid van dienstverlening van overheid en bedrijven voor groepen minder digivaardige inwoners mogelijk te maken; • taalvaardigheid van jeugd te verbeteren door bij te dragen aan leesplezier; • zorgen voor een bloeiende kunst en cultuursector. Daarmee is er samenhang met de programmaonderdelen onderwijs en cultuur, én met het programma sociaal domein.	
Resultaat:	Actie:

Het in stand houden van drie kwalitatieve bibliotheekvestigingen in Balk, Joure en Lemmer waar uitvoering wordt gegeven aan de vijf wettelijke kernfuncties van de bibliotheek in relatie met het gemeentelijk beleid	Het mogelijk maken van een bibliotheekvoorziening in de gemeente door subsidieverstrekking
	Samen met de bibliotheek en inwoners maken we een nieuw beleidsplan waarin we de rol van de bibliotheek in het sociaal domein en de uitgangspunten voor de komende periode verder uitwerken
	De (vernieuwde) functies van de bibliotheek en de verbinding met samenwerkingspartners maken dat aanbod en activiteiten minder locatie afhankelijk zijn
Laaggeletterdheid bestrijden en (digi-) taalvaardigheden van inwoners versterken	Inwoners kunnen in de bibliotheek terecht om hun (digi-) taalvaardigheden te vergroten en versterken
	Het organiseren van en deelnemen aan het lokale taalnetwerk De Fryske Marren met ketenpartners waarbij gezamenlijk ingezet wordt op de bestrijding van laaggeletterdheid
Jeugd in een vroeg stadium een positieve leeservaring meegeven en inzetten op een doorgaande leeslijn, waardoor de geletterdheid van kinderen wordt versterkt	De bibliotheek biedt vanuit haar vakkundigheid professionele ondersteuning aan het onderwijs door middel van een dienstverleningsabonnement of het programma de Bibliotheek op school (dBos)
	Extra inzet van een leesconsulent om de geletterdheid van jeugd te versterken vanuit de Brede Regeling Combinatiefunctionarissen (Rijksregeling)

4.3 Onderwijs

Doelstelling: • Toekomstbestendige en duurzame huisvesting voor alle scholen in onze gemeente; • Aanbod van onderwijsvoorzieningen dat minimaal voldoet aan de wettelijke eisen; • Passend onderwijs voor elk leerplichtig kind; • Passend leerlingenvervoer; • Elk kind verlaat de school met een startkwalificatie of een arbeidsplek; • Het voorkomen van achterstanden met opgroeien en ontwikkelen.	
Dit onderdeel kent een sterke samenhang met de uitvoering van de Jeugdwet en Participatiewet. Onderwijshuisvesting is sterk verbonden aan de leefbaarheid van dorpen en kernen.	
Resultaat:	Actie:
Er is gestart met de nieuwbouw van het Zuyderzee Lyceum Lemmer	Deelname aan overleggen over proces, omvang, locatie, bouwkundige kwaliteit
Er is een aanbesteding gereed bouwplan voor de twee scholen in Sint Nicolaasga	Beoordelen bouwplannen op basis van de Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs ten behoeve van de aanbesteding
Uitvoering programma 2022	Deelname aan overleggen over proces, omvang, locatie, financiën en bouwkundige kwaliteit met betrekking tot de goedgekeurde aanvragen voor programma 2021
	Bewaken uitvoering volgens voorwaarden van de beschikking en vereisten vanuit de wet- en regelgeving
Overeenstemming met schoolbesturen over aanvragen onderwijshuisvesting voor programma 2023	Gezamenlijk gesprek met schoolbesturen over de voor 2023 ingediende aanvragen onderwijshuisvesting (beoordelingscriteria, noodzaak, alternatieve oplossingsrichtingen, samenwerking, prioritering)
	Overeenstemming met de schoolbesturen over beoordelen huisvestingsaanvragen op basis van wet- en regelgeving en IHP

Geactualiseerde meerjarenraming 2023 en verder voor onderwijshuisvesting in een uitvoeringsplan IHP	In gesprek met de schoolbesturen blijven over toekomstige plannen voor samenwerking en onderwijshuisvesting
	Monitoren en verantwoorden financiële consequenties onderwijshuisvesting ten opzichte van budget
Samenwerking tussen onderwijs, peuterspeelzalen, kinderopvang, leerplicht en zorg (sociaal wijkteam), zoveel mogelijk passend aanbod voor alle leerlingen en voldoende peuteropvang handhaven. Goed, veilig en tijdig vervoer naar en van school op basis van de verordening Leerlingenvervoer. Meer leerlingen in het OV in plaats van de taxi.	Faciliteren, ondersteunen en initiëren van de samenwerking
	Het faciliteren van peuteropvang in de gemeente door middel van subsidieverstrekking
	Uitvoeren van de verordening Leerlingenvervoer.
	Inkopen leerlingenvervoer, toezicht en controle op de uitvoering en de naleving van de afspraken
	Pilot zelfredzaamheid van de kinderen vergroten
Een dekkend aanbod van voor- en vroegschoolse educatie voor peuters met een taalachterstand met een zo groot mogelijk bereik	Inzicht verkrijgen in bereik en redenen van niet bereiken
	Bereik vergroten in samenwerking Jeugdgezondheidszorg, sociale wijkteams en peuterspeelzalen
	Vergroten ouderbetrokkenheid
	Verbeteren doorgaande lijn kinderopvang-basisschool
Voorkomen van voortijdig schoolverlaten. Iedere leerling verlaat de school met een startkwalificatie of passende arbeidsplek	Vroegtijdige signalering van leerlingen die dreigen uit te vallen
	Nauwe samenwerking met scholen, sociaal wijkteam en andere betrokkenen
Passend leerlingenvervoer	Voor augustus 2022 hebben we het taxivervoer opnieuw aanbesteed.

d. Verbonden partijen

Sportbedrijf De Fryske Marren BV

Doelstelling

Het Sportief Knooppunt Joure (Sportfun en Swimfun) exploiteren en beheren.

e. Wat mag het kosten?

Bedragen € 1.000

4. Leefbaarheid en onderwijs	Begroting 2022	MJR 2023	MJR 2024	MJR 2025
Lasten				
4.1 Sociale zaken en maatschappelijke ondersteuning	-1.330	-1.330	-1.330	-1.330
4.2 Voorzieningen	-7.334	-7.282	-7.139	-7.130
4.3 Onderwijs	-4.475	-4.484	-4.576	-4.289
4.9 Algemeen	-437	-438	-531	-411
Totaal Lasten	-13.576	-13.534	-13.576	-13.159
Baten				
4.1 Sociale zaken en maatschappelijke ondersteuning	44	44	44	44
4.2 Voorzieningen	466	474	474	474
4.3 Onderwijs	1.147	1.147	1.147	1.147

Totaal Baten	1.657	1.665	1.665	1.665
Saldo van baten en lasten	-11.919	-11.868	-11.911	-11.494
Stortingen	-	-	-	-
Onttrekkingen	839	650	599	252
Mutatie reserves	839	650	599	252
Resultaat	-11.081	-11.219	-11.312	-11.242

f. Kaderstellende beleidsstukken

Naam beleidsstuk	Korte inhoud	Vaststellingsjaar/looptijd
Kadernotitie Peuterwerk en Voor- en Vroegschoolse Educatie	Beschrijving van het geharmoniseerde beleid met als speerpunten samenwerking met het basisonderwijs, kwaliteit, tweetalige peuteropvang en het versterken van de preventieve taak van de peuteropvang. In 2021 komt er een nieuwe beleidsnota peuteropvang en voorschoolse educatie.	Mei 2015 vastgesteld
Notitie leerplichtbeleid	Gericht op het terugdringen en zoveel mogelijk voorkomen van schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten. Speerpunten zijn het borgen van het leerrecht en het optimaliseren van de onderwijskansen	November 2014 vastgesteld
Voorstel inzet beweeg- en cultuurcoaches 2014-2018	Beschrijft de organisatie, de taakgebieden en de (co) financiering van de beweeg- en cultuurcoaches	2014-2018
Notitie "Dorpen-, stads- en wijkenbeleid, Mééér dan stenen"	Beschrijft de wijze waarop wij leefbaarheid in onze dorpen, stad en wijken willen behouden en zo nodig verbeteren	2015 vastgesteld
Bibliotheekbeleid gemeente De Friese Meren 2015-2020	Beschrijft de ontwikkelingen in de bibliotheeksector en de uitgangspunten voor de periode 2015-2020	2015-2020
Wmo beleidsplan 2017-2020	Beschrijft de ontwikkelingen m.b.t. de Wet maatschappelijke ondersteuning en de uitgangspunten voor de periode 2017-2020	2017-2020
Dorpshuizenbeleid	Dorpshuizenbeleid.	2015 vastgesteld
Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP)	Een op de toekomst gericht integraal huisvestingsplan van alle schoolgebouwen in de gemeente. Geactualiseerd in 2017/2018. De actualisatie staat op de menukaart van het activiteitenplan. We proberen in uiterlijk het IHP in 2022 te actualiseren.	2016-2024
Notitie onderwijsvoorzieningen De Fryske Marren 2018-2021 "Versterking door verbinding"	Bevat een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen op de belangrijkste beleidsterreinen rondom het onderwijs en geeft per beleidsterrein weer wat de gemeentelijke rol is	2018-2021
Nota: Frysk as it heal kin - Fries als het even kan	Jout kaders foar it taalbelied fan De Fryske Marren foar it Frysk yn de organisaasje en yn de mienskip	Fêststeld op 23 novimber 2016
Evaluatie Cultuurnota	Evaluatie van Kadernota Cultuur 2014	2019

Programma 5. Sociaal domein

a. Hoofddoelstelling

Alle inwoners van De Fryske Marren doen mee en kunnen zich maximaal ontplooiën.

Het programma sociaal domein omvat alle inspanningen die de gemeente verricht rond werk, zorg en jeugd, op basis van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), de Participatiewet en de Jeugdwet. Het programma richt zich daarbij op organisaties, diensten en voorzieningen die inwoners ondersteunen, leefbaarheid vergroten en participatie (het 'meedoen') in de maatschappij bevorderen. Het gaat hierbij om welzijn, re-integratie, zorg en ondersteuning, (jeugd)gezondheidszorg en opvoeding. Ook inburgering, de reguliere en bijzondere bijstand, schuldhulpverlening en het sociaal activeren van inwoners zijn onderdeel van dit programma. Als gemeente spelen we een sleutelrol in het leven van vooral kwetsbare inwoners.

Het sociaal domein heeft ook een nadrukkelijke verbinding met aanverwante taken zoals onderwijs, leerplicht, het voorkomen van vroegtijdig schoolverlaten en leerlingenvervoer, sport en cultuur ondergebracht in programma 4.

Dit programma bestaat uit de volgende productgroepen:

- 5.1 Samenleving en sociaal wijkteam
- 5.2 Maatwerkvoorzieningen
- 5.3 Inkomenregelingen en participatie
- 5.4 Conflictzorg
- 5.5 Gezondheidszorg
- 5.6 Sociaal domein algemeen

b1. Actuele context en ontwikkelingen

Samenleving

In 2022 werken we aan mogelijkheden om mantelzorgers te ontlasten en voeren we het mantelzorgbeleid uit. Daarvoor is theoretische onderzoek gedaan en een verdiepingsslag uitgevoerd met het werkveld om meer inzicht te krijgen in de respijtzorg die al binnen De Fryske Marren aanwezig is en de vraag naar de behoefte aan een respijthuis in De Fryske Marren. We geven vorm en inhoud aan waardering voor vrijwilligerswerk. We stimuleren inwoners om initiatieven te nemen die bijdragen aan leefbaarheid en het versterken van zelfredzaamheid van inwoners. We werken verder aan het versterken van de sociale basis in onze gemeente. Kern daarvan is de uitvoering van het welzijnswerk door De Kear. We geven verder invulling aan de inclusieve samenleving. We hebben hiervoor tijdelijk een aanjager aangesteld die ervoor moet zorgen dat dit in alle facetten van gemeentelijk beleid terugkomt.

Maatwerkvoorzieningen

Wmo

Voor de Wmo Begeleiding stappen we in 2022 over naar resultaatgericht werken. In samenspraak met aanbieders en medewerkers van het sociaal wijkteam is een methodiek ontwikkeld die is gericht op doelmatige ondersteuning aan de inwoners met een beperking. We zoeken daarbij de verbinding met de sociale basis en basisvoorzieningen. In 2022 vinden de herindicaties plaats. We werken in 2022 toe naar een financieringsvorm van vaste budgetten per profiel, afhankelijk van de complexiteit en de intensiteit van de ondersteuning. De invoering naar de nieuwe werkwijze is complex en groot. Dit vraagt om een zorgvuldige voorbereiding. De aanbesteding vindt daarom in twee stappen plaats. Naar verwachting

kunnen we het inkoopproces in 2023 afronden met een Europese (selectieve) aanbesteding. Ook de Hulp bij het Huishouden besteden we opnieuw aan.

De samenwerking met wijkverpleging en huisartsenzorg intensiveren we op cliënt- en wijk/dorpsniveau, dat moet leiden tot meer proactieve, persoonsgerichte en preventieve zorg.

We bereiden ons provinciaal en lokaal voor op de doordecentralisatie van taken Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang. De overgang vindt plaats in 2023.

Naar verwachting zal in 2022 in Fryslân worden gewerkt met een convenant 'Weer thuis' waarin woningbouwcorporaties, zorgaanbieders en gemeenten afspraken maken over de uitstroom naar de wijk van mensen vanuit een woonvoorziening voor (BW) beschermd wonen en (MO) maatschappelijke opvang. Een provinciaal 'Transferpunt' zorgt voor regionale spreiding en monitoring van deze plaatsingen. De aanleiding hiervoor is dat de doorstroom vanuit deze woonvoorzieningen stagneerde i.v.m. het ontbreken van woonruimte. Cliënten verbleven daardoor onnodig in BW of MO. Hierover zijn onderlinge afspraken gemaakt. Het basisuitgangspunt is dat de uitstromers weer gaan wonen in de gemeente van herkomst. Dit sluit aan bij de doordecentralisatie van BW in 2023, waarbij gemeenten verantwoordelijk blijven voor een inwoner wanneer er beschermd wonen nodig is.

De gemeentelijke taken fraudebestrijding, handhaving en toezicht worden verder doorontwikkeld.

Jeugd

In 2022 start de uitwerking van de in het beleidsplan "Jeugdhulp 2022 en verder" voorgestelde aanpassingen van het stelsel. We verbreden de pedagogische visie onder professionals die betrokken zijn bij kinderen en ouders. Over deze visie gaan we in gesprek met de samenleving (inwoners, professionals) over de vraag: 'hoe willen we onze kinderen laten opgroeien en wat betekent dat voor de inzet van jeugdhulp?'

In januari 2022 start de nieuwe provinciale Inkoop voor onder andere de volgende vormen van jeugdhulp: wonen, pleegzorg en dyslexie. Onderdeel van de aanbesteding is: werken aan inhoudelijke vernieuwing en verhoging van de kwaliteit van zorg.

Inkomstenregelingen en participatie

De businesscase Werkleerbedrijf met de doorontwikkeling van Empatec, Pastiel en de Wurkjouwer richting Werkleerbedrijf is in gezamenlijkheid met de gemeenten in de Gemeenschappelijke Regeling Fryslân-West opgepakt. Parallel aan en na de bestuurlijke besluitvorming over de businesscase wordt het implementatieplan van het Werkleerbedrijf opgesteld.

De doorontwikkeling van de sluitende aanpak voor kwetsbare jongeren krijgt in 2022 opvolging door te zorgen voor persoonlijke coaching. Het RMC (Regionaal Meld- en Coördinatiecentrum) verzorgt de monitoring, opdat geen enkele jongere tussen wal en schip raakt.

De uitvoering van het nieuwe beleidsplan Participatiewet en de invoering van de nieuwe Wet Inburgering volgt in 2022.

Conflictzorg

In 2022 gaat de uitvoering van het lokale en regionale actieplan huiselijk geweld en kindermishandeling verder. De chatfunctie van Veilig Thuis is ontwikkeld en zal in 2022 via een gerichte communicatiecampagne onder de aandacht worden gebracht. De Rups-gelden (Regeling Uitstapprogramma's Prostitutie) worden gedecentraliseerd naar DUUP (decentralisatie uitkering uitstap prostitutie). Besloten moet worden of dit provinciaal via SDF (Sociaal Domein Fryslân) of lokaal wordt

gesitueerd. Vanaf 1 januari 2022 moet elke gemeente beleid hebben om de aanpak van mensenhandel te borgen.

Gezondheidszorg

In 2020 is een nieuw gezondheidsbeleid door de raad vastgesteld. Het doel van dit beleidsplan is om gezondheidsachterstanden terug te dringen. Het gezondheidsbeleid en het daaruit voortvloeiende uitvoeringsplan richt zich op vraagstukken waarop de grootste ziektelast wordt verwacht en onderwerpen waarmee de grootste gezondheidswinst voor kwetsbare groepen kan worden gerealiseerd. In 2021 is het uitvoeringsplan 2021-2022 door het college vastgesteld. De uitgangspunten en ambities van het beleidsplan staan vast, de invulling van de uitvoering is dynamisch. De prioriteiten sluiten aan op de knelpunten en wensen van betrokken organisaties, professionals en inwoners. Het uitvoeringsplan krijgt daarom ieder jaar een update en wordt de komende jaren aangevuld met nieuwe programma's, projecten en werkwijzen. In deze doorontwikkeling spelen de uitvoerders en inwoners een cruciale rol. In het tweede halfjaar van 2022 wordt het uitvoeringsplan 2023-2024 gemaakt.

De verschillende leefgebieden van inwoners zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. We werken dan ook aan de verschillende ambities door middel van een integrale aanpak. Dit betekent dat de ambities niet los van elkaar staan en er samenwerking nodig is tussen de verschillende beleidsvelden en partners die betrokken zijn bij de uitvoering van de maatschappelijke opdrachten in het sociaal domein. Er wordt bijvoorbeeld verbinding gemaakt met het programma voor de invoering van de Omgevingswet. Een gezonde leefomgeving is daarbij het uitgangspunt. Daarnaast gaan we in wijken/gebieden, waar sprake is van gezondheidsachterstanden, aan de slag met 'de gezonde wijkaanpak'. Om de gezondheidsinterventies goed aan te laten sluiten bij de groep inwoners die dit het meeste nodig heeft (kwetsbare inwoners/mensen met een lage sociaal economische status) werken de GGD en de Kear samen.

Gezondheidsinterventies worden gebundeld, integraal en in samenhang met elkaar ingezet in een afgebakend gebied.

b2. Prioriteringslijst

De raad heeft bij de vaststelling van de Perspectiefnota 2022 aangegeven dat extra middelen, die na de besluitvorming beschikbaar komen, alsnog ingezet kunnen worden voor nieuwe voorstellen bij de Begroting 2022. Aan de hand van een prioriteringslijst zijn voor programma 5 onderstaande voorstellen verwerkt in deze begroting.

bedragen x € 1.000

Onderwerp	Begroting 2022	MJB 2023	MJB 2024	MJB 2025
Uitvoering nieuwe Wet inburgering ambitie	-113	-100	-100	-100
Stelpost besparing WMO 2020 vanaf 2023 begroting in balans		-200	-200	-200
Fonds financieren projecten	-50	-50	-50	-50
Terugdraaien bezuiniging huur lokalen t.b.v. taalklas	-14			
Totaal	-177	-350	-350	-350
Waarvan ten laste van de algemene reserve (incidenteel)				
Waarvan ten laste van de exploitatie (structureel)	-177	-350	-350	-350

Uitvoering nieuwe Wet inburgering ambitie

Op 1 januari 2022 wordt de Wet inburgering 2021 van kracht. De gemeente krijgt de regie op de uitvoering van de nieuwe wet en wordt verantwoordelijk voor de brede intake en het persoonlijk Plan inburgering en Participatie (PIP), het financieel ontzorgen van de statushouders met een uitkering gedurende een half jaar, de maatschappelijke begeleiding, de monitoring en het inkopen van het inburgeringsaanbod.

De financiering voor de uitvoering loopt via twee sporen;

- a. Via het gemeentefonds ontvangt de gemeente een budget voor uitvoeringskosten, de ondertussengroep en een compensatie in verband met uitstel van de wet.
- b. Een specifieke uitkering van € 12.712 per inburgeringsplichtige statushouder voor de inkoop van maatschappelijke begeleiding, leerroutes enz. Voor gezinsmigranten ontvangt de gemeente een specifieke uitkering van € 589 per persoon.

In 2020 en 2021 heeft het projectteam inburgering 40 statushouders op weg geholpen naar zelfredzaamheid, financiële onafhankelijkheid en het onderdeel zijn van de Nederlandse maatschappij. Veertien van hen zijn uitgestroomd naar werk of als zelfstandig ondernemer. Dit heeft een structurele besparing opgeleverd van 14 x € 15.000 per uitkering is € 210.000 per jaar. Andere statushouders zitten of gaan binnenkort op een traject.

In 2020 en 2021 hebben de drie ondersteuners (twee Arabisch sprekend en een Tigrinya sprekend) hun meerwaarde bewezen. Zij worden onder andere ingeschakeld bij gesprekken met statushouders als het gaat om de brede intake en opstellen PIP, de rechten en plichten, inkomen, financiële problemen, gesprekken met leerplicht bij schoolverzuim van de kinderen en gesprekken met werkgevers als het gaat om werkervaringsplekken en werk. De inzet is onder andere gericht op het voorkomen van schooluitval, voorkomen opschaling naar gespecialiseerde jeugdzorg, passende hulp bij financiële problemen en uitstroom uit de uitkering via werk.

Op basis van de geformuleerde beleidsambitie en de ervaringen vanuit de pilot is voor 2022 en volgende jaren een formatie nodig voor statushouders van 3,8 fte . Deze formatie wordt belast met de uitvoering van de nieuwe Wet inburgering en begeleidt de statushouders die in 2020 en 2021 zijn binnengekomen, de zogenaamde ondertussengroep. Hiermee is een bedrag gemoeid van € 187.500 (regievoering en financieel ontzorgen) + € 71.000 (ondersteuners), totaal € 258.500. Van het Rijk ontvangen we voor de uitvoering in 2022 € 145.000 en in de jaren daarna 160.000 per jaar structureel.

De extra middelen van € 113.000 in 2022 en 100.000 vanaf 2023 zullen worden ingezet voor de regievoering en ondersteuning van de statushouders die in 2020 en 2021 in De Fryske Marren zijn komen wonen.

Doel extra inzet is verkorting van de uitkeringsduur via duurzame uitstroom naar werk

De regievoerders stellen met behulp van de ondersteuners en de statushouders via een brede intake een Persoonlijk inburgeringsplan op. Daarmee wordt bereikt dat statushouders zo snel als mogelijk op een traject richting inburgering en bij hen passend werk worden geplaatst. Dit voorkomt dat men onnodig lang in de uitkering zit en kan de gemiddelde uitkeringsduur van een statushouders van circa zes jaar verkort worden tot circa vier jaar.

De ondersteuners zijn onmisbaar in dit proces. Zij spreken de eigen taal van de statushouders. Door hun eigen ervaring en kennis van de cultuur in het land van herkomst overbruggen zij de kloof tussen statushouder en overheid. Via persoonlijke aandacht bouwen zij aan vertrouwen. Deze aanpak leidt ertoe dat sneller tot de kern van de vraag of het probleem wordt gekomen, eerder een passende oplossing wordt gevonden en er vaart in het traject gebracht wordt.

Stelpost besparing Wmo 2020 vanaf 2023 begroting in balans

In de kadernota 2019 is aangegeven dat door resultaatgericht aanbesteden een besparing op inkoop WMO gerealiseerd moet worden van € 200.000 per jaar vanaf 2023. Deze taakstelling is nog niet ingevuld en staat dus nog open.

Fonds financiering projecten

Bij de behandeling van de Perspectiefnota 2022 op 7 juli 2021 is een motie betreffende een fonds betreffende de financiering van projecten aangenomen. Er wordt nog uitgezocht hoe deze motie vorm wordt gegeven.

Terugdraaien bezuiniging huur lokalen t.b.v. taalklas

Er wordt voorgesteld deze structurele bezuiniging van € 14.000 per jaar, waartoe bij de perspectiefnota 2022 is besloten, vooreerst terug te draaien voor het jaar 2022, omdat het schooljaar 2021/2022 al is begonnen. We gaan in overleg met de scholen om te bespreken hoe we op de lange termijn omgaan met het taalonderwijs aan kinderen van statushouders in onze gemeente.

c. Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

5.1 Samenleving en sociaal wijkteam

Doelstelling: Een sterke, dragende samenleving met goede en toegankelijke basisvoorzieningen, waarin iedereen (naar vermogen) meedoet: de inclusieve samenleving. Daartoe richten we ons op het bevorderen van zelfredzaamheid, participatie en mantelzorg en het versterken van inwonersinitiatieven, verenigingen en vrijwilligersorganisaties.	
In dit kader luidt de opdracht aan welzijnsorganisatie De Kear: • stimuleer, versterk en verbind inwoners(initiatieven), verenigingen, (vrijwilligers)organisaties die zich inzetten voor kwetsbare inwoners: die beperkingen ervaren in de mate waarin ze kunnen deelnemen aan de samenleving, die onvoldoende betekenisvolle contacten hebben, die geen werk hebben en/of die belemmeringen ervaren door het geven van zorg aan een hulpbehoevende naaste; • zorg voor een beweging van 'zorgen voor' naar 'zorgen dat' d.w.z. verklein jaarlijks de rechtstreekse inzet van medewerkers, middelen en activiteiten op kwetsbare inwoners (zorgen voor) en vergroot jaarlijks de inzet van medewerkers, middelen en activiteiten op inwoners(initiatieven), verenigingen en (vrijwilligers)organisaties die zich richten op kwetsbare inwoners.	
Resultaat:	Actie:
Mantelzorgers voelen zich ondersteund en gewaardeerd, raken niet overbelast en voelen zich niet belemmerd om deel te nemen aan de samenleving.	Het ondersteunen van mantelzorgers via het Mantelzorg Informatie Punt (MIP) , waar mantelzorgers terecht kunnen voor informatie, voorlichting, ondersteuning, waardering, advies en respijtzorg

	Mantelzorgbeleid uitvoeren door te werken aan zes ambities: 1.De mantelzorger in beeld. Ambitie: vergroten van de bewustwording bij de mantelzorger, het verbeteren van de informatievoorziening en het vinden en bereiken van de mantelzorgers. 2.Versterken en verlichten. Ambitie: mantelzorgers ervaren balans tussen draagkracht en draaglast. Hieronder valt o.a. het verbeteren van respijtzorg op basis van de resultaten van een onderzoek in 2021 naar de mogelijkheden van een (regionaal) respijthuis. 3.Waarderen. Ambitie: mantelzorgers ontvangen waardering voor de belangrijke rol die zij vervullen. Hieronder valt de jaarlijkse mantelzorgwaardering van 150 euro. 4.De jonge mantelzorger. Ambitie: jonge mantelzorgers worden herkend, krijgen waardering en het ondersteuningsaanbod is op hen afgestemd. 5.Deskundigheidsbevordering. Ambitie: meer deskundigheid van de professional op het gebied van mantelzorg. 6.Netwerkversterking. Ambitie: er is verbinding en actieve samenwerking tussen de formele en informele zorg en ondersteuning voor mantelzorgers.
Inwoners zetten zich in voor de samenleving en elkaar	Inwoners stimuleren en ondersteunen om meer initiatieven te nemen in hun eigen buurt of dorp
	Stimuleren van het gebruik van de subsidieregeling inwonersinitiatieven

Doelstelling:

Het sociaal wijkteam is de herkenbare én laagdrempelige plek voor inwoners die behoefte aan ondersteuning hebben. Hun opdracht is om samen met inwoners een passende oplossing te vinden voor elke vraag. Medewerkers van het sociaal wijkteam signaleren problematiek vroegtijdig. Zij zorgen er voor dat inwoners zo nodig worden doorverwezen naar de juiste en goede zorg en ondersteuning voor hun situatie.

Taken van het sociaal wijkteam zijn:

- geven van informatie en advies (sociaal domein breed en in samenhang);
- zorgen dat ondersteuningsvragen vroegtijdig worden gesignaleerd;
- vaststellen van de zorg- en ondersteuningsvragen;
- samen met de inwoner benoemen van het gewenste resultaat en organiseren van de ondersteuning;
- verwijzen, indien nodig naar maatwerk- of specialistische voorzieningen en sturen op te bereiken resultaten;
- het ondersteunen en organiseren van ondersteuning aan mantelzorgers;
- zorgen dat inwoners die niet kunnen werken actief bijdragen aan de samenleving;
- bieden van Jeugdhulp aan het kind en de ouders;
- het versterken van het opvoedkundig klimaat in gezinnen, wijken, buurten, scholen en kinderopvang;
- het voorzien in maatregelen om huiselijk geweld of kindermishandeling te voorkomen door het geven van informatie en advies;
- schuldhulpverlening;
- het geven van psychosociale ondersteuning (algemeen maatschappelijke werk);
- interveniëren bij inwoners met verward of zorg mijdend gedrag;
- adviseren toestaan preventieve mantelzorgwoning

Resultaat:	Actie:
Ondersteuning en zorg dichtbij, herkenbaar en laagdrempelig	Het sociaal wijkteam werkt samen met inwoners, aanbieders en basisvoorzieningen
	Het sociaal wijkteam komt bij inwoners thuis en is aanwezig op vindplaatsen zoals scholen, voedselbanken

5.2 Maatwerkvoorzieningen

Doelstelling:	
Voldoende en kwalitatief goede maatwerkvoorzieningen voor inwoners die dat nodig hebben.	
De maatwerkvoorzieningen van de Wmo richten zich op inwoners die hulp nodig hebben om thuis te kunnen wonen. Bijvoorbeeld chronisch zieken, gehandicapten of inwoners met een psychische aandoening. De ondersteuning is op maat en sluit aan op de mogelijkheden van de inwoner zelf en de eigen omgeving. De zorg en ondersteuning worden uitgevoerd door gecontracteerde zorgaanbieders. Het gaat om voorzieningen als: • verstrekken van voorzieningen (huishoudelijke hulp, rolstoel-, vervoers- en woonvoorzieningen); • individuele begeleiding van inwoners; • dagbesteding voor inwoners; • kortdurend verblijf elders, respijtzorg of logeeropvang; • persoonlijke verzorging gericht op zelfredzaamheid van inwoners; • het bieden van (ambulant) beschermd wonen en maatschappelijke opvang.	
Resultaat:	Actie:
Maatwerkvoorzieningen zijn op maat beschikbaar voor wie het nodig heeft en de inwoner kiest zelf de aanbieder die de ondersteuning kan bieden	Inkoop, contractbeheer en contractmanagement is op orde met aandacht voor de geboden kwaliteit en er is voldoende aanbod beschikbaar
Invoering resultaatgericht werken	Inhoudelijk vernieuwde aanpak implementeren en monitoren van de geboden professionele inzet en sociale innovatie. Overeenkomst met huidige aanbieders afstemmen op de nieuwe methodiek en bekostiging. Opmaat naar selectieve aanbesteding (2e fase).

Doelstelling:	
Voldoende en kwalitatief goede maatwerkvoorzieningen voor wie dat nodig hebben, kinderen, jongeren én hun ouders.	
Deze maatwerkvoorzieningen richten zich op het bieden van Jeugdhulp en bestaat uit de volgende activiteiten: • het inschakelen, herstellen en versterken van het probleemoplossend vermogen van kinderen en jongeren, hun ouders en sociale omgeving; • het vergroten van de opvoedcapaciteiten van de ouders en de sociale omgeving; • het tijdig bieden van de juiste Jeugdhulp op maat (gericht op herstel of op het bieden van duurzame ondersteuning); • effectieve en efficiënte samenwerking rond gezinnen.	
Resultaat:	Actie:
De specialistische voorzieningen zijn zowel kwantitatief als kwalitatief voor de inwoners beschikbaar Indien aanvullende (specialistische) ondersteuning nodig is ontvangt de inwoner een oplossing op maat	In samenwerking met de aanbieders wordt gewerkt aan het optimaliseren van het antwoord op de ondersteuningsvragen
	Er is voldoende aanbod beschikbaar
Jongeren blijven zo lang mogelijk thuis in het eigen gezin	Inzet op ambulante ondersteuning

5.3 Inkomensregelingen en participatie

Doelstelling: Inwoners die de mogelijkheid hebben om te werken, kunnen onafhankelijk in het bestaan voorzien. Financiële hulp en ondersteuning bieden aan inwoners voor wie dit noodzakelijk is. Nieuwe inwoners kennen de Nederlandse taal en burgeren succesvol in. Inwoners met problematische schulden of financiële problemen ontvangen schuldhelpverlening of ondersteuning. Inwoners met een minimuminkomen kunnen meedoen in de maatschappij.	
Resultaat:	Actie:
Verstrekken van inkomen (reguliere bijstand en IOAW en IOAZ)	We verstrekken een uitkering aan iedereen die hier recht op heeft
Begeleiding van inwoners naar duurzaam, betaald werk	Zorgen voor een breed aanbod van re-integratie voorzieningen
Het sociaal activeren van inwoners	Toeleiden van inwoners met een lange afstand tot de arbeidsmarkt naar activeringsprojecten
Bieden van inkomensondersteuning, waaronder de verstrekking van de kindpakketten	Jaarlijks verstrekken van kindpakketten door het Jeugdfonds Sport en Cultuur en Stichting Leergeld Zuidwest- Friesland
Zorgen voor een goede toegankelijk medische zorg (collectieve ziektekostenverzekering)	Het jaarlijks verstrekken van collectieve ziektekostenverzekering en bijbehorende premiebijdragen
Verstrekken van bijzondere bijstand	Het verstrekken van individuele en collectieve bijzondere bijstand
Zorgen voor inburgering en integratie	Regie bij huisvesting, brede intake en ontzorgen van nieuwe inwoners bij inburgering en integratie
Behalen huisvestingstaakstelling statushouders	Uitvoering geven aan vroegsignalering van schulden
	Zorgen voor een aanbod voor dienstverlening bij schuldenproblematiek. Het ondersteunen van inwoners met financiële problemen door het bieden van inkomensbeheer en schuldhelpverlening
Inwoners met een langdurige arbeidshandicap hebben een passende werkplek	Zorgen voor voldoende werkplekken met ondersteuning. Opdracht aan GR Fryslân-West om passend werk te bieden aan inwoners met een indicatie WSW en Beschut Werk

5.4 Conflictzorg

Doelstelling: Zorgen voor voldoende aanbod van voorzieningen voor Jeugdbescherming en Jeugdreclassering, waarmee specialistische ondersteuning kan worden gegeven aan kwetsbare kinderen en jongeren. Voorkomen van Huiselijk geweld en kindermishandeling.
--

Binnen dit programmaonderdeel richten we ons op: • Jeugdbescherming: de uitvoering van een door de rechter opgelegde maatregel. Een maatregel wordt opgelegd wanneer een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt dan kan de rechter een maatregel opleggen. • Jeugdreclassering: de uitvoering van de door de rechter opgelegde jeugdreclassering. Het belangrijkste doel van jeugdreclassering is herhaling te voorkomen en het bieden van een beter toekomstperspectief aan jeugdigen. • Huiselijk geweld en kindermishandeling: de inrichting van het Advies en Meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling en de aanpak is gericht op het terugdringen hiervan. De uitvoering wordt vooral gedaan door externe partijen. Veilig Thuis Friesland is de organisatie waar meldingen van huiselijk geweld en kindermishandeling binnen komen. Zij adviseren over meldingen, doen onderzoek en ondernemen actie. Het Regie Centrum Bescherming en Veiligheid voert de jeugdbeschermingsmaatregelen en de jeugdreclassering uit. Het sociaal wijkteam heeft een advies en ondersteuningsfunctie voor inwoners en professionals, die hier mee te maken hebben. Medewerkers zijn getraind in het signaleren van huiselijke geweld en kindermishandeling en weten wat zij daar mee moeten doen.	
Resultaat:	Actie:
Voldoende aanbod van voorzieningen voor Jeugdbescherming en Jeugdreclassering	Subsidiëren van betreffende instellingen met provinciale contracten
Meldpunt Huiselijk geweld en kindermishandeling	Subsidiëren van Veilig Thuis Friesland
Opvoedprofessionals voelen zich mede verantwoordelijk voor het terugdringen van huiselijk geweld en kindermishandeling	Lokale uitvoering van provinciaal actieplan

5.5 Gezondheidszorg

Doelstelling: Alle inwoners van de Fryske Marren hebben gelijke kansen op een goede gezondheid. Het hebben van een goede gezondheid is een belangrijk middel om andere doelen te bereiken, zoals: ‘meer regie op het eigen leven’, ‘kwaliteit van leven’, ‘meedoen in de maatschappij’ en ‘het gebruik maken van sociale netwerken’. Het gemeentelijke gezondheidsbeleid is gericht op het bevorderen van een gezonde leefstijl van inwoners, en is daarmee verbonden met andere programma onderdelen en doelstellingen zodat sprake is van een integrale aanpak. In de beleidsnota hebben we 5 ambities benoemd: 1. Gezondheid in de fysieke leefomgeving. 2. Levensverwachting kwetsbare inwoners verhogen. 3. Aan de slag met druk op het dagelijks leven bij jeugd en jongvolwassenen. 4. Vitaal ouder worden. 5. Gezonde leefstijl (op het gebied van roken, alcohol, drugs en overgewicht). We willen gezondheidsverschillen verkleinen. We doen dat via een integrale en duurzame aanpak, waarbij we de verschillende domeinen (onderwijs, leefomgeving, werk, en zorg) en beleidsvelden (o.a. sociaal domein, sport, minimabeleid, ruimte, handhaving) met elkaar verbinden. Het betrekken en bereiken van inwoners in deze aanpak is een belangrijke basisvoorwaarde.	
Resultaat:	Actie:
Bij totstandkoming van gemeentelijk beleid vindt verbinding plaats tussen het fysieke- en sociale beleidsdomein. (ambitie 1 gezondheidsbeleid)	We dragen bij aan het vormen van de omgevingsvisie.

	We creëren een leefomgeving met voldoende prikkels om een gezonde leefstijl te stimuleren.
In 2024 is de gezondheidskloof tussen mensen met een lage- en hoge SES verkleind, door de levensverwachting van kwetsbaren te verhogen. In 2024 worden meer kinderen in een kansrijke situatie geboren. (ambitie 2 gezondheidsbeleid)	Ontwikkelen Zorgpad Kwetsbare Zwangeren
	Interventies zoals 'Voorzorg' inzetten.
	Subsidie Centering Pregnancy
	We rollen onze GIDS-aanpak verder uit
In 2024 ervaren jongeren en jongvolwassenen minder prestatiedruk in hun leven, doordat mentale gezondheidsvaardigheden worden gestimuleerd en er voor hen voldoende plaatsen zijn om te kunnen ontspannen (ambitie 3 gezondheidsbeleid)	Weerbaarheid van jongeren vergroten
	Lokale coalities met én rondom jongeren ontwikkelen.
	In gesprek met jongeren over het 'mentaal welbevinden'.
In 2024 voelen meer ouderen zich vitaal zodat én omdat zij participeren in de samenleving. (ambitie 4 gezondheidsbeleid)	Bewustwordingscampagne over de waarde van ouderen.
	We stimuleren het participeren van ouderen.
	Deelname RIVM-pilot mbt samenwerking rondom ouderen in relatie tot 'valpreventie'.
Wij richten ons op drie leefstijlthema's: • roken; • problematisch alcohol- en drugsgebruik en • overgewicht. Hiermee zetten wij veel initiatieven van de afgelopen jaren voort. Daarnaast geven wij zo lokaal invulling het Nationaal Preventieakkoord. (ambitie 5 gezondheidsbeleid)	Aanpak rookvrije generatie: Kinderen groeien op in een rook-en tabak vrije omgeving zodat ze niet langer blootstaan aan meeroken en niet verleid worden om te gaan roken.
	Terugdringen aantal rokers
	Ontwikkelen en uitvoeren preventie- en handhavingsplan, incl. NIX18. (alcohol en drugs)
	We stimuleren gezond gedrag en borgen de JOGG-aanpak (overgewicht).
De gezondheid, groei en ontwikkeling van 0-19 jarigen bevorderen, bewaken en beschermen (Jeugdgezondheidszorg)	Afspraken maken met de jeugdgezondheidszorg over het aanbod 2022 ev

d. Verbonden partijen

Werkvoorzieningsschap Fryslân-West

Doelstelling

Werkvoorzieningsschap Fryslân-West biedt via Empatec een passende werkplek voor inwoners met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Bij Pastiel worden inwoners zo snel mogelijk begeleid naar werk. Door

als gemeenten de krachten te bundelen kan er invulling worden gegeven aan een krachtige werkgeversbenadering. Samen met werkgevers realiseren we zo een inclusieve arbeidsmarkt.

Sociaal Domein Fryslân

Doelstelling

Binnen de centrumregeling Sociaal Domein Fryslân worden door gezamenlijk Friese gemeenten activiteiten met betrekking tot het sociaal domein uitgevoerd.

Het gaat hierbij om de volgende activiteiten:

- Jeugdhulp: inkoop en contractmanagement.
- Wet maatschappelijke ondersteuning: inkoop beschermd wonen en maatschappelijke opvang en contractmanagement.
- Participatiewet: Werkgeversdienstverlening Fryslân Werkt.
Toelichting: de uitvoering van de arbeidsmarktregio Fryslân wordt ondergebracht bij de gemeente Leeuwarden en niet langer binnen de centrumregeling. Het werkbedrijf Fryslân Werkt gaat verder onder de naam Werkgeversdienstverlening Fryslân Werkt.

Veiligheidsregio Fryslân (gezondheid)

Doelstelling

De Jeugdgezondheidszorg (JGZ) neemt een belangrijke plaats in binnen de gemeentelijke verantwoordelijk voor het gezond en veilig opgroeien van alle kinderen. De JGZ volgt via het consultatiebureau en de aanwezigheid op school de ontwikkeling van kinderen. Ze hebben daarin een belangrijke signalerende functie en zijn een vraagbaak voor ouders. Samen met ouders kunnen ze hetzij via het sociale wijkteam, via de eigen jeugdarts of huisarts indien nodig aanvullende ondersteuning initiëren.

e. Wat mag het kosten?

Bedragen € 1.000

5. Sociaal domein	Begroting 2022	MJR 2023	MJR 2024	MJR 2025
Lasten				
5.1 Samenleving en sociaal wijkteam	-3.250	-3.250	-3.250	-3.250
5.2 Maatwerkvoorzieningen	-21.172	-20.928	-20.928	-20.928
5.3 Inkomensregelingen en participatie	-24.836	-24.601	-24.424	-24.409
5.4 Conflictzorg	-1.222	-1.222	-1.222	-1.222
5.5 Gezondheidszorg	-2.405	-2.394	-2.394	-2.394
5.6 Sociaal domein algemeen	-643	-643	-643	-643
5.9 Algemeen	-28	15	6	7
Totaal Lasten	-53.556	-53.022	-52.855	-52.839
Baten				
5.1 Samenleving en sociaal wijkteam	7	7	7	7
5.2 Maatwerkvoorzieningen	320	320	320	320
5.3 Inkomensregelingen en participatie	16.264	16.264	16.264	16.264
Totaal Baten	16.591	16.591	16.591	16.591
Saldo van baten en lasten	-36.965	-36.431	-36.263	-36.247
Stortingen	-	-	-	-
Onttrekkingen	445	175	-	-
Mutatie reserves	445	175	-	-
Resultaat	-36.520	-36.256	-36.263	-36.247

5. Sociaal domein	Begroting 2022	MJR 2023	MJR 2024	MJR 2025
Lasten				
5.1 Samenleving en sociaal wijkteam				
5.1.1 Inwonersinitiatieven	-350	-350	-350	-350
5.1.2 Basisvoorziening	-2.899	-2.899	-2.899	-2.899
5.2 Maatwerkvoorzieningen				
5.2.1 WMO Maatwerkvoorzieningen	-10.078	-10.078	-10.078	-10.072
5.2.2 Jeugd maatwerkvoorzieningen	-10.850	-10.850	-10.850	-11.100
5.3 Inkomensregelingen en participatie				
5.3.1 Inkomensregelingen	-15.412	-15.412	-15.412	-15.412
5.3.2 Inkomensvoorzieningen zelfstandigen	-434	-434	-459	-484
5.3.3 Re-integratie	-2.652	-2.659	-2.665	-2.655
5.3.4 Inburgering	-126	-126	-126	-141
5.3.5 Sociale werkvoorziening	-2.978	-2.986	-3.132	-3.337
5.3.6 Bijzondere bijstand	-2.575	-2.575	-2.575	-2.575
5.3.7 Schuldhulpverlening	-231	-231	-231	-231
5.4 Conflictzorg				
5.4.1 Veilig thuis	-473	-473	-473	-473
5.4.2 Jeugdbescherming en Jeugdreclassering	-749	-749	-749	-749
5.5 Gezondheidszorg				
5.5.1 Gezondheidsbeleid	-2.394	-2.394	-2.394	-2.405
5.6 Sociaal domein algemeen				
5.6.1 Adviesraad	-42	-42	-42	-42
5.6.2 Sociaal domein algemeen	-600	-600	-600	-600
5.9 Algemeen				
5.9.1 Algemeen	7	6	15	-28
Totaal Lasten	-53.556	-53.022	-52.855	-52.839
Baten				
5.1 Samenleving en sociaal wijkteam				
5.1.2 Basisvoorziening	7	7	7	7
5.2 Maatwerkvoorzieningen				
5.2.1 WMO Maatwerkvoorzieningen	320	320	320	320
5.3 Inkomensregelingen en participatie				
5.3.1 Inkomensregelingen	15.834	15.834	15.834	15.834
5.3.2 Inkomensvoorzieningen zelfstandigen	389	389	389	389
5.3.3 Re-integratie	2	2	2	2
5.3.6 Bijzondere bijstand	40	40	40	40
Totaal Baten	16.591	16.591	16.591	16.591
Saldo van baten en lasten	-36.965	-36.431	-36.263	-36.247

f. Kaderstellende beleidsstukken

Naam beleidsstuk	Korte inhoud	Vaststellingsjaar/looptijd
Beleidsplan Jeugdhulp De Friese Meren 2015 - 2018	Dit beleidsplan richt zich op de vormgeving van de decentralisatie van de jeugdzorgtaken naar gemeenten	2015 - 2018
Beleidsplan Jeugdhulp actualisatie 2018	Actualisatie verdere uitwerking en concretisering van de kaders beleidsplan 2015 – 2018	2014/voortdurend met bijstelling

Wmo beleidsplan 2017-2020	In dit plan zijn de (vervolg) beleidskaders voor 4 jaar vastgelegd. Inzet op het verder ontwikkelen en versterken van het sociaal domein en wordt een relatie gelegd met de transformatie	2017 t/m 2020
Re-integratieplan Oan 'e slach	Dit vierjarig uitvoeringsplan geeft aan op welke wijze we inhoud willen geven aan de re-integratieverplichtingen die zijn opgenomen in de Participatiewet, de Wet Participatiebudget en de gemeentelijke Re-integratieverordening	2016 t/m 2020
Armoede en schulddienstverlening van preventie tot nazorg	Integrale beleidsnota waarin we het armoedebeleid, minima en bijzonder bijstand en schuldhulpverlening beschrijven	2020 t/m 2025
Nota Gezondheidsbeleid 2020 – 2024	Beleidsnota waarin we aangeven welke ambities we hebben op het terrein van gezondheid. Is ook de basis voor uitvoering van wettelijke taken WPG.	2020 t/m 2024
Beleidsplan Mantelzorg 2021 - 2025	Beleidsplan met zes ambities om te bereiken dat mantelzorgers zich ondersteund en gewaardeerd voelen, niet overbelast raken en niet belemmerd voelen om deel te nemen aan de samenleving.	2021 t/m 2025
Notitie Iedereen doet mee: de inclusieve samenleving	Notitie gericht op hoe vorm en inhoud te geven aan een samenleving waarin iedereen mee kan doen, ongeacht afkomst, huidskleur, beperking, gender, seksuele voorkeur, religie of leeftijd. Omvat o.a. het jaarlijks hijsen van de regenboogvlag, de wettelijk verplichte implementatie van het VN-verdrag Handicap en het besluit een Actieplan Inclusie op te stellen.	Vanaf 2020
Actieplan Inclusie	Breed door inwoners gedragen plan om te komen tot een inclusieve(re) samenleving, o.a. door een aandachtsfunctionaris te belasten met de uitwerking in 2021-2022	Vanaf 2021
Ontwikkeldocument inkoop Wmo 2020	Visiedocument gericht op de inkoop Wmo Begeleiding naar resultaatgericht werken en bekostigen.	2018

Paragraaf Lokale heffingen

Korte omschrijving

De paragraaf bevat de volgende onderdelen:

- Transparantie bij de tariefstelling
- De geraamde inkomsten (kosten)
- Het beleid ten aanzien van de lokale heffingen en de Wet WOZ
- Woonlastenontwikkeling
- Een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid
- Een overzicht van de tarieven 2022

Transparantie bij de tariefstelling

Er is een maatschappelijke wens tot transparantie bij het bepalen van de belastingtarieven. Daarnaast zien we een trend dat rechterlijke instanties burgers in toenemende mate beschermen tegen het maken van 'winst' bij dienstverlening die betaald worden via heffingen. De rechter kan in zo'n situatie een verordening deels of in z'n geheel onverbindend verklaren. De kostenramingen worden om die reden ieder jaar herijkt. Alleen kosten die wettelijk toerekenbaar zijn, worden doorbelast aan de belastingbetaler.

Transparantie van de tarieven draagt ook bij aan draagvlak voor het kunnen heffen van belastingen. Informatie over de kostentoerekening maken we zodoende in de begroting vooraf aan de heffing openbaar en toegankelijk voor een brede groep geïnteresseerden. Onze burgers kunnen uit de begroting (bijlage) gemakkelijk herleiden waarvoor ze betalen. Als de tarieven stijgen dan is ook de oorzaak daarvan duidelijk. We verwachten dat deze werkwijze bijdraagt aan het draagvlak voor het betalen van belastingen.

Via overzichten opgenomen in de bijlage bieden wij inzage op kostensoortniveau per belastingverordening of deelgebied binnen een verordening. De legesverordening is opgebouwd in het deelgebied diensten burgerzaken, omgevingsdiensten en diensten die vallen onder de Europese dienstenrichtlijn.

De geraamde inkomsten (kosten)

De raming van de heffingen (rechten) heeft een directe relatie met de raming van de kosten. De activiteiten waarvan de kosten via een heffing of recht worden verhaald, staan grotendeels op een taakveld. Een verschil tussen de kosten genoemd bij een taakveld en opgenomen in deze paragraaf is dat niet alle kosten wettelijk toerekenbaar zijn en daarmee niet verhaalbaar zijn op de belastingbetaler. Ook worden de kosten van overhead, rente en btw separaat toegerekend. Ook zijn de heffingskosten toegerekend. Deze paragraaf is daarmee een *fiscale* verbijzondering van de geraamde kosten en inkomsten.

De tabel 'meerjarenperspectief 2022 – 2025' hierna geeft per heffingssoort snel inzage in de mate van kostendeckendheid.

Het beleid ten aanzien van de lokale heffingen en de Wet WOZ

U leest in deze paragraaf op welke wijze wij invulling geven aan de uitgangspunten genoemd in het coalitieakkoord en aanverwante beleidsnotities. In bepaalde gevallen wijken wij daarvan af in verband met nieuwe ontwikkelingen die van invloed zijn op de kosten- en de inkomstenramingen. In dat geval benoemen wij de afwijkingen.

We verwachten niet dat de coronacrisis de raming van de belastingopbrengsten negatief gaat beïnvloeden. Uit de belastingverordeningen volgt namelijk of er belasting is verschuldigd. Een crisissituatie is daarop niet van invloed. Wel kan er een groter deel van de belastingen oninbaar worden en kan het bedrag aan kwijtschelding hoger uitvallen dan in de afgelopen jaren.

De invoering van de omgevingswet is als gevolg van de coronacrisis een jaar uitgesteld. De wet zal naar verwachting op 1 juli 2022 in werking treden. Welke uitwerking de wet zal hebben op de inkomsten bij het verlenen van omgevingsdiensten is nog onduidelijk.

Meerjarenraming inkomsten 2021-2024 met percentage kostendekking:

Bedragen x € 1.000

Heffingssoort	2021	2022	%	2023	2024	2025
Onroerende zaakbelastingen	11.371	11.679	n.v.t.	11.982	12.291	12.631
BIZ-heffing	70	70	n.v.t.	-	-	-
Forensenbelasting	1.497	1.528	n.v.t.	1.558	1.589	1.589
Toeristenbelasting	960	960	n.v.t.	960	960	1.000
Precariobelasting	77	77	n.v.t.	77	77	77
Precariorecht	11	11	91,7%	11	11	11
Rioolheffing	5.076	5.188	100,0%	5.076	5.076	5.076
Afvalstoffenheffing	5.789	5.781	100,0%	5.642	5.529	5.529
Reinigingsrechten	145	147	100,0%	145	145	145
Leges	-	-	74,7%	-	-	-
Titel 1: Diensten burgerzaken	894	789	67,0%	700	700	700
Titel 2: Omgevingsdiensten	1.134	1.157	93,3%	1.180	1.203	1.203
Titel 3: Overige diensten EDR	36	36	15,8%	36	36	36
Lijkbezorgingsrechten	497	371	80,8%	397	424	424
Marktgelden	51	51	65,4%	51	51	51
Liggelden afbouwsteiger[1]	-	-	n.v.t.	-	-	-
Havengelden	239	239	35,6%	239	239	239
Brug- en sluisgelden	387	387	32,1%	387	387	387
Veergelden	68	83	19,4%	83	83	83
Totalen	28.302	28.554		28.524	28.801	29.181

[1] De steiger is verhuurd de verordening geldt als vangnet

Belastingen

De inkomsten uit een belasting (onroerende zaakbelastingen, precario-, toeristen- en forensenbelasting) zijn vrij besteedbaar. Voor uw raad zijn deze belastingen een instrument om middelen aan te wenden voor bestuurlijke ambities. Erg geldt geen wettelijke restrictie. Deze paragraaf geeft ook inzicht in de kostentoerekeningen (heffingen en rechten) van onze diensten die via belastingen worden betaald. Deze diensten kunnen slechts tegen de kostprijs worden aangeboden, winst maken op onze diensten is niet toegestaan. De totale inkomsten nemen in 2022 toe met € 252.000.

- Onroerende zaakbelastingen (OZB)

De gemeente is bevoegd de OZB vrij te verhogen of te verlagen. De landelijke macronorm is afgeschaft. De OZB-verhoging bestaat voor € 238.000 uit inflatie- en loonontwikkeling en voor € 70.000 uit uitbreiding van het vastgoed-areaal (nieuwbouw minus sloop). De OZB-opbrengst stijgt na correctie van het areaal met circa 2%.

Maatstaaf WOZ-waarde

Voor het bepalen van de tarieven van de OZB is de totale heffingsgrondslag bepalend. De grondslag is de totale waarde van alle onroerende zaken gelegen in de gemeente naar de waardepeildatum 1 januari 2021. De waardebepaling van het onroerend goed voor de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ) vindt haar afronding in oktober. Uit een eerder door het CBS gepubliceerd bericht blijkt dat een koopwoning in januari 2021 9,3% duurder was dan een koopwoning in januari 2020. Uit voorlopige

prognoses met betrekking tot de waardebepaling voor belastingjaar 2022 verwachten wij een gemiddelde stijging van de WOZ-waarde van 9%. Bij de in deze paragraaf opgenomen tarieven is uitgegaan van een gemiddelde stijging van de woningprijzen van 9%.

De grafiek geeft de waarde-ontwikkeling van het onroerend goed in onze gemeente over de afgelopen periode sinds 2014 weer. De OZB-tarieven verlagen we bij een stijging van de vastgoedprijzen en verhogen we bij een daling van deze prijzen.

De verwachte heffingsgrondslag voor belastingjaar 2022 stijgt met 7,1% naar 7,7 miljard. Het onroerend goed dat bestemd is om in te wonen stijgt ongeveer met 9%. De heffingsgrondslag van het bedrijfsonroerend goed daalt op basis van voorlopige prognoses met ongeveer 3%. Op een deel van het vastgoed wordt jaarlijks afgeschreven. Ook dalen de prijzen van winkels en kantoren. De heffingsgrondslag daalt daardoor voor deze categorie. Wij verwijzen u ook naar de grafiek. We constateren dat een steeds groter deel van onze OZB-opbrengst wordt opgebracht door woningeigenaren.

Wet Waardering onroerende zaken (Wet WOZ)

De WOZ-waarde wordt gebruikt bij het kunnen innen van de onroerende zaakbelastingen (OZB), de forensenbelasting en de BIZ-heffing. De Belastingdienst en de waterschappen gebruiken de WOZ-maatstaf ook voor de heffing van belastingen. De Waarderingskamer heeft als toezichthouder haar oordeel over de uitvoering van de wet in positieve zin gewijzigd. De uitvoering is sinds de fusie meerdere jaren opeenvolgend als goed gekwalificeerd. De toezichthouder kende eind 2020 de hoogste te behalen beoordeling (5 sterren) toe aan onze gemeente.

In 2020 is de WOZ-waarde van 31 van de 257 bezwaarmakers (woningen) verlaagd. De uitkering van de proceskostenvergoeding in 2020 is daardoor beperkt gebleven tot een bedrag van € 2.000. Dit jaar zijn er 162 bezwaarschriften meer ingediend tegen de WOZ-waarde dan in 2020. Wij constateren dat bij een (forse) stijging van de woningprijzen het aantal bezwaren tegen de WOZ-waardes ook toeneemt.

Steeds vaker maken woningeigenaren bezwaar tegen de WOZ-waarde via no-cure-no-pay bureaus. Dat is voor de eigenaren gratis. Is een bezwaar gegrond dan kan er in bepaalde gevallen zelfs € 700 onkostenvergoeding per bezwaar uitbetaald worden. Het aantal bureaus neemt in Nederland toe. Er zijn bezwaarmakers die ieder jaar via een ander bureau opnieuw de juistheid van de WOZ-waarde bestrijden. Daarmee is het bestrijden van de juistheid van de WOZ-waarde een jaarlijkse gratis terugkerende bezigheid geworden onder het motto van 'wie niet waagt wie niet wint'. De kosten van de uitbetaalde proceskosten stijgen jaarlijks. In totaal is er in Nederland € 17 miljoen uitgekeerd¹. We verwachten dat de uitvoeringskosten in 2022 hoger zijn.

¹ In 2020 is er 17 miljoen euro uitbetaald aan proceskostenvergoedingen (gemiddeld € 1,88 per object)

- **BIZ-heffing**

Op verzoek van de winkeliers Joure is er een bedrijveninvesteringszone in het leven geroepen. Via een BIZ-heffing betalen enkele winkeliers een extra belasting. Via een subsidie keren wij deze belastingopbrengst uit aan de winkeliersvereniging. De BIZ-heffing is in 2018 voor een periode van vijf jaren in het leven geroepen. In 2022 leggen we deze heffing voor een laatste keer op. De BIZ-verordening houdt namelijk van rechtswege eind 2022 op te bestaan.

- **Forensenbelasting**

Wij verhoogden de tarieven forensenbelasting in 2021 voor het eerst sinds de fusie in 2014. Ook is op basis van het in 2021 aangenomen amendement besloten om de opbrengst de komende jaren inflatoir te verhogen. In 2022 verhogen we de opbrengst met 2,1%. Het destijds ingezette recreatievriendelijk beleid om toeristisch verblijf niet extra te belasten, is daarmee los gelaten. Overeenkomstig de nieuwe beleidsrichting verhogen we de tarieven ook voor 2022. Om het effect van stijgende woningprijzen te compenseren kan het variabele tarief van de forensenbelasting met 9% worden verlaagd.

- **Toeristenbelasting**

De ondernemers die tegen een geldelijke vergoeding verblijf aanbieden aan niet-ingezetenen van de gemeente dragen de ontvangen toeristenbelasting af aan de gemeente. Zij zijn gerechtigd de belasting te verhalen op de toeristen. Naast het verblijf van toeristen voor recreatieve doeleinden betalen ook arbeidsmigranten toeristenbelasting als ze geen ingezetene zijn van de gemeente en hier wel verblijf houden.

Het tarief is in 2021 met 20% verhoogd naar € 1,20 en voor de komende planperiode bevroren. In enkele buurgemeenten is het 5 eurocent hoger. Om binnen de regio min of meer gelijke tarieven te voeren voor het verblijf door niet-ingezetenen en de ondernemers die deze belasting voor de gemeente incasseren, ramen we voor 2025 een extra verhoging van de opbrengst. Ik verwijs u naar het meerjarenperspectief in deze paragraaf. Het besluit komt de gemeenteraad toe die dan is gezeteld.

De opbrengst² over belastingjaar 2020 was € 20.000 hoger dan geraamd. Door de malaise als gevolg van Covid-19 gingen Nederlanders massaal op vakantie in eigen land. Dit kwam onze opbrengst positief ten goede. Door het landelijke ingezette inentingsprogramma gaan we er vooralsnog vanuit dat er in 2022 geen beperkende maatregelen zullen zijn. We houden onze huidige raming aan.

De opbrengst kan opgedeeld worden in een vast en een variabel deel. Het vaste deel van de toeristenbelasting wordt opgebracht door forfaitaire bedragen bij de vaste stand- en ligplaatsen bij recreatieterreinen of schiphuizen. Het variabele deel (⅔ deel) van de opbrengst is afhankelijk van het werkelijke verblijf door toeristen.

- **Precariobelasting**

Het tarief voor het innemen van gemeentegrond voor het stallen van terrassen blijft gelijk. Een terrashouder is vrijgesteld van heffing als in een huurovereenkomst met de gemeente de ondergrond van het terras onderdeel is van de huursom. Het tarief bedraagt € 27,50 per m² ingenomen ruimte. Verder heffen wij een belasting op tijdelijk grondgebruik (standplaatsen) voor verkoop van marktwaren.

Heffingen en rechten

De activiteiten waarvan de kosten via een heffing of een recht worden verhaald, staan op een taakveld. Alle toerekenbare (directe) verhaalbare kosten worden toegerekend. Daarbovenop is het toegestaan om volgens de kostenplaatsmethode een deel van de overheadkosten toe te rekenen. Het meerjarenperspectief geeft per heffing of vergunningstelsel (legesverordening) inzage in de mate van

² Kan verschillen ten opzichte van de gerapporteerde opbrengst op boekjaar

kostendekkendheid. In de bijlage zijn de kosten van de activiteiten meer gedetailleerd onderverdeeld naar kostensoorten.

De overhead is bepaald op 41,7% en is ongewijzigd. De toegerekende kosten van personeel verhogen we met de verwachte inflatie van 1,5%. De totale kosten van de belastingheffing ramen we fors lager van € 374.000 in 2021 op € 195.000 in 2022. Door een wijziging van de personele bezetting besteden we minder tijd aan de uitvoering van de belastingheffing en meer tijd aan de uitvoering van de wet WOZ. We kennen een bedrag van € 71.000 toe aan de taken van afvalinzameling en rioolbeheer. De belastinggelden die in verband met de kwijtschelding niet worden ingevorderd, betalen de overige belastingbetalers volgens het solidariteitsprincipe. Hetzelfde geldt voor de belastinggelden die door bijvoorbeeld faillissementen oninbaar zijn.

Algemene beleidsuitgangspunten:

Onderwerp	Beleid
Beleid, bezwaar en handhaving	De kosten van deze werkzaamheden zijn wettelijk niet verhaalbaar en daa niet toegerekend
Batig saldo	De boven de raming ontvangen inkomsten vloeien terug naar de belastingplichtige

- **Rioolheffing**

De kostenraming is gebaseerd op het verbreed gemeentelijk rioleringsplan (vGRP) (variant anticiperend) voor de planperiode 2020 – 2024. In het plan is geen rekening gehouden met stijgende loonkosten. De toegerekende loonkosten zijn voor de planperiode stabiel geraamd op € 767.000 per jaar. Ieder jaar worden deze kosten geïndexeerd en worden loonstijging en inflatie wel doorbelast via de rioolheffing om te kunnen voldoen aan het uitgangspunt van kostendekkende tarieven.

De kosten van onze watertaken lopen gedurende de planperiode op van € 4,7 miljoen in 2020 tot € 5,7 miljoen in 2024. De stijging is voornamelijk het gevolg van stijgende kapitaallasten (afschrijvingen + rente). De kosten berekenen we niet door aan de belastingbetalers. De in het verleden opgebouwde bestemmingsvoorziening zetten we daarvoor in. In 2022 onttrekken we € 520.000 aan deze voorziening.

Beleidsuitgangspunten rioolheffing:

Onderwerp	Beleid
Veegkosten	Een deel van de veegkosten zijn toegerekend aan het taakveld riolering of waterafvoer in de straten in het stedelijke gebied is geborgd bij zware regenbuien. Het overige deel van de kosten betalen we via de afvalstoffenheffing en uit de algemene middelen
Heffingskosten	15% van de heffingskosten (urenraming) is toe te rekenen
Baggeren en hekkelen	Overeenkomstig het vGRP (zie ook bij lig- en havengelden)
Uitbreidingsinvesteringen	Niet toegerekend, de kosten kunnen via activering en afschrijving worden bekostigd

- **Afvalstoffenheffing**

Bijna alle kosten van het taakveld afval(inzameling) zijn toe te rekenen. Slechts een klein deel zijn wettelijk niet toerekenbaar. Dit zijn kosten van beleid, bezwaar en handhaving. De kosten ramen we voor 2022 iets lager dan het voorgaande jaar. De inkomsten uit afval stijgen van € 832.000 in 2021 naar € 970.000 in 2022. Om de norm van kostendekkende tarieven na te leven, verlagen we de tarieven voor volgend jaar.

Beleidsuitgangspunten afvalstoffenheffing:

Onderwerp	Beleid
Veegkosten	Een deel van de veegkosten zijn toegerekend aan het taakveld afval omdat deel van het zwerfafval is toe te rekenen tot de taak van afvalinzameling.

	overige deel van de kosten betalen we via de rioolheffing en uit de algeme middelen
Heffingskosten	20% van de heffingskosten (urenraming) is toe te rekenen
Containers voor medicijnen	Correctie door kosten van gratis beschikbaar gestelde containers voor medicinale doeleinden
Minicontainers	De investering in minicontainers oud papier is kostenneutraal

- **Reinigingsrechten**

We bieden bedrijven de mogelijkheid om hun afval via onze afvalvoorzieningen af te voeren. Dit is geen wettelijke taak en een dienst die we aanbieden. Uit de Wet Markt en Overheid volgt dat de tarieven kostendekkend moeten zijn. We concurreren met onze dienstverlening met andere private bedrijven die ook bedrijfsafval inzamelen.

Het tarief stellen we naar beneden bij om geen winst te maken. Over de reinigingsrechten wordt btw in rekening gebracht omdat de gemeente voor het ophalen van bedrijfsafval als ondernemer wordt beschouwd. De in rekening gebrachte btw dragen we af. Het btw-compensatiefonds is niet van toepassing zodat we het verschil van € 16.000 tussen de af te dragen btw van € 30.000 en de te betalen btw van € 14.000, moeten doorberekenen om geen concurrentievervalsing met private partijen teweeg te brengen en de kostendekkendheid op de juiste voet te berekenen.

Beleidsuitgangspunten reinigingsrechten:

Onderwerp	Beleid
Btw	De omzetbelasting zijn volgens de belastingrechter kosten die zijn toe te rekenen. De vuilnisauto wordt gebruikt voor de inzameling van bedrijfsafval. Een deel van de btw wordt naar verhouding doorberekend
Milieuterreinen	Bedrijfsafval wordt niet geaccepteerd op de milieuterreinen, daarom zijn er geen kosten van het milieuterrein toegerekend
Heffingskosten	1% van de heffingskosten (urenraming) is toe te rekenen

- **Lijkbezorgingsrechten**

Ons beleid om tot meer kostendekkende tarieven te komen is gebaseerd op de notitie '15 Locaties om te gedenken'. De tarieven worden op basis hiervan in 2022 voor de laatste keer verhoogd. Bijna 60% van de kosten worden nu verhaald op de aanvragers van deze diensten. Het grafrecht wordt in de regel afgekocht voor een bepaalde periode. De ontvangen afkoopsom is voor de gemeente een verplichting om het graf gedurende de periode ter beschikking te stellen. Aangezien de inkomsten en de kosten van onderhoud niet in hetzelfde (belasting)jaar vallen volgt uit de BBV dat de kosten- en de inkomstenraming volgens het matchingprincipe moet worden verwerkt. Officieel zou dat volgens een voorziening moeten gebeuren. In de praktijk is deze werkwijze zeer bewerkelijk zodat deze door ons en andere gemeentes niet wordt toegepast³.

- **Precariorechten**

Is een terras op eigen grond gelegen en is deze grond een openbaar gebied waarvoor de gemeente kosten maakt dan worden deze kosten verhaald via de precariorechten. Alleen de verhaalbare kosten zijn toegerekend. De kosten van deze activiteit zijn ondergebracht bij het taakveld overige baten en lasten. Het tarief is gelijk aan het tarief van de precariobelasting.

- **Leges**

De inwerkingtreding van de omgevingswet is met een half jaar uitgesteld. De wet treedt nu met ingang van 1 juli 2022 in werking. We krijgen daardoor in 2022 te maken met een grote verandering in onze

³ De BBV-commissie acht deze werkwijze toelaatbaar als het totaal van de jaarlijks ontvangen afkoopsommen bij benadering gelijk is aan een jaar toe te rekenen baten

dienstverlening en in de tarievenstructuur van onze leges. Ook is het in de huidige tijd lastig om voorspellingen te doen over de omvang van de bouwactiviteiten in 2022. In 2020 lag de inkomsten met € 180.000 fors hoger dan onze raming. Het huidige niveau van kostendekkendheid van 92,5% biedt zodoende een buffer voor het risico van het onverbindend verklaren van onze verordening door de rechter. Om deze redenen zien we af van het zetten van een vervolgstap in het streven van kostendekkende tarieven. We verhogen de tarieven conform het amendement van vorig jaar met 2,1%.

De legesactiviteiten vallen onder diverse taakvelden. Niet alle kosten van de diensten genoemd in de legesverordening worden verhaald. Op verordeningniveau dekken de tarieven voor bijna 75% de kosten. Binnen een samenhangend stelsel van diensten (bijvoorbeeld diensten omgevingswet, titel 2 van de legesverordening) worden bepaalde diensten boven de kostprijs verleend ten gunste van andere diensten. Dat staat bekend als kruissubsidiëring van diensten. Dit is wettelijk toegestaan mits is aangegeven waar deze kruissubsidiëring zich voordoet. Er is in de volgende gevallen sprake van 'winst':

- de activiteiten vallend onder hoofdstuk 16 (kansspelen)
- de activiteiten vallend onder titel 2 (omgevingsdiensten): Bij omvangrijke bouwprojecten is er sprake van 'winst' ten gunste van de kleinere reguliere bouwaanvragen

De activiteiten voor het verrichten van diensten die vallen onder de Europese dienstenverlening (titel 3) zijn per vergunningstelsel niet kostendekkend.

Beleidsuitgangspunten legesheffing:

Onderwerp	Beleid
Naturalisatiekosten (titel 1)	Niet toegerekend, kosten zijn wettelijk niet verhaalbaar. De gemeente vervult een kasfunctie. De baten zijn apart in de bijlage benoemd
Ambtshalve vergunning (titel 2)	Niet toegerekend, er is geen sprake van een dienst omdat het algemene en het individuele belang wordt gediend bij deze vergunningen
Milieubeheer (titel 2)	Niet toegerekend, kosten zijn wettelijk niet verhaalbaar
Legalisatie (titel 2)	Niet toegerekend, kosten van legaliseringswerkzaamheden zijn niet verhaalbaar omdat een handhavingstaak niet is te herleiden naar een individueel verleend dienst

- **Marktgelden**

Een deel van de kosten worden verhaald op kooplieden die een standplaats innemen voor de verkoop van hun waren. De tarieven zijn ongewijzigd in verband met de Covid19.

- **Haven, brug-, sluis en veergelden**

We streven er niet naar om alle kosten te verhalen op de gebruikers van haven-, brug-, sluis- en de veergelden (HBSV-gelden). Ook andere (niet betalende) gebruikers hebben profijt van deze infrastructurele voorzieningen. De kosten die we jaarlijks maken ten behoeve van ons watergebied zien we terug bij de HBSV-gelden. Ongeveer een derde van de kosten verhalen we op de gebruikers van voorzieningen die we treffen om ons watergebied te onderhouden en zo aantrekkelijk te maken voor het (vaar)toerisme. Het overige deel betalen we uit de algemene middelen of wordt op indirecte wijze gefinancierd uit de vrije belastingen.

Beleidsuitgangspunten havengelden:

Onderwerp	Beleid
Bagger- en oeverkosten	De oeverkosten worden op basis van werkelijke inkoopcondities doorberekend. De baggerkosten zijn toebedeeld aan de taakvelden (verordeningen): riolering en economische havens & waterwegen. Een deel van de kosten betalen we via de algemene middelen

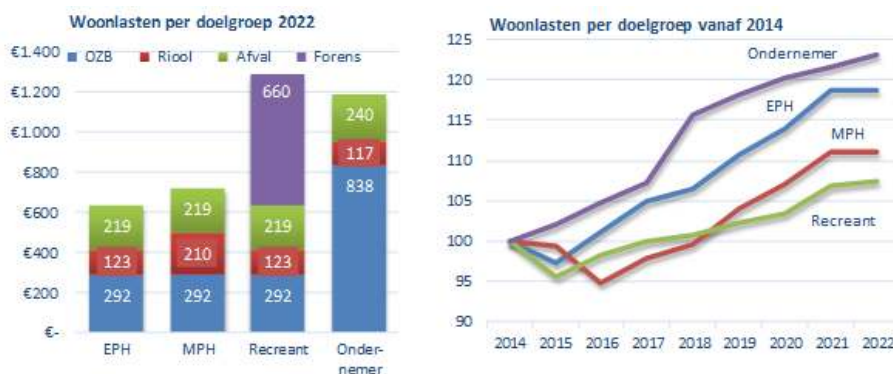
Woonlastenontwikkeling

De macronorm als instrument van de regering om een landelijke OZB-stijging te controleren is afgeschaft. Daarvoor in de plaats biedt het COELO een lokale lasten calculator om gemeentes met elkaar te vergelijken. De getoonde informatie is openbaar toegankelijk. Wij vergelijken ons bij voorkeur met de (buur)gemeentes Súdwest-Fryslân, Heerenveen en de Noordoostpolder. Al jaren achtereen liggen de gemeentelijke lasten voor onze inwoners lager dan deze buurgemeentes.

De hoogte van de verschuldigde gemeentelijke belastingen maken we inzichtelijk middels doelgroepen. We onderscheiden de volgende doelgroepen belastingbetalers:

- eenpersoonshuishouden (EPH) met of zonder woning
- meerpersoonshuishouden (MPH) met of zonder woning
- een recreant (niet ingezetene van de gemeente) met een woning
- een ondernemer met een pand in eigendom en gebruik

Voor het bepalen van de hoogte van de OZB-aanslag is uitgegaan van een gemiddelde woningwaarde van € 272.000 en van een gemiddelde waarde van € 179.000 voor een bedrijfsgebouw. De gemeentelijke lasten stijgen in 2022 voor een EPH en een MPH niet. Een recreant betaalt 0,5% meer aan belastingen. De lasten voor een ondernemer stijgen met 1,3%. De grafiek toont de lastenontwikkeling over de periode 2014 – 2022.

Een huishouden die een woning huurt betaalt geen OZB. Door een verlaging van de tarieven afvalstoffenheffingen betalen huishoudens die in een huurwoning wonen iets minder belasting. Een ondernemer heeft de keuze om zijn bedrijfsafval via de gemeente of via een private inzamelaar af te voeren. In het laatste geval betaalt de ondernemer geen reinigingsrechten.

Een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid

De gemeente verleent kwijtschelding als de belastingschuldige onvoldoende vermogen en/of betalingscapaciteit heeft om de belastingaanslag geheel of gedeeltelijk te betalen. De Gemeentewet en de Uitvoeringsregeling Invorderingswet (UR IW) geven ruimte om een aantal beleidskeuzes te maken voor het voeren van een ruimer kwijtscheldingsbeleid. Een belastingplichtige komt in aanmerking voor volledige kwijtschelding van de onroerende zaakbelastingen, rioolheffing en de afvalstoffenheffing. We hanteren als kwijtscheldingsnorm (de kosten van bestaan) de netto AOW-normbedragen in plaats van de bijstandsnormuitkeringen. Daardoor komen belastingplichtigen eerder in aanmerking voor kwijtschelding. Ook merken we voor het bepalen van de betalingscapaciteit de te betalen kosten van kinderopvang aan als uitgaven.

De hoogte van het kwijt te schelden bedrag is stabiel en beweegt de laatste jaren binnen een bandbreedte van € 300.000 – € 330.000. Voor 2021 verwachten wij een bedrag van € 320.000 aan gemeentelijke heffingen kwijt te schelden. Een bedrag van € 290.000 rekenen we toe aan de afvalstoffen- en de rioolheffing. Het overige deel van € 30.000 heeft betrekking op de OZB.

Een overzicht van de tarieven 2021

Het onderstaande overzicht bevat een inzicht van een deel van de tarieven 2022 ten opzichte van 2021.

Overzicht tarieven gemeentelijke heffingen	2021	2022	Percentage stijging
WOZ-waarde			
Woning (gemiddelde waarde)	€ 250.000	€ 272.000	8,8%
Bedrijfsobject (voorbeeldwaarde)	€ 185.000	€ 179.000	-3,2%
Onroerende zaakbelastingen (OZB)[2]			
Eigenaar: woning	0,1157%	0,1075%	-7,1%
Eigenaar: niet-woning	0,2542%	0,2673%	5,2%
Gebruiker: niet-woning	0,1911%	0,2010%	5,2%
Forensenbelasting			
Percentage van de WOZ-waarde	0,2613%	0,2428%	-7,0%
Minimum	€ 165,00	€ 168,50	2,1%
Maximum	€ 733,00	€ 748,00	2,1%
(Water)toeristenbelasting			
Variabel tarief	€ 1,20	€ 1,20	0,0%
Verhuur standplaats (stacaravan) 7,5 maanden of langer (maximum)	€ 169,00	€ 169,00	0,0%
Rioolheffing (tot 200 m3 waterafvoer)			
Gebruik door één persoon	€ 120,00	€ 123,00	2,5%
Gebruik door meerdere personen	€ 207,00	€ 210,00	1,4%
Recreatief gebruik (woningen)	€ 120,00	€ 123,00	2,5%
Recreatief gebruik (roerende zaken)	€ 56,00	€ 57,00	1,8%
Bedrijfsmatig gebruik	€ 114,00	€ 117,00	2,6%
Gebruik voorziening voor afvoer hemelwater	€ 56,00	€ 57,00	1,8%
100 m3 (extra eenheid) waterafvoer	€ 90,00	€ 90,00	0,0%
Afvalstoffenheffing			
Container 180 liter voor restafval + 240 liter GFT-afval	€ 225,00	€ 219,00	-2,7%
Container 240 liter voor restafval + 240 liter GFT-afval	€ 288,00	€ 282,00	-2,1%
Ondergrondse afvalvoorziening of collectief gebruik containers	€ 225,00	€ 219,00	-2,7%
Extra container 240 liter GFT-afval	€ 66,00	€ 66,00	0,0%
Extra container 180 liter restafval	€ 129,00	€ 129,00	0,0%
Extra container 240 liter restafval	€ 186,00	€ 186,00	0,0%
Reinigingsrechten (exclusief btw)	€ 243,00	€ 240,00	-1,2%
Precarierecht/belasting			
Terras per m2 ingenomen gemeentegrond	€ 27,50	€ 27,50	0,0%
Leges			
Voltrekken van een huwelijk, vanaf	€ 132,25	€ 135,00	2,1%
Afgifte paspoort, vanaf	€ 74,75	€ 76,25	2,0%
Afgifte Nederlands identiteitskaart, vanaf	€ 36,45	€ 37,00	1,5%
Afgifte rijbewijs, vanaf	€ 40,65	€ 41,50	2,1%
Omgevingsvergunning, vooroverleg	€ 152,90	€ 156,10	2,1%
Omgevingsvergunning, bouwsom van € 170.000 (excl. welstand)	€ 3.399,90	€ 3.471,00	2,1%
Lijkbezorgingsrechten			
Recht op een graf voor 40 jaar	€ 2.257,00	€ 2.365,00	4,8%
Begraven van een persoon van 12 jaar of ouder	€ 1.114,00	€ 1.167,50	4,8%

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Korte omschrijving

Bij het weerstandsvermogen gaat het om de mate waarin de gemeente in staat is middelen vrij te maken om niet begrote, onverwachte en substantiële tegenvallers op te vangen zonder het beleid te veranderen. Een sluitende begroting zonder weerstandscapaciteit betekent dat iedere tegenvaller een probleem oplevert en dwingt tot het nemen van maatregelen. Een buffer is daarom wenselijk. Hoe groot die buffer precies moet zijn is afhankelijk van veel factoren. In deze paragraaf wordt enerzijds de relatie benoemd tussen weerstandsvermogen, weerstandscapaciteit en risicomanagement, anderzijds wordt de huidige stand van zaken beschreven. De paragraaf betreffende het weerstandsvermogen en risicobeheersing bevat volgens BBV (Besluit begroten en verantwoorden) voorschriften ten minste:

- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- een inventarisatie van de risico's;
- het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's.

Context en achtergrond

De Gemeente Fryske Marren acht het wenselijk om risico's die van invloed zijn op de bedrijfsvoering beheersbaar te maken. Door inzicht in de risico's wordt de organisatie in staat gesteld om op verantwoorde wijze besluiten te nemen, zodat de risico's nu en de risico's gerelateerd aan toekomstige investeringen in verhouding staan tot de vermogenspositie van de organisatie.

Om inzicht in de risico's van de gemeente te kunnen verkrijgen is er een risico-inventarisatie uitgevoerd. Hieronder wordt verslag gedaan van de resultaten van de risico-inventarisatie op basis van de 20 risico onderwerpen uit de perspectiefnota 2022-2025. Deze is op 7 juli 2021 vastgesteld door de raad. Op basis van de geïnventariseerde risico's is tevens het weerstandsvermogen berekend.

Op 18 december 2019 is de nota risicomanagement en weerstandsvermogen 2019-2022 door de raad vastgesteld. De nieuwe nota verbetert de kwaliteit van het risicomanagement. Dit heeft ook zijn doorwerking op een meer betrouwbare berekening van het weerstandsvermogen. In de auditcommissie van 25 januari jongstleden is de nieuwe methodiek voor het bepalen van het weerstandsvermogen gepresenteerd. Om blijvend een geschikt beleidskader te waarborgen wordt deze nota risicomanagement eens in de vier jaar geactualiseerd.

Kaderstellende beleidsnota's

- Financiële verordening De Fryske Marren: in de Financiële verordening (art. 212 Gemeentewet) zijn geen nadere eisen, anders dan reeds in de BBV (Besluit begroting en verantwoording) genoemde eisen, met betrekking tot de paragraaf Weerstandsvermogen opgenomen.
- Nota Risicomanagement 2020-2023 (vastgesteld in de raadsvergadering van 18 december 2019).

Wat willen we bereiken?

Als gemeente streven wij ernaar om de impact van de risico's te minimaliseren. Dit betekent dat we een weerstandsvermogen nastreven dat op z'n minst voldoende is. Hiervoor houden we een factor aan tussen de 1,0 en 1,4 ("voldoende" volgens de nota risicomanagement) ten opzichte van het benodigde weerstandsvermogen.

Wat gaan we daarvoor doen?

De nu voorliggende begroting 2022 baseren we op de actualisatie van risico's, opgenomen in de jaarrekening 2020. Dit op basis van de uitgangspunten van de nota risicomanagement die is vastgesteld in de raad van december 2019.

Hieronder lichten we dit toe met een opsomming van de onderwerpen en vervolgens per onderwerp een uitgebreide toelichting:

- A. Actualisatie van risico's opgenomen in de jaarrekening 2020
 B. Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's

Actualisatie van risico's opgenomen in de jaarrekening 2020

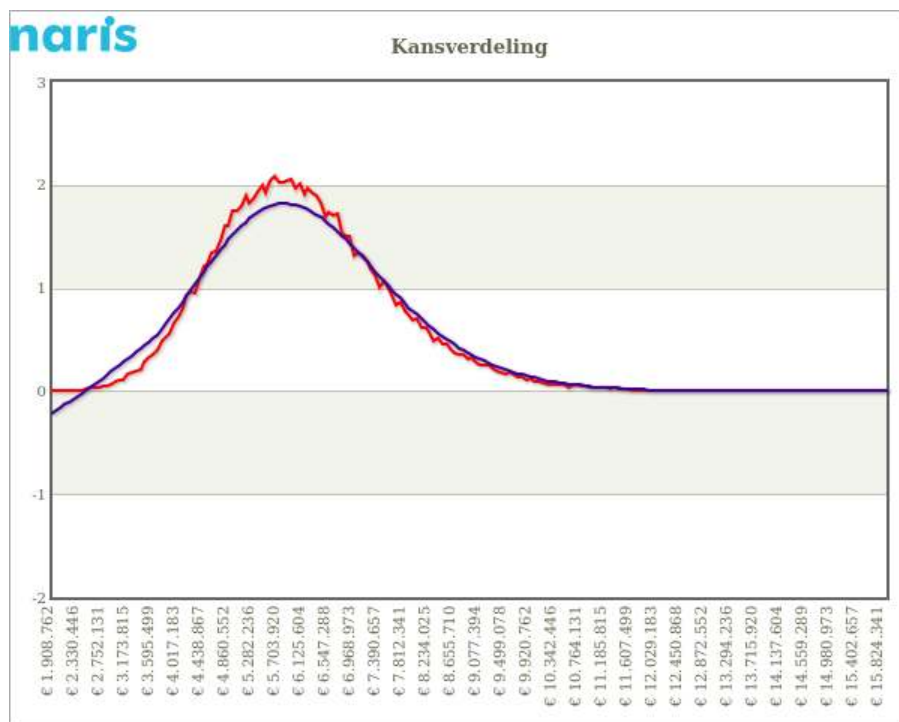
Om de risico's van Gemeente Fryske Marren in kaart te brengen is in samenwerking met de teams een risicoprofiel opgesteld. In het onderstaande overzicht wordt echter alleen het aantal risico's gepresenteerd met de hoogste bijdrage aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit met een maximum van 20.

bedrag x € 1.000

Tabel 1: Belangrijkste financiële risico's					
Risico-nummer	Nieuw	Risico	Kans	Maximaal financieel gevolg	Invloed
R114	1.	Omgevingswet	90%	700	5.46%
R76		Onvoldoende budget om bestaande ondersteuningsvragen te realiseren. Ambitieniveau sluit niet aan bij financiële mogelijkheden.	50%	1.000	4.35%
R112	2.	Integrale Veiligheid	50%	1.000	4.35%
R98		Geen stroomlevering	50%	1.000	4.33%
R118	3.	Abonnementstarief	90%	500	3.92%
R128	4.	Stijgende grondstofprijzen onderwijshuisvesting	90%	500	3.91%
R72		AB-besluiten met grote financiële gevolgen (openeinde regeling) vooraf	100%	400	3.48%
R122	5.	Uitstellen investeringen onderwijshuisvesting	50%	750	3.26%
R127	6.	BTW compensatiefonds	70%	500	3.04%
R104		Rampen en crisis (GRIP 4). We zitten nu uitzonderlijk lang in een Grip 4 crisis (corona). Kans op een nieuwe pandemie is komende jaren verhoogd.	10%	3.500	3.03%
R117	7.	Empatec	50%	600	2.62%
R96		Onvoldoende kavels verkopen (behoefte bedrijventerreinen)	30%	1.000	2.60%
R88		Onvoldoende kavels verkopen (prijsstelling marktconform)	30%	1.000	2.59%
R75		Toename en toekennen van dure maatwerkvoorzieningen	50%	500	2.18%
R120	8.	Woonplaatsbeginsel Jeugd	50%	500	2.17%
R74		Transformatie (nieuwe inkoop) loopt, onzekerheid met betrekking tot de budgetten blijven. Invoering van resultaatsfinanciering	50%	500	2.16%
R82		Onvoldoende afzet van kavels (behoefte Broek Zuid)	10%	2.000	1.75%
R79		Onvoldoende afzet van kavels (prijsstelling marktconform)	10%	2.000	1.75%
R105		Rampen en crisis (GRIP 3) (gemeentegrens overschrijdend)	10%	2.000	1.72%
R40	9.	Dataverlies, dataconsistentie & gebrek vertrouwen	70%	250	1.52%

De totale maximale financiële omvang van de TOP 20 aan risico's is ongeveer € 20,5 miljoen. De TOP 20 aan risico's bepaalt voor ongeveer 45% het totale benodigde weerstandsvermogen.

Op basis van de ingevoerde risico's is een risicosimulatie uitgevoerd. De risicosimulatie wordt toegepast omdat het reserveren van het maximale bedrag ongewenst is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Onderstaande figuur en de bijhorende tabel tonen de resultaten van de risicosimulatie.

Tabel 2: Benodigde weerstandscapaciteit bij verschill zekerheidspercentages	
Percentage	Bedrag
5%	€ 3.943.434
10%	€ 4.342.353
15%	€ 4.627.237
20%	€ 4.855.035
25%	€ 5.057.684
30%	€ 5.244.768
35%	€ 5.424.000
40%	€ 5.592.794
45%	€ 5.764.403
50%	€ 5.938.695
55%	€ 6.117.168
60%	€ 6.300.349
65%	€ 6.495.802
70%	€ 6.710.309
75%	€ 6.947.686
80%	€ 7.221.259
85%	€ 7.552.788
90%	€ 7.996.489
95%	€ 8.698.490

Uit de grafiek en de bijbehorende tabel volgt dat 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van afgerond € 8.000.000 (benodigde weerstandscapaciteit). De belangrijkste afwijkingen t.o.v. de jaarrekening 2020 betreffen vrijval van rijksmiddelen jeugdzorg, deels vrijval van rampen en crisis (GRIP 4) en rampen en crisis (GRIP 3) en het toevoegen van de risico's integrale veiligheid, omgevingswet, Empatec, onderwijshuisvesting, woonplaatsbeginsel jeugd, WMO abonnementstarief, BTW compensatiefonds en continuïteit van digitale infrastructuur/Informatieveiligheid en toegangspassen.

Risico's (deels) geschrapt t.o.v. berekening weerstandsvermogen in jaarrekening 2020

Rijksmiddelen jeugdzorg

Het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft eind juni de verdeelwijze gepubliceerd van de € 1,3 miljard extra beschikbaar gestelde middelen vanwege de tekorten in de jeugdzorg. Het bedrag komt boven op de € 300 miljoen die eerder al in de septembercirculaire 2020 is verstrekt. Dit is een uitwerking van een kabinetsbesluit en een uitspraak van de Commissie van Wijzen over de structurele financiering van de jeugdzorg. Er is na deze uitspraak voldoende zekerheid dat gemeenten deze extra financiële middelen ontvangen en het risico kan daarmee vervallen.

Rampen en crisis (GRIP 4) en (GRIP 3).

Deze risico's zijn ten opzichte van de vorige inventarisatie naar beneden bijgesteld maar niet geschrapt uit de lijst met risico's. We zien dat het beeld van de corona-besmettingen namelijk sterk fluctueert ook door nieuwe varianten. Het bedrag voor GRIP 4 is nu gebaseerd op de helft van de werkelijke coronakosten in het afgelopen jaar inclusief de compensatieregelingen die hierop in mindering gebracht. Naast een (nieuwe) pandemie, neemt ook het risico op een ernstige landelijke of regionale crisis als gevolg van klimaatverandering toe door de gevolgen extreem weer. Te denken valt aan natuurbranden, overstromingen en maatschappelijke ontwrichting door stormschade.

Risico's (deels) toegevoegd t.o.v. berekening weerstandsvermogen in jaarrekening 2020

1. Omgevingswet

Onzekerheid invoeringsdatum

Er zijn vorig jaar en dit jaar al substantieel meer aanvragen ingediend. Dit heeft te maken door de Corona pandemie maar ook door de komst van de Omgevingswet. Veel collega's van VTH draaien onder deze omstandigheden mee in diverse projecten van de Omgevingswet. Hierdoor is budget nodig om de extra aanvragen binnen de wettelijk gestelde termijnen te behandelen en om de uren in te vullen die collega's inzetten in projecten. Er zal meer dienstverlening van ons worden verwacht, taken zullen veranderen. Dat kost tijd om op een andere manier te gaan werken. Opleiding is nodig (loopt al) en er zal een stukje inefficiency aanwezig zijn. De invoeringsdatum van 1 juli blijft onzeker, verwacht wordt 1-1-2023.

Vanuit het Rijk is compensatie voor de invoeringskosten een voorstel gemaakt van 150 miljoen euro. Daar is echter nog geen consensus over met alle partijen.

Wet kwaliteitsborging

De invoering van deze wet zorgt ervoor dat het bouwkundige toetsing en toezicht anders wordt georganiseerd richting de markt; van meer inhoudelijk naar procesmatig werken. In de leges voor omgevingsvergunningen zit een deel verdisconteerd dat toegeschreven kan worden aan het bouwbesluit, namelijk 10%. De rest van de leges is toe te schrijven aan ruimtelijke toets en procedures en administratie. Het gaat om bouwwerken met een zogenaamde gevolgklasse 1. En dat zijn de reguliere aanvragen zoals grote uitbouwen, (recreatie)woningen en bedrijfsgebouwen met kantoorruimte dat is 85% van de aanvragen. De invoering van de wet zal daarmee zorgen voor een inkomstenderving van de leges.

Omgevingswet: meer vooroverleggen

De bouwleges zijn voor het overgrote deel toe te schrijven aan de ruimtelijke toets en procedures. De Omgevingswet zal er voor zorgen dat bestemmingsplannen omgezet worden in omgevingsplannen.

Daarmee zullen er meer vooroverleggen komen, al dan niet in de vorm van omgevingstafels.

De nadruk van de vergunningverlening gaat naar meer liggen op procesbegeleiding op ruimtelijk vlak. Dat betekent een verschuiving van de opbouw van de legesopbrengsten. We ramen dat dit een verhoging van de legesopbrengsten van 10% zal zijn.

2. Integrale veiligheid

Het vertrouwen in de overheid staat onder druk. We zien aan de ene kant escalatie en toenemend geweld en aan de andere kant een sterke roep om tijdig en krachtig overheidsingrijpen. Met name actuele thema's als de maatregelen rond corona, klimaat, discriminatie en vluchtelingen leiden tot een verdere polarisatie van de samenleving. Op gemeenteniveau uit zich dat in een toenemende behoefte aan informatie, toezicht, overleg/afstemming, samenwerking en optreden tegen overtredingen. Door de eerder geschetste maatschappelijke ontwikkelingen is er een toenemende behoefte aan handhaving, toezicht, communicatie en inzet van juridische instrumenten. De sterke polarisatie in de samenleving vergroot de kans op excessen: demonstraties die uit de hand lopen, vernielingen/vandalisme, bedreiging van overheidsmedewerkers en zelfs het gebruik van geweld. De maatschappelijke ontwikkelingen betekenen een (meer dan) reëel risico voor de gemeente.

3. WMO abonnementstarief

Voor WMO-voorzieningen als huishoudelijke hulp, woningaanpassingen en hulpmiddelen wordt een eigen bijdrage gerekend. Tot 2019 was deze bijdrage inkomensafhankelijk, tegenwoordig geldt voor iedereen één vast bedrag: het abonnementstarief. Sinds de invoering van het abonnementstarief zien de meeste gemeenten een sterke toename in WMO-aanvragen, vooral onder inwoners die eerder vanwege hun inkomen een hogere eigen bijdrage moesten leveren. De compensatie vanuit het Rijk is bij lange na niet voldoende, maar zicht op meer geld is er niet. Dat terwijl het probleem politiek bekend is en de meeste partijen van het abonnementstarief af willen. De VNG roept gemeenten inmiddels op de grenzen van de wet op te zoeken. Wij schatten de kans dat dit risico zich voordoet daarom als zeer hoog in.

4. Stijgende grondstofprijzen onderwijshuisvesting

Door sterk stijgende grondstofprijzen sluiten de normbedragen voor onderwijshuisvesting en de feitelijke kosten onvoldoende op elkaar aan. Hierdoor kunnen aanbestedingen niet nagekomen worden en/of kosten de onderwijshuisvestingsprojecten meer geld. Het gevolg is: toenemende/stijgende kosten en overschrijdende budgetten, projecten kunnen niet uitgevoerd worden of projecten lopen vertraging op. Uiteindelijk staat de wettelijke taak om te voorzien in voldoende en adequate onderwijshuisvesting onder druk. Er wordt de komende jaren miljoenen geïnvesteerd in schoolgebouwen. De stijgende grondstofprijzen hebben effect op het totale investeringsbedrag en werken nog jaren door in de kapitaalslasten.

5. Weinig tot geen financiële ruimte onderwijshuisvesting

De komende jaren worden veel investeringen in onderwijshuisvesting verwacht. Dit legt een groot beslag op de gemeentebegroting. Mogelijk moet de raad hier keuzes in maken en kan er minder/geen geld ter beschikking gesteld worden waardoor investeringen in onderwijs uitgesteld moeten worden. Het gevolg is dat er meer kosten door incidenten en imagoschade kan ontstaan. Er kan niet voldaan worden aan vereisten uit veranderende wetgeving. Uiteindelijk staat de wettelijke taak om te voorzien in voldoende en adequate onderwijshuisvesting onder druk. Aan de andere kant stijgen de normbedragen voor onderwijshuisvesting jaarlijks met minimaal 2%, met uitschieters van 5-16%. Door projecten uit te stellen, wordt het uiteindelijke investeringsbedrag alleen maar groter.

6. BTW compensatiefonds

De middelen in het BTW-compensatiefonds groeien jaarlijks met hetzelfde accrespercentage van het gemeentefonds. Vallen de declaraties van gemeenten op het BTW-compensatiefonds lager uit dan er aan middelen inzitten, dan wordt het restant overgemaakt aan het gemeentefonds. Omgekeerd wordt er geld uit het gemeentefonds aan het BTW-compensatiefonds toegevoegd als de declaraties hoger zijn dan er middelen in het BTW-compensatiefonds zitten. De finale afrekening hierover vindt altijd plaats in de meicirculaire na afloop van het desbetreffende jaar. Volgens de begrotingsrichtlijnen van de provinciale toezichthouders mogen gemeenten in hun begroting 2022 en hun meerjarenraming 2023-2026 voor elk jaar uitgaan van een vrijval van maximaal hun aandeel in deze 192,6 miljoen euro (aandeel onze gemeente € 500.000 structureel). Wij gaan er dus vanuit dat de komende jaren de declaraties van gemeenten op het

BTW-compensatiefonds structureel lager uit vallen en dat het restant wordt overgemaakt aan het gemeentefonds. Dit is een financieel risico.

7. Empatec

In lijn met de gemeente Súdwest Fryslân is de herstructurering van de sociale werkvoorziening als een risico opgenomen. De herstructurering kan tot gevolg hebben dat de huidige taken die belegd zijn bij de GR/NV meer gaan kosten. Afgelopen jaar was er een extra bijdrage van € 617.000 (raadsbesluit 16 december 2020) nodig. Naar aanleiding van het Keuzedocument wordt een Businesscase Werkleerbedrijf opgesteld. Een van de randvoorwaarden van het Werkleerbedrijf is de aanpassing van de governance. Aangezien dan voldaan kan worden aan het merendeel- en toezichtcriterium van quasi-inbesteden van gemeenten. Daarnaast levert de GR kwartaalrapportages waarin de realisatie en prognose van het gehele jaar opgenomen zijn. Dat betekent meer inzicht in de financiële situatie van de GR en de NV. Binnen de Gemeenschappelijke Regeling Fryslân-West wordt gewerkt aan een businesscase voor het Werkleerbedrijf Empatec. In deze businesscase is onder andere aandacht voor de governance die passend is bij het quasi-inbesteden van gemeenten.

8. Woonplaatsbeginsel jeugd

Door de invoering van het woonplaatsbeginsel worden de kosten voor jeugdzorg ten laste gebracht bij de gemeente waar het kind of de jongere oorspronkelijk woonachtig was. Dit gaat vooral over kinderen/jongeren die uit huis geplaatst zijn en in een instelling verblijven. Op basis van actueel beschikbare informatie verwachten wij dat het om een behoorlijk groot aantal kinderen/jongeren gaat. Daarom schatten wij de kans dat dit risico zich voordoet als hoog in.

9. Dataverlies, dataconsistentie & gebrek vertrouwen

In 2020 is een onderzoek uitgevoerd naar de staat van dienst van Team Informatie en dan specifiek I&A. Het onderzoek, daarop gebaseerd advies en besluitvorming (basis op orde en governance opnieuw inrichten) heeft geleid tot een capaciteitsuitbreiding waardoor de portefeuille continuïteit en veiligheid als apart aandachtspunt kan worden belegd. Hiermee kunnen bestaande plannen ten uitvoer worden gebracht, verdere maatregelen (met name procesverbetering) worden opgesteld en daarmee zijn voor risicobeperkende maatregelen genomen voor beschikbaarheid van systemen. Daarnaast is een risico dat Devices niet (tijdig) kunnen worden geleverd. Dit risico is met name een gevolg van de Covid-19 pandemie. Het risico kan worden teruggebracht door meer vanuit planning te werken. Verder is een datalek, ongewenste toegang tot systemen en storingsen niet te onderschatten risico's. Er wordt gewerkt aan het risicobewustzijn van medewerkers.

Nieuwe ontwikkelingen

Herverdeling gemeentefonds

Op 12 augustus 2021 hebben de fondsbeheerders de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) geïnformeerd over de uitkomsten van de actualisatie van het voorstel voor de nieuwe verdeling van de middelen in het gemeentefonds van 2017 naar 2019 (zie bijlage 3). Het belangrijkste doel van de actualisatie was om te bezien of het voorstel voor het nieuwe verdeelmodel de ontwikkeling over de tijd goed volgt. De actualisatie geeft geen aanleiding om het voorgestelde verdeelvoorstel voor de verdeling van de middelen in het gemeentefonds te herzien (zie bijlage 4). Het bedrag voor onze gemeente is bijgesteld naar € 96 per inwoner voordelig. Er is sprake van voorlopige effecten. Na definitieve besluitvorming door het nieuwe kabinet over de invoering van het verdeelvoorstel zal met de dan bekende gegevens nog een actualisatie plaatsvinden naar 1 januari 2023, het beoogde moment van invoering van de nieuwe verdeling. Deze laatste actualisatieslag zal inzicht geven in de definitieve herverdeeleffecten voor gemeenten. De volgende randvoorwaarden gelden er voor de invoering van het verdeelvoorstel:

- De nieuwe verdeling wordt stap voor stap ingevoerd, zodat gemeenten voldoende tijd hebben om zich aan de nieuwe financiële situatie aan te passen. Gezien de ontwikkelingen in de gemeentelijke

financiën, kiezen de fondsbeheerders ervoor de herverdeeeffecten te maximeren op € 60 per inwoner over een periode van vier jaar, oftewel € 15 per inwoner per jaar. Dit geldt zowel voor gemeenten met een negatief herverdeeeffect als voor gemeenten met een positief herverdeeeffect.

- De ontwikkeling van de kosten van gemeenten en de invloed daarvan op de verdeling wordt nauwgezet in de gaten gehouden. Als opvallende effecten optreden, voeren de fondsbeheerders onderzoek uit naar verdere verbetering van het model. Vier jaar na invoering (per 1 januari 2027) zal bekeken worden of bijstelling van de verdeling nodig is.
- gezien het feit dat de grootste effecten van de actualisatie van het verdeelvoorstel onder meer op Jeugd zitten, zal te zijner tijd in samenhang worden gezien hoe om te gaan met de middelen voor Jeugd in het gemeentefonds.

Kort samengevat, er is sprake van voorlopige effecten en er moet nog een actualisatie plaatsvinden naar 2023. Ook het nieuwe kabinet moet nog een besluit nemen over de nieuwe verdeling. Het voorgaande zal geen onderdeel uitmaken van het financieel meerjarenperspectief van de programmabegroting 2022-2025.

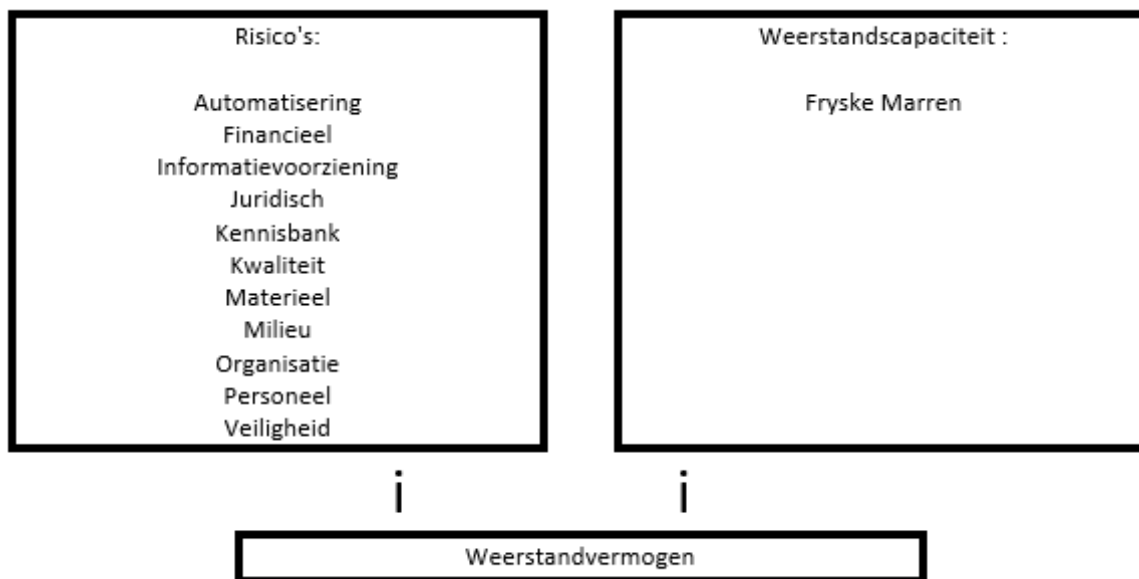
Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's

De weerstandsparagraaf biedt een overzicht van die risico's waarvoor geen dekking is gegeven, bijvoorbeeld via een verzekering of in de begroting. Van deze risico's wordt via kansberekening (hoe vaak zal de gebeurtenis zich voordoen) en de ingeschatte schade (indien de gebeurtenis zich daadwerkelijk voordoet) de benodigde weerstandscapaciteit gepresenteerd.

Het weerstandsvermogen bestaat uit de vrije financiële middelen (incl. mogelijke maatregelen om het vermogen te vergroten) waarover de gemeente beschikt om de risico's af te dekken. De verhouding tussen beide waarden geeft de weerstandsratio weer.

Beschikbare weerstandsvermogen	
Fryske Marren	€ 10.243.000

De relatie tussen beide waarden wordt in onderstaande figuur weergegeven.

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit kan worden afgezet tegen het beschikbare weerstandsvermogen. De uitkomst van die berekening is het ratio getal voor het weerstandsvermogen van dit moment.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandsvermogen}}{\text{Benodigde weerstandcapaciteit}} = \frac{€ 10.243.000}{€ 8.000.000} = 1,3$$

De normtabel is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente en het geeft een waardering in categorieën of klassen van de berekende ratio.

Waarderingscijfer	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	> 2,0	Uitstekend
B	1,4 < x < 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 < x < 1,4	Voldoende
D	0,8 < x < 1,0	Matig
E	0,6 < x < 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Als gemeente streven we na om de impact van de risico's te minimaliseren. Dit betekent dat we een weerstandsvermogen nastreven dat op z'n minst voldoende is. Dat komt conform bovenstaande tabel neer op een ratio weerstandsvermogen tussen de 1,0 en de 1,4 met waarderingscijfer C (zie ook nota risicomanagement 2020-2023 vastgesteld in de raad van 18 december 2019). De ratio van onze organisatie valt in klasse C. Dit duidt op een voldoende weerstandsvermogen.

Kengetallen

Per 2016 is een basis set van vijf financiële kengetallen ingevoerd. Deze kengetallen geven op eenvoudige wijze inzicht aan raadsleden over de financiële positie van de gemeente. In deze paragraaf worden de kengetallen opgenomen en toegelicht.

Het betreft de volgende 5 kengetallen:

		Begroting ultimo 2020	Rekening ultimo 2020	Begroting ultimo 2021	Begroting ultimo 2022	Begroting ultimo 2023	Begroting ultimo 2024	Begroting ultimo 2025
1A	Netto schuldquote	62,39	48,90	65,94	64,82	64,35	63,44	62,60
1B	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	55,36	44,68	60,97	59,94	59,55	58,71	57,92
2	Solvabiliteitsratio	25,24	25,41	23,27	19,91	17,42	15,96	14,28
3	Kengetal grondexploitatie	20,20	12,70	16,78	16,48	16,21	15,98	15,78
4	Structurele exploitatieruimte	0,68	-0,66	2,16	1,51	0,43	0,08	0,22
5	Belastingcapaciteit: woonlasten meerpersoonshuishouden	94,05	93,37	89,38	87,27	86,25	84,56	83,58

De gezamenlijke toezichthouders (de 12 provincies en het ministerie van BZK) hebben geconstateerd dat het financiële beeld dat uit de kengetallen naar voren komt, belangrijk is voor het inzicht in de financiële positie van de gemeenten. Er is door de toezichthouders besloten om voor het verkrijgen van een goed beeld, aan te sluiten bij de zogeheten 'signaleringswaarden' die afkomstig zijn van de stresstest voor 100.000+ gemeenten. In de tabel hieronder is te zien welke waarden bij welke categorie (A, B of C) behoren. De signaleringswaarden zijn bij de begroting 2017 voor het eerst gebruikt. Mocht er aanleiding toe zijn dan kunnen de signaleringswaarden in het vervolgtraject worden aangepast.

Aan deze categorieën is geen kwalificatie gegeven, omdat normering in eerste instantie door de gemeente zelf plaats dient te vinden. Wel kan over het algemeen worden gesteld, dat categorie A het minst risicovol is en categorie C het meest.

Specificering kengetal naar categorie		Categorie A	Categorie B	Categorie C
1a.	Netto schuldquote zonder correctie doorgeleende gelden	< 90%	van 90% t/m 130%	> 130%
1b.	Netto schuldquote met correctie doorgeleende gelden	< 90%	van 90% t/m 130%	> 130%
2.	Solvabiliteitsratio	> 50%	van 20% t/m 50%	< 20%
3.	Grondexploitatie	< 20%	van 20% t/m 35%	> 35%
4.	Structurele exploitatieruimte	> 0%	0%	< 0%
5.	Belastingcapaciteit	< 95%	van 95% t/m 105%	> 105%

1. Netto schuldquote (gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen)

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeenten ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast.

De netto schuldquote van onze gemeente bedraagt op 31 december 2022 naar verwachting 64,82%. Dat is een lichte daling ten opzichte van de stand op 1 januari. De schulden zijn afgenomen.

2. De solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit de reserves en het rekeningresultaat of begrotingssaldo. De solvabiliteitsratio beweegt zich tegenovergesteld aan de netto schuldquote. Als de schulden stijgen, stijgt de netto schuldquote en daalt de solvabiliteitsratio.

De geraamde solvabiliteitsquote van onze gemeente bedraagt per ultimo 2022 19,91%. Dit is een daling ten opzichte van vorig jaar. Deze daling is veroorzaakt door een daling van het eigen vermogen en een stijging van het balanstotaal. De solvabiliteitsquote valt hiermee in categorie C. Echter, gezien de lage schuldquote zal de gemeente geen problemen hebben aan haar financiële verplichtingen te voldoen.

3. Kengetal grondexploitatie

De grondexploitatie kan een forse impact hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De accountant moet ieder jaar beoordelen of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting of jaarstukken en uitgedrukt in een percentage. De kengetal grondexploitatie bedraagt per ultimo 2022 16,48%. Dit is iets lager ten opzichte van vorig jaar. Dit wordt veroorzaakt door een stijging van de totale baten in de begroting. Dit kengetal valt in de meest veilige categorie.

4. Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn. In de begroting 2022 (laatste jaarschijf) is de ruimte licht positief.

5. Belastingcapaciteit: woonlasten meerpersoonshuishouden

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, de rioolheffing en de reinigingsheffing voor een woning met een gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente. De belastingcapaciteit van gemeenten wordt daarom berekend door de totale woonlasten meerpersoonshuishouden te vergelijken met het

landelijk gemiddelde in het jaar ervoor en dit uit te drukken in een percentage. De woonlasten voor een meerpersoonshuishouden bedragen in 2022 in De Fryske Marren 87,27% van het landelijke gemiddelde van het jaar ervoor. We zitten dus ruim onder het landelijk gemiddelde.

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Korte omschrijving

Gemeente De Fryske Marren heeft een aanzienlijk vermogen geïnvesteerd in kapitaalgoederen in de vorm van wegen, openbare verlichting, riolering, openbaar groen, oevers en kaden, vaarwegen, kunstwerken en gebouwen. Het onderhoud van deze kapitaalgoederen is van groot belang voor het zo optimaal mogelijk functioneren van de gemeente, onder meer op het gebied van leefbaarheid, veiligheid, vervoer en recreatie. Onderhoud is ook nodig om kapitaalvernietiging te voorkomen. Deze paragraaf geeft inzicht in het onderhoudsprogramma van de gemeentelijke kapitaalgoederen.

Per soort kapitaalgoed is een opzet gemaakt waarin de volgende onderwerpen aan de orde komen:

- context en achtergrond
- kaderstellende beleidsstukken
- financiële structuur
- wat willen wij bereiken
- wat willen wij ervoor doen
- trends en ontwikkelingen

1. Openbaar groen

Context en achtergrond

Het totale areaal is als volgt samengesteld:

Omschrijving	Eenheden
Totaal openbaar groen	Ca. 8 miljoen m2
Landschappelijk groen (berm, bosplantsoen, riet)	Ca. 5,3 miljoen m2
Stedelijk groen (gazon, heesters, sier)	Ca. 2,7 miljoen m2
Bomen	Ca. 51.603 st.
Sportvelden	51 stuks
Begraafplaatsen	15 stuks

Kaderstellende beleidsnota's

Notitie “een andere kijk op het groen in de openbare ruimte”

Ten behoeve van de bezuinigingen is in januari 2015 de notitie “een andere kijk op het groen in de openbare ruimte” vastgesteld. Uitgangspunt is dat de kwaliteit van de openbare ruimte binnen de gemeente op een goed verzorgd “basis” niveau blijft. Dit niveau staat globaal borg voor een duurzame instandhouding van hetgeen we onderhouden.

Bermbeheersplan 2018-2027

De bermen in het buitengebied voeren we sinds 2018 uit conform het bermbeheersplan 2018-2027. Dit beleidsplan is gericht op vergroting van de biodiversiteit in de gemeente. De komende jaren zal vooral gelet worden op het beschermde soorten en specifieke aandacht voor deze soorten.

Waardevolle en Monumentale bomenlijst

Het college heeft een lijst vastgesteld met waardevolle en monumentale bomen. Voor deze bomen is een vergunning nodig. Deze bomen worden 1x in de drie jaar geïnspecteerd en beoordeeld op de criteria voor waardevolle en monumentale bomen.

Notitie 15 Locaties om te gedenken, visie begraafplaatsen 2018-2022

Deze notitie geeft richting aan het beheer en onderhoud van de begraafplaatsen, omschrijft de verwachte beeldkwaliteit en het beeld van de begraafplaatsen. Daarnaast omschrijft het hoe het behoud van monumentale graven is te bergen. De uitvoering om de begraafplaatsen te laten voldoen aan de uitgangspunten van de notitie is in 2019 gestart.

Financiële structuur

Het dagelijks onderhoud van het openbaar groen dekken we uit de exploitatiebudgetten.

Wat willen we bereiken?

- Vanaf 2018 beheren we de bermen volgens het nieuwe Bermenbeheersplan. We willen de biodiversiteit van de bermen met 20% binnen 3 jaar vergroten.
- Het verduurzamen van onze groene afvalstromen.
- Het landschap van De Fryske Marren versterken door het beheer op de landschapstypen per streek aan te passen.
- Overlast van ziekten en plagen in het groen zoveel mogelijk beperken.
- Het openbaar groen op B kwaliteit onderhouden.

Wat gaan we daarvoor doen?

- We gaan contact met boeren en inwoners zoeken voor een samenwerking in het beheer van de bermen.
- We gaan de compostering van het bermgras en hekkelspecie in eigen beheer door ontwikkelen.
- De ziekten en plagen monitoren en bestrijden we actief.
- Voor de vergroting van de biodiversiteit volgen we de ontwikkeling van de bermen nauwlettend en het passen het beheer er waar nodig is op aan.
- Om de droogte te bestrijden zijn er extra waterzakken aangeschaft, deze gaan we inzetten bij jonge bomen ter voorkomen van sterfte door droogte.
- Wij kijken naar meer berging van water in de openbare ruimte.
- We gaan hittestress in de openbare ruimte beoordelen en we gaan actief bezig met oplossingen hiervoor.

Trends en ontwikkelingen

- Er is een toename van ziekten en plagen in het groen. Zo zien we een enorme groei in de eikenprocessierupsen, de Reuzenberenklauw en de Japanse Duizendknoop. De wetgeving ten aanzien van invasieve soorten is sinds 2 augustus 2017 gewijzigd. Hierdoor is de gemeente verplicht om soorten, zoals de Reuzenberenklauw en de Japanse Duizendknoop actief te bestrijden. Sinds 2018 zijn deze soorten in kaart gebracht en bestrijden we actief. We verachten dat dit de komende jaren ook intensief zal plaatsvinden.
- Klimaatadaptatie is en gaat een grote rol spelen in de openbare ruimte. Droogte en grote wateroverlast zijn grote impacts in de openbare ruimte. In de groenvisie zal rekening gehouden worden met effecten van de klimaatveranderingen.

2. Gebouwen

Context en achtergrond

De totale vastgoedportefeuille is als volgt samengesteld:

Omschrijving	Eenheden
Kernportefeuille	162
1a. Beleidsondersteunend (maatschappelijk) vastgoed 102 objecten	
1b. Vastgoed gemeentelijke diensten 53 objecten	
1c. Monumentaal erfgoed 14 objecten	
Strategische portefeuille	14
Overig vastgoed (op termijn) afstoten	22
Totaal	198

Naast bovengenoemde vastgoedobjecten beheert en onderhoudt ruimtelijk beheer circa 85 beeldende kunstwerken in de openbare ruimte.

Kaderstellende beleidsnota's

Vastgoedbeleid

Op 29 mei 2019 is de *Nota Vastgoedbeleid De Fryske Marren* unaniem en zonder opmerkingen door de raad vastgesteld. In de nota zijn kaders opgenomen voor de eigenaarsrol die de gemeente heeft voor haar vastgoed. Helder is hoe wij omgaan met beheer, onderhoud, verhuur, verkoop, aankoop, verduurzaming en leegstand van ons vastgoed. Ook is duidelijk aangegeven hoe wij de prestaties van afzonderlijke vastgoedobjecten gaan meten en transparant gaan maken.

Onderhoudsbeleid

Met de uitvoering van het beheerplan, opgenomen in de nota *Onderhoud gemeentelijk vastgoed De Friese Meren*, vastgesteld d.d. 28 januari 2015, wordt het vastgoed sober en doelmatig (niveau 4 volgens NEN2767 normering) onderhouden. De houdbaarheid van de financiële onderbouwing van het beheerplan en de nota "*Onderhoud gemeentelijk vastgoed De Friese Meren*" is verlopen. Beide zullen eind 2021 / begin 2022 worden geactualiseerd (zie ook bij "*Voorziening vastgoed*").

Monumentenbeleid

In 2016 heeft de voorgenomen uitwisseling van rijksmonumenten tussen de stichting Behoud Rijksmonumenten-De Fryske Marren en de gemeente plaatsgevonden. De stichting ontvangt vanaf 2017 € 125.000 subsidie voor de nieuwe monumentenportefeuille.

Financiële structuur

Bij vastgoed is sprake van calamiteiten- en dagelijks onderhoud en meerjarig planmatig onderhoud. De kosten voor het calamiteiten- en dagelijks onderhoud zijn opgenomen in de begroting. De kosten voor het meerjarig planmatig onderhoud dekken we vanwege de jaarlijkse schommelingen vanuit een voorziening.

Vanaf 2019 is de gemeente, in ruil voor een hogere huurprijs, weer verantwoordelijk voor het onderhoud van Swimfun (=afkorting voor subtropisch zwembad Swimfun, sporthal Sportfun, de gemeenschappelijke horeca en het bijbehorende terrein). De onderhoudskosten van Swimfun Joure maken onderdeel uit van de voorziening vastgoed, maar zijn administratief afzonderlijk inzichtelijk.

Voorziening vastgoed

De voorziening vastgoed is bij de jaarrekening 2020 toegevoegd aan de reserve onderhanden werk omdat er geen actueel beheersplan is vastgesteld. Voor Swimfun was die onderbouwing er wel. Dit bedrag is dus blijven staan in de voorziening. De jaarlijkse onttrekking vanuit de bestemmingsreserve vindt plaats conform de vooraf opgestelde en door het college geaccordeerde jaarplannen. In de reserve onderhanden werk is hiervoor een bedrag gereserveerd van € 1.251.000. De onttrekking uit de reserve onderhanden werk bedraagt € 508.295. De jaarlijkse storting is vanaf 2020 € 939.000. Het onderhoudsbeleid dient geactualiseerd te worden. In Q4 van 2021 / Q1 van 2022 zullen het beheerplan en het onderhoudsbeleid geactualiseerd worden. Onderdeel hiervan is een evaluatie van de oude voorziening vastgoed en een advies voor de aanpassing van de jaarlijkse dotatie.

In de kadernota 2020 heeft de raad € 1.950.000 beschikbaar gesteld voor het verduurzamen van Swimfun-Sportfun te Joure. Wij zijn gestart met de eerste fase van dit project. De tweede fase kunnen we pas uitvoeren nadat de netbeheerder een netverzwaring heeft uitgevoerd. Wij verwachten dat dit in 2022 plaats zal vinden.

Wat willen we bereiken?

Ook in 2022 werken we verder aan het verbeteren van het maatschappelijk en financieel rendement van ons vastgoed. Het uiteindelijke doel is een compacte, flexibele en duurzame vastgoedportefeuille die de beleidsdoelen van de gemeente optimaal ondersteunt.

Wat gaan we daarvoor doen?

In 2020 zijn we gestart met de uitvoeringsagenda van de vastgestelde *Nota Vastgoedbeleid De Fryske Marren*. Daar gaan we in 2022 mee door. Enkele highlights hieruit:

- Bepaling prestaties afzonderlijke vastgoedobjecten;
- Nieuwe huurcontracten op basis van kostprijs dekkende of marktconforme huur;
- Bepaling onrendabele top van bestaande huurcontracten;
- Afstoten van vastgoed zonder beleidsondersteunend of strategisch doel;
- Herziening onderhoudsbeleid;
- Laten vaststellen Routekaart verduurzaming vastgoed;
- Opstellen Vastgoedmemo voor de gemeenteraad.

Trends en ontwikkelingen

De verduurzaming van het vastgoed is de komende 10 tot 30 jaar de grootste opgave voor ons als vastgoedbeheerder. Het is zowel qua planning alsook financieel en technisch een enorme uitdaging om onze vastgoedportefeuille te laten voldoen aan de eisen in het Klimaatakkoord. Daarnaast is er nieuwe Europese regelgeving op komst voor wat betreft het *binnenklimaat* in gebouwen. Ook dit kan grote impact hebben op onze gebouwen. Ten slotte heeft onze gemeente te maken met vergrijzing en ontgroening van de bevolking. Dit heeft gevolgen voor het gebruik, rendement en het toekomstperspectief van onze accommodaties. Ook zullen er de komende jaren wederom scholen sluiten en mogelijk nieuwe fusiescholen ontstaan.

3. Wegen

Context en achtergrond

Het totale areaal wegen is als volgt samengesteld:

Omschrijving	Eenheden
Asfalt en beton verharding	2.713.245 m ²
Klinkerverharding	2.436.241 m ²
Onverhard en half verharding	220.641 m ²
Bermen	447 ha.
Wegen	739 km.
Fietspaden	110 km.

Bij wegen is, zoals bij alle kapitaalgoederen in het openbare gebied, sprake van een levensduur. Bij het onderhoud maken we onderscheid in dagelijks, klein en groot onderhoud. Met een rationeel beheer streven we naar het verlengen van de levensduur met passende onderhoudsmaatregelen. Dagelijks en klein onderhoud is ondergebracht bij de buitendienst, en voeren we uit via de begrotingsbudgetten. Het onderhoud wordt ingepland op basis van meldingen en werkzaamheden voortkomende uit het jaarplan wegen. Het grootschalig onderhoud voeren we middels een jaarplan uit, waarbij maatregelen zijn gericht op het verlengen van de levensduur. Daarnaast worden wegen vervangen (rehabilitatie) of omgevormd. Dit wanneer groot onderhoud niet meer mogelijk is of bij functiewijziging van de weg.

De onderhoudstoestand wordt periodiek (om het jaar) bepaald aan de hand van een visuele inspectie volgens de CROW methode (landelijk kennisplatform voor infrastructuur, verkeer en vervoer en openbare ruimte). Eventueel worden deze inspecties uitgebreid met nadere inspecties en onderzoeken.

Groot onderhoud en rehabilitaties worden uitgevoerd door derden waarbij de voorbereiding door de eigen dienst of onder regie plaatsvindt. Toezicht op de werken wordt door de eigen dienst gedaan. De jaarplannen stellen we tweejaarlijks bij aan de hand van de uitgevoerde inspecties.

Onkruidbestrijding op verharding

De onderhoudsniveau 's voor onkruidbestrijding op verharding is vastgesteld op B-kwaliteit voor de openbare ruimte en A-Kwaliteit voor de begraafplaatsen.

Kaderstellende beleidsnota's

Wegenbeleidsplan 2020-2024

In 2020 is het wegenbeleidsplan 2020-2024 vastgesteld in de raad. Het nieuwe wegenbeleidsplan gaat in op de nieuwe ontwikkelingen op het beheer en onderhoud van wegen. Hierbij valt te denken aan de droogteproblematiek, daling van de bodem door de inklinken van het veenpakket in de ondergrond en risico gestuurd onderhoud. Dit samen met de meerjarenplanning geeft richting aan het beheer en onderhoud van de wegen. Op basis van het vastgestelde beleid, meerjarenplanning en de inspectieresultaten stellen we vervolgens het jaarplan 2022 op.

Financiële structuur

Het dagelijks onderhoud van wegen vindt plaats vanuit de reguliere budgetten. Voor rehabilitatie van wegen vragen we jaarlijks geld aan bij de perspectiefnota. Het groot onderhoud betalen we vanuit een voorziening.

Omdat het beheerplan wegen niet meer actueel was moest bij de jaarrekening 2020 de voorziening voor groot onderhoud wegen vrijvallen. De beschikbare middelen zijn overgeheveld naar de reserve Onderhanden werk. In de loop van 2021 leggen we de raad een nieuwe beheerplan voor zodat in de jaarrekening 2021 de voorziening weer opgenomen kan worden. Het college stelt vervolgens jaarlijks een jaarplan vast wat gebaseerd is op het beheerplan. De lasten opgenomen in het jaarplan worden ten laste van de voorziening gebracht.

Wat willen we bereiken?

Wij investeren in technisch sterke wegen (CROW niveau B) en een gemiddelde verzorgende staat CROW niveau B. Het hierbij passende beeld van de weg is, dat wegen in sommige gevallen minder mooi mogen zijn, maar technisch in orde zijn. Dit vertaald zich in gedifferentieerd onderhoud volgens onderstaand schema waarbij de centra en parken een hoger niveau krijgen.

Gedifferentieerd scenario						
	Bedrijven-terrein	Buitengebied	Centra	Groengebied/park	Hoofdweg	Woongebied
Asfalt	B	B	H	H	B	B
Elementen	L	L	H	H	B	B
Beton	L	L	H	H	B	B

Wat gaan we daarvoor doen?

We beoordelen de wegen vanaf 2020 op basis van criteria conform het nieuwe wegenbeleidsplan. Dit houdt in dat er een prioritering aan de weg gegeven wordt. Eind 2021 stellen we een nieuwe meerjarenplanning en jaarplan 2022 op. Wij blijven ons inzetten op het verduurzamen van het areaal. Met name door te investeren in de vervanging van fietspaden naar betonfietspaden.

Trends en ontwikkelingen

In de gebieden met veen in de ondergrond zien we dat wegen sneller afschrijven door droogteschade. We moeten vaker groot onderhoud uitvoeren en sneller vervangen. Ook is een andere duurzame constructie in de fundering van de wegen vereist. We zien langs de wegen steeds meer het verzakken van bermen en wortelopdruk van bomen. Deze aspecten hebben te maken met

een matige opbouw in de ondergrond, beperkte groei ruimte van bomen en het steeds grotere en zwaardere verkeer op de buitenwegen. Deze problematiek monitoren we nauwgezet en nemen we zo goed als mogelijk mee in de jaarplannen. In 2020 zijn we als Gemeente de Fryske Marren deelnemer geworden van het initiatief Bouw Circulair en in het bijzonder de Betonketen Fryslân. Met behulp van deze keten willen we een verdere circulariteit in de betonketen realiseren. Ook voor de asfaltketen is er een soortgelijk initiatief opgestart. Een andere trend is dat er tijdens de coronapandemie niet of nauwelijks voorraden zijn aangelegd voor grondstoffen, zoals asfalt, beton, kunststof, staal en elektronica. Door schaarste en aantrekkende economie stijgen de prijzen van deze grondstoffen en daarmee de kosten bij de wegenprojecten.

4. Openbare verlichting

Context en achtergrond

Het totale areaal openbare verlichting is als volgt samengesteld:

Omschrijving	Eenheden
lichtpunten	9.350 st.
Aandeel sox en son	25%
Aandeel PLL	40%
Aandeel LED	35%

Gemeente De Fryske Marren heeft een groot aantal lichtpunten in beheer. De gemeente heeft door het landelijke karakter een groot verschil tussen de kernen die verlicht zijn en het open gebied dat alleen op kruisingen en risicoplekken verlichting heeft. De gemeente behoort daarmee (bewust) tot de donkerste gemeenten in Nederland.

Kaderstellende beleidsnota's

Beleidsplan Openbare Verlichting, Doelmatig verlichten met zorg 2016 - 2024

In 2016 is een integrale visie voor openbare verlichting vastgesteld. Belangrijke uitgangspunten hierbij zijn duurzaamheid, veiligheid en beheerbaarheid. Het toepassen van LED verlichting past hier goed bij. Dit komt de duurzaamheid en de onderhoudskosten ten goede. De lopende afspraken met de coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân (OVEF) voldoen goed voor zowel de inkoop van energie voor de verlichting als het inkopen van diensten.

Financiële structuur

Alle activiteiten ten aanzien van openbare verlichting dekken we uit de begroting. Daarnaast is er een jaarlijks krediet van € 178.000 beschikbaar (m.u.v. 2021) voor de vervangingsinvesteringen van masten en armaturen. Daarbij is het uitgangspunt vervanging in LED.

Wat willen we bereiken?

Een goed werkend, duurzaam te onderhouden openbare verlichting. Zowel licht als donker horen daarbij.

Wat gaan we daarvoor doen?

De insteek voor de vervangingsinvesteringen is de komende jaren uitvoering in LED. Daardoor verminderen we de energiebehoefte met jaarlijks circa 2%.

Trends en ontwikkelingen

In 2020 is er geen krediet beschikbaar gesteld voor het vervangen van masten en armaturen in 2021. Daardoor is er vertraging opgelopen om het totale aandeel LED te verhogen. Vanuit OVEF is het initiatief genomen om het zelfleveringsmodel als inkooptechniek voor te stellen aan de leden. Dit model zorgt voor meer flexibiliteit voor het afnemen van lokale – en duurzaam opgewekte energie.

5. Kunstwerken

Context en achtergrond

Het areaal kunstwerken is als volgt samengesteld:

Omschrijving	Eenheden
vaste bruggen	180
duikerbruggen	28
beweegbare bruggen	19
onderdoorgangen	5
sluis	2
viaduct	1

Kaderstellende beleidsnota's

In 2019 is het nieuwe beleidsplan kunstwerken 2020-2023 vastgesteld door de raad. Hieraan koppelen we een meerjarenplanning en het jaarplan. Het jaarplan is uitgewerkt met behulp van de beheerssoftware iASSET. Eind 2019 is er een globale visuele inspectie van het areaal uitgevoerd. De gegevens zijn in het beheerprogramma iASSET ingevoerd, dit is de basis voor het opstellen van de jaarplannen. Een belangrijk uitgangspunt voor het bepalen van de te nemen onderhoudsmaatregelen (op basisniveau) is de veiligheid voor gebruikers en bedienaars.

Financiële structuur

Dekking van het dagelijks onderhoud kunstwerken vindt vanuit de exploitatiebudgetten plaats. Daarnaast is er een voorziening, waaruit we het groot onderhoud dekken. De jaarlijkse stortingen en onttrekkingen vanuit de voorziening vindt conform het vooraf opgestelde en door de raad vastgestelde beheerplan plaats. Jaarlijks stelt het college een jaarplan vast. De geplande stand van de voorziening bedraagt op 1 januari 2022 € 470.000. De jaarlijkse storting is € 238.000. In de meerjarenplanning wordt in 2022 met een onttrekking van € 267.000 rekening gehouden. De stand van de voorziening is voldoende om het groot onderhoud voortvloeiende uit het vastgestelde beheerplan de komende jaren te dekken.

Wat willen we bereiken?

Een areaal van functionele en veilige kunstwerken. Het verbeteren van het inzicht in de onderhoudstoestand en de verwachte restlevensduur van de bruggen. Ook risico gestuurd beheren krijgt vorm. Alle kunstwerken krijgen een risicoafweging faalkansen en de daardoor mogelijke effecten. Dit is de basis voor het tijdig en doelmatig investeren in het vernieuwen van onderdelen en of gehele bruggen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Op basis van de globale inspectie wordt een aantal objecten nader geïnspecteerd om de veiligheid en de bruikbaarheid te garanderen. Hiermee willen we meer inzicht krijgen in de vervangingen op de middellange termijn. Ook zetten we in op het beter opsporen van verborgen schades.

Trends en ontwikkelingen

We gaan niet mee in de trend om op afstand bruggen te bedienen, de voordelen wegen niet op tegen de nadelen. Wel stemmen we de bediening af met de buurgemeenten en de provincie. Het vervangen van de kleinere bruggetjes door kunststof composiet exemplaren in combinatie met betonfunderingen gaan we mee door. Een andere trend is dat er tijdens de coronapandemie niet of nauwelijks voorraden zijn aangelegd voor grondstoffen, van asfalt tot beton en kunststof en elektronica, in de bouw. Door schaarste en aantrekkende economie stijgen de prijzen van deze grondstoffen en daarmee de kosten bij de kunstwerken projecten.

6. Riolering

Context en achtergrond

Het totale areaal is als volgt samengesteld:

Omschrijving	Eenheden
Lengte vrij verval riolering	472 km
Lengte persleidingen	219 km
Gemalen	942 stuks

Het onderhoud in 2020 is uitgevoerd conform het jaarplan, waarbij alle maatregelen zijn gericht op het zoveel als mogelijk verlengen van de levensduur. In 2020 is circa 10% van de onderhoudstoestand van het “vrij verval riool” geïnspecteerd. Op basis daarvan is het groot onderhoud voor het vrij verval riool bepaald. De grote gemalen zijn schoongemaakt en geïnspecteerd. Aan de hand van die inspectiemaatregelen is het groot onderhoud van de gemalen bepaald.

Kaderstellende beleidsnota's

In oktober 2019 is het vGRP (2020-2024) voor gemeente De Fryske Marren door de raad vastgesteld. In het vGRP wordt naast de zorgplicht voor de afvoer van afvalwater tevens de zorgplicht voor de afvoer van hemelwater en grondwater meegenomen. Met de vaststelling van dit vGRP is tevens een nieuwe rioolheffing voor 2020 en daaropvolgende jaren vastgesteld.

Financiële structuur

Vanuit het vGRP is de dekking aangegeven voor de komende jaren. Een mogelijke onttrekking vanuit de voorziening vindt plaats conform de vooraf opgestelde en door het college geaccordeerde jaarplannen. Het resultaat op de begroting wordt ten laste of ten gunste van de voorziening gebracht.

Wat willen we bereiken?

Een goed werkend riolsysteem met een beperkt risico op wateroverlast dat geleidelijk wordt omgebouwd tot een meer duurzaam riolsysteem. Verder is er een ambitieus vGRP vastgesteld waarbij drie belangrijke speerpunten zijn benoemd. Het zijn de volgende speerpunten:

1. Werken aan klimaatadaptatie
2. Invulling geven aan het thema duurzaamheid
3. Bijdragen aan een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving

Wat gaan we daarvoor doen?

We dragen (binnen de reikwijdte van de wettelijke zorgplichten) bij aan ontwikkelingen, die meerwaarde hebben voor onze leefomgeving. Daarbij stellen we ons omgevingsgericht op en kijken nadrukkelijk ook naar mogelijke bijdragen aan of effecten op o.a. gezondheid en omgevingskwaliteit. Voor een goede kwaliteit van ons water blijven we handelen in lijn met de Kaderrichtlijn Water (KRW) en Grondwaterrichtlijn (GWR). Daarbij hebben we oog voor de ecologie, de morfologie (beperken piekafvoeren), de stoffen in het water én het vermijden van (nieuwe) gezondheidsrisico's.

We kijken zowel binnen als buiten de gemeentegrens of en hoe we ontwikkelingen die gaande zijn, slim kunnen combineren. We wentelen waterproblemen niet af, tenzij dit op regionaal niveau doelmatiger is. In ons eigen handelen kijken we bewust naar hoe klimaatproef en energie-efficiënt wij dit doen en leggen hierbij de nadruk op het bevorderen van duurzame initiatieven.

Trends en ontwikkelingen

Een belangrijke trend is dat er een toename is van heftige regenbuien en extreme droogte (klimaatverandering). In het nieuw opgestelde vGRP is daarop ingespeeld. In de begroting 2022 zijn middelen opgenomen om de hiervoor genoemde thema's uit te werken.

We zijn per 1 januari 2020 lid van de stichting Operatie Steenbreek. Met behulp van deze stichting willen we een verdere vergroening van de stedelijke omgeving realiseren. Bij meer vergroening wordt regenwater beter gebufferd.

7. Vaarwegen en havens

Context en achtergrond

Het totale areaal is als volgt samengesteld:

Omschrijving	Eenheden
Vaarwegen	72 km
Lengte vaarwegen in baggerbeheer	23 km
Lengte oeverconstructies vaarwegen	29 km
Lengte geulen IJsselmeerwater	6 km
Passantenhavens	5 stuks
Kleine havens	10 stuks
Verhuurde ligoevers	20 stuks

Onze gemeente bezit 72 km aan vaarwegen, waarvan circa 23 kilometer onder onze onderhoudsverplichting valt. Voor het overige valt dit grotendeels onder de verantwoordelijkheid van de provincie. De oeverconstructies zijn geïnventariseerd en de kwaliteit van de oeverconstructies is beoordeeld. De totale lengte van de door ons te beheren oeverconstructies vaarwegen is 29 km. Verder bezit onze gemeente 5 passantenhavens, een aantal kleinere havens en een groot aantal ligoevers.

De kleinere havens en ligoevers zijn geïnventariseerd. De havens hebben naast oeverconstructies nog steigers, meerpalen, gebouwen, walstroom- en watervoorzieningen. Kostenbepalend zijn de kosten voor de oeverconstructies en het baggeronderhoud. Drie van de passantenhavens (Balk, Joure en Langweer) worden verhuurd en geëxploiteerd door derden. De passantenhavens in Lemmer en in Sloten worden door ons zelf geëxploiteerd en onderhouden.

Kaderstellende beleidsnota's

Beleid passantenhavens

Zoals hierboven staat aangegeven worden drie van de passantenhavens verhuurd en wordt de haven in Lemmer (het Dok + ligoevers binnen en buiten) en Sloten beheerd door onze eigen havendienst. In 2015 is de beleidsnotitie service gericht passantenhavenbeheer door het college vastgesteld. Hierbij is gekozen voor maatwerk. In januari 2017 is een notitie "Uitwerking service gericht passantenhavenbeheer" door het college vastgesteld. In deze notitie zijn maatregelen omschreven. Dit ter bevordering van service gericht passantenhavenbeheer.

Beleid vaarwegen

Eind 2018 zijn het Meerjarenplan oeverconstructies vaarwegen 2019 – 2022 en het Meerjarenplan baggeren vaarwegen 2019 – 2022 door de raad vastgesteld.

Financiële structuur

Baggeren vaarwegen

De dagelijkse kosten voor onderzoek en klein baggeronderhoud wordt gedekt vanuit de begroting. Daarnaast is er sprake van een voorziening baggeren vaarwegen ter dekking van het groot

baggeronderhoud. De jaarlijkse onttrekking vanuit de voorziening vindt plaats conform de vooraf opgestelde en door het college geaccordeerde jaarplannen. De stand van de voorziening op 1 januari 2022 € 289.000. De jaarlijkse storting is € 175.000. De stand van de voorziening is voldoende om het groot onderhoud voortvloeiende uit het vastgestelde beheerplan de komende jaren te dekken.

Wat willen we bereiken?

Wij willen bereiken dat ons areaal van vaarwegen (baggeren, oeverconstructies en steigers) in goede staat verkeert en dat onze passantenhavens op een goede manier beheerd kunnen worden. Het beleid ten aanzien van de passantenhavens is vastgesteld. De notitie 'Uitwerking service gericht passantenhavenbeleid' is door het college vastgesteld.

Wat gaan we daarvoor doen?

Wij willen onze vaarwegen baggeren conform de afspraken in het meerjarenplan baggeren. Daarnaast vervangen we de oeverconstructies ook conform het meerjarenplan oeverconstructies vaarwegen. Om aan de kwaliteitseisen van het passantenhavenbeleid te voldoen nemen we de benodigde organisatorische maatregelen mee.

Trends en ontwikkelingen

Jachthavens zijn de 'toegangspoort' vanaf het water naar de verschillende dorpen en steden. In het afgelopen seizoen zien we een toename in het aantal passanten in onze passantenhavens. Dit heeft voor een deel te maken met het mooie weer van afgelopen zomer. Verder is er een toename te zien van dagtoerisme bij mooi weer.

Ten gevolge van de coronacrisis hebben onze passantenhavens in het begin van het seizoen 2021 een iets mindere start gehad. Nu er versoepelingen zijn doorgevoerd nemen het aantal boten en daarmee de passanten weer toe. Verwacht wordt dat er ten opzichte van voorgaande jaren geen grote achterstand ontstaat.

Verder vergrijst de belangrijkste doelgroep en het botenbestand in Nederland wordt steeds ouder. Nieuwe generaties hebben minder behoefte aan bezit, kopen minder snel een duur zeiljacht of motorboot en kiezen vaker voor bijzondere, kleinschaligere vormen van waterrecreatie.

Paragraaf Financiering

Korte omschrijving

De financieringsfunctie (treasuryfunctie) ondersteunt de uitvoering van de programma's. Zij omvat de financiering van de uitgaven en het eventueel uitzetten van geldmiddelen die niet direct nodig zijn.

De treasuryfunctie omvat alle activiteiten die zich richten op het besturen en beheersen van, het verantwoorden over en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële stromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's. De treasuryfunctie bestaat uit verschillende deelfuncties, te weten:

- A. financiering
- B. uitzettingen
- C. renteresultaat

Onder het kopje "Wat gaan we ervoor doen" gaan we nader in de op deze drie onderdelen.

Context en achtergrond

Wettelijke bepalingen betreffende de financieringsfunctie zijn opgenomen in het BBV en de wet FiDO (wet Financiering Decentrale Overheden) en diverse daaraan gelieerde uitvoeringsregelingen, zoals de RUDDO, Wet houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof) en Regeling schatkistbankieren.

De door de gemeenteraad gestelde hoofdlijnen van de financieringsfunctie binnen onze gemeente zijn vastgelegd in artikel 15 van de Financiële verordening. In dit artikel zijn de kaders gegeven waarbinnen we werken. De kaders uit deze Financiële verordening zijn door het college nader uitgewerkt in een treasurystatuut. In dit statuut is de beleidsmatige infrastructuur voor de uitvoering van de treasuryfunctie vastgelegd.

Kaderstellende beleidsnota's

In de hiervoor genoemde financiële verordening is aandacht besteed aan de financieringsfunctie. Hieruit blijkt duidelijk een terughoudend beleid ten aanzien van de financiering. In het treasurystatuut is dit nader uitgewerkt door het college.

Zowel bij het aantrekken als uitzetten mogen we geen onnodige risico's nemen en derivaten mogen we uitsluitend gebruiken voor het beperken van financiële risico's. Om renterisico's en kredietrisico's te beperken zetten we indien nodig middelen uitsluitend uit tegen vastrentende waarden, dan wel in producten waarbij de hoofdsom tenminste aan het eind van de looptijd intact is. Om koersrisico's te beperken luiden overeenkomsten voor het aangaan van leningen, het uitzetten van middelen of het verlenen van garanties uitsluitend in euro's.

Wat willen we bereiken?

Door middel van de treasuryfunctie streven we de volgende doelstellingen na:

- a. Het aantrekken van voldoende financiële middelen en het uitzetten van overtollige gelden om de programma's binnen de door de raad vastgestelde kaders van de begroting te kunnen uitvoeren;
- b. Het beheersbaar houden van financiële risico's, zoals: renterisico, kredietrisico, koersrisico en intern liquiditeitsrisico;
- c. Het minimaliseren van de in- en externe verwerkingskosten bij het beheren van de geldstromen en de financiële posities;
- d. Het optimaliseren van het rendement van de beschikbare liquiditeiten, binnen de gegeven wettelijke kaders, respectievelijk de richtlijnen en limieten in dit statuut;
- e. Het bewaken van een gezonde balansstructuur.

- f. Deze doelstellingen zijn vastgelegd in het treasurystatuut. In het treasurystatuut zijn daarnaast specifieke uitgangspunten en richtlijnen vastgelegd. Deze duiden op een voorzichtig en terughoudend beleid op het gebied van uitzetten en aantrekken van financiële middelen en het verstrekken van garanties.

Wat gaan we daarvoor doen?

Financiering

Gemeente De Fryske Marren streeft er naar de benodigde externe financiering zo beperkt mogelijk te houden door primair de beschikbare interne liquiditeiten te gebruiken. Indien we aanvullend gebruik moeten maken van externe financiering, dan trekken we deze tegen zo laag mogelijke kosten aan. Daarbij maken zo veel mogelijk gebruik van kortlopende financieringen, omdat de rente voor kortlopende financiering normaliter lager is dan de rente voor langlopende financieringen. De ontwikkeling van de rentetarieven volgen we nauwlettend. Bij het afsluiten van leningen houden we rekening met de, in de uitvoeringsregeling Financiering decentrale overheden vastgestelde, kasgeldlimiet en renterisiconorm.

Leningenportefeuille

De leningenportefeuille van De Fryske Marren laat een zeer divers beeld zien. Alle leningen zijn aangetrokken met een vast rentepercentage gedurende de gehele looptijd en luiden uitsluitend in euro's. De huidige portefeuille bestaat per 1 januari 2021 uit 16 leningen voor een totaalbedrag van € 76,9 miljoen.

Het verloop van de huidige leningenportefeuille is als volgt:

Bedragen x € 1.000

Jaartal	Boekwaarde 1 januari	Aflossing	Rentelast	Gemiddeld rentepercentage
2021	76.941.048	2.236.876	1.996.864	2,60%
2022	74.704.172	2.236.876	1.931.254	2,59%
2023	72.467.296	10.236.876	1.737.986	2,40%
2024	62.230.419	10.236.876	1.337.690	2,15%
2025	51.993.543	5.236.876	1.108.289	2,13%

* In 2023 en 2024 vervalt er een fixe-lening van € 8 miljoen.

Renterisiconorm

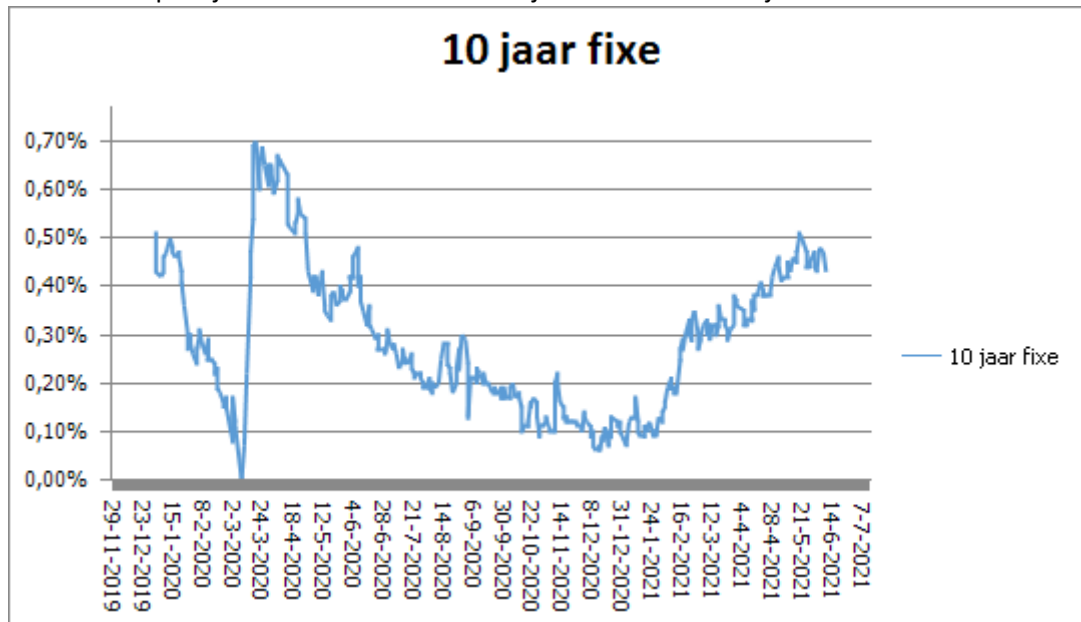
De renterisiconorm betreft dat deel van de langlopende financieringsbehoefte dat maximaal in enig jaar aan schuldvernieuwing onderhevig is. De renterisiconorm is bepaald op 20% van het begrotingstotaal. De begrotingsomvang bedraagt in 2022 € 143,9 miljoen. De renterisiconorm komt daarmee op € 28,8 miljoen. Het totaal van de aflossingen 2022 in De Fryske Marren bedraagt op basis van de huidige langlopende geldleningen € 2,2 miljoen, waarmee wij ruim binnen de renterisiconorm blijven. Ook de jaren daarna blijven we ruimschoots onder deze norm. Zie hiervoor de hiervoor opgenomen tabel betreffende de leningenportefeuille.

Rentevisie

Het geven van een rentevisie is en blijft een lastige aangelegenheid. De praktijk leert dat op de rentemarkt een groot aantal variabelen een rol kunnen spelen. Er zijn echter diverse instanties die rentevisies afgeven. Eén daarvan is Thésor. Maandelijks stellen zij een rentenotitie op, waarin wordt ingegaan op actuele ontwikkelingen. Daarnaast publiceert de BNG wekelijks een economisch beeld, waarin zij een rentevisie opnemen.

De eerste maanden van 2021 is de lange rente wat verhoogd. Voor het eerst sinds lange tijd doorbrak de 10-jaars Nederlandse Staatsrente, welke de Nederlandse overheid ontvangt op de staatsschuld, in mei de grens van 0%. De BNG verwacht dat de lange-rentetarieven in het komende jaar, ondanks het verwachte economisch herstel, slechts beperkt zullen stijgen (Economische Beeld BNG van 7 juni 2021). Ook Thesor verwacht dat de stijging van de rente in de eerste maanden van 2021 zich slechts in lichte mate zal voortzetten.

Renteverloop 10 jaar fixe van de BNG van 1 januari 2020 tot 15 juni 2021.

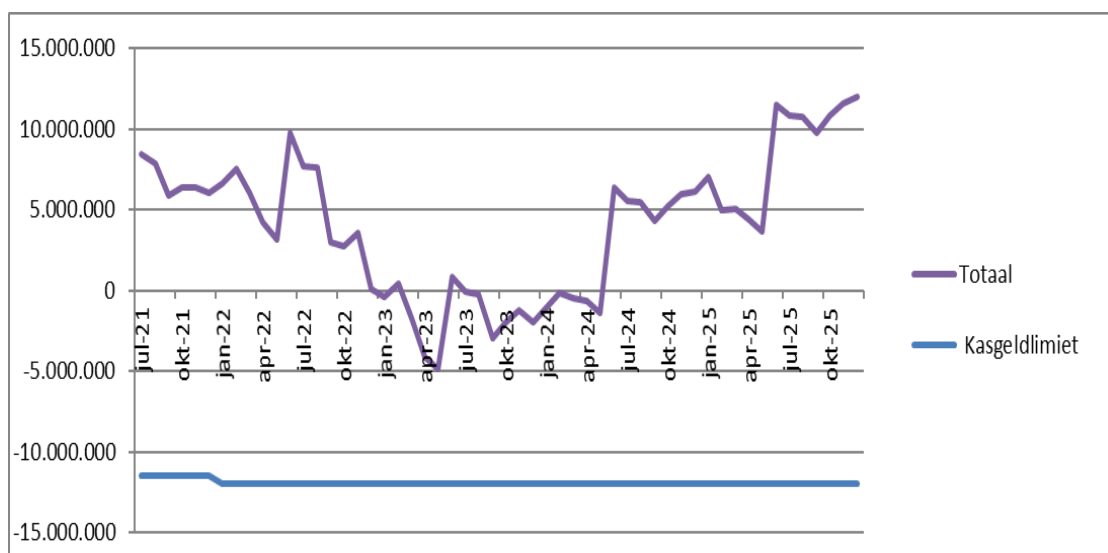
Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is de limiet voor de toegestane omvang van de netto vlottende schuld (kort geld). Bij overschrijding van deze limiet kan de toezichthouder de gemeente verplichten om een langlopende lening aan te trekken. Daarnaast kan de toezichthouder bepalen dat voor het aantrekken van kortlopende financieringen vooraf toestemming is vereist.

De kasgeldlimiet is bepaald op 8,5% van het begrotingstotaal. Het begrotingstotaal van De Fryske Marren bedraagt afgerond € 143,9 miljoen, daarmee komt de kasgeldlimiet op € 12,2 miljoen. In de jaarrekening rapporteren we over de werkelijke omvang van de netto vlottende schuld (kort geld).

Liquiditeitenplanning

De liquiditeitenplanning laat voor de komende begrotingsperiode het volgende beeld zien.

In bovenstaande planning zijn de beschikbare gestelde kredieten uit de crisisnota 2020 verwerkt.

Uitzettingen

Uitzettingen dienen we te onderscheiden in uitzettingen en garanties uit hoofde van de publieke taak en uitzettingen uit hoofde van de uitoefening van de treasuryfunctie. Dit laatste is alleen nog maar mogelijk bij de Nederlandse schatkist. Hier wordt geen enkel risico gelopen.

Wat betreft uitzettingen en garanties uit hoofde van de publieke taak voeren we een terughoudend beleid. We proberen zo veel mogelijk zekerheden te verkrijgen bij het verstrekken of garanderen van een geldlening. Indien het voornemen bestaat om uit hoofde van de publieke taak een lening of een garantie af te geven voor een bedrag groter dan € 100.000 stellen we de raad in de gelegenheid zijn wensen en bedenkingen kenbaar te maken. In de toelichting op de balans in de jaarrekening informeren wij u jaarlijks over het verloop van de verstrekte en gegarandeerde geldleningen.

Renteresultaat

Hieronder is een schema opgenomen waarin wij de verplichte BBV-onderdelen zoals de rentebaten, de rentelasten en het renteresultaat weergeven. Het renteresultaat valt binnen de maximaal voorgeschreven afwijking van 0,5% op rentepercentage. Daarmee voldoen we aan de voorwaarden van het BBV.

Bedragen x € 1.000

	2022
De externe rentelasten	2.128
De externe rentebaten	-110
Saldo	2.018
De rente die aan de grondexploitatie wordt doorberekend	-412
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	1.606
De aan taakvelden toegerekende rente	-1.731
Renteresultaat op het taakveld Treasury	-125

Paragraaf Bedrijfsvoering

Korte omschrijving

Doelstelling van de (interne) bedrijfsvoering is de werkzaamheden naar onze klanten zo optimaal mogelijk faciliteren. Actuele onderwerpen en toekomstige ontwikkelingen hebben daarbij onze aandacht. We hebben oog voor resultaat. Wij zetten de middelen in die het best passen.

Personeel en organisatie

Kerngegevens

Enkele kerngegevens van de organisatie met als peildatum 1 september 2021:

Omschrijving	Eenheden
Toegestane formatie in fte	489,8
Aantal medewerkers in dienst	527
Ziekteverzuimpercentage 2020 (excl. zwangerschapsverlof)	3,90%
Gemiddelde leeftijd	47,7

Mede als gevolg van de invoering van de Wet Arbeid in Balans (WAB) zijn er in 2021 langdurige inhuurcontracten omgezet naar vaste formatie (10,36 fte). Daarnaast heeft er een formatie-uitbreiding van 8,5 fte plaats gevonden. Beide formatie-aanpassingen hebben geleid tot verschuivingen tussen programma's, maar zijn budgettair neutraal gerealiseerd. Dit betekent dat het geen financiële consequenties heeft gehad voor de totale begrotingsomvang.

In het coalitieakkoord 2019 -2022 en de vertaling hiervan naar een werkprogramma door het college, streeft de Gemeente de Fryske Marren naar het optimaliseren van haar dienstverlening. Een dienstverlening die gebruik maakt van de mogelijkheden van automatisering en digitalisering. Daarbij stelt zij de klant centraal, wat zich vertaalt naar een dienstbare, transparante en toegankelijke houding. Met behoud van persoonlijke aandacht en korte lijnen tussen gemeente en inwoner.

Wat willen wij bereiken

De gemeente levert kwaliteit, is efficiënt, transparant en betrouwbaar. Dat vraagt om een bestuurlijke organisatie die is ingesteld op innovatie, met medewerkers die op hun taak zijn berekend en zich blijven ontwikkelen. Medewerkers beschikken over de kennis, kunde en middelen om hun werk goed te kunnen doen. De werkprocessen zijn in de toekomst gericht op het behalen van resultaten in plaats van gericht zijn op het vervullen van taken. Dit betekent dat er geïnvesteerd wordt in geautomatiseerde systemen die bijdragen aan een efficiënte inrichting van alle werkprocessen.

Resultaatgerichtheid vraagt om een cultuur waarin het leren van elkaar wordt bevorderd en het vanzelfsprekend is om elkaar aan te spreken en met elkaar samen te werken. Medewerkers zijn het belangrijkste kapitaal. Daarom is er een sterke focus op de ontwikkeling van medewerkers. Onze medewerkers zijn een afspiegeling van de diversiteit in onze samenleving.

Wat willen wij er voor doen

Met onze P&O strategie willen wij op dynamische wijze aansluiten bij de opgaven waarvoor onze organisatie zich gesteld ziet. Nieuwe ontwikkelingen en trends vragen om flexibel en wendbaar om te gaan met elkaar steeds sneller opvolgende veranderingen. Deze flexibiliteit wordt gevraagd van ons als werkgever, maar vragen wij ook van onze medewerkers. Om kansen te zien en te benutten en om uitdagingen aan te gaan, uitgerust met de nodige "21^e-eeuwse competenties". Onze focus is gerelateerd aan die trends en ontwikkelingen die een belangrijke rol spelen bij het werken voor onze gemeente. Deze focuspunten bepalen waarop we anticiperen en wat voor organisatie we willen zijn.

Belangrijke (externe) trends en ontwikkelingen zijn:

- Digitalisering die zich in sneltreintempo voortzet. Welke invloed heeft dit op thema's als onboarding, opleiden en ontwikkelen en ethische dilemma's die hieruit voortvloeien?
- Duurzaamheid als het gaat om het duurzaam inzetbaar houden van medewerkers.
- Participatie, waarbij de verhouding tussen gemeente en haar inwoners verandert.
- Transitie van een klassiek hiërarchische organisatie naar een wendbare organisatie met zelforganiserende teams. Dit vraagt andere competenties van de huidige medewerker zoals procesvaardigheden, co-creatie, onderhandelen, belangenafweging, schakelkracht.
- De arbeidsmarkt is een terrein waarop maatschappelijke veranderingen zich manifesteren. Het aanbod van arbeidskrachten vermindert. Het gaat daarbij om ontgroening, vergrijzing, toename van opleidingsniveau en flexibilisering.

Wij willen bovenstaande bereiken door

P&O geeft, samen met de organisatie, invulling aan de opgaven die voortkomen uit bovenstaande punten. We gebruiken passende instrumenten en systemen om leidinggevenden en medewerkers op professionele wijze te ondersteunen en onze doelen te behalen. Onderstaand geven wij op hoofdlijnen weer welke beleidsterreinen de grootste impact hebben en daarmee bijdragen aan het realiseren van de organisatiedoelen.

1. Strategische personeelsontwikkeling

- *Business Partner directie*: door op regelmatige basis met elkaar het gesprek aan te gaan over organisatieontwikkelingen.
- *Strategische Personeelsplanning*: uitwerken projectplan voor het neerzetten van een cyclisch proces tussen leidinggevenden om een gezamenlijke toekomst analyse en actieplan te maken voor een optimale inzet van personeel. Waarbij het verschil inzichtelijk gemaakt wordt tussen de huidige en gewenste situatie.
- *Onboarding*: implementatie uitvoeringsprogramma onboarding.
- *Traineeship*.

2. Klant gedreven dienstverlening

- *Cultuurontwikkeling*: bijdragen aan cultuurontwikkelingen door deelname in de werkgroep, maar ook door P&O instrumenten te ontwikkelen die bijdragen aan deze cultuurontwikkeling.
- *Team- en Leiderschapsontwikkeling*: door ontwikkelen MD-traject.
- *Serviceformules*: medewerker reis ontwikkelen in relatie tot in-, door en uitstroom.

3. Medewerker centraal

- *Vitaliteit & Werkplezier*: gezondheidsmanagement.
- *Opleiden & Ontwikkelen*: centraal opleidingsbeleid ontwikkelen.
- *Mobiliteit*: visie ontwikkelen.

4. Basis op orde

- *E-HRM*: door ontwikkelen van YouForce, waarbij procesoptimalisatie en digitalisering van de processen de kerntaak is.
- *Door ontwikkelen (HR) Dashboard*.

Programma en projectsturing

De stip aan de horizon is een moderne en een vernieuwde begroting 2023 en een geactualiseerde financiële verordening. Hiervoor zijn weloverwogen keuzes nodig, die vragen om een ambtelijk/bestuurlijk projectmatige aanpak. Het oriënteren op landelijke ontwikkelingen, zoals begrotingsapp, benchmarking en

open data, willen we in dit project betrekken en heeft een directe relatie met een moderne en vernieuwde begroting 2023.

Kaderstellende beleidsnota's

- Coalitieakkoord 2019-2022 “De toekomst temjitte”
- Programmabegroting 2021 en meerjarenraming 2022-2024
- Financiële verordening 2021

Wat willen wij bereiken

De voorgestelde werkwijze bevordert een meer beleidsinhoudelijke insteek dan alleen financiële overwegingen.

Wat willen wij ervoor doen

Er is een project vernieuwen rapportages gestart om een kwaliteitsimpuls te geven aan onze Planning & Control documenten. Uniformiteit en compactheid in de programma's zijn onderwerpen die we meenemen in dit project. Hoe zorgen we ervoor dat de begroting uniform is en de programma's onderling dezelfde uitgangspunten hebben? Verder is het smart formuleren van de doelstellingen in de programma's een ontwikkeling voor de komende jaren.

Trends en ontwikkelingen

In een traject met een te vormen raads werkgroep bespreken wij in twee bijeenkomsten de vernieuwingen van de planning en control documenten. Uit een interview met de auditcommissie blijkt dat er behoefte is aan een informatieavond, met interactie. De rode draad uit dit interview met de auditcommissie is de wens “de inhoud meer op de voorgrond en minder op cijfers”. Financieel beleid werkt voor deze themabijeenkomsten diverse keuzes en alternatieven uit met een onderverdeling in quickwins en ontwikkelingen. Het moment van behandelen van de thema's in de raads werkgroep is afgestemd op de tijdsplanning van onze planning & control documenten. De eerste wijzigingen nemen we op in de Perspectiefnota 2023. We koersen op volledige implementatie van alle vernieuwingen in de Programmabegroting 2023-2026.

Financiën

In het einddocument organisatie ontwikkeling is ook het onderdeel financiën aan de orde gesteld. We richten onze bedrijfsvoering met de bijbehorende instrumenten (bijvoorbeeld op het gebied van HRM, ICT-systemen, financiën, etc.) zo in, dat het hanteren van zowel gestandaardiseerde processen als complexe opgaven gemakkelijk(er) kan. De coronacrisis heeft grote invloed op het beleid en de financiën van onze gemeente. Het realiseren van de eerder gestelde doelstellingen vergt hierdoor meer tijd dan verwacht.

Kaderstellende beleidsnota's

- Programmabegroting 2021 en meerjarenraming 2022-2024
- Financiële verordening 2021
- Nota reserves en voorzieningen 2021
- Nota risicomanagement 2019-2022
- Treasurystatuut 2015

Wat willen wij bereiken

We willen een efficiënte verwerking van de algemene dekkingsmiddelen en een efficiënt(e) beheer en besteding van de beschikbare financiële middelen. Met een optimale inzet van deze middelen kunnen we uitvoering geven aan het beleid van onze gemeente. Dit willen wij bereiken door het voeren van een gezond financieel beleid, waarbij structurele uitgaven in evenwicht zijn met structurele inkomsten.

Wat willen wij ervoor doen

Bovenstaande willen we bereiken door:

- Een deugdelijke financiële vastlegging en verslaggeving ten behoeve van sturing en bijstelling van het financiële beleid, zodat sprake is van een sluitend(e) meerjarenperspectief en begroting;
- Het beheersbaar maken en houden van risico's (in relatie tot het weerstandvermogen) door middel van risicoanalyse, gevolgd door de noodzakelijk te nemen maatregelen;
- Actief vermogensbeheer.

Juridische kwaliteitszorg

Juridische zaken bewaakt structureel de juridische kwaliteit van de (juridische) gemeentelijke producten. In dat kader zijn wij consultant voor de teams, het college, de burgemeester, de directie en de griffie. Het secretariaat van de commissie bezwaarschriften ligt bij ons. We bewaken de voortgang en afhandeling van ingediende klachten. In verband met de implementatie van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) houden wij ons de komende jaren bezig met privacy beheer. Tenslotte handelen we verzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) en de Wet hergebruik overheidsinformatie (Who) af.

Kaderstellende beleidsnota's

- Verordening commissie bezwaarschriften
- Klachtenregeling

Wat willen wij bereiken

Wij willen de juridische kwaliteit van de gemeentelijke producten bevorderen.

Wat willen we er voor doen

In het kader van juridische kwaliteitszorg willen wij zicht hebben op wat er speelt in de organisatie en meedenken in oplossingen. Dit doen wij onder andere via de commissie bezwaarschriften en via het juridisch consultantschap, waarmee we veel informatie krijgen over wat er speelt in de organisatie. Wij willen in dit kader ook periodiek een zogenaamde legal audit (in de vorm van een afstudeeronderzoek) laten doen naar een bepaald juridisch onderwerp in de organisatie.

Trends en ontwikkelingen

Zoals bekend vraagt het privacy beheer, vanwege het van toepassing zijn van de AVG, meer aandacht en tijd van juridische zaken. Binnen de reguliere werkzaamheden van ons is er met name aandacht voor de (verdere) ontwikkeling rond privacy beheer en de Functionaris Gegevensbeheer (FG). De AVG bevat open normen die (landelijk en lokaal) steeds verder ingevuld worden. Gezien deze ontwikkelingen (beleidsmatig en praktisch) binnen de organisatie zijn de inhoud en omvang van de bijbehorende functies (CISO, FG en Privacy-beheerder) eveneens in ontwikkeling.

De Wet open overheid (Woo) is de beoogde opvolger van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) en treedt vermoedelijk 1 januari 2023 in werking. De Woo regelt de actieve openbaarmaking van verschillende documenten en verplicht gemeenten daarmee hun informatiehuishouding op orde te brengen en deze duurzaam toegankelijk te maken. De wijze waarop de Woo wordt ingevoerd en de daarmee samenhangende kosten zijn nog een vraagteken, maar het is een ontwikkeling die op, onder andere, juridische zaken afkomt.

Rechtmatigheid, administratieve organisatie en interne controle

Bij de uitvoering van de gemeentelijke taken moet de gemeente volgens wettelijke richtlijnen handelen (denk aan Gemeentewet, BBV). Hierbij gaat het om de rechtmatigheid van beheershandelingen die tot financiële transacties leiden. Door een (beoogde) wetswijziging is het college vanaf 2021 verantwoordelijk voor het opnemen van de rechtmatigheidsverantwoording in de

jaarrekening. Hiermee wordt verantwoording afgelegd over de naleving van geldende wet- en regelgeving bij de totstandkoming van de baten en lasten en balansmutaties in de jaarrekening. Het is nog niet zeker of de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording van het college aan de raad ingaat in 2021. Er is sprake van dat de invoering verschuift naar 2022. Wij stellen voor uit te gaan van invoering in 2021. Als blijkt dat invoeringsjaar toch 2022 wordt, dan zetten wij het in een plan van aanpak beschreven proces door als pilot en zijn wij vroegtijdig klaar voor de invoering.

De wijziging in de verantwoordelijkheden ten aanzien van rechtmatigheid betekent niet dat er minder rechtmatigheidscontroles moeten worden uitgevoerd, maar dat het college deze zelfstandig/intern moet inrichten, uitvoeren, controleren en rapporteren. Op basis van deze rapportages kan het college een rechtmatigheidsverklaring afgeven waarmee zij aangeeft op het gebied van rechtmatigheid “in control” te zijn. De accountant toets die werkzaamheden vervolgens, om te kunnen controleren en verklaren dat de rechtmatigheidsverklaring van het college een getrouw beeld geeft.

Kaderstellende beleidsnota's

- BBV voorschriften
- Financiële verordening 2021

Wat willen wij bereiken

Goede procesbeschrijvingen zijn de basis voor een professionele Administratieve Organisatie en Interne Controle (AO-IC). We willen onze interne processen verder optimaliseren. Tijdens de accountantscontrole van de jaarrekening stelt de accountant vervolgens vast of de tot stand gekomen baten en lasten en balansmutaties in de rekening in overeenstemming zijn met de begroting en de van toepassing zijnde (nieuwe) wettelijke regelingen (o.a. gemeentelijke verordeningen, waaronder de financiële verordening).

Wat willen wij ervoor doen

In een plan van aanpak rechtmatigheidsverantwoording worden de doelstelling, de rollen en verantwoordelijkheden, het wettelijk kader, de vereiste stappen om te komen tot een rechtmatigheidsverantwoording van het college en de planning aangegeven. Basis voor de opzet van de interne controle is een risicoanalyse van de verschillende processen. Op basis van deze analyse en de budgetomvang bepalen we welke processen jaarlijks, driejaarlijks dan wel éénmaal in de vijf jaar gecontroleerd moeten worden. Voor de accountant is de kwaliteit van de verbijzonderde interne controle bepalend voor de noodzakelijke breedte en diepgang van zijn controle. Hoe hoger de kwaliteit van de verbijzonderde interne controle door de organisatie, hoe minder controlewerkzaamheden de accountant hoeft uit te voeren. De jaarlijkse interim controle van de accountant is specifiek gericht op de kwaliteit van de Administratieve Organisatie en de verbijzonderde interne controle. Het Controleprotocol met nadere aanwijzingen voor de accountantscontrole op de jaarrekening leggen we, tezamen met het normenkader, ter besluitvorming voor aan de raad.

Trends en ontwikkelingen

We richten ons op het professionaliseren van werkprocessen. Op verschillende plaatsen in de organisatie is men bezig met de werkprocessen maar niet allemaal met hetzelfde doel en ook niet op dezelfde manier. Het koppelen van de werkprocessen aan het interne controle plan is erg belangrijk voor het “In Control Statement”. De wens voor een auditteam is een onderwerp wat we meenemen in de organisatieontwikkeling.

Informatisering en automatisering

Daar waar informatisering eerder “slechts” ondersteunend was aan de bedrijfsvoering van de gemeente, is het inmiddels onmisbaar geworden om onze taken als gemeente uit te voeren. Bij alles wat we doen leunen we op gegevens en data, verzameld en verwerkt in en door informatiesystemen. Het is geen “feestje van het team Informatie”, maar informatisering is van de gehele organisatie. Maar ook

daarbuiten: zonder een kwalitatief hoogwaardige informatievoorziening is het niet meer mogelijk om onze bedrijven en inwoners de juiste (digitale) dienstverlening te bieden. En juist dat digitale karakter wordt steeds belangrijker: men is gewend om gedurende 24 uur per en 7 dagen per week zaken te kunnen doen met bedrijven en organisaties, de gemeente mag daarbij niet achterblijven. Digitalisering helpt om de terugkerende en minder complexe werkzaamheden van een gemeente te vergemakkelijken voor zowel inwoners, bedrijven als medewerkers waardoor er tijd en ruimte wordt gecreëerd om de complexere zaken en zaken die een persoonlijke aanpak vereisen de juiste aandacht te kunnen geven.

Kaderstellende beleidsnota's:

- Collegeprogramma 2018-2022
- Informatiebeleid 2019-2022
- Informatiebeveiliging beleid 2019-2022
- Visie-document 'Geo op de Kaart' 2019

Wat willen wij bereiken

- Een zo optimaal mogelijke informatievoorziening bouwen en onderhouden
- Werken aan bewustzijn rondom adequate informatiebeveiliging en de juiste technische en organisatorische maatregelen hiervoor nemen.
- Processen zoveel mogelijk digitaal laten verlopen met als uitgangspunt betere dienstverlening voor onze inwoners en bedrijven.
- Informatisering en digitalisering inzetten voor efficiencyverbetering, verbeterde dienstverlening en kostenreductie.
- Data omzetten in informatie om besluit- en beleidsvorming te ondersteunen (data-analyse).
- Meer gebruik maken van geo-gerelateerde informatie, zodat veel informatie ook op basis van beeld- en kaartmateriaal ontsloten kan worden.
- Werkplekken door ontwikkelen die plaats-, tijds- en device-onafhankelijk werken ondersteunen zodat we de trend naar meer thuiswerken kunnen (blijven) volgen.
- Digitalisering een middel laten zijn om burgerparticipatie te laten groeien.
- Een beschikbaarheid van de systemen realiseren binnen de norm van 99,5%.
- Een goed functionerende servicedesk I&A.
- Professioneel ingericht functioneel beheer voor centrale en "snipper"-applicaties.
- De weerbaarheid van onze informatievoorziening vergroten.

Wat willen wij ervoor doen

- Basisautomatisering op orde houden c.q. brengen waar nodig.
- Bij inkoop van hard- en software het gebruik van Single Sign On en andere beveiligingstechnieken realiseren waar mogelijk.
- Minder "plaatsgebonden" hardware en meer mobiele hardware t.b.v. werkplekken inzetten.
- Continue monitoring op het gebied van (beveiligings-)gebeurtenissen.
- Samenwerken met de InformatieBeveiligingsDienst (IBD) op het gebied van security en bewustwording.
- Samen met de rest van de organisatie de juiste keuzes maken over wat we wel en wat we niet doen (portfoliomanagement).
- Samenwerken met (buur-)gemeenten daar waar mogelijk en haalbaar.
- Inzet van service-ondersteunende systemen als e-diensten, digitale producten via de website en klantcontactsystemen om dienstverlening te verbeteren en kosten te verlagen.
- Daar waar mogelijk aansluiten bij landelijke initiatieven die op korte termijn (aanbestedingen van de VNG) of op langere termijn (Common Ground) kostenverlagend en kwaliteit verhogend kunnen werken.
- Meer inzet van clouddiensten (zoals bv. Office365) om technologische ontwikkelingen beter bij te kunnen houden.

Trends en ontwikkelingen

Binnen het gemeentelijk domein zien we momenteel een aantal belangrijke trends en ontwikkelingen:

- De invoering van de Omgevingswet is nog steeds niet voltooid, de laatste planning is dat implementatie per 1 juli 2022 een feit moet zijn. Los van een aantal inhoudelijke issues baart ook de werking van het Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO) nog zorgen. Pas in september is er duidelijkheid of die problemen dusdanig zijn opgelost dat eerdergenoemde datum ook daadwerkelijk gehaald kan gaan worden.
- De Wet Open Overheid treedt naar verwachting in 2022 in werking. Vanaf dat moment moeten de overheden steeds meer inspanningen leveren om overheidsinformatie actief openbaar te maken.
- De data gedreven overheid: Data (en de daaruit afgeleide informatie) gaat een steeds grotere rol spelen bij gemeenten om
 - Gefundeerde beleidsbeslissing te kunnen nemen
 - Slimme beleidskeuzes te kunnen maken
 - Dienstverlening te optimaliseren
 - Kosten te kunnen besparen.
- Robotisering: er komen steeds meer mogelijkheden om niet-complexe, repeterende en tijdsintensieve processen te kunnen laten uitvoeren door robots: kleine programmatjes die menselijk handelen kunnen simuleren en daarbij zelflerend zijn (dus steeds slimmer worden). Hiermee komt capaciteit vrij om op een andere, meer waarde creërende, manier in te zetten, bv. voor meer persoonlijke benadering.
- Ook binnen het Sociaal Domein zijn grote veranderingen aanstaande. Hier speelt vooral kostenbesparing een grote rol. Meer digitale dienstverlening dus tegen lagere kosten.
- Burgerparticipatie: digitalisering biedt kansen om inwoner en bedrijf meer te betrekken bij besluitvorming door de gemeente. Samenwerkingsplatformen en digitale bijeenkomsten gaan de drempel verlagen en de inbreng verhogen.
- Een andere balans tussen thuiswerken en op kantoor werken. Als de corona-pandemie 1 ding duidelijk heeft gemaakt is het wel dat er minder op kantoor gewerkt kan/gaat worden. Dat zal besparingen opleveren in de sfeer van gebouwenbeheer en vierkante meters, maar aan de andere kant ook een aangepast informatievoorziening vereisen waarmee deze hybride manier van werken ondersteund kan worden.
- Cyber-security: gemeenten zijn een prominent doelwit voor cybercriminelen, de gebeurtenissen rondom Hof van Twente staan nog vers in het geheugen gegrift. Het wordt een continue strijd tussen nieuwe bedreigingen en de maatregelen die nodig zijn om de gevolgen ervan te voorkomen of te beperken.
- Common Ground: inmiddels zijn de eerste voorzichtige schreden gezet op weg naar een totaal nieuwe vorm van informatieverwerking: met Common Grond wordt een grote stap gezet in de richting van een open, transparante overheid waarbinnen met inachtneming van de privacyregels gegevens sneller en veiliger kunnen worden uitgewisseld, intern zowel als extern.
- (Keten-)Samenwerking: de gemeente is geen op zichzelf staande entiteit maar maakt deel uit van een veel grotere (informatie-)samenleving. Dat vergt technieken om elkaar te kunnen vinden en met elkaar te kunnen verbinden.

Facilitaire dienstverlening

De kern van de facilitaire dienstverlening ligt in het integraal organiseren van alle ondersteunende activiteiten. Dit is nodig om de organisatie haar doelstellingen optimaal te kunnen laten realiseren op zowel strategisch als operationeel niveau van de individuele werknemers. Dit betekent dat de facilitaire dienstverlening inspeelt op de werkprocessen van de organisatie en op de besturingsprocessen daarvan.

Wat willen wij bereiken

Facilitair gaat over het huishouden van gemeente De Fryske Marren. We zorgen ervoor dat elk personeels-, college- en/of raadslid alle diensten en middelen (faciliteiten) tot zijn beschikking heeft om zijn of haar

werk goed te kunnen doen. Te denken valt aan de catering, beveiliging, onderhoud, schoonmaak, etc. Belangrijke aspecten daarbij zijn: attent zijn op mogelijke kostenbesparingen, maatschappelijk verantwoord ondernemen en een stapje extra zetten. Dit doen we door de facilitaire ontwikkelingen te vertalen naar het gebruik binnen De Fryske Marren en dit te realiseren.

Wat willen wij ervoor doen

We willen dit op een kwalitatief hoog niveau en op een proactieve wijze doen. We stellen ons flexibel op en communiceren duidelijk en open over de facilitaire vraagstukken. De kernwaarden van onze organisatie maken deel uit van ons dagelijks handelen.

Trends en ontwikkelingen

In 2022 geven we verder invulling aan het verbeteren van de dienstverlening, zowel op de locaties van De Fryske Marren als vanaf de thuiswerkplek. Het flexwerken en het hybride vergaderen staat hier onder andere in centraal. Daarnaast wordt het facilitair magazijn en de voorraden herzien en op een effectievere wijze georganiseerd. Voor de medewerkers van De Fryske Marren, herzien wij het aanvragen/meldingen systeem (TOPdesk), zodat dit gebruiksvriendelijker ingericht wordt. Dit draagt bij in het verbeteren van de dienstverlening en draagt bij in de samenwerking tussen de diverse teams. Vragen en meldingen worden hierdoor sneller opgelost. De catering gaat op een andere manier georganiseerd worden. Tot slot, nadat de raad een besluit heeft genomen over de realisatie van fase 2 van de huisvesting betekent dit voor facilitair dat zij een groot project uit moeten voeren.

Inkoop en aanbesteding

Inkoop is een middel om een bijdrage te leveren aan het behalen van de vele doelstellingen van de gemeente – veel van onze dienstverlening wordt gezamenlijk met leveranciers, waarmee we een inkooprelatie onderhouden, tot stand gebracht.

Kaderstellende beleidsnota's:

- Coalitieakkoord 2019-2022;
- Werkprogramma college van B&W 2019-2022;
- Inkoop- en aanbestedingsbeleid 2016.

De thema's Mensen, Werk en Omgeving in het Coalitieakkoord 2019-2022 bevatten uitgangspunten die verregaande impact hebben op de inkoop(functie). Met als voorbeelden: Werk en inkomen (Social Return/MVI), Werk (de duurzaamheidsvisie, het Midden en Kleinbedrijf stimuleren).

In het inkoop- en aanbestedingsbeleid van De Fryske Marren staan de uitgangspunten die de gemeente wil bereiken met inkoop:

- Doelmatigheid; oog voor goede prijs-/kwaliteitsverhouding;
- Rechtmatigheid; het volgen van de wet- en regelgeving;
- Oog voor lokale/regionale economie en mkb binnen de mogelijkheden van de wet- en regelgeving;
- Maatschappelijk verantwoord inkopen (oog voor milieuaspecten/duurzaamheid, Social Return);
- Innovatie - de gemeente moedigt innovatiegericht aanbesteden aan.

In 2019 heeft het college besloten het ambitiedocument circulair inkopen van de vereniging Circulair Friesland te ondertekenen. De ambities die worden genoemd in de samenwerkingsagenda "Fryslan koopt circulair in 2021-2035" zijn:

- In 2025 is 25% van de inkopen van Friese overheden circulair.
- In 2030 is 75% van de inkopen van Friese overheden circulair.
- In 2035 is 100% van de inkopen van Friese overheden circulair.
- Jaarlijks ontwikkelen we tenminste 1 Fries icoonproject circulair inkopen.

- In 2025 hebben Friese overheden tenminste één gezamenlijk circulair inkooptraject gerealiseerd.

In 2020 is vastgesteld dat per 1 januari 2021 bij meervoudig onderhandse aanbestedingen voor werken (bij RAW-bestekken) alleen leveranciers worden uitgenodigd die trede 5 zijn gecertificeerd op CO2-Prestatieladder.

Wat willen wij bereiken

Bovenstaande uitgangspunten willen we door middel van inkoopprocedures en aanbestedingen bereiken. We willen dit organisatie breed blijvend verankeren. We willen de kwaliteit borgen van onze inkoop, inkopers moeten goed op de hoogte zijn van doelen in het beleid en de geldende wet- en regelgeving.

Wat willen we ervoor doen

We gaan, vanuit de centrale inkoopcoördinatie, net zoals voorgaande jaren, de inkoopkalender onderhouden, informatiebijeenkomsten organiseren en onze inkoop formats actualiseren. Uiteraard blijft er aandacht voor het voldoen aan de rechtmatigheid en de aandachtspunten welke voortkomen uit de accountantscontrole.

Trends en ontwikkelingen

De complexiteit van inkoop en aanbestedingen neemt toe – er moeten steeds meer – geconcretiseerde - doelstellingen met inkoop worden behaald, met daarnaast de doelmatigheid en rechtmatigheid als blijvend aandachtsgebied. We zien met name dat het voldoen aan de wet- en regelgeving – rechtmatigheid – een grote zorg is – en veel aandacht vergt. Tevens ligt de nadruk de komende jaren op duurzaamheid en circulariteit.

Multidisciplinaire en integrale onderwerpen, zoals de Social Return paragraaf, maar met name duurzaamheid, moeten binnen de organisatie centraal gecoördineerd worden vanuit programma duurzaamheid.

De wet- en regelgeving (de Aanbestedingswet) draagt eraan bij dat er bij inkoop en aanbesteden sprake is van een verregaande jurisdisering. We zien dat het voldoen aan de wet- en regelgeving – rechtmatigheid – een grote opgave is – en veel aandacht vergt. Binnen de huidige wijze van organisatie van de inkoopfunctie (decentrale verantwoordelijkheid/inkopers en een centrale coördinatie) is en blijft dit een lastige opgave. Het is van belang om te blijven investeren in vaardigheden en het vergaren van kennis van de materie en wet- en regelgeving.

Paragraaf Verbonden partijen

Korte omschrijving

De gemeente is met andere partijen samenwerkingsvormen aangegaan. Deze paragraaf gaat over samenwerkingsvormen, waarbij de gemeente zowel een financieel- als een bestuurlijk belang heeft. We noemen dit verbonden partijen. Verbonden partijen kunnen onderverdeeld worden in publiekrechtelijke verbonden partijen en in privaatrechtelijke verbonden partijen. Ook is er een mengvorm, de Publieke Private Samenwerkingsverbanden.

Context en achtergrond

Verbonden partijen voeren beleid uit voor de gemeente. Uiteraard blijft de gemeente beleidsmatig en financieel verantwoordelijk ten aanzien van deze partijen. Als sprake is van financiële deelneming en zeggenschapsparticipatie is sprake van zogenaamde “verbonden partijen”. Een financieel belang is een aan de verbonden partij beschikbaar gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat dan wel het bedrag waarvoor de gemeente aansprakelijk kan worden gesteld, wanneer de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Een bestuurlijk belang bestaat uit zeggenschap. Het kan gaan om zeggenschap in de vorm van vertegenwoordiging in het bestuur van de verbonden partij of in de vorm van stemrecht.

De publiekrechtelijke samenwerking is geregeld in een aparte wet: de Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr). Op grond van deze wet kunnen vier vormen van samenwerking worden aangegaan. De gemeenschappelijke regeling met een openbaar lichaam is de zwaarste en meest voorkomende vorm van samenwerking. Een openbaar lichaam heeft als enige rechtspersoonlijkheid en een algemeen bestuur. Het algemeen bestuur bestaat uit vertegenwoordigers van de deelnemende gemeenten en controleert het dagelijks bestuur. Privaatrechtelijke verbonden partijen komen vaak voor in de vorm van een stichting of een vennootschap. In artikel 160 van de Gemeentewet zijn de bepalingen over het oprichten van en deelnemen in stichtingen, etc. opgenomen. Het kabinet wil de politieke verantwoording over gemeentelijke samenwerking verbeteren. Hiervoor wordt de Wgr aangepast. Dit staat in het regeerakkoord ‘Vertrouwen in de Toekomst’. Met het wetsvoorstel wil minister Ollongren betrokken gemeenteraden, Provinciale Staten en algemene waterschapsbesturen meer bevoegdheden en controle-instrumenten geven bij besluiten die in een bestuur van een gemeenschappelijke regeling worden genomen. Op 1 juni 2021 heeft de Tweede Kamer ingestemd met voornoemd wetsvoorstel. Nu is de Eerste Kamer aan zet.

Visie

De gemeente heeft in de Nota verbonden partijen de visie ten aanzien van verbonden partijen en de daarmee samenhangende richtlijnen voor het aangaan van een samenwerkingsverband vastgelegd. Centraal daarbij staat telkens het antwoord op de vraag: is dit de geëigende vorm om de doelstelling van de gemeente te realiseren? Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen publiekrechtelijke- en privaatrechtelijke samenwerkingsvormen.

Ten aanzien van publiekrechtelijke samenwerking is er sprake van een positieve grondhouding die, mede op basis van de Gemeentewet, kan worden geduid als *ja, mits* aan een aantal voorwaarden op het terrein van aansturing, beheer en verantwoording is voldaan. Wanneer er wel behoefte is aan samenwerking, maar publiekrechtelijke samenwerking is niet mogelijk, dan kan er op privaatrechtelijke basis worden samengewerkt. Hierbij past een grote mate van terughoudendheid, die is te duiden als een grondhouding van *nee, tenzij* er bijzondere redenen zijn om van de regel af te wijken.

De volgende algemene uitgangspunten gelden voor gemeentelijke deelnemingen in afzonderlijke rechtspersonen:

- het participeren in een verbonden partij is alleen toegestaan als daarmee een publiek belang wordt gediend;
- participatie in een privaatrechtelijke rechtsvorm vindt uitsluitend plaats als onderzocht en gemotiveerd is waarom uitvoering van beleidsvoornemens niet in een publieke rechtsvorm kan plaatsvinden;
- de gemeenteraad bepaalt van geval tot geval tot welk bedrag het financiële belang in een privaatrechtelijke rechtsvorm strekt;
- jaarlijks wordt in de paragraaf verbonden partijen, behorende bij de jaarstukken en de begroting, aangegeven welke algemene-, voor de gemeente, relevante ontwikkelingen bij de verbonden partijen hebben plaatsgevonden of naar verwachting zullen gaan plaatsvinden.

Overzicht verbonden partijen

Gemeente De Fryske Marren heeft bestuurlijke- en financiële belangen in de volgende gemeenschappelijke regelingen of vennootschappen:

Gemeenschappelijke regelingen

Naam	FUMO	
Vestigingsplaats	Grou	
Publiek belang	De FUMO (Fryske Ûtfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing) is de regionale uitvoeringsdienst van Fryslân. De FUMO is een gemeenschappelijke regeling van de Friese gemeenten, provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân. De FUMO voert voor de deelnemende organisaties taken uit op het gebied van het omgevingsrecht. Het gaat daarbij minimaal om de basistaken, zoals vastgelegd in het Besluit omgevingsrecht (VTH-milieutaken). Daarnaast kan de FUMO voor individuele deelnemers aanvullende taken uitvoeren. Voor onze gemeente voert de FUMO aanvullende taken uit op het gebied van geluid, bodem, externe veiligheid en BOA-toezicht. Met de komst van de Omgevingswet worden er veranderingen doorgevoerd in het (basis)takenpakket, de werkwijze en de daaraan gekoppelde financiering van de FUMO. De uiteindelijke impact van deze veranderingen is thans nog niet bekend.	
Bestuurlijk belang	Iedere deelnemer in de FUMO is bestuurlijk vertegenwoordigd in het Algemeen bestuur van de FUMO.	
Bijdrage gemeente	Begroet 2022	€ 724.000
Eigen vermogen	1-1-2022	€ 1.300.000
	31-12-2022	€ 1.300.000
Vreemd vermogen	1-1-2022	€ 3.850.000
	31-12-2022	€ 3.850.000
Verwacht resultaat	2022	€ 0

Naam	Hûs en Hiem welstandsadviesing en monumentenzorg	
Vestigingsplaats	Leeuwarden	
Publiek belang	Hûs en Hiem behartigt de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van bouwkunst, monumentenzorg, stedenbouw en landschappelijke schoonheid in de provincie Fryslân.	
Bestuurlijk belang	Van elke gemeente heeft een collegelid zitting in het algemeen bestuur.	
Bijdrage gemeente	Begroet 2022	€ 0
Eigen vermogen	1-1-2022	€ 350.000
	31-12-2022	€ 350.000
Vreemd vermogen	1-1-2022	€ 80.000
	31-12-2022	€ 80.000

Verwacht resultaat	2022	€ 0
Opmerking	Doorberekening bijdrage gemeente in de vorm van geïnde leges. Hus en Hiem heeft geen geprognoseerde balans opgenomen. De cijfers zijn afgeleid van de jaarrekening 2019. Aangezien Hus en Hiem geen resultaat verwacht zal dit gelijk zijn aan de balansstanden voor 2022.	

Naam	Ontwikkelingsmaatschappij Bedrijvenparken A7 Heerenveen-Joure	
Vestigingsplaats	Heerenveen	
Publiek belang	De Ontwikkelingsmaatschappij Bedrijvenparken A7 Heerenveen-Joure (IBF) stimuleert de ontwikkeling van en verzorgt een optimale afstemming op het in het werkingsgebied gelegen bedrijventerrein, overeenkomstig de op 11 maart 2010 afgesloten regeling.	
Bestuurlijk belang	Het bestuur wordt gevormd door beide voltallige colleges.	
Bijdrage gemeente	Begroet 2022	€ 0
Eigen vermogen	1-1-2022	€ 529.000
	31-12-2022	€ 529.000
Vreemd vermogen	1-1-2022	€ 50.000
	31-12-2022	€ 50.000
Verwacht resultaat	2022	€ 0

Naam	Recreatieschap voor het Friese waterland "De Marrekrite"	
Vestigingsplaats	Leeuwarden	
Publiek belang	De Marrekrite behartigt de gemeenschappelijke belangen van de deelnemers op het gebied van een evenwichtige- en gecoördineerde ontwikkeling van de watersport en van andere vormen van recreatie op en aan het water in Fryslân, dat met inachtneming van de belangen van natuur en landschap.	
Bestuurlijk belang	Van elke gemeente heeft een collegelid zitting in het algemeen bestuur.	
Bijdrage gemeente	Begroet 2022	
	Waterrecreatie, landrecreatie en baggerbijdrage	€ 148.421
	fietsnetwerk, wandelnetwerk, TOPS's en incidenteel	€ 14.881
	+ 2% indexatie	€ 3.226
	Totaal	€ 166.568
Eigen vermogen	1-1-2022	€ 4.740.000
	31-12-2022	€ 4.490.000
Vreemd vermogen	1-1-2022	€ 1.580.000
	31-12-2022	€ 3.010.000
Verwacht resultaat	2022	€ 0
Opmerking	De Marrekrite start in begroting 2022 met de komende vier jaar een bedrag van € 250.000 van dit vermogen bij resultaatsbestemming terug te geven aan de deelnemers, naar rato van de deelnemersbijdrage. Naast deze afbouw vindt er geen verdere opbouw van vermogen plaats. Eventuele rekeningresultaten keren ze tevens aan de deelnemers uit bij resultaatsbestemming.	

Naam	Veiligheidsregio Fryslân	
Vestigingsplaats	Leeuwarden	
Publiek belang	De VRF behartigt de belangen van de gemeenten in Fryslân op het gebied van: · publieke gezondheidszorg · brandweezorg	

	· geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen · rampen- en crisisbeheersing In het kader van het hiervoor genoemde taakvelden bevordert de VRF de multidisciplinaire samenwerking en coördinatie in de uitvoering van rampenbestrijding en crisisbeheersing. Daarnaast richt de VRF zich op het in stand houden en beheren van de gemeenschappelijke meldkamer in Drachten.	
Bestuurlijk belang	Van elke gemeente heeft de burgemeester zitting in het algemeen bestuur.	
Bijdrage gemeente	Begroot 2022	€ 5.695.000
Eigen vermogen	1-1-2022	€ 3.874.000
	31-12-2022	€ 3.913.000
Vreemd vermogen	1-1-2022	€ 81.065.000
	31-12-2022	€ 89.410.000
Verwacht resultaat	2022	€ 0

Naam	Werkvoorzieningschap Fryslân-West	
Vestigingsplaats	Sneek	
Publiek belang	Fryslân-West richt zich op de bedrijfsmatig verantwoorde uitvoering van taken van en voor de deelnemende gemeenten op het terrein van de gesubsidieerde arbeid en het adviseren van de gemeenten op het terrein van gesubsidieerde arbeid.	
Bestuurlijk belang	Van elke gemeente heeft een collegelid zitting in het algemeen bestuur.	
Bijdrage gemeenten	Begroot 2022	€ 2.538.000
Eigen vermogen	1-1-2022	€ 5.157.000
	31-12-2022	€ 5.334.000
Vreemd vermogen	1-1-2022	€ 2.422.000
	31-12-2022	€ 2.245.000
Verwacht resultaat	2022	€ 177.000
Opmerking	Er is nog geen begroting vastgesteld over 2022 van de Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorzieningschap Fryslân-West. Deze zal volgens de meest recente planning in juni-21 aan de gemeenteraden worden aangeboden, voor het eventueel indienen van een zienswijze. Daarna wordt de begroting in juli-21 vastgesteld in het Algemeen Bestuur (AB) van de GR.	

Naam	Centrumregeling Samenwerking Sociaal Domein Friese Gemeenten	
Vestigingsplaats	Leeuwarden	
Publiek belang	De Centrumregeling Samenwerking Sociaal Domein Friese Gemeenten is belast met de beleidsvoorbereiding ten behoeve van de uitvoering van de wettelijke taken op het terrein van jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning en participatie. Daarnaast verzorgt deze organisatie de inkoop ten behoeve van uitvoering van deze taken, waardoor één en ander doelmatig en kwalitatief hoogwaardig met de gezamenlijke Friese gemeenten wordt georganiseerd.	
Bestuurlijk belang	Van elke gemeente heeft een collegelid zitting in het portefeuillehouders-overleg.	
Bijdrage gemeenten	Begroot 2022	Nog niet bekend
Eigen vermogen	1-1-2022	Nog niet bekend
	31-12-2022	Nog niet bekend
Vreemd vermogen	1-1-2022	Nog niet bekend
	31-12-2022	Nog niet bekend
Verwacht resultaat	2022	Nog niet bekend
Opmerking	SDF heeft de begroting over 2022 nog niet vastgesteld.	

Deelnemingen

Naam	Afvalsturing Fryslân NV	
Vestigingsplaats	Leeuwarden	
Publiek belang	Het op een efficiënte en milieu hygiënische wijze verzamelen, afvoeren, verwerken en bewerken van huishoudelijk afval, bouw- en sloopafval, bedrijfsafval, het reinigen van openbare ruimtes en het recyclen van afval tot grondstoffen voor diverse productieprocessen.	
Bestuurlijk belang	Stemrecht naar rato van aandelenbezit.	
Bijdrage gemeente	In de vorm van tarieven voor afvalinzameling	
Eigen vermogen	1-1-2022 31-12-2022	Wordt niet verstrekt Wordt niet verstrekt
Vreemd vermogen	1-1-2022 31-12-2022	Wordt niet verstrekt Wordt niet verstrekt
Verwacht resultaat	2022	€ 1.574.000
Opmerking	De afvalsturing is een NV. Voor een NV gelden andere begrotingsregels. De BBV is niet van toepassing. De afvalsturing neemt daarom geen geprognostiseerde balans op in de begroting.	

Naam	NV Bank Nederlandse Gemeenten	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Publiek belang	De BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. Met gespecialiseerde dienstverlening draagt BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.	
Bestuurlijk belang	Stemrecht naar rato van aandelenbezit.	
Bijdrage gemeente	Aandelenpakket van $108.436 \times € 2.50 = € 271.090$ 0,19% van aandelenkapitaal	
	Begroet 2022	€ 277.000
Eigen vermogen	1-1-2022 31-12-2022	Wordt niet verstrekt Wordt niet verstrekt
Vreemd vermogen	1-1-2022 31-12-2022	Wordt niet verstrekt Wordt niet verstrekt
Verwacht resultaat	2022	Wordt niet verstrekt
Verwacht resultaat	BNG Bank emiteert leningen, die beursgenoteerd zijn. Om die reden is BNG Bank gehouden aan de regels die de Autoriteit Financiële Markten stelt aan het verstrekken van mogelijk koersgevoelige informatie. Het verstrekken van cijfers en verwachtingen over eigen vermogen en netto resultaat valt daar uitdrukkelijk onder. BNG Bank gaat pas tot publicatie van de gerealiseerde resultaten over na behandeling van de door de externe accountant goedgekeurde jaarrekening en het voorstel tot winstuitkering door de Raad van Commissarissen. Gegeven de complexiteit van de boekhoudkundige regelgeving die voor het bankwezen geldt en de omvang van de balans van BNG Bank, kunnen de gegevens over een jaar pas in maart na afloop van dat jaar beschikbaar worden gesteld.	

Naam	BV Sportbedrijf De Fryske Marren	
Vestigingsplaats	Joure	
Publiek belang	Het exploiteren van sport-, recreatie- en welzijnsaccommodaties binnen gemeente De Fryske Marren.	
Bestuurlijk belang	Alle aandelen zijn in het bezit van gemeente De Fryske Marren. Het college van	

	burgemeester en wethouders wordt in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders vertegenwoordigd door respectievelijk de portefeuillehouder sportzaken en de portefeuillehouder gemeentelijke eigendommen.	
Bijdrage gemeente	Begroot 2022	€ 640.000
Eigen vermogen	1-1-2022	Nog niet bekend
	31-12-2022	Nog niet bekend
Vreemd vermogen	1-1-2022	Nog niet bekend
	31-12-2022	Nog niet bekend
Verwacht resultaat	2022	Nog niet bekend
Opmerking	De BV Sportbedrijf De Fryske Marren heeft de begroting over 2022 nog niet vastgesteld. Planning is dat deze op 6 juli door de RVC wordt besproken en vervolgens op de agenda komt van de werkgroep vergadering van 15/7. Vaststelling kan dan op 6 september bij de AVA.	

Naam	Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân U.A.	
Vestigingsplaats	Leeuwarden	
Publiek belang	Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân U.A. (hierna: OVEF) is een samenwerkingsverband op het gebied van beheer en onderhoud van openbare verlichting en op het gebied van gezamenlijke inkoop duurzame energie. De leden zijn 17 Friese gemeenten en de provincie Fryslân. Afnemers zijn onder meer de VRF, diverse maatschappelijk organisaties en culturele instellingen in Fryslân.	
Bestuurlijk belang	In de algemene ledenvergadering is ieder lid vertegenwoordigd. Stemrecht naar rato van afgenomen dienst, maximaal twee stemmen bij afname van zowel openbare verlichting als energie.	
Bijdrage gemeente	Begroot 2022	Nog niet bekend
Eigen vermogen	1-1-2022	Nog niet bekend
	31-12-2022	Nog niet bekend
Vreemd vermogen	1-1-2022	Nog niet bekend
	31-12-2022	Nog niet bekend
Verwacht resultaat	2022	Nog niet bekend
Opmerking	De begroting van OVEF is nog niet ontvangen.	

Kaderstellende beleidsnota's

Op 27 mei 2015 heeft de gemeenteraad de nota 'In verbinding met verbonden partijen' vastgesteld.

Wat willen we bereiken?

De belangrijkste redenen om onderdelen van ons takenpakket te laten verlopen via verbonden partijen zijn het door schaalvergroting behalen van efficiencyvoordeel, risicospreiding en een toename van bestuurlijke kracht en effectiviteit. De gemeente dient daarbij voldoende inhoudelijk en financieel toezicht te hebben op het uitvoeren van de taak door de verbonden partij.

Wat gaan we daarvoor doen?

Periodiek, bij de actualisatie van de Nota Verbonden Partijen, wordt overwogen of de verbonden partijen nog wel voldoen aan de criteria die zijn opgenomen in de betreffende Nota. Het bestuurlijk belang in een verbonden partij kan worden aangewend om de verbonden partij aan te sturen, zodat deze blijft voldoen aan de gestelde criteria.

Paragraaf Grondbeleid

Korte omschrijving

Gemeente De Fryske Marren heeft, afgezien van haar ruime areaal openbare ruimte, ook grondposities op een aantal strategische locaties. Met deze grondposities streeft de gemeente twee doelen na: het mogelijk maken van ontwikkelingen én financieel gezonde exploitaties. Voor zover gronden in eigendom zijn van derden faciliteren we gewenste ontwikkelingen. De kaders voor gebiedsontwikkeling zijn vastgelegd in de nota Grondbeleid.

Voor wat betreft de grondeigendommen in het openbaar gebied streven we naar een kostenneutrale aanpak en het faciliteren van maatschappelijk gebruik.

Kaderstellende beleidsnota's

De Nota Grondbeleid 2020-2024 en de Notitie Grondprijnsbeleid 2020-2024 omschrijven de beleidsregels en uitgangspunten voor het grondbeleid van de gemeente. De Nota Grondbeleid geeft de instrumenten die de gemeente kan gebruiken bij het voorzien in bijvoorbeeld voldoende goede woningen, ruimte voor bedrijvigheid en ruimte voor zorgfuncties. De ambities op deze terreinen zijn onder andere terug te vinden in ruimtelijke visies en de Woonvisie 2019 – 2023 “Kwaliteit van leven in de Fryske Marren”. De woonvisie vormt de basis voor woningbouw in de gemeente en voor samenwerkingsafspraken op het terrein van wonen, zoals de prestatieafspraken met de woningcorporaties en huurdersorganisaties.

Wat willen we bereiken?

Gemeente De Fryske Marren zet in op een haalbare, gewogen ontwikkeling van in- en uitbreidingslocaties. Het grondbeleid ondersteunt daarmee gemeentelijke beleidsvelden zoals volkshuisvesting en economische zaken. Daar waar grondposities aanwezig zijn zetten we vanuit economisch gezonde exploitaties in op bouwgrondproductie, waardoor de gemeente de regie heeft over de invulling van de plannen en de opbrengsten ten goede komen aan de gemeente. Daar waar wij samenwerken met derden willen we de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen binnen een adequaat juridisch kader bereiken. Voor het kostenverhaal benutten we de mogelijkheden die de Grondexploitatiewet biedt optimaal. Posities die we niet meer als strategisch definiëren stoten we af.

Wat gaan we daarvoor doen?

De Fryske Marren zet zich in voor een professionele wijze van planontwikkeling. Hiervoor is een goede samenwerking en communicatie met diverse belanghebbenden van belang. De gemeente heeft momenteel 15 complexen in exploitatie. Gezien de grote vraag naar bouwgrond werken wij aan nieuwe grondexploitaties en volgende fases van bestaande grondexploitaties.

Financiën

Algemeen

Grondcomplexen zijn in te delen in twee categorieën: Bouwgrond in exploitatie (BIE) en de gronden die nog niet in exploitatie zijn genomen. De laatste categorie gronden zijn op de balans ondergebracht bij de Materiële vaste activa (Mva).

BIE (Bouwgrond in exploitatie)

Per 31 december 2020 had gemeente De Fryske Marren 15 complexen in exploitatie met een totale boekwaarde van € 17,6 miljoen.

In onderstaande tabel zijn de resultaatprognoses van de afzonderlijke complexen weergegeven.

Bedragen x € 1.000

Bouwgrond in exploitatie (BIE)	Raming resultaat voordelig	Raming resultaat nadelig	Looptijd t/m
Balk, Op 'e Golfbaan	576	0	2021
Oudega, It Stalt	176	0	2023
Lemmer, Tramdijk Oost	1.649	0	2026
Bantega uitbreiding	34	0	2021
Oosterzee West	0	-185	2023
Haskerhorne, Haulsterweg	0	-12	2021
Joure, Lyts Luchtenveld	226	0	2021
Joure, Broek Zuid	2.811	0	2028
Joure, Wyldehoarne 3	649	0	2022
Rottum, Nij Sân Rotten	0	-1.429	2024
Bedrijventerrein De Ekers, Joure	0	-894	2025
Bedrijventerrein De Ekers 3A, Joure	47	0	2027
Bedrijventerrein Woudfennen III, Joure	0	-30	2037
Bedrijventerrein De Burde fase 1, Bakhuizen	148	0	2025
Bedrijventerrein Slotmolen, Sint Nicolaasga	0	-343	2030
	6.316	-2.893	

Toelichting op tabel:

- Voor het totaal voorziene nadelig resultaat ad. € 2.893.352,91 is, conform voorschriften, een voorziening getroffen ter grootte van dit bedrag. Uiteraard spannen we ons in deze prognoses zo veel als mogelijk positief te beïnvloeden.

De raad heeft bij de Perspectiefnota 2022 besloten om tussentijdse toekomstige winstnemingen grondexploitatie in de algemene reserve meerjarig op te nemen. Voorzichtigheidshalve wordt nu 50% van de verwachte tussentijdse winstnemingen meegenomen (2022: € 450.000, 2023 en 2024: € 200.000).

Daarnaast is in de reserve onderhanden werk een bedrag van € 769.000 gereserveerd voor eventuele tegenvallers in de grondexploitatie De Ekers 3A.

Mva (Materiële vaste activa)

De niet in exploitatie genomen gronden zijn op de balans ondergebracht bij de Materiële vaste activa als Strategische Gronden. Er worden aan deze gronden geen rente en andere kosten toegerekend. De boekwaarde van deze gronden bedroeg ultimo 2020 € 4,9 miljoen. Onderdeel van deze gronden zijn de agrarisch blijvende gronden. Op basis van BBV-voorschrift zijn deze gronden (waar geen exploitatieplannen voor zijn) administratief apart gegroepeerd.

Voorzieningen

Zodra een grondexploitatie een negatief te verwachten resultaat laat zien wordt een voorziening getroffen ter grootte van het voorziene verlies. Ultimo 2020 was de stand van deze voorziening € 2.893.352,91 (zie bovenstaande tabel "Bouwgrond in exploitatie"). Naast de voorziening voor de lopende grondexploitaties hebben we ook een voorziening voor de gronden die nog niet in exploitatie zijn genomen. Deze voorziening dient het risico af te dekken van situaties waarbij grond niet tegen boekwaarde in een financieel haalbare exploitatie ingebracht kan worden. De grootte van de voorziening wordt jaarlijks bij het opmaken van de jaarrekening opnieuw bepaald. Hierbij wordt een systematiek gevolgd in het kader van risicomanagement. Deze systematiek resulteerde per 31-

12-2020 in een grootte van de voorziening van € 0 (nihil). De boekwaarde van het geheel aan niet in exploitatie genomen grond is, evenals in 2019, lager dan de agrarische marktwaarde. Er wordt derhalve geen financieel risico gelopen voor wat betreft deze gronden.

Trends en ontwikkelingen

Op het gebied van grondbeleid is een aantal trends & ontwikkelingen te onderscheiden:

- Stevige vraag naar bouwgrond voor woningen en bedrijven;
- Vergrijzing, ontgroening en op langere termijn afnemende bevolkingsgroei;
- Nadruk op inbreiding;
- Provinciale kaders.

Paragraaf Subsidies

Korte omschrijving

Binnen gemeente De Fryske Marren gaan jaarlijks miljoenen euro's aan subsidiegeld om. De doelen variëren van inwonersinitiatieven tot welzijnswerk en van sport tot cultuur. Subsidieverstrekking is geen doel op zichzelf. Subsidie wordt door de gemeente ingezet om om beleidsdoelen te realiseren.

Context en achtergrond

Subsidies zijn een belangrijk instrument voor het voeren van een effectief beleid. Door middel van subsidies kan de gemeente activiteiten stimuleren die bijdragen aan de beoogde doelstellingen en ambities.

De Algemene wet bestuursrecht (Awb) is het wettelijk kader voor subsidieverstrekking. In artikel 4:21, eerste lid staat: 'de aanspraak op financiële middelen, door een bestuursorgaan verstrekt met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager, anders dan als betaling voor aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten'.

Kaderstellende beleidsnota's

- Algemene subsidieverordening De Fryske Marren
- Nota 'Subsidiëring in De Fryske Marren'
- Subsidieregelingen De Fryske Marren

De inhoudelijke kaders en gemeentelijke doelstellingen staan in de beleidsnota's en programmabegroting van De Fryske Marren. Daarnaast worden in de begroting kaders gesteld aan de hoogte van subsidies. Hieronder zijn de subsidieplafonds 2022, zoals vastgesteld door het college op 8 juni 2021, weergegeven:

Bedragen x € 1.000	
Subsidieregeling	Subsidieplafond 2022
Subsidieregeling Armoedebelaid	325
Subsidieregeling Culturele activiteiten	63
Subsidieregeling Duurzaamheid De Fryske Marren	43
Subsidieregeling Gezond Opgroeien Onderwijs	15
Subsidieregelingen Meidwaan yn De Fryske Marren & Inwonersinitiatieven	300
Subsidieregeling Inwonersinitiatieven (projectinitiatieven kleine kernen)	150
Subsidieregeling Innovatiefonds ondersteuning	60
Subsidieregeling Internationale betrekkingen	5
Subsidieregeling Peuterwerk en Voorschoolse educatie (VVE), hoofdstuk 2 Peuterwerk	268
Subsidieregeling Peuterwerk en Voorschoolse educatie (VVE), hoofdstuk 3 VVE	440
Subsidieregeling Rijksmonumenten De Fryske Marren	18
Subsidieregeling Gemeentelijke Monumenten De Fryske Marren	200
Subsidieregeling Verkeersveiligheid	20

Subsidies moeten rechtmatig worden verstrekt

Op basis van drie categorieën kunnen subsidies rechtmatig worden toegekend:

1. Subsidies verstrekt op basis van een subsidieregeling. Onderdeel van een subsidieregeling is het door het college vastgestelde bijbehorende subsidieplafond;

2. Begrotingspostsubsidies: hierbij wordt voor een specifieke subsidieontvanger het bedrag opgenomen waarop de subsidie ten hoogste kan worden vastgesteld (artikel 4:23 lid 3c van de Algemene wet bestuursrecht);
3. Resterende subsidies (incidentele subsidies of andere artikel 4:23 Algemene wet bestuursrecht subsidies).

Begrotingspostsubsidies 2022

Voor onderstaande subsidieontvangers is een begrotingspostsubsidie opgenomen in de begroting 2022.

Bedragen x € 1.000	
Organisatie	Begrotingssubsidie 2021
Stichting Bibliotheken Mar en Fean	1.029,2
Stichting Vluchtelingenwerk Noord-Nederland	150,0
Stichting Kulturhûs Oudehaske	95,2
Stichting Kunstzinnige Vorming It Toanhûs	601,3
Stichting Erfgoed, Landschap en Natuur	349,9
Stichting Museum Stedhûs Sleat	43,8
Stichting Oudheidkamer Lemster Fiifgea	6,1
Stichting Afûk	1,7
Stichting Bibliotheekservice Fryslân - platfoarm Lêsbefoarding Frysk (it Tomke projekt)	2,5
Stichting Behoud van Rijksmonumenten	125,0
VVV Waterland van Friesland	316,1
Stichting IJswegencentrale Sloten	0,5
Stichting IJswegencentrale Gaasterland	0,5
Stichting IJswegencentrale Skarsterlân	0,5
Stichting Sociaal Samen Goud	69,0
Stichting Halt	€ 0,01 per inwoner van gemeente De Fryske Marren. De peildatum is 1 oktober voorafgaand aan het subsidiejaar.
Stichting Tûmba, expertisebureau discriminatie en diversiteit	€ 0,37 per inwoner van gemeente De Fryske Marren. De peildatum is 1 oktober voorafgaand aan het subsidiejaar.
Stichting Fonds Slachtofferhulp	€ 0,25 per inwoner van gemeente De Fryske Marren. De peildatum is 1 oktober voorafgaand aan het subsidiejaar.

Wat willen we bereiken?

- Het nastreven van beleidsdoelen door middel van subsidies.

Wat gaan we daarvoor doen?

- De beleidsnotities verder uitgewerkt in subsidieregelingen.

Trends en ontwikkelingen

- Vanaf 2018 zijn subsidieontvangers die een subsidie groter dan € 100.000 ontvangen verplicht om 2% van de totale subsidie aan te wenden in het kader van Social Return on Investment (SR), om bij voorkeur mensen met afstand tot de arbeidsmarkt concreet toe te leiden naar werk.
- Vanaf 2018 werken we bij jaarlijkse subsidies groter dan € 50.000 met prestatie indicatoren om beleidsdoelen te realiseren.
- Vanaf 1 januari 2020 is de subsidieregeling 'Gemeentelijke Monumenten De Fryske Marren' in werking getreden.

Paragraaf Corona

Inleiding

De raad heeft vorig jaar besloten een paragraaf corona in beeld op te stellen voor de gevolgen van COVID-19 (Corona). Na een lockdown periode aan het begin van dit jaar zien we nu duidelijk tekenen van herstel. Het Rijk heeft verregaande versoepelingsmaatregelen afgekondigd en alles is nu gericht op maatschappelijk en economisch herstel. De coronamaatregelen hebben een enorme impact op onze samenleving en op de economie. Gemeenten hebben de komende jaren een belangrijke rol bij de aanpak van deze effecten. Veel gemeenten zijn momenteel aan de slag met het opstellen van beleid om de sociale en economische gevolgen van de coronacrisis aan te pakken. Samen met inwoners, ondernemers, organisaties en andere partijen.

Op het verloop van de bestemmingsreserve Corona komen we terug in de najaarsrapportage, de reguliere rapportage over corona in december en de jaarrekening 2021. Wel is in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing, gerubriceerd onder de financiële kengetallen, de ontwikkeling van de financiële situatie in de komende jaren van onze gemeente weergegeven. In de Crisisnota 2020 is de reserve Corona-kosten vastgesteld door de Raad. In de voorjaarsrapportage is er per onderdeel van de reserve Corona-kosten een nieuwe inschatting gemaakt voor de verwachte kosten of gederfde inkomsten voor 2021. Hierbij presenteren we de begroting voor de corona-reserve ten hoogte van € 3.251.000.

Herstel, verbetering en perspectief na de coronacrisis

De afgelopen anderhalf jaar kenmerkte zich door een centrale crisisaanpak. Maar nu breekt een fase aan waarbij wij als gemeente aan de lat staan voor het vervolg op de coronacrisis. In de VNG notitie 'Sociaal sterker de crisis uit' wordt richting gegeven aan het herstel, verbetering en perspectief na de coronacrisis. De oriëntatie op het vervolg van de coronacrisis vergt een verandering vanuit een fixatie op de korte termijn aanpak naar het richten op de langere termijn en de brede maatschappelijke situatie. In het rapport worden 8 belangrijke thema's benoemd:

1. Werk en inkomen
2. Onderwijs en jongeren
3. Gezondheid
4. Sociale initiatieven en verenigingsleven
5. Wonen, wijken en leefomgeving
6. Lokale economie
7. Gemeentelijk handelen
8. 'Stille' problemen en kansen

Om concrete sturing te geven vanuit deze thema's gaan wij aansluiten op de huidige P&C cyclus. Hiermee kunnen wij de benodigde vervolgstappen op een juiste manier borgen en koppelen aan de juiste programma's. Oordelend vanuit de acht thema's is er een duidelijke koppeling met programma 3 (Economie), 5 (Sociaal Domein) en mogelijk 1 (Bestuur en organisatie).

Oordelend vanuit de voorliggende Programmabegroting heeft de directe koppeling met de thema's nog niet plaatsgevonden. Vanuit het directieprogramma 2022 en de diverse teamplannen zal een analyse plaatsvinden van hetgeen wij al doen en wat er nog concreet moet worden gemaakt. In de Perspectiefnota 2023 zullen mogelijke financiële consequenties worden vertaald.

Hieronder treft u een globale inschatting van de kosten gepresenteerd in de voorjaarsrapportage 2021 (*):

Bedragen x €1.000

	Begroting 2021
Programma 1 Bestuur en Organisatie	
1. Communicatiemiddelen	10
2. Openbare orde en veiligheid	0
3. APV, bijzondere wetten en verkiezingen	165
4. Extra kosten ICT	0
5. Verbonden partijen (GGD)	0
6. Onvoorzien	200
Totaal programma 1	375
Programma 2 Ruimte	
7. Duurzaamheid	0
8. Omgevingsvergunningen	0
9. Openbare ruimte	106
10. Grondbedrijf	0
Totaal programma 2	106
Programma 3 Economie	
11. Toeristenbelasting	0
12. Havengelden	0
13. Brug- en sluisgelden	0
14. Ligoevers	0
15. Precario	40
16. Huren/pachten gemeentelijke objecten	150
17. Weekmarkten en jaarmarkt	0
18. Kermissen	38
19. Leges Evenementen	15
20. Lening De Hege Gerzen	5
21. Camping Lemmer	20
22. Voorziening Businesspark	0
Totaal programma 3	268
Programma 4 Leefbaarheid en Onderwijs	
23. Kunstzinnige vorming	171
24. Culturele activiteiten	100
25. Musea	268
26. Media	9
27. Kernenbudget (onderuitputting)	25
28. Sport	120
29. Zwembad	1.100
Coronasubsidie Maatschappelijke instellingen	500
Overig programma 4	0
Totaal programma 4	2.293
Programma 5 Sociaal Domein	
30. Onderuitputting Wmo maatwerk	0
31. Extra Uitvoeringskosten Inkomensregelingen	70
32. Armoedebestrijding en bijzondere bijstand	50

33.	Re-integratie (Pastiel + vervoerspassen)	90
34.	Sociale werkvoorziening WSW	0
	Overig programma 5	0
Totaal programma 5		210
Totaal		3.251

Hieronder per programma een toelichting op de beleidsinhoudelijke effecten.

Toelichtingen begroting reserve Corona-kosten

Programma 1 Bestuur en organisatie

1. Communicatie

De coronacrisis vraagt nog steeds behoorlijk wat tijd en aandacht, voor communicatieactiviteiten verwachten we in 2021 ook weer extra kosten te maken, rond € 10.000.

2. Openbare orde en veiligheid

Nu de Veiligheidsregio's terugtreden en er meer verantwoordelijkheden op lokaal niveau worden neergelegd is voor deze extra ontstane taken, eind 2020, voorgesteld en mee ingestemd om voor tenminste een half jaar (januari tot juli) capaciteit in te huren. Met name op het gebied van openbare orde/veiligheid. Deze kosten worden door alle Friese gemeenten gedragen. De hieruit voortkomende inhuurkosten voor onze gemeente (€ 40.000) brengen we in 2021 ten laste van onvoorzien.

3. APV en bijzondere wetten

De coronacrisis zorgt op dit moment voor een (tijdelijke) verschuiving van werkzaamheden. Evenementen, festivals en markten gaan niet door. Daar staat tegenover dat wij (doorlopend) veel vragen krijgen over nieuwe initiatieven, over wat ondanks de coronabeperkingen de mogelijkheden zijn en de toekomstige situatie. Reeds geplande evenementen waarvoor al een vergunning was verleend gaan niet door met een teruggave van betaalde leges tot gevolg. De overige evenementen is gevraagd of ze (indien mogelijk) op willen schorten naar de 2e helft van het jaar, dit met de hoop/verwachting dat de maatregelen op dat moment minder zijn. Dit is in programma 3 verwerkt (leges evenementen vergunningen, precario). De overige APV vergunningen zoals leges kinderopvang en Drank en horecaverunningen hebben geen hinder van de coronamaatregelen. In totaal verwachten wij APV overige vergunningen nog € 15.000 tekort.

Tijdelijke ondersteuning toezicht en Handhaving - Inhuur Boa's extra taken i.v.m. corona

Er is een aanvraag gedaan in het kader van een SPUK regeling bij het ministerie van Justitie en Veiligheid. Daarvoor mogen we ondersteuning van de BOA taken inhuren. Naar verwachting zijn de kosten € 150.000. De uitkering wordt eerst in 2021 in de vorm van een 100% voorschot gedaan. In 2022 vindt dan een verrekening plaats.

4. Extra kosten ICT

Wij verwachten in 2021 geen kosten of gederfde inkomsten als gevolg van corona.

5. Verbonden partijen (GGD)

Ook in 2021 krijgt de GGD de financiële compensatie rechtstreeks van het rijk uitgekeerd. We nemen daarom reservering op in de corona-reserve.

6. Onvoorzien

Op basis van de ervaringscijfers van vorig jaar ramen we voor onderstaande onderwerpen de volgende bedragen:

- € 40.000 inhuurkosten op het gebied van openbare orde/veiligheid én communicatie (zie punt 2. Openbare orde en veiligheid)
- € 100.000 storting in de voorziening voor dubieuze debiteuren in verband met openstaande vorderingen die wegens Corona niet betaald worden.
- € 15.000 voor het opschorten van de havengelden van de bruine vloot.
- € 45.000 aan gederfde inkomsten wegens het opschorten van invorderingen.

Programma 2 Ruimte

7. Duurzaamheid

De verwachting is dat bepaalde trajecten een mogelijk langere doorlooptijd hebben, maar geen extra kosten met zich meebrengen.

8. Omgevingsvergunning

De cijfers van het eerste kwartaal geven een positief beeld op het behalen van het begrote bedrag. Er is dus geen aanleiding om een reservering te maken voor dit onderwerp.

9. Openbare ruimte

Bij de teams Wijkbeheer en Wijkoverschrijdend worden extra kosten gemaakt voor inhuur personeel, brandstof en huur keten en wc's. Totaal € 100.000. Door hogere schoonmaakfrequentie, i.v.m. hygiënebepalingen, van het douchegebouw van de haven in Lemmer worden de extra kosten begroot op € 5.500. (Let op: de extra kosten voor Camping Lemmer zijn opgenomen bij nummer 21.

10. Grondbedrijf

Gezien de verkoopresultaten in de eerste 3 maanden en de nog te verwachten verkopen in de rest van het jaar, verwachten wij over 2021 geen negatieve corona-effecten.

Programma 3 Economie

11. Toeristenbelasting

Wij verwachten in 2021 geen kosten of gederfde inkomsten als gevolg van corona.

12. Havengelden

Wij verwachten in 2021 geen kosten of gederfde inkomsten als gevolg van corona.

13. Brug- en sluisgelden

Wij verwachten in 2021 geen kosten of gederfde inkomsten als gevolg van corona.

14. Ligoevers

Wij verwachten in 2021 geen kosten of gederfde inkomsten als gevolg van corona.

15. Precario

Een regeling van het college – vastgesteld in maart 2020 – als gevolg van de Covid19-situatie is overeenkomstig van toepassing. Zolang de horeca op last van de regering is gesloten, kan er geen precariobelasting worden opgelegd aan ondernemers die anders gemeentegrond in gebruik zouden hebben voor het stallen van terrassen. De verwachting is dat de opbrengst ongeveer € 40.000 lager uitvalt dan geraamd.

16. Huur/pachten gemeentelijke objecten

Wij hebben de inning van de huren en pachten opgeschort. Wij beraden ons nog op een besluit over het al dan niet (deels) kwijtschelden van bepaalde huren. Er liggen inmiddels een paar verzoeken om kwijtschelding. Ook zijn er huren waarvan de hoogte bepaald wordt door een percentage van de omzet van de huurder. De afrekening daarvan vindt pas plaats in 2021. Wij hebben daarvoor nog onvoldoende zicht op in welke mate de huren ook daadwerkelijk betaald/geïnd gaan worden. Vooralsnog handhaven wij daarom de reservering van € 150.000. De huurverplichtingen van het sportbedrijf vallen hier niet onder. De verantwoording daarvan valt onder programma 4.

17. Weekmarkten en jaarmarkt

De weekmarkten gaan nog steeds door. Wij zien op dat vlak geen daling van de inkomsten. Er is op dit moment geen zicht op of de jaarmarkt (Jouster Merke) dit jaar al dan niet door kan gaan. Als de jaarmarkt niet door kan gaan, midden wij de hiervoor geraamde inkomsten, maar daar staat tegenover dat wij ook geen kosten hoeven te maken voor de organisatie ervan. Wij achten het niet nodig om voor de weekmarkten en jaarmarkt een reservering op te nemen.

18. Kermissen

Het is onzeker of de kermissen in Lemmer en Joure dit jaar, al dan niet in aangepaste vorm, door kunnen gaan. Als beide kermissen geen doorgang kunnen vinden, dan missen wij ca. € 37.500 aan inkomsten. Wij achten het raadzaam om hiervoor een reservering op te nemen.

19. Leges evenementen

In 2020 heeft nagenoeg geen van de vergunningplichtige evenementen doorgang gevonden. In 2021 lijken we op dezelfde voet door te gaan. Op dit moment gelden strengere regels dan ooit. De prognose is dat er dit jaar (zoals het nu lijkt in ieder geval de eerste helft) weinig tot vrijwel geen evenementen zullen plaatsvinden. We missen daardoor waarschijnlijk € 15.000 aan geraamde opbrengsten. Mogelijk treedt er in de 2e helft van het jaar enig herstel op.

20. Lening de Hege Gerzen

Vanwege alle maatregelen heeft de exploitant een verzoek om kwijtschelding van de pacht ingediend. Wij moeten hier nog een besluit over nemen. Of dit ook van invloed is op de renteverplichting is op dit moment nog niet bekend. Wij nemen daarom een reservering op van € 5.000.

21. Camping Lemmer

We verwachten extra kosten i.v.m. hygiënebepalingen à €20.000, o.a. schoonmaak (bij de start van het seizoen), als gevolg van corona.

22. Voorziening Businesspark

Wij achten het niet nodig om voor het Businesspark op dit moment een reservering op te nemen. Op grond van de vastgestelde jaarrekening en huidige exploitatieprognose is het niet nodig om een voorziening te treffen. De huidige exploitatieprognose laat een batig saldo zien.

Programma 4 Leefbaarheid en Onderwijs

23. Kunstzinnige vorming

De middelen voor 2020 zijn overgeheveld naar 2021. De verwachte kosten zullen hoger uitvallen dan in 2020 omdat het kunstencentrum al sinds december 2020 gesloten is en nu al langer dicht is dan in heel 2020. Cijfermatig is er nog geen indicatie te geven van de verwachte kosten in 2021 en de verwachte gederfde inkomsten in 2021. Ook de organisatie zelf heeft deze gegevens nog niet voorhanden.

24. Culturele activiteiten

De middelen voor 2020 zijn overgeheveld naar 2021. De verwachte kosten zullen hoger uitvallen dan in 2020, omdat de maatregelen naar verwachting halverwege 2021 worden versoepeld zullen de culturele activiteiten weer worden opgestart.

25. Musea

De middelen voor 2020 zijn overgeheveld naar 2021. De verwachte kosten zijn op dit moment niet in te schatten, maar hoger dan in 2020, omdat de musea nu al langer dicht zijn dan in heel 2020. Cijfermatig is er nog geen indicatie te geven van de verwachte kosten in 2021 en de verwachte gedeelde inkomsten in 2021. Ook de organisatie zelf heeft deze gegevens nog niet voorhanden.

26. Media

De middelen voor 2020 zijn overgeheveld naar 2021. In 2020 zijn hiervoor geen uitgaven gedaan. Er is nog geen duidelijke indicatie hoe dit in 2021 zal verlopen.

27. Dorpen

In 2021 wordt een inhaalslag aan initiatieven verwacht, waaronder een aantal grote initiatieven en zal het budget naar verwachting volledig uitgeven worden.

28. Sport

De financiële gevolgen door leegstand en huurderving bij sportaccommodaties zijn door ruimtelijk beheer opgenomen in Programma 2.

Voor de binnensport en buitensport verwachten wij minder huurinkomsten. Wij ramen de kosten daarvan net als vorig jaar op € 120.000.

29. Zwembad

Op het leszwemmen na is het zwembad nog steeds gesloten. Dat betekent dat er nog steeds sprake is van inkomstenderving waardoor de exploitatie onder druk staat. Op verzoek van het Sportbedrijf is de gehele exploitatiebijdrage 2021 inmiddels overgemaakt ter voorkoming van liquiditeitsproblemen. Verder is uitstel van betaling van de huursom verleend. Daar waar mogelijk anticiperen het Sportbedrijf en wij ook in 2021 op landelijke ondersteuning en/of regelingen. Een volledig beeld geven van de financiële effecten is niet mogelijk omdat onbekend is hoelang corona-maatregelen nog van toepassing blijven.

Voor een indicatieve prognose kan worden uitgegaan van de gegevens uit 2020. Toen was er als gevolg van de sluiting een wekelijkse schadepost van € 50.000. In die lijn doorredenerend is er door de huidige maatregelen en de aanname dat die nog voortduren tot eind mei sprake van een tekort van 1,1 miljoen euro, (22 weken x € 50.000).

Deze prognose wordt bevestigd door de directeur bestuurder.

Coronasubsidie maatschappelijke instellingen

Veel verenigingen hebben te maken met inkomstenderving door bijvoorbeeld het wegvallen van kantine-inkomsten en of vermindering sponsorgelden. Zij krijgen daardoor hun exploitatie niet rond.

Er is een Coronafonds in het leven geroepen voor organisaties, verenigingen en stichtingen (voor sport, welzijn of cultuur) die door de coronacrisis in hun voortbestaan worden bedreigd of hun dienstverlening moeten aanpassen en hiervoor geen andere steun krijgen. Via de reserve coronakosten is € 500.000 beschikbaar. Het doel is de schade door de coronapandemie voor onze gemeenschap beperken en de nadelige gevolgen herstellen. Aanvragen en afhandeling lopen via het Subsidiebureau. De subsidie wordt uitsluitend verstrekt aan maatschappelijke organisaties zonder winstoogmerk.

Overig programma 4

Vergoeding ouders noodopvang en niet-gebruikte kinderopvang

In 2020 zijn kosten gemaakt voor de vergoeding aan ouders voor kinderopvang. Ouders die gebruik maakten van een gemeentelijke subsidie-plaats ontvingen deze tegemoetkoming via de aanbieder, die

deze kosten declareerde bij de gemeente. De gemeente kreeg deze kosten vergoed van het rijk. De situatie voor 2021 is nog onbekend.

Programma 5 Sociaal Domein

30. Realisatie WMO maatwerk

Aanbieders kunnen niet in alle gevallen de nodige zorg leveren. Men heeft te maken met het naleven van de RIVM-richtlijnen, personeel valt uit en niet alle cliënten willen nu zorg ontvangen. Er wordt ook nog minder gebruik gemaakt van het collectief vervoer. Mogelijke coulanceregelingen worden opnieuw in overweging genomen. Hierbij sluiten we aan op de landelijke afspraken en criteria.

De trendmatige groei binnen de maatwerkvoorzieningen Wmo is vanaf de coronacrisis afgevlakt. Het aantal aanvragen en de uitgaven op de Wmo lopen de laatste maanden weer licht op, maar blijven nog achter op het reguliere beeld van 2019. Het is nog niet in te schatten hoe dit zich ontwikkelt en of er na de coronacrisis een aanzienlijke toename aan aanvragen zal komen.

31. Extra uitvoeringskosten inkomensregelingen

Er was rekening gehouden met hogere kosten voor de uitvoering van de inkomensregelingen en re-integratietrajecten. Het uitkeringsbestand is tot op heden niet toegenomen. We verwachten echter in 2021 wel een toename van het aantal uitkeringsgerechtigden als de steunpakketten van het Rijk wegvallen en de doorval uit de WW naar bijstand plaatsvindt. Hier hebben we tijdens de najaarsrapportage beter zicht op.

TOZO

De coronacrisis heeft veel zelfstandige ondernemers, met name freelancers en ZZP-ers, hard geraakt. De overheid heeft daarom de regeling Tozo. Tozo 1 en 2 zijn uitgevoerd in 2020.

Tozo-3 van 1 januari 2021 met stand per 1 april 2021: 16 zzp'ers hebben krediet/lening ontvangen. 75 zzp'ers ontvangen een Levensonderhoud/Bbz-uitkering en 80 zzp'ers verlenging Levensonderhoud (eerder verkregen in het kader van Tozo 1 en/of Tozo 2). Tozo-4 start vanaf 1 april 2021.

32. Armoedebestrijding en bijzondere bijstand

Bij de jaarrekening 2020 was er een voordeel van € 50.000. Het is onzeker hoe de kosten zich in 2021 ontwikkelen. Een drietal ontwikkelingen is daarbij van belang. Ten eerste verwachten we iets minder aanvragen, waardoor het voordeel van € 50.000 ook dit jaar weer gerealiseerd zou kunnen worden. Echter veroorzaakt de verhoogde taakstelling voor de huisvesting van statushouders dat de uitgaven bijzondere bijstand voor inrichtingskosten zullen toenemen. (De verhoging van de taakstelling is een gevolg van het door Corona niet in behandeling nemen van asielaanvragen door de IND in 2020.) Tot slot wordt een toename verwacht van het aantal huishoudens met geldproblemen. Hierdoor zullen ook de uitgaven toenemen. Het is onzeker om de precieze uitwerking van deze zaken te prognosticeren.

In deze fase is het effect van deze ontwikkelingen nog niet inzichtelijk. Bij de najaarsrapportage is meer informatie beschikbaar.

TONK

Vanaf 1 januari 2021 tot 1 augustus 2021 kunnen inwoners de Tijdelijke Ondersteuning Noodzakelijke Kosten (TONK) aanvragen. De maatregel is bedoeld voor inwoners die als gevolg van de Coronamaatregelen inkomensverlies hebben en niet meer in staat zijn de huur, hypotheeklasten en/of gas, water en elektra kunnen betalen. Tot op heden zijn er acht aanvragen ingediend. Hoewel vooraf niet in te schatten viel hoeveel inwoners hier aanspraak op maken, is het aantal aanvragen laag. Dit is ook het geval in alle andere Friese gemeenten.

Het is nog niet exact bekend welke rijksbijdrage we ontvangen voor de uitvoering van de TONK. Die bijdrage komt in twee tranches. Duidelijk is dat met de aantallen die we nu zien, ruim € 200.000 niet wordt ingezet van de het bedrag uit de eerste tranche ad. €274.000.

33. Re-integratie

Deze loopt gelijk op met post 31. Het aantal uitkeringsgerechtigden is niet significant gestegen. Hierdoor is (nog) geen extra inzet van Pastiel en extra vervoerspassen nodig. Tijdens de najaarsrapportage hebben we hier beter zicht op.

34. Sociale werkvoorziening WSW

Geen bedrag opgenomen. De coronavergoedingen voor SW-bedrijven gaan 1 op 1 door naar het SW-bedrijf.

Overig programma 5

We houden er rekening mee dat er net als in 2020 kosten van huisartsen vergoed moeten worden voor het beschikbaar stellen van extra ruimten om veilig de griep prik te kunnen geven. Daarnaast zijn er nu kosten vanwege het aanbieden van vaccinatie locaties (en evt. testlocaties). (De VNG overlegt op dit moment nog met het ministerie van VWS over de wijze waarop gemeenten compensatie kunnen krijgen voor deze kosten.)

Financiële begroting

1.1 Kaders

De Perspectiefnota 2022 van De Fryske Marren is uitgangspunt voor het opstellen van de Programmabegroting 2022 en Meerjarenraming 2023-2025 van De Fryske Marren. De in de Perspectiefnota opgenomen kaders zijn derhalve ook uitgangspunt voor de Begroting 2022 en de Meerjarenraming 2023-2025. Hieronder volgen de kaders voor deze begroting.

Algemene uitkering / herijking gemeentefonds

In de Perspectiefnota 2022 is wat betreft de berekening van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds uitgegaan van de decembercirculaire 2020. Inmiddels is er eind mei een nieuwe circulaire voor de algemene uitkering verschenen. Over de uitwerking van de meicirculaire is afzonderlijk geadviseerd. De financiële gevolgen zijn opgenomen in deze begroting (zie 1.2 algemene financiële situatie). Deze begroting gaat dus uit van de meicirculaire 2021.

Er heeft inmiddels een actualisatie van het voorstel voor de herverdeling van de middelen van het gemeentefonds plaatsgevonden. Hierover bent u geïnformeerd via het raadsmemo Extra middelen jeugdzorg en herverdeling gemeentefonds van 20 augustus 2021. De voorlopige gunstige effecten voor onze gemeente mogen niet meegenomen worden in de begroting 2022. Er moet nog een actualisatie plaatsvinden naar 2023 en het nieuwe kabinet moet nog een besluit nemen over de nieuwe verdeling. Wel vermelden wij deze ontwikkeling hier expliciet. Bij het rekening houden met een geringe bijdrage van € 15,- per inwoner (voorzichtige inschatting) gaat de gemeente er namelijk al € 750.000,- structureel op vooruit.

Loon- en prijscompensatie

In de berekening van de algemene uitkering gaan wij uit van lopende prijzen. Dit houdt in dat de loon- en prijscompensatie aan de inkomstenkant verwerkt is. Aan de uitgavenkant is er een reservering opgenomen voor de loon- en prijscompensatie. Aangezien de algemene uitkering slechts een deel van de gemeentelijke uitgaven compenseert, ontstaat er een tekort in de financiële begroting. Om die reden reserveren we van de voorgestelde OZB-verhoging 1,4% in 2022, 1,6% in 2023 en 2024 en 1,8% in 2025 voor het budget van loon- en prijscompensatie. Dit op basis van macro-economische verkenningen van het CBS (Centraal Bureau Statistiek).

Reserves en voorzieningen

In de financiële verordening zijn de uitgangspunten vastgelegd voor het vormen en besteden van (bestemmings-) reserves en voorzieningen. In januari 2014 is de Nota Reserves en voorzieningen aangenomen door de gemeenteraad. In deze nota zijn alle reserves en voorzieningen, met bijbehorende uitgangspunten, opgenomen. De mutaties in de reserves en voorzieningen zijn conform de Perspectiefnota 2022 verwerkt in deze begroting (zie 1.4 Reserves en voorzieningen, 1.9 Overzicht reserves en voorzieningen en 1.10 Overzicht bestemmingsreserve onderhanden werk).

Structureel – incidenteel

Structurele middelen kenmerken zich doordat zij vanaf het startjaar jaarlijks in de begroting worden opgenomen. Incidentele middelen daarentegen beperken zich tot één of een beperkt aantal jaren (maximaal 3 jaar). De incidentele budgetten worden gedekt ten laste van de algemene Reserve.

Overzichten meerjarenbalans en taakvelden

Het presenteren van een geprognostiseerde meerjarenbalans voor de drie jaren volgend op het begrotingsjaar en de baten en lasten per taakveld meerjarig en per programma zijn nieuwe onderdelen in de financiële begroting en conform de vernieuwingen BBV. Hiervoor verwijzen wij naar paragraaf 1.7 “overzicht meerjarenbalans” en paragraaf 1.8 “overzicht baten en lasten per taakveld”.

Overhead

Tot dusver ging het BBV uit van een integrale toerekening van kosten aan programma's/producten in de begroting. Dat betekende dat aan een product zowel de directe als indirecte kosten werden toegerekend. Met ingang van 2018 mag een deel van de indirecte kosten –de zogenaamde overhead – niet meer aan de producten worden toegerekend. Wel mag een deel van de overhead nog worden toegerekend aan investeringswerken (vooral grondexploitatie), projecten en dienstverlening voor derden. In het BBV staat de volgende definitie van overhead: Overheadkosten zijn alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. De overheadkosten bestaan onder andere uit:

- personele lasten van de overheadfuncties;
- kosten ICT-systemen van de overheadfuncties;
- huisvestingskosten en facilitaire kosten die betrekking hebben op kantoorruimten, etc.

Btw en betalen VPB

Verrekenbare btw is buiten beschouwing gelaten.

Met ingang van 1 januari 2016 hebben overheidslichamen te maken met de Wet modernisering Vennootschapsbelastingplicht Overheidsondernemingen. Dit betekent dat de gemeente vennootschapsbelastingplichtig is over de winstgevende ondernemingsactiviteiten (zie 1.8 overzicht baten en lasten per taakveld en onder taakveld 0.9 vennootschapsbelasting € 5.000).

Rente

Rentepercentage nieuwe investeringen

Voor nieuwe investeringen, waarmee in de liquiditeitenplanning nog geen rekening is gehouden, dient nieuw geld aangetrokken te worden. De marktrente bedraagt op het moment van de Perspectiefnota 2022 0,31% (10 jaar Fixe BNG). Gelet op de onzekerheid in de markt is het gerechtvaardigd hier een risico-opslag bij te tellen. In deze begroting (conform Perspectiefnota 2022) houden we daarom rekening met een rentepercentage van 1% voor nieuwe investeringen.

Rentepercentage grondexploitatie

Op grond van de nieuwe BBV-voorschriften is het niet meer toegestaan om ons rentepercentage dat gebaseerd is op het gemiddelde van onze langlopende leningen toe te rekenen aan gronden in exploitatie. Hiervoor maken we gebruik van een rekenmethode die door de het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is voorgeschreven. In deze berekening komt het rentepercentage wat wij nog door mogen rekenen aan gronden in exploitatie uit op 2,02%.

Afschrijvingen

In het jaar van de investering starten we met het afschrijven van investeringen met een economisch nut en een maatschappelijk nut (in het aanvangsjaar nemen we 50% in plaats van de volledige kapitaallasten mee). In de gewijzigde BBV voorschriften is opgenomen dat we investeringen met economisch nut en maatschappelijk nut afschrijven.

Lastenontwikkeling

Algemene dekkingsmiddelen

De onroerendezaakbelastingen (OZB), forensenbelasting en toeristenbelasting zijn algemene dekkingsmiddelen. De verhoging OZB is gebaseerd op de inflatie en de loonontwikkeling (zie 2.2. loon- en prijscompensatie). De verhogingen blijven beperkt tot 1,4% in 2022, 1,6% in 2023 en 2024 en 1,8% in 2025. In het laatste kwartaal van 2021 ontvangt u de voorstellen voor de tarieven 2022.

Specifieke dekkingsmiddelen

Het rioolrecht en de afvalstoffenheffing zijn specifieke dekkingsmiddelen. Uitgangspunt is dat we hiervoor kostendekkende tarieven hanteren. Dit betekent dat we als algemeen beleidsuitgangspunt hanteren dat

we geen kosten van de riolering en de afvalinzameling ten laste van de algemene middelen brengen (veegkosten is bijv. een uitzondering hierop).

1.2 Algemene financiële situatie

De basis voor het geactualiseerde financieel perspectief voor de Programmabegroting 2022 is de in de raadvergadering van 7 juli 2021 vastgestelde perspectiefnota 2022-2025.

Hieronder is de aansluiting van de saldi van het financieel meerjarenperspectief tussen de Perspectiefnota 2022-2025 en de nu voorliggende Programmabegroting 2022-2025 op hoofdlijnen weergegeven. Vervolgens worden de verschillende mutaties verder toegelicht.

bedragen x € 1.000

Meerjarenperspectief	Begroting 2022	MJB 2023	MJB 2024	MJB 2025
Saldi Perspectiefnota 2022-2025	586	114	120	568
Amendementen perspectiefnota 2022-2025	-13	-17	-18	-18
Autonome mutaties	2.864	2.252	1.795	1.456
Mutaties bestaand beleid	-	-	-	-
Eenmalige mutaties	-	-	-	-
Onttrekkingen en stortingen algemene reserve n.a.v. eenmalige mutaties	-	-	-	-
Saldi meerjarenperspectief excl. voorstellen prioriteitenlijst	3.437	2.349	1.897	2.006
Voorstellen prioriteringslijst	-532	-1.576	-1.674	-1.674
Voorstellen prioriteringslijst ten laste van de algemene reserve	-1.538	-458	-120	-
Voorstellen prioriteringslijst dekking algemene reserve	1.538	458	120	-
Rentelasten voorstellen prioriteringslijst t.l.v. de algemene reserve	-15	-20	-21	-21
Saldi meerjarenperspectief excl. voorstellen prioriteitenlijst	2.890	753	202	311
Onttrekken ten laste van algemene reserve	-	-	-	-
Rentelasten onttrekken t.l.v. algemene reserve	-	-	-	-
Saldi programmabegroting 2022 - 2025	2.890	753	202	311

Amendementen

In het meerjarenperspectief zijn de volgende mutaties opgenomen naar aanleiding van de aangenomen amendementen bij de Perspectiefnota 2022.

bedragen x € 1.000

Amendement	Begroting 2022	MJB 2023	MJB 2024	MJB 2025
Driesprong Huisterheide	-11	-12	-12	-12
Fietsknelpuntennotitie	-2	-5	-6	-6
Totaal amendementen	-13	-17	-18	-18

Autonome ontwikkelingen

In het financieel meerjarenperspectief zijn de volgende autonome ontwikkelingen opgenomen :

bedragen x € 1.000

Mutatie	Begroting 2022	MJB 2023	MJB 2024	MJB 2025
Algemene uitkering (meicirculaire 2021)	-378	313	15	-126
Extra middelen jeugdzorg	3242	1939	1780	1582
Totaal autonome mutaties	2.864	2.252	1.795	1.456

De meicirculaire 2021 is als volgt opgebouwd :

bedragen x € 1.000

Mutatie	Begroting 2022	MJB 2023	MJB 2024	MJB 2025
A. Accresontwikkeling	-155	-484	-802	-962
B. Taakmutaties	161	181	201	220
C. Integratie-, decentralisatie- en suppletie-uitkeringen	371	345	330	315
D. Geormerkte middelen	-155	-129	-114	-99
E. Stelpost BTW	400	400	400	400
Inzet Algemene reserve	-1.000	-	-	-
Saldo na meicirculaire 2021	-378	313	15	-126

De verschillende onderdelen zijn hieronder nader toegelicht.

A. Accresontwikkelingen

De accresontwikkelingen, maatstaf gewichten e.d. zijn algemene aanpassingen en worden ingezet als algemeen dekkingsmiddel. De nadelige saldi voor de jaren 2022 t/m 2025 worden voornamelijk veroorzaakt door een lagere voorziene loon- en prijsstijging in de Rijksbegroting. Ook voorziet het Rijk lagere EU afdrachten.

B. Taakmutaties

In deze circulaire zijn geen noemenswaardige taakmutaties opgenomen.

C. Integratie-, decentralisatie-, en suppletie-uitkeringen

bedragen x € 1.000

Naam uitkering	Begroting 2022	MJB 2023	MJB 2024	MJB 2025
IU Inburgering	32	17	11	4
IU Participatie	123	112	103	95
IU Voogdij/18+	212	212	212	212
DU Armoedebestrijding kinderen	4	4	4	4
Totaal te oormerken middelen	371	345	330	315

IU Inburgering

De inwerkingtreding van de nieuwe Inburgeringswet is met een half jaar uitgesteld tot 1 januari 2022. De reeds verstrekte compensatie over 2021 voor uitvoeringskosten in de IU Inburgering ad € 27 miljoen wordt teruggedraaid. Wel krijgen gemeenten compensatie voor het uitstel en voor de zgn. ondertussengroep (dat zijn inburgeraars die nog inburgeringsplichtig zijn onder de Wet inburgering 2013).

IU Participatie

Zoals gebruikelijk in voorgaande jaren voegen we de bijstelling van de integratie-uitkering Participatie toe aan het WSW-budget.

IU Voogdij/18+

De IU Voogdij/18+ neemt vanaf 2021 toe met € 22 miljoen door het gebruik van meer actuele gegevens van zorggebruik.

DU Armoedebestrijding kinderen

In de decembercirculaire 2016 zijn gemeenten geïnformeerd over de € 85 miljoen die vanaf 2017 structureel beschikbaar is gesteld voor de bestrijding van de gevolgen van armoede onder kinderen. Jaarlijks vindt in de meicirculaire actualisatie plaats van de verdeling.

D. Geoormerkte middelen

In deze meicirculaire zijn een paar te oormerken posten opgenomen. Zie hiervoor de posten IU Inburgering en IU Participatie toegelicht onder het vorige onderdeel C. Integratie-, decentralisatie-, en suppletie-uitkeringen.

bedragen x € 1.000

Naam uitkering	Begroting 2022	MJB 2023	MJB 2024	MJB 2025
IU Participatie	-123	-112	-103	-95
Inburgering	-32	-17	-11	-4
Totaal te oormerken middelen	-155	-129	-114	-99

E. Stelpost BTW

De stelpost BTW heeft betrekking op de afrekening BTW compensatiefonds. In 2021 is er door gemeenten minder gedeclareerd bij het BTW compensatiefonds dan de norm. De gemeenten mogen deze meevaller structureel ramen in het meerjarenperspectief.

Bij de meicirculaire waren de extra middelen jeugdzorg nog niet bekend. Op basis van het toen geschetste meerjarenperspectief is in 2023 € 1 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve.

Voor een uitgebreide toelichting op de meicirculaire verwijzen wij naar de raadsmemo Meicirculaire 2021 van 29 juni jl.

De extra middelen jeugdzorg hebben betrekking op 2022 en op de jaren 2023-2025.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft eind juni de verdeelwijze gepubliceerd van de extra beschikbaar gestelde middelen 2022 vanwege de tekorten jeugdzorg. Voor onze gemeente betekent dit een bedrag van ruim € 3,2 miljoen incidenteel in 2022.

Tussen Rijk, IPO en VNG is afgesproken dat gemeenten in hun meerjarenraming van de begroting 2022 voor de jaarschijven 2023 tot en met 2025 rekening mogen houden met 75% van de Hervormingsagenda jeugd. Dit resultaat komt in de plaats van de stelpost waarmee in de perspectiefnota 2022 voor de jaren 2023 -2025 rekening is gehouden. Dit betekent voor onze gemeente het volgende :

bedragen x € 1.000

Verwerking extra middelen jeugdzorg 2023-2025	Begroting 2022	MJB 2023	MJB 2024	MJB 2025
Financieel effect DFM hervormingsagenda jeugdzorg		2.685	2.526	2.328
Stelpost rijksmiddelen jeugdzorg verwerkt in meerjarenperspectief		-746	-746	-746
Totaal	-	1.939	1.780	1.582

Voor de extra middelen jeugdzorg 2021 en 2023-2024 geldt dat de bedragen via de algemene uitkering uit het gemeentefonds en niet via specifieke uitkeringen of decentralisatie-uitkeringen worden toegekend. Dit betekent dat de middelen niet gelabeld zijn.

Voor een uitgebreide toelichting op de extra middelen jeugdzorg verwijzen wij naar de Raadsmemo Extra middelen jeugdzorg en herverdeling gemeentefonds van 20 augustus 2021.

Nieuw beleid

In het Petear over de Perspectiefnota 2022 is het college gevraagd om een afwegingsproces te creëren voor de aanwending van mogelijke structurele extra externe middelen, die na de totstandkoming van de Perspectiefnota 2022 beschikbaar komen. Conform het raadsmemo Verkenning ruimte proces Perspectiefnota 2022 en Begroting 2022 van 29 juni 2021 stelt het college aan de hand van een prioriteringslijst de raad voor om voorstellen mee te nemen in de begroting 2022, voor zover het financieel perspectief dat toelaat. In grote lijnen gaat het om de PM-posten, niet gehonoreerde aanmeldingen, moties en niet ingevulde bezuinigingstaakstellingen uit de Perspectiefnota 2022. Onderstaand wordt een in een overzicht weergegeven welke voorstellen het betreft.

bedragen x € 1.000				
Onderwerp van de prioriteitenlijst	Begroting 2022	MJB 2023	MJB 2024	MJB 2025
Programma 1 Bestuur en Organisatie				
Verkiezingen gemeenteraad	-25			
Programma ondertiteling Fryske gemeenteraad	-8	-8	-8	-8
Programma 2 Ruimte				
Uitvoering klimaatakkoord - capaciteit *	-200	-200		
Opwaarderen Zuiderzeestraat Lemmer fase 2		-5	-10	-10
Herinrichting 1e deel Jachthavendyk Balk	-6	-12	-12	-12
Verbreden toegangsweg SC Joure	-1	-2	-2	-2
Aquatermy Balk *	-100			
Terugdraaien bezuiniging prioritering gemeentelijke milieutaken	-26	-26	-26	-26
Programma 3 Economie				
Strandzone Balk	-5	-13	-15	-15
Stelpost bezuinigingen ondersteuning evenementen	-42	-42	-42	-42
Verhoging subsidie VVV Waterland van Friesland	-80	-80	-80	-80
Camping Lemmer*	-750			
Programma 4 Leefbaarheid en Onderwijs				
Brûsplak Joure	-112	-224	-224	-224
Huisvesting verenigingen Balk *	-245	PM	PM	PM
Realisatie sportpark VV Renado en VVI		-94	-187	-187
Beleidsnotitie sport en bewegen "Scoren door Samenspel" *	-80	-120	-120	
Uitvoering cultuurnota 2022-2025	-50	-50	-50	-50
Stelpost beheer en onderhoud sportaccommodaties*	-163	-138		
Programma 5 Sociaal domein				
Uitvoering nieuwe Wet inburgering ambitie	-113	-100	-100	-100

Stelpost besparing WMO 2020 vanaf 2023 begroting in balans		-200	-200	-200
Fonds financieren projecten	-50	-50	-50	-50
Terugdraaien bezuiniging huur lokalen t.b.v. taalklas	-14			
Algemene dekkingsmiddelen				
Bezuinigingstaakstelling perspectiefnota 2021		-670	-668	-668
Totaal prioriteringslijst	-2.070	-2.034	-1.794	-1.674
Waarvan ten laste van de algemene reserve (incidenteel)*	-1.538	-458	-120	
Waarvan ten laste van de exploitatie	-532	-1.576	-1.674	-1.674

Voor een toelichting op deze onderwerpen verwijzen wij naar onderdeel b2 Prioriteitenlijst van desbetreffende programma in deze begroting. In bovenstaande tabel zijn alle voorstellen opgenomen. De voorstellen met een structureel karakter komen ten laste van de exploitatie. De voorstellen met een incidenteel karakter, zijnde de posten voorzien van een *, komen ten laste van de Algemene reserve en worden vervolgens in de Reserve Onderhanden werk gestort. Deze voorstellen zijn opgenomen in de paragraaf 1.4 Reserves en voorzieningen en in paragraaf 1.10 Overzicht bestemmingsreserve onderhanden werk. De rentelasten van deze incidentele voorstellen ten laste van de reserve nemen we mee in de exploitatie.

Voor een totaaloverzicht van het nieuwe beleid vanuit de perspectiefnota 2022 en programmabegroting 2022-2025 verwijzen wij naar bijlage 3 Overzicht nieuw beleid.

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Begroting 2022	MJB 2023	MJB 2024	MJB 2025
9. Financiën en algemene dekkingsmiddelen				
Rentelasten aanmeldingen t.l.v. algemene reserve	-15	-20	-21	-21
Rentelasten onttrekken t.l.v. algemene reserve	-	-	-	-
Totaal rentelasten t.l.v. algemene reserve	-15	-20	-21	-21

1.3 Opbouw financieel meerjarenperspectief

Het hierna volgende overzicht is de cijfermatige samenvatting van voorliggende programmabegroting 2022 en meerjarenraming 2023-2025. Het biedt inzicht in de lasten en baten per programma, de algemene dekkingsmiddelen en het begrotingssaldo voor en na verrekeningen met de reserves.

Bedragen € 1.000

Programma	Begroting 2022	MJR 2023	MJR 2024	MJR 2025
Lasten				
1. Bestuur en organisatie	-8.200	-8.126	-8.157	-8.194
2. Ruimte	-36.027	-35.096	-34.737	-34.501
3. Economie	-1.916	-1.096	-1.096	-1.096
4. Leefbaarheid en onderwijs	-13.576	-13.534	-13.576	-13.159
5. Sociaal domein	-53.556	-53.022	-52.855	-52.839
8. Bedrijfsvoering	-25.501	-25.261	-25.080	-25.029
9. Financiën en algemene dekkingsmiddelen	-1.712	-2.781	-4.440	-6.196
Totaal Lasten	-140.488	-138.916	-139.941	-141.014

Baten				
1. Bestuur en organisatie	603	514	514	514
2. Ruimte	18.553	18.376	18.301	18.301
3. Economie	91	91	91	91
4. Leefbaarheid en onderwijs	1.657	1.665	1.665	1.665
5. Sociaal domein	16.591	16.591	16.591	16.591
8. Bedrijfsvoering	197	197	197	197
9. Financiën en algemene dekkingsmiddelen	101.078	100.894	102.500	104.354
Totaal Baten	138.771	138.328	139.859	141.713
Saldo van baten en lasten	-1.717	-588	-82	699
Stortingen	-2.870	-200	-900	-700
Onttrekkingen	7.478	1.541	1.184	312
Mutatie reserves	4.608	1.341	284	-389
Resultaat	2.890	753	202	311

Structureel evenwicht

Wanneer we de structurele lasten in de begroting 2022 kunnen dekken door de structurele baten dan is er sprake van structureel evenwicht. De toezichthouder toetst hierop per jaarschijf. Hieronder een overzicht:

bedragen x € 1.000

Structureel evenwicht	Begroting 2022	MJB 2023	MJB 2024	MJB 2025
Saldo programmabegroting 2022-2025	2.890	753	202	311
Verrekeningen algemene reserve :				
Elimineren verrekeningen algemene reserve:	-2.300	-200	500	
Verrekeningen meerjarenperspectief algemene reserve		-198	-300	
Verrekeningen algemene reserve meicirculaire	1.000			
Gecorrigeerd structureel begrotingssaldo	1.590	355	402	311

Uit het bovenstaande overzicht blijkt dat er in 2022 sprake is van een evenwicht tussen structurele lasten en baten.

De verrekeningen algemene reserve maken onderdeel uit van de posten Stortingen t/m perspectiefnota 2022 en Onttrekkingen t/m perspectiefnota 2022 uit het overzicht ontwikkeling algemene reserve 2021-2025 in de paragraaf 1.9 Overzicht reserves en voorzieningen.

1.4 Reserves en voorzieningen

In paragraaf 1.9 is een overzicht opgenomen van alle (bestemmings-)reserves en voorzieningen afzonderlijk. Daarnaast is in paragraaf 1.10 een detailoverzicht opgenomen van de bestemmingsreserve Onderhanden werk. In de reserve Onderhanden werk zijn de concrete beslagen op de algemene reserve ondergebracht, zodat de algemene reserve een volledig vrije algemene reserve is. Hieronder wordt de ontwikkeling van de reserves en voorzieningen weergegeven.

bedragen x € 1.000

Reserves en voorzieningen	Begroting 2022	MJB 2023	MJB 2024	MJB 2025
Algemene reserves (waaronder 8 mln. weerstandsvermogen)				
Stand per 1 januari	14.049	10.165	9.164	9.192
Stortingen	2.587	1.000	2.200	
Onttrekkingen	-6.471	-2.001	-2.172	
Stand per 31 december	10.165	9.164	9.192	9.192
Bestemmingsreserves				
Stand per 1 januari	9.193	8.606	8.292	7.981
Stortingen	3.271	803	372	-
Onttrekkingen	-3.858	-1.117	-683	-312
Stand per 31 december	8.606	8.292	7.981	7.669
Totaal Reserves	18.771	17.456	17.173	16.861
Voorzieningen				
Stand per 1 januari	11.058	10.619	10.238	9.652
Stortingen	1.020	1.020	1.065	1.111
Onttrekkingen	-1.459	-1.401	-1.651	-1.583
Stand per 31 december	10.619	10.238	9.652	9.180
Totaal Voorzieningen	10.619	10.238	9.652	9.180
Totaal Reserves en voorzieningen	29.390	27.694	26.825	26.041

1.5 Overzicht incidentele baten en lasten

De voorschriften bepalen dat we inzicht moeten bieden in onze incidentele baten en lasten in de begroting. De begroting bestaat uit incidentele en structurele baten en lasten. De volgende incidentele baten en lasten zijn in de begroting verwerkt.

bedragen x € 1.000

Incidentele baten en lasten	Begroting 2022	MJB 2023	MJB 2024	MJB 2025
Incidentele lasten				
Programma 1 - Bestuur en organisatie				
Bestaand beleid				
Aanschaf mobiele telefoons (2021)	-40			
Programma 2 - Ruimte				
Bestaand beleid				
Verhoging budget Ziekten en Plagen in groen	-231			
Areaaluitbreiding groen	-17			
Areaaluitbreiding openbare verlichting	-10			
Onderhoud stranden	-50			
Verhoging begrotingssubsidie aan stichting BRM		-25	-25	
Wegnemen obstakels openbare ruimte	-50			
Verhogen dotatie voorziening wegen	-700			
Grootschalig onderhoud pont Langweer (perspectiefnota 2022)	-60			
Vervangen brug Slingerak/Huiberweg Langweer voorbereidingskrediet (perspectiefnota 2022)		-30		

Herbestemming Blikken Skuorre Sloten (amendement perspectiefnota 2022)	-35			
Nieuw beleid				
Uitvoering klimaatakkoord - capaciteit (prioriteitenlijst)	-200	-200		
Aquatermy Balk (prioriteitenlijst)	-100			
Programma 3 - Economie				
Camping Lemmer (prioriteitenlijst)	-750			
Programma 4 - Leefbaarheid en onderwijs				
Bestaand beleid				
Temporiseren bezuiniging sportaccommodaties	-8			
Huisvestingsplan onderwijs			-206	
Areaaluitbreiding binnensportaccommodaties	-25			
Onderwijshuisvesting 2022 (perspectiefnota 2022)	-281	-140	-21	
Nieuw beleid				
Huisvesting verenigingen Balk (prioriteitenlijst)	-245	PM	PM	
Beleidsnotitie sport en bewegen "Scoren door Samenspel" (prioriteitenlijst)	-80	-120	-120	
Taakstelling beheer en onderhoud sportaccommodaties (prioriteitenlijst)	-163	-138		
Programma 5 - Sociaal Domein				
Bestaand beleid				
Formatie voor maatwerk bij zorg en participatie(perspectiefnota 2022)	-150	-150		
Formatie beleid Sociaal Domein (perspectiefnota 2022)	-245			
Algemene dekkingsmiddelen				
Bestaand beleid				
Digitaal hulpmiddel rapportages	-30			
Arbowet en VCA	-45			
Keuringen NEN 3140	-25			
Totaal incidentele lasten	-3.540	-803	-372	-
Incidentele baten				
Programma 1 - Bestuur en organisatie				
Reserves	40			
Programma 2 - Ruimte				
Reserves	1.453	255	25	-
Programma 3 - Economie				
Reserves	750			

Programma 4 - Leefbaarheid en onderwijs				
Reserves	802	398	347	-
Programma 5 - Sociaal Domein				
Reserves	395	150	-	-
Algemene dekkingsmiddelen				
Reserves	1.400	398	-200	-
Totaal incidentele baten	4.840	1.201	172	-
Totaal incidentele baten en lasten	1.300	398	-200	-

1.6 Overzicht algemene dekkingsmiddelen

In de programma's worden de baten en lasten zichtbaar gemaakt van de activiteiten die de gemeente ten behoeve van haar burgers uitvoert. Het overzicht van de algemene dekkingsmiddelen laat zien op welke manier de baten en lasten van die programma's worden gedekt. De algemene dekkingsmiddelen betreffen met name de OZB en de uitkeringen uit het gemeentefonds. Deze middelen kennen geen vooraf bepaald bestedingsdoel en zijn daarmee vrij besteedbaar. De niet vrij besteedbare heffingen en specifieke uitkeringen worden in de programma's, waarvan ze voor een deel de kosten dekken, onder de baten verantwoord. Aan de lastenkant staan de posten die niet, of nog niet, toe te rekenen zijn aan de programma's (voorbeeld: lasten van het heffen van belastingen).

Algemene dekkingsmiddelen	Begroting 2022	MJR 2023	MJR 2024	MJR 2025
Uitkeringen Gemeentefonds	85.897	85.710	86.986	88.670
Treasury	-355	-394	-309	-371
OZB gebruik	1.763	1.763	1.763	1.763
OZB eigendom	9.916	10.219	10.528	10.868
Overige belastingen	158	88	88	88
Totaal algemene dekkingsmiddelen volgens BBV	97.379	97.386	99.056	101.018
Vennootschapsbelasting	-5	-5	-5	-5
Totaal vennootschapsbelasting	-5	-5	-5	-5
Overhead	-25.304	-25.063	-24.883	-24.832
Totaal overhead	-25.304	-25.063	-24.883	-24.832
Algemene baten en lasten	29	-1.261	-3.014	-4.918
Baten forensenbelasting	1.528	1.558	1.589	1.589
Baten toeristenbelasting	960	960	960	1.000
Kwijtscheldingen	-312	-312	-312	-312
Lasten heffingen en belastingen	-213	-213	-213	-213
Totaal overige algemene dekkingsmiddelen	1.992	731	-991	-2.855
Totaal algemene dekkingsmiddelen	74.062	73.049	73.177	73.327
Stortingen	-2.870	-200	-900	-700
Onttrekkingen	3.636	461	560	60
Totaal mutatie reserves	766	261	-340	-640
Totaal	74.828	73.310	72.837	72.687

Prioriteringslijst algemene dekkingsmiddelen

De raad heeft bij de vaststelling van de Perspectiefnota 2022 aangegeven dat extra middelen, die na de besluitvorming beschikbaar komen, alsnog ingezet kunnen worden voor nieuwe voorstellen bij de Begroting 2022. Aan de hand van een prioriteringslijst zijn voor de algemene dekkingsmiddelen onderstaande voorstellen verwerkt in deze begroting.

bedragen x € 1.000

Onderwerp	Begroting 2022	MJB 2023	MJB 2024	MJB 2025
Bezuinigingstaakstelling perspectiefnota 2021		-670	-668	-668
Totaal	-	-670	-668	-668
Waarvan ten laste van de algemene reserve (incidenteel)				
Waarvan ten laste van de exploitatie (structureel)	-	-670	-668	-668

Bezuinigingstaakstelling Perspectiefnota 2021

Bij de Perspectiefnota 2021 is in het financieel perspectief rekening gehouden met een structurele bezuinigingstaakstelling van € 1.500.000 vanaf 2023. Bij de Perspectiefnota 2022 is een deel hiervan gerealiseerd, het restant is meegenomen in deze prioriteringslijst. Hiermee komt de nog openstaande bezuinigingstaakstelling te vervallen.

1.7 Overzicht meerjarenbalans

In deze paragraaf is conform de BBV-voorschriften een meerjarenbalans opgenomen. Deze geprognoseerde balans is de input voor de kengetallen in de paragraaf weerstandsvermogen en de berekening van het EMU-saldo. Deze zijn berekend op basis van de werkelijk verwachte stand van de balansposten. Dit kan betekenen dat de in onderstaande balans opgenomen bedragen afwijken van overzichten elders in deze begroting. De begroting is opgesteld op basis van beschikbaar gestelde bedragen. In onderstaande balans hebben we er echter rekening mee gehouden dat niet alle beschikbaar gestelde kredieten direct (in hetzelfde jaar) worden uitgegeven. De uitgaven volgen veelal pas na uitvoering van een werk. Dit zorgt voor vertraging in de kasstromen. Omdat dit grote gevolgen kan hebben voor de te presenteren kengetallen zijn hiervoor in onderstaande meerjarenbalans correcties toegepast.

bedragen x € 1.000

Prognose meerjarenbalans	Begroting ultimo 2021	Begroting ultimo 2022	Begroting ultimo 2023	Begroting ultimo 2024	Begroting ultimo 2025
Activa					
Vaste Activa					
(Im)materiële vaste activa	111.227	104.279	100.363	96.840	93.725
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	139	139	139	139	139
Financiële vaste activa : Leningen	6.517	6.517	6.517	6.517	6.517
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	-	-	-	-	-
Totaal vaste activa	117.883	110.935	107.019	103.496	100.381
Vlottende Activa					
Voorraden: Onderhanden werk en Overige grond- en hulpstoffen	17.589	17.589	17.589	17.589	17.589
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen en vooruitbetalingen	22	22	22	22	22
Uitzettingen < 1 jaar	18.250	18.250	18.250	18.250	18.250
Liquide middelen	500	500	500	500	500

Overlopende activa	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Totaal vlottende activa	37.361	37.361	37.361	37.361	37.361
Totaal activa	155.244	148.296	144.380	140.857	137.742
Passiva					
Vaste Passiva					
Eigen vermogen	36.132	29.524	25.158	22.483	19.672
Voorzieningen	11.057	10.619	10.238	9.653	9.180
Vaste schuld	74.716	72.479	62.242	52.005	46.768
Totaal vaste passiva	121.905	112.622	97.638	84.141	75.620
Vlottende Passiva					
Vlottende schuld	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Overlopende passiva	28.339	30.674	41.742	51.716	57.122
Totaal vlottende passiva	33.339	35.674	46.742	56.716	62.122
Totaal passiva	155.244	148.296	144.380	140.857	137.742

1.8 Overzicht van baten en lasten per taakveld

Deze paragraaf overzicht van baten en lasten per taakveld speelt een rol bij de aanlevering van informatie aan derden, zoals het CBS en de provincie. Om gemeenten uniformer te laten werken zijn er in de BBV taakvelden vastgesteld. Hieronder een overzicht van baten en lasten per taakveld in meerjarenperspectief en de baten en lasten per taakveld per programma van jaarschijf 2022.

Bedragen x € 1.000

Taakvelden per programma	Lasten	Baten	Saldo
1. Bestuur en organisatie			
0.1 Bestuur	-2.302	-	-2.302
0.2 Burgerzaken	-1.401	567	-834
0.8 Overige baten en lasten	-	-	-
1.1 Crisisbeheersing en Brandweer	-3.282	-	-3.282
1.2 Openbare orde en Veiligheid	-1.215	36	-1.179
Totaal 1. Bestuur en organisatie	-8.200	603	-7.597
2. Ruimte			
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-453	240	-214
0.8 Overige baten en lasten	-484	-	-484
2.1 Verkeer, wegen en water	-9.175	686	-8.489
2.2 Parkeren	-10	-	-10
2.3 Recreatieve Havens	-276	-	-276
2.4 Economische Havens en waterwegen	-1.073	282	-792
2.5 Openbaar vervoer	-347	84	-263
3.1 Economische ontwikkeling	-3	4	1
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-149	-	-149
3.3 Bedrijfsloket en -regelingen	-6	-	-6
4.2 Onderwijshuisvesting	-86	58	-28
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	-5	31	26
5.2 Sportaccommodaties	-2.095	1.353	-742
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-20	29	9
5.4 Musea	-115	-	-115
5.5 Cultureel erfgoed	-337	36	-301
5.6 Media	-8	76	68
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-5.236	752	-4.484
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-14	29	15
7.2 Riolering	-4.382	5.520	1.139
7.3 Afval	-5.692	6.794	1.102
7.4 Milieubeheer	-1.180	-	-1.180

7.5	Begraafplaatsen	-646	375	-271
8.1	Ruimtelijke Ordening	-748	30	-719
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	-826	948	122
8.3	Wonen en bouwen	-2.660	1.227	-1.433
Totaal 2. Ruimte		-36.027	18.553	-17.473
3. Economie				
0.8	Overige baten en lasten	-750	-	-750
3.1	Economische ontwikkeling	-384	5	-379
3.3	Bedrijfsloket en -regelingen	-218	51	-167
3.4	Economische promotie	-465	-	-465
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-100	35	-65
Totaal 3. Economie		-1.916	91	-1.825
4. Leefbaarheid en onderwijs				
0.8	Overige baten en lasten	-437	-	-437
4.1	Openbaar basisonderwijs	-298	-	-298
4.2	Onderwijshuisvesting	-3.509	988	-2.521
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	-2.496	298	-2.197
5.1	Sportbeleid en activering	-623	-	-623
5.2	Sportaccommodaties	-2.428	320	-2.108
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-933	43	-889
5.4	Musea	-414	2	-412
5.6	Media	-1.113	-	-1.113
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-1.326	6	-1.320
Totaal 4. Leefbaarheid en onderwijs		-13.576	1.657	-11.919
5. Sociaal domein				
0.8	Overige baten en lasten	-28	-	-28
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-2.879	7	-2.873
6.2	Wijkteams	-1.008	-	-1.008
6.3	Inkomensregelingen	-18.471	16.263	-2.209
6.4	Begeleide participatie	-3.337	-	-3.337
6.5	Arbeidsparticipatie	-2.797	2	-2.795
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-1.253	20	-1.233
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	-9.055	300	-8.755
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	-10.722	-	-10.722
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	-1.601	-	-1.601
7.1	Volksgesondheid	-2.405	-	-2.405
Totaal 5. Sociaal domein		-53.556	16.591	-36.965
8. Bedrijfsvoering				
0.4	Ondersteuning organisatie	-25.501	197	-25.304
Totaal 8. Bedrijfsvoering		-25.501	197	-25.304
9. Financiën en algemene dekkingsmiddelen				
0.5	Treasury	-702	347	-355
0.61	OZB woningen	-	9.916	9.916
0.62	OZB niet-woningen	-108	1.763	1.655
0.64	Belastingen Overig	-	158	158
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	-	85.897	85.897
0.8	Overige baten en lasten	-480	509	29
0.9	Vennootschapsbelasting	-5	-	-5
3.4	Economische promotie	-105	2.488	2.383
6.3	Inkomensregelingen	-312	-	-312
Totaal 9. Financiën en algemene dekkingsmiddelen		-1.712	101.078	99.366
Totaal programma's		-140.488	138.771	-1.717
1. Bestuur en organisatie				
0.10	Mutaties reserves	-	40	40
2. Ruimte				
0.10	Mutaties reserves	-	1.768	1.768

3. Economie			
0.10 Mutaties reserves	-	750	750
4. Leefbaarheid en onderwijs			
0.10 Mutaties reserves	-	839	839
5. Sociaal domein			
0.10 Mutaties reserves	-	445	445
9. Financiën en algemene dekkingsmiddelen			
0.10 Mutaties reserves	-2.870	3.636	766
Mutaties reserves	-2.870	7.478	4.608
Begrotingssaldo	-143.358	146.249	2.890

1.9 Overzicht reserves en voorzieningen

bedragen x € 1.000

Reserve of voorziening	Saldo 1-1-2022	Saldo 1-1-2023	Saldo 1-1-2024	Saldo 1-1-2025	Saldo 1-1-2026
Algemene reserves:					
Algemene reserve **	5.749	2.165	1.164	1.192	1.192
Weerstandsvermogen	8.300	8.000	8.000	8.000	8.000
Totaal algemene reserves	14.049	10.165	9.164	9.192	9.192
Bestemmingsreserves:					
Extra kosten corona virus	-	-	-	-	-
Kapitaallasten	8.924	8.606	8.292	7.980	7.669
Onderhanden werk	269	-	-	-	-
Totaal bestemmingsreserves	9.193	8.606	8.292	7.980	7.669
Voorzieningen:					
Personeel	176	262	392	523	654
Pensioenen wethouders	5.900	5.867	5.885	5.903	5.920
Afwikkeling grondexploitaties	962	962	962	962	962
Baggeren	289	325	325	325	325
Vastgoed	30	19	74	14	21
Kunstwerken	385	356	290	291	336
Derdengelden	6	3	1	-	-
Egalisatie riolering	3.309	2.825	2.309	1.635	962
Totaal voorzieningen	11.057	10.619	10.238	9.653	9.180
Rekeningresultaat	-	-	-	-	-
Totaal reserves en voorzieningen	34.299	29.390	27.694	26.825	26.041

De ontwikkeling van de algemene reserve over de periode 2021 -2025 wordt weergegeven in deze tabel :

bedragen x € 1.000					
	2021	2022	2023	2024	2025
Algemene reserve stand per 01/01	9.318	14.049	10.165	9.164	9.192
Stortingen t/m perspectiefnota 2022	10.137	1.287	1.000	2.200	
Onttrekking t/m perspectiefnota 2022	-6.906	-3.862	-1.223	-2.031	
Aanmeldingen perspectiefnota 2022 t.l.v AR		-736	-320	-21	
Amendement perspectiefnota 2022		-35			
Meicirculaire 2021	1.500	1.000			
Voorstellen prioriteringslijst begroting 2022		-1.538	-458	-120	
Algemene reserve stand per 31/12	14.049	10.165	9.164	9.192	9.192

De stand van de algemene reserve per 01/01/2021 van € 9.318.000 sluit aan bij de in de jaarrekening 2020 gepresenteerde stand per 31/12/2020.

Vergelijking stand algemene reserve per 01/01/2025 tussen begroting 2022 en perspectiefnota 2022 :

Stand algemene reserve per 01/01/2025	begroting 2022	€ 9.192.000
Stand algemene reserve per 01/01/2025	perspectiefnota 2022	€ 8.843.000
Verschil		€ 349.000

Het verschil betreft :

Meicirculaire 2021	€ 2.500.000
Amendement perspectiefnota 2022	-/- € 35.000
Voorstellen prioriteringslijst begroting 2022	-/- € 2.116.000
Totaal	€ 349.000

1.10 Overzicht bestemmingsreserve onderhanden werk

bedragen x € 1.000				
Omschrijving	2021	2022	2023	2024
Stand 1-1	9.894	269	-	-
Stortingen				
Voeding vanuit Algemene Reserve	1.706	962	25	231
Voeding vanuit Algemene Reserve (perspectiefnota 2022)		736	320	21
Voeding vanuit Algemene Reserve (perspectiefnota 2022 amendement)		35		
Voeding vanuit Algemene Reserve (prioriteitenlijst)		1.538	458	120
Resultaatbestemming jaarrekening 2020 vrijval voorziening wegen	836			
Resultaatbestemming jaarrekening 2020 vrijval voorziening vastgoed	1.251			
Totaal Stortingen	3.793	3.271	803	372
Onttrekkingen				
Verrekening algemene reserve vrijval Onderhanden Werk	54			
Verrekening algemene reserve vrijval Onderhanden Werk	635			

perspectiefnota 2022				
Programma 1 - Bestuur en organisatie				
Opbouwen BGT aanvulling kadernota 2016	49			
Traject lokale democratie	12			
Onderzoek toekomst internationale betrekkingen	15			
Jubileum 30 jaar stedenband Medias Roemenië	15			
Onderzoeken nieuwe vormen van dienstverlening	25			
Aanschaf mobiele telefoons (2021)	40	40		
Programma 2 - Ruimte				
Verkeerskundige aanpassingen knooppunt Joure	33			
Aanleg fietspaden	233			
Kosten opruimen A7	92			
Kade 5-7 St Nic.	197			
Masterplan toegangspoort Lemmer	49			
Lemmer, locatie gemeentehuis	221			
KN14 Structuurvisie De Friese Meren (Omgevingsvisie)	47			
Tunnel Hollandiastraat	39			
Actualisatie bestemmingsplan Buitengebied	118			
Opstellen gemeentelijk monumentenbeleid	41			
Landschapsontwikkelingsplan	25			
Harmonisatie wegenlegger	34			
Afronden Delfstrahuizen-west	145			
Landschapsbiografie	5			
Tijdelijke maatregelen brandveiligheid camping Lemmer	130			
Aanpak maatschappelijke voorzieningen Balk	132			
Ecovervoer Woudagemaal	2			
Energietransitie De Fryske Marren	346			
Onderzoek veiligheid en uitbreiding fietsroutenetwerk	3			
Vervolgaanpak Tûk Wenjen	437			
Planvorming herinrichting Geert Knolweg Joure	125			
Cultuurhistorisch raamwerk dorpen DFM	75			
Programma invoering Omgevingswet	598			
Milieutaken	8			
Bijdrage biodiversiteitscampagne bewustzijn iedere Fries	10			
Huurderving vastgoed	193			
Onderzoek landhoofden Teernstrabrug te Balk	22			
Verhoging budget Ziekten en Plagen in groen	270	231		
Vervangen brug Oenemawei Terkaple (2021)	25			
Vervangen elektrische installatie Flevobrug Lemmer	30			
Areaaluitbreiding groen	17	17		
Areaaluitbreiding openbare verlichting	10	10		
Onderhoud stranden	50	50		
Verhoging begrotingssubsidie aan stichting BRM			25	25

Wegnemen obstakels openbare ruimte	50	50		
Verhogen dotatie voorziening wegen	700	700		
Beheerplan wegen	836			
Beheerplan vastgoed	1.251			
Energieloketten en Transitievisie warmte	256			
Resultaatbestemming jaarrekening 2020 De Ekers 3A (progr. 2)	769			
Opheffen reserve duurzaamheid	271			
Grootschalig onderhoud pont Langweer (perspectiefnota 2022)		60		
Vervangen brug Slingerak/Huiberweg Langweer voorbereidingskrediet (perspectiefnota 2022)			30	
Herbestemming Blikken Skuorre Sloten (amendement perspectiefnota 2022)		35		
Uitvoering klimaatakkoord - capaciteit (prioriteitenlijst)		200	200	
Aquatermy Balk (prioriteitenlijst)		100		
Programma 3 - Economie				
Sociaal economisch beleid	17			
Stimulering bedrijven vestiging / Glasvezel	126			
Economische Zaken	49			
Startersleningen marktconsultatie	229			
Ontwikkeling recreatie en toerisme Tsjûkemar	305			
Versterken onderwijs bedrijfsleven	47			
Lemmer Poort van Zuidwest Friesland	38			
Ondersteuning evenementen	83			
Cultuurtoerisme Tsjukemar (progr. 3)	7			
Camping Lemmer (prioriteitenlijst)		750		
Programma 4 - Leefbaarheid en onderwijs				
Aanschaf materiaal zelfwerkzaamheid (sport)	105			
Temporiseren bezuiniging sportaccommodaties	40	8		
Huur lokalen De Arke	60			
Bouwvoorbereiding nieuwbouw Zuyderzee Lyceum	376			
Constructiefout asbest De Schakel Rotsterhaule	1			
Vorbereidingskrediet RKPC de Toekomst Bakhuizen	155			
Vorbereidingskrediet renovatie Wumkesskoalle Joure	126			
Uitbreiding It Klimmerblêd Sint Nicolaasga	107			
Vorbereidingskrediet nieuwbouw Echten	192			
Constructiefout ventilatie/verwarming De Bolster Balk	27			
Onderwijshuisvesting (progr. 4)	114			
Constructiefout De Arke Lemmer	72			
Rijksbijdrage i.v.m. lokaal sport- en beweegakkoord	30			
Procesbegeleiding en Bouwkundigadvies Brûsplak Joure	39			
Huisvestingsplan onderwijs Tarissing Oudehaske eerste inrichting	22			
Huisvestingsplan onderwijs Vorbereidingskrediet 2e deel Klimmerbled	108			
Huisvestingsplan onderwijs				206

Areaaluitbreiding binnensportaccommodaties	25	25		
Beheer en onderhoud buitensportaccommodaties	160			
Beheer en onderhoud buitensportaccommodaties (prioriteitenlijst)		163	138	
Uitvoering cultuurnota	25			
Vorbereidingskrediet realisering sportpark t.b.v. VV Renado en VV Idskenhuisen	35			
Onderwijshuisvesting 2022 (perspectiefnota 2022)		281	140	21
Huisvesting verenigingen Balk (prioriteitenlijst)		245	PM	PM
Beleidsnotitie sport en bewegen "Scoren door Samenspel" (prioriteitenlijst)		80	120	120
Programma 5 - Sociaal Domein				
Huisvestingsoplossingen statushouders	77			
Vluchtelingendossier	93			
Realiseren van de verzilvering (extra middelen welzijnswerk)				
Sociale Veiligheid	142			
Inpassing sociale wijkteams	3			
Formatie beleid en bedrijfsvoering afdeling Samenleving	368			
Schuldhulpverlening	96			
AZC te Balk onderwijshuisvesting				
Bijstelling reeks participatiewet				
Plan van aanpak speelvoorzieningen	8			
Vorbereiding nieuwe wet inburgering	33			
Invoering 4-ogenprincipe op inkoop vanuit de Jeugdwet	116			
Invoering 4-ogenprincipe op inkoop vanuit de Jeugdwet	-116			
Formatie voor maatwerk bij zorg en participatie(perspectiefnota 2022)		150	150	
Formatie beleid Sociaal Domein (perspectiefnota 2022)		245		
Algemene dekkingsmiddelen				
Project garantiebanen				
Digitale dienstverlening	148			
Div in beweging	97			
I-bewustzijn	66			
Flankerend beleid zero base	248			
Verhogen arbo-budget/maatregelen R,I&E/inbedding VCA-normering	14			
Bantegaplein Lemmer	51			
Vorbereidingskrediet huisvesting	91			
Evalueren visie De Fryske Marren	15			
Digitaal hulpmiddel rapportages	60	30		
Koploper project cliëntenondersteuning	-4			
Digitale dienstverlening	180			
Nieuwe wet inburgering	102			
Arbowet en VCA	45	45		
Keuringen NEN 3140	25	25		

Totaal onttrekkingen	13.418	3.540	803	372
Stand 31-12	269	-	-	-

1.11 Overzicht EMU

Het EMU-saldo is het saldo van inkomsten en uitgaven met derden (dus geen afschrijvingen, waardemutaties, etc.) van de overheid op transactiebasis in een bepaalde periode. Eenvoudig gezegd geeft het EMU-saldo aan of er in een bepaald jaar met reële transacties meer geld uitgegeven is dan er in dat jaar is binnengekomen, of dat er netto geld overgehouden is. Het EMU-saldo is daarmee een indicatie van de ontwikkeling van de liquiditeits- en financiële positie (eigen vermogen en schulden) van de gemeente.

Het EMU-saldo vervult een rol bij de afspraken die in Europees verband zijn gemaakt over het toegestane maximale tekort ervan op nationaal niveau om de overheidsfinanciën in de Eurozone robuust te houden. Aangezien de decentrale overheden onderdeel uitmaken van de sector overheid in de economische statistieken van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en Eurostat, is daarbij bepaald dat niet alleen het saldo van de centrale overheid meetelt, maar ook het saldo van de decentrale overheden. In de Wet houdbare overheidsfinanciën (wet HOF) is daarom bepaald dat de verschillende overheidslagen een gelijkwaardige inspanningsverplichting hebben om te voldoen aan de Europese begrotingseisen en daarmee bij te dragen aan een gunste budgettaire positie voor Nederland.

In onderstaande tabel de berekening van het EMU-saldo voor onze gemeente. De berekening is opgesteld aan de hand van de geprognostiseerde balans.

bedragen x € 1.000						
		Begroting 2021	Begroting 2022	MJB 2023	MJB 2024	MJB 2025
1.	Exploitatiesaldo vóór storting in c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-5.773	-965	-2.886	-4.771	-3.990
2.	Mutatie (im)materiële vaste activa	14.365	-6.948	-3.916	-3.916	-6.638
3.	Mutatie voorzieningen	-583	-438	-381	-381	-1.058
4.	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-2.407	-	-	-	-
5.	Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	-	-	-	-	-
Berekend EMU-saldo		-18.314	5.545	649	-1.236	1.590

Bijlage 1 Kostendekkendheid tarieven

Bedragen x € 1.000

Kostendekkendheid	Afval	Afval bedrijven	Riool	Graven	Precario rechten	Precario belasting
Kosten taakveld(en)						
personeel	1.077	32	800	354	7	-
· inhuur	163	-	-	-	-	-
· heffingen	34	3	34	-	1	-
materieel/ (inhuur) derden	654	24	-	71	1	-
planning & onderzoek	-	-	585	-	-	-
onderhoud & maatregelen	16	-	1.326	3	-	-
baggeren & hekelen	-	-	160	-	-	-
straatvegen (zwerfafval)	28	-	72	-	-	-
afschrijvingen	272	-	984	9	-	-
verwerkingskosten Omrin	2.102	-	-	-	-	-
afvalbelasting	-	-	-	-	-	-
milieustraat	32	-	-	-	-	-
overige	966	43	40	42	-	-
aftrek gratis containers	-7	-	-	-	-	-
Inkomsten (excl. heffingen)	-970	-	-	-4	-	-
Netto kosten taakvelden	4.367	102	4.001	475	9	-
Overhead	463	14	347	147	3	-
Rente	76	-	566	-	-	-
Btw (compensabel)	703	14	665	23	-	-
Totale kosten	5.609	130	5.579	645	12	-
Heffingen	5.581	147	5.188	371	11	77
Heffingen milieuterreinen	200	-	-	-	-	-
Winsten/dividenden (Omrin)	7	-	-	-	-	-
Kwijtschelding	-170	-	-120	-	-	-
Oninbare vorderingen	-10	-	-9	-	-	-
Btw-correctie/Dotatie (-)	-	-17	520	-	-	-
Totaal baten	5.608	130	5.579	371	11	77
% dekking	100,0%	100,0%	100,0%	57,5%	91,7%	n.v.t
Bestemmingsvoorziening 1-1-2020			3.689			
Onttrekking (-) of dotatie (+) 2020			-520			
Ontvangen btw		30				

Bedragen x € 1.000

Kostendekkendheid	Marktelden	Liggelden	Liggelden steiger	Haven	Brug-/ sluisgelden	Veergelden
Kosten taakveld(en)						
personeel	49	-	-	243	333	242
· inhuur	-	-	-	45	314	-
vastgoed	-	-	-	6	7	-
voorziening onderhoud	-	-	-	4	238	2
baggeren (oeverconstructies)	-	-	-	122	-	-
overige	8	-	-	118	121	6
Inkomsten (excl. heffingen)	-	-	-	-26	-36	-
Netto kosten taakvelden	57	-	-	512	977	250
Overhead	20	-	-	101	138	100
Rente	-	-	-	-	-	-
Btw	1	-	-	59	91	1
Totale kosten	78	-	-	672	1.206	351
Totaal baten	51	-	-	239	387	83
% dekking	65,4%			35,6%	32,1%	23,6%

Bedragen x € 1.000

Kostendekkendheid	Leges					
	Titel 1	Titel 2	Titel 3			
	Burgerzaken	Omgeving	Overige diensten EDR			
			H1	H2	H3	H4 & 5
Kosten taakveld(en)						
personeel	553	716	46	121	0,260	0,298
materieel	5	-	-	-	-	-
rijksafdrachten	192	-	-	-	-	-
overige	197	226	-	-	-	-
Inkomsten (excl. heffingen)	-	-	-	-	-	-
Netto kosten taakvelden	947	942	46	121	0,260	0,298
Overhead	230	298	19	50	0,108	0,124
Rente						
Btw						
Totale kosten	1.177	1.240	65	171	0	0
Baten naturalisatie	14	-	-	-	-	-
Totaal baten	789	1.157	17	19	0	0
% dekking	67,0%	93,3%	26,2%	11,1%	100,0%	52,1%
Kruissubsidiëring	ja	ja	nee	nee	nee	nee
Totaal heffingen	1.983					
% dekking	74,7%					
Overhead toegerekend aan heffingen	1.930					

Baten afvalstoffenheffing	Containers	Tarieven	Baten x € 1.000	Kosten x € 1.000
Container 180 liter restafval + GFT	15.438	219	3.381	
Container 240 liter restafval + GFT	6.189	282	1.745	
Ondergrondse container (collectief)	1.954	219	428	
Extra container 240 liter GFT-afval	147	66	10	
Extra container 180 liter restafval	54	129	7	
Extra container 240 liter restafval	57	186	11	
Gratis container voor medicijnen	29	-		7
Totaal	23.868		5.581	7
Gemiddelde containerprijs		235		

Baten reinigingsrechten	Containers	Tarieven	Baten x € 1.000	Kosten x € 1.000
Container van 240 liter afval	574	240	138	29
Container 240 liter GFT-afval	142	66	9	2
Overige opbrengsten				
Totaal	716		147	31

Baten rioolheffing	Eenheden	Tarieven	Baten x € 1.000
Eenpersoonshuishouden	7.519	123	925
Meerpersoonshuishouden	14.495	210	3.044
Recreatief gebruik (woningen)	2.475	123	304
Recreatief gebruik (roerende zaken)	1.600	57	91
Bedrijfsmatig gebruik	1.961	117	229
Hemelwaterafvoer	254	57	14
Extra waterafvoer			580
Totaal	28.304		5.188

Bijlage 2 Beleidsindicatoren per programma

In deze bijlage presenteren we de verplichte beleidsindicatoren per programma. De verklaring om deze indicatoren in een bijlage en niet in de programma's op te nemen is dat de invloed van gemeenten op deze beleidsindicatoren gering is te noemen. Deze verplichte beleidsindicatoren van alle gemeenten staan weergegeven op de site waarstaatjegemeente.nl. Hieronder de verplichte beleidsindicatoren gerubriceerd per programma.

1. Bestuur en organisatie

Nummer	Beleidsindicatoren	Eenheid	Periode	Realisatie	
				De Fryske Marren	Nederland
01.	Winkeldiefstal	aantal per 1.000 inwoners	2020	nb	nb
02.	Geweldsmisdrijven	aantal per 1.000 inwoners	2020	2,3	4,6

Speerpunt:

De aanpak van woninginbraken is een van de vier speerpunten van ons veiligheidsbeleid. Wij zetten de bestaande aanpak van woninginbraken onverminderd voort en voegen daar de aanpak van heling (via Digitaal Opkopers Registers) aan toe.

03.	Diefstal uit woning	aantal per 1.000 inwoners	2020	nb	nb
04.	Vernieling en beschadiging	aantal per 1.000 inwoners	2020	4,4	6,2
05.	Verwijzingen Halt	per 10.000 inw., 12-17 jr	2020	3	11
06.	Jongeren met delict voor rechter	%, 12-21 jr	2019	1	1
07.	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2020	9,06	nb
08.	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2020	10,01	nb
09.	Apparaatskosten	Kosten per inwoner (€)	2020	425,3	nb
10.	Externe inhuur	Kosten als % van de totale loonsom + totale kosten inhuur	2020	14,4	nb
11.	Overhead	% van totale lasten	2020	13,6	nb

2. Ruimte

Nummer	Beleidsindicatoren	Eenheid	Periode	Realisatie	
				De Fryske Marren	Nederland

Speerpunt:

De gemeente zorgt met anderen voor een gevarieerd woningaanbod in een aantrekkelijke woonomgeving.

Er moeten voldoende betaalbare woningen beschikbaar zijn.

12.	Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	2021	635	nb
13.	Woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	2021	788	nb

Speerpunt:

Wij gaan ruimtelijke kwaliteitskaders opstellen voor een aantal kernen. We gaan kwaliteitscriteria opstellen voor de openbare ruimte. We wegen landschappelijke waarden mee bij besluiten over nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen of de totstandkoming van beleid.

14.	WOZ-waarde woningen	duizend euro	2020	231	270
-----	---------------------	--------------	------	-----	-----

Speerpunt:					
Gemeente De Fryske Marren is een ontwikkelingsgerichte gemeente. We willen ook in 2020 nieuwbouwprojecten voor woningbouw voltooien en ingang zetten. We concentreren nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen zoveel mogelijk bij de grotere kernen. We willen dat er voldoende betaalbare woningen beschikbaar zijn. We stimuleren waar het kan de woningmarkt in De Fryske Marren via diverse maatregelen.					
We rapporteren over de voortgang van de woningbouwprojecten en relevante beleidsmatige beleidsontwikkelingen via een jaarlijkse voortgangsrapportage.					
15.	Nieuwbouw woningen	aantal per 1.000 woningen	2020	6	8,9
16.	Fijn huishoudelijk restafval	kg per inwoner	2019	162	161
Speerpunt:					
Wij stimuleren en faciliteren initiatieven uit de mienskip, energiebesparing in de bestaande woningbouw (Tûk Wenjen), en duurzaamheid in de eigen organisatie. We nemen onze verantwoordelijkheid binnen de nationale opgave (RES en Transitievisiewarmte). Daarnaast brengen we duurzaamheid in bij ruimtelijke projecten en opstellen van bestemmingsplannen.					
17.	Hernieuwbare elektriciteit	%	2019	31,4	20,1
Speerpunt:					
De Fryske Marren is een ontwikkelingsgerichte gemeente. We willen ook in 2020 nieuwbouwprojecten voor woningbouw voltooien en ingang zetten.					
18.	Demografische druk	%	2021	83,7	70,1

3. Economie

Nummer Beleidsindicatoren		Eenheid	Periode	Realisatie	
				De Fryske Marren	Nederland
Speerpunt:					
Voorwaarden scheppen voor evenwichtige economische ontwikkeling.					
19.	Functiemenging	%	2020	47,5	53,2
Speerpunt:					
Faciliteren bedrijfsleven, o.a. uitgifte bedrijven terreinen/invullen beschikbare bedrijfspanden.					
20.	Vestigingen (van bedrijven)	per 1.000 inw, 15-64 jr	2020	187,3	158,4
Speerpunt:					
Groei aantal banen recreatie en toerisme.					
21.	Banen	per 1.000 inw, 15-64 jr	2020	673,7	795,9
21.b	Werkloze jongeen	per 1.000 inw, 15-64 jr	2019	1	2

4. Leefbaarheid en onderwijs

Nummer Beleidsindicatoren		Eenheid	Periode	Realisatie	
				De Fryske Marren	Nederland
Speerpunt:					
Bevorderen van een goede sportinfrastructuur zodat primair de inwoners de mogelijkheid wordt geboden om op verantwoorde wijze en overeenkomstig eigen aanleg te sporten.					
22.	% Niet- sporters	%	2016	nb	48,7

Speerpunt:					
Voorkomen voortijdig (niet-gekwalificeerd voor (arbeidsmarkt) schoolverlaten.					
23.	Voortijdige schoolverlaters totaal (vo + mbo) %	%, 12-23 jr	2019	1,3	2
Speerpunt:					
Handhaving van de leerplicht.					
24.	Absoluut verzuim	per 1.000 leerlingen	2017	0	1,8
25.	Relatief verzuim	per 1.000 leerlingen	2019	2	26

5. Sociaal domein

Nummer Beleidsindicatoren		Eenheid	Periode	Realisatie	
				De Fryske Marren	Nederland
Speerpunt:					
Aansluiting passend onderwijs/gemeentelijke jeugdzorg en het komen tot zorg-onderwijs arrangementen.					
26.	Jongeren met jeugdhulp	%, tot 18 jr	2020	9,2	11,9
Speerpunt:					
De Fryske Marren zorgt ervoor dat inwoners die een beroep op een gemeentelijk inkomensvoorziening dan wel een beroep doen op begeleiding naar werk via de kortst mogelijke weg naar passend werk worden begeleid. Daar waar deelname aan passend werk nog niet aan de orde is zorgen wij ervoor dat inwoners via activeringstrajecten kunnen participeren in arbeid of de maatschappij.					
27.	Netto arbeidsparticipatie	%	2020	70,1	68,4
28.	Lopende re-integratievoorzieningen	per 10.000 inw, 15-65 jr	2020	226,1	202
29.	Personen met een bijstandsuitkering	per 10.000 inw, 18 jr eo	2020	369,9	459,7
Speerpunt:					
De Fryske Marren zorgt ervoor dat inwoners met een laag inkomen via financiële ondersteuning kunnen participeren in de samenleving.					
30.	% kinderen in uitkeringsgezin	%	2019	4	6
Speerpunt:					
Specialistische hulp: wordt ingezet volgens het principe van "erbij halen" is een onderdeel van individueel maatwerk.					
31.	Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	per 10.000 inw	2020	570	700
32.	Jongeren met jeugdreclassering	%, 12-22 jr	2020	0,1	0,4
33.	Jongeren met jeugdbescherming	%, tot 18 jr	2020	0,8	1,2

Bijlage 3 Overzicht nieuw beleid

Bedragen x € 1.000

Nieuw beleid		2022	2023	2024	2025
A	Gehonoreerd bij Perspectiefnota 2022	-1.567	-1.419	-1.316	-1.351
	Uitwerking PM-posten Perspectiefnota 2022	-365	-326	-419	-419
	<i>Gehonoreerd bij prioriteringslijst</i>				
B	Vanuit niet gehonoreerde aanmeldingen PN22	-480	-502	-309	-189
C	Nieuwe voorstellen	-1.225	-1.206	-1.066	-1.066
	Totaal gehonoreerd	-3.637	-3.453	-3.110	-3.025

Bedragen x € 1.000

A. Gehonoreerde aanmeldingen Perspectiefnota 2022		Gehonoreerd perspectiefnota				Uitwerking PM-posten			
		2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Programma 1 Bestuur en Organisatie									
1	Programma Ondertiteling Frysk gemeenteraad	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	-8	-8	-8	-8
2	Omzetting tijdelijke formatie adviseur sociaal domein	-83	-83	-83	-83				
3	Inkoop professionalisering	-141	-141	-141	-141				
4	Veiligheidsregio Fryslan	-119	-57	-94	-131				
5	Aanschaf mobiele telefoons		-40	-40	-40				
Programma 2 Ruimte									
6	Vervangen oeverconstructies vaarwegen	-8	-16	-16	-16				
7	Arbowet en VCA		-45	-45	-45				
8	Areaaluitbreiding openbare verlichting	-1	-11	-11	-11				
9	Areaaluitbreiding groen (structureel reeds toegekend)		-16	-16	-16				
9	Areaaluitbreiding groen (nieuwe uitbreiding)	-36	-36	-36	-36				
10	Grootschalig onderhoud pont Langweer	-60							
11	Keuringen NEN 3140 en HP04 (PFAS)		-25	-25	-25				
12	Onderhoud stranden		-50	-50	-50				
13	Verbeteren toegankelijkheid openbare ruimte		-50	-50	-50				
14	Vervangen kleine houten bruggen 2022	-3	-5	-5	-5				
14	Vervangen kleine houten bruggen 2023		-3	-5	-5				
15	Vervanging openbare verlichting	-10	-20	-20	-20				
15	Vervanging openbare verlichting		-10	-20	-20				
15	Vervanging openbare verlichting baten	1	3	4	4				
16	Areaaluitbreiding wegen	-71	-71	-71	-71				
17	Rehabilitatie wegen	-32	-65	-65	-65				
18	Vervangen brug Slingerak/Huiberweg Langweer voorbereidingskrediet		-30						
18	Vervangen brug Slingerak/Huiberweg Langweer technische installatie			-2	-4				
18	Vervangen brug Slingerak/Huiberweg Langweer			-3	-6				
19	Ontwikkelingen FUMO	-75	-75	-75	-75				
	Amendement: Fietsknelpuntennotitie	-2	-5	-6	-6				
	Amendement: Terugdraaien bezuiniging Huisterheide	-12	-12	-12	-12				
	Amendement: Blikken Skuorre	-35							

Programma 3 Economie								
20 Ondersteuning evenementen	-42	-42	-42	-42				
21 Friese Projectmachine-deelname	-50	-50	-50	-50				
Programma 4 Leefbaarheid en Onderwijs								
22 Vervangen hockey kunstgrasmat Lemmer	-10	-19	-19	-19				
23 Areaaluitbreiding binnensport voorzieningen		-25	-25	-25				
24 Onderwijshuisvesting 2022 structureel		-36	-184	-205				
24 Onderwijshuisvesting 2022 incidenteel	-281	-140	-21					
25 Rijksbijdrage lokaal sport- en beweegakkoord	-30							
25 Rijksbijdrage lokaal sport- en beweegakkoord baten vanuit Rijk	30							
26 Brusplak Joure	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	-112	-224	-224	-224
27 Huisvesting verenigingen Balk	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	-245	p.m.	p.m.	p.m.
28 Realisatie sportpark VV Renado en VVI	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.		-94	-187	-187
Programma 5 Sociaal Domein								
29 Bijdrage sociale werkvoorziening	-102	-94	-88	-81				
30 Inkoop leerroutes Wet Inburgering 2022	-370	-370	-370	-370				
30 Inkoop leerroutes Wet Inburgering 2022 baten rijk	370	370	370	370				
31 Uitvoering nieuwe Wet inburgering baten rijk	-148	-163	-163	-163				
31 Uitvoering nieuwe Wet inburgering wettelijke taak	148	163	163	163				
32 Formatie voor maatwerk bij zorg en participatie	-150	-150						
33 Formatie beleid Sociaal Domein	-245							
Totaal	-1.567	-1.419	-1.316	-1.351	-365	-326	-419	-419

Bedragen x € 1.000

B. Niet gehonoreerde aanmeldingen Perspectiefnota 2022	Gehonoreerd prioriteringslijst				Niet gehonoreerd			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Programma 1 Bestuur en Organisatie								
Verkiezingen gemeenteraad	-25							
Programma 2 Ruimte								
Uitvoering klimaatakkoord-capaciteit	-200	-200	p.m.	p.m.				
Opwaarderen Zuiderzeestraat Lemmer fase 2		-5	-10	-10				
Herinrichting 1e deel Jachthavendyk Balk	-6	-12	-12	-12				
Verbreden toegangsweg SC Joure	-1	-2	-2	-2				
Omgevingswet					p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Programma 3 Economie								
Friese Projectenmachine-projectbudget					-100	-100	-100	-100
Strandzone Balk	-5	-13	-15	-15				

Programma 4 Leefbaarheid en Onderwijs								
Beleidsnotitie sport en bewegen "Scoren door Samenspel"	-80	-120	-120					
Uitvoering cultuurnota 2022-2025	-50	-50	-50	-50				
Programma 5 Sociaal Domein								
Inkoop leerroutes Wet inburgering 2022					-35	-35	-35	-35
Aanpak gezondheidsachterstanden & Kansrijke start*					-58			
Uitvoering nieuwe Wet inburgering ambitie	-113	-100	-100	-100	-114	-112	-112	-112
Totaal	-480	-502	-309	-189	-307	-247	-247	-247

- * Aanpak gezondheidsachterstanden & Kansrijke start: wanneer GIDS-gelden worden toegekend in een circulaire van het rijk, worden deze middelen geormerkt voor de aanpak gezondheidsachterstanden & kansrijke start.

Bedragen x € 1.000

C. Nieuwe voorstellen	Gehonoreerd prioriteringslijst			
	2022	2023	2024	2025
Ophogen budget VVV Waterland van Friesland	-80	-80	-80	-80
Motie: Fonds financieren projecten	-50	-50	-50	-50
Motie: Aquatermy Balk	-100			
Camping Lemmer	-750			
Restant bezuinigingstaakstelling PN2021	-26	-696	-694	-694
Taakstelling WMO 2020 vanaf 2023 (Begroting in Balans)		-200	-200	-200
Taakstelling Ondersteuning evenementen (Zero Base)	-42	-42	-42	-42
Taakstelling Beheer en onderhoud sportaccomodaties (Zero Base)	-163	-138		
Terugdraaien bezuiniging taakklas	-14			
Totaal	-1.225	-1.206	-1.066	-1.066